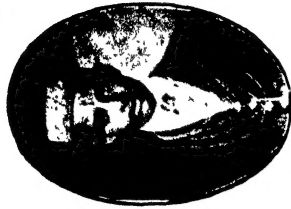

782.6

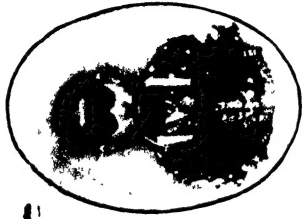
తెలుగు

గ్రంథాలయము

కమోదు కంఠము
శ్రీ

శ్రీ. వి. పద్మమన్నాటి వెంకట
పద్మమన్నాటి వెంకట ముద్దుగాం
చెన్నై.

శ్రీ. వి. పద్మమన్నాటి వెంకట
పద్మమన్నాటి వెంకట ముద్దుగాం
చెన్నై.

శ్రీ
ఆధునిక కవిజీవితములు,
అను
హైమవతీ పరిణయము.

నామము.

పేజీ.

.

1

1

ఇది

లక్ష్మవరము, వెల్లెపల్లిగొడరా ముస్తేటజమీందారగు
శ్రీరాజా మంత్రివెగవ భుజంగరావుచే
రచియింపబడెను.

ఏ లా రు .

మొదటికూర్పు 1000 పురులు.

యన్. మూర్తి అందు కంపెనీ, కపాలి ముద్రాక్షరశాల
30వ, తంబుకెట్టి వీధిలో ముద్రితము.

1916.

Price Re. 1-8-0.]

[మొ రు. 1-8-0 లు.

శ్రీరస్తు.
 ధనునిక కవిజీవితములు,
 అను హైమవతి పరిణయము.
విషయ సూచిక.

పద్యసంఖ్య.	నామము.	పేజీ.
	విజ్ఞాపనము, పీఠిక ...	1
1	వేదమువెంకటరాయకావ్యము ...	11
2	శాంతిభద్రాద్రి రామకావ్యము ...	13
3	పద్మాదినుభూరాయకావ్యము ...	15
4	కొక్కండ వేంకటరత్నశర్మకావ్యము ...	18
5	వేంకటేశనాథ కావ్యము ...	22
6	అయ్యగారి ఉమామహేశ్వరకావ్యము ...	24
7	వేమూరి శ్రీరామకావ్యము ...	27
8	కావ్యరత్న కవిసోదరులు ...	31
9	ముప్పాళ్ల బాసకీ రామకావ్యము ...	37
10	పల్లూరి వేంకటరామలింగశర్మకావ్యము, పాపరాజు వీర రాఘవశర్మకావ్యము ...	39
11	పాపరాజు వీరరాఘవ శర్మకావ్యము ...	42
12	నందగిరి శేషగిరిరావుకావ్యము ...	43
13	పల్లూరిరాజకవికావ్యము ...	46
14	నెమలూరి వెంకట కావ్యము ...	51
15	కార్యముపూడి రాజమహర్షి కవికావ్యము ...	53
16	చిల్లరిగెయ్యగారందరి కవికావ్యము ...	57

సంఖ్య సంఖ్య.	నామము.	పేజీ.
17	పోలరాజులక్ష్మీ నరసింహకవిగారు...	59
18	గోపాలునివాసుమంతిరాయశర్మగారు	63
19	ఏలేశ్వరపు సుబ్బాస్వామి శాస్త్రిగారు	64
20	చిల్లర వేంకటేశ్వర కవిగారు	68
21	వేంకటరామకవులు	70
22	మాచి సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారు	72
23	కురుగింటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	76
24	పులవెత్తి అన్నపూర్ణయ్య శాస్త్రిగారు	81
25	అల్లమరాజు రంగారావుకవిగారు	83
26	వేమూరి విశ్వనాథ శర్మగారు, యమ్. ఏ.	84
27	నంబూరి తిరునారాయణస్వామి శర్మకవిగారు బి. ఏ.	85
28	కాళ్ళూరి సాంబశివరావుగారు, బి. ఏ.	86
29	కలువలపల్లి రంగనాథశాస్త్రిగారు	88
30	కొత్తపల్లి సుందరరామయ్యగారు	89
31	కొత్తపల్లి రామచంద్రమూర్తిగారు	94
32	కొత్తపల్లి సోమసుందరముగారు	96
33	స్వయంపాకల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు	99
34	శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు	100
35	ఉపాధ్యాయులు వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు	102
36	కొప్పురపు వేంకటరత్నకవిగారు	103
37	కొప్పురపు కామరాజు కవిగారు	104
38	కొప్పురపు బుచ్చిరామకవిగారు	106
39	దేవగుప్తస్వామి రాజుగారు	109
40	నిడదవోలు సుందరముగారు	114

వరుస నెంబరు.	నామము.	పేజీ.
41	అడవి పాంబళిశిశిర్మగారు ...	119
42	నండగిరి వేంకటప్పారావు పంతులుగారు ...	121
43	నోరిసీతాకాంత శాస్త్రిగారు ...	123
44	గువ్వూరి సూర్యనారాయణగారు ...	125
45	కాళ్లమూరి నారాయణరావుగారు ...	127
46	రాళ్లపల్లి ఆనంత కృష్ణశర్మగారు ...	131
47	మోచెర్ల హనుమంతరావుగారు ...	135
48	సింగుమహంతి పార్థసారథిగారు ...	136
49	శేట్టలూరి రాఘవఅయ్యగారు ...	138
50	గాడేపల్లి సూర్యనారాయణ శర్మగారు ...	139
51	దామరాజు శోభనాచలముగారు ...	142
52	పద్లమూరి సుబ్బావధానికవిగారు ...	143
53	పెమ్మరాజు సత్యనారాయణమూర్తిగారు ...	145
54	సూరవరపు పురుషోత్తమావధానికవిగారు ...	148
55	పోచిరాజు సీతారామయ్యగారు ...	149
56	మున్నంగి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు... ..	152
57	వాడపల్లి పట్టాభిరామశర్మగారు ...	153
58	మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు ...	155
59	మిన్నకంటి గురునాథకవిగారు ...	155
60	పోతరాజు విశ్వనాథకవిగారు ...	157
61	మున్నెన వరసింహముగారు... ..	158
62
63	ద్రోణమరాజు సీతారామరావుగారు ...	160
64	వండివాడ జగన్నాథకవిగారు ...	162

అంశ సంఖ్య	నామము.	పేజీ.
65	శ్రీమద్విద్యాదాని వేంకటేశచార్యులుగారు ...	165
66	గొల్లపూడి లక్ష్మణశాస్త్రిగారు ...	167
67	చెఱుకుపల్లి వేంకటరామయ్యగారు ...	169
68	జంధ్యాల వేంకటప్పయ్య శర్మగారు ...	171
69	జంధ్యాల శివన్నశాస్త్రిగారు ...	171
70	శ్రీమన్ వింజమూరి వీరరాఘవాచార్యకవిగారు ...	173
71	కర్నూలు శాయనకవిగారు ...	176
72	కావూరు సుబ్బయ్యదీక్షితులుగారు ...	178
73	శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు ...	180
74	ఇంటూరి సుందరయ్యగారు ...	181
75	గోరుగంట వేంకటాచార్యశాస్త్రిగారు ...	182
76	చింతలపాటి లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు ...	184
77	మూరంపూడి శీతారామమూర్తిగారు ...	187
78	లక్కాపెట్టుల వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారు ...	190
79	చివువల వేంకటాచలశాస్త్రిగారు ...	191
80	ద్విభాష్యం పులకవిగారు ...	194
81	మూరి సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు ...	198
82	కాలనాథభట్ట వారాయణశాస్త్రిగారు ...	200
83	మైసమపాటి హనుమంతరావుగారు ...	201
84	పడవల్లి శంకరసోమయాజిగారు ...	203
85	ఓంకారము నరసరాజకవిగారు ...	205
86	గుండు సోమనాథశాస్త్రిగారు ...	206
87	ద్వివేది వారాయణశాస్త్రిగారు ...	207
88	బొగ్గివరపు శ్రీరామశర్మగారు ...	209

పదసంఖ్య.	నామము.	పేజీ.
89	బొగ్గవరపు రామకృష్ణశర్మగారు ...	218
90	బుల్లుమల్లు సోమయాజులుగారు ...	214
91	భువనగిరి విజయరామశాస్త్రిగారు ...	215
92	జ్యోత్స్నల వేంకటశాస్త్రిగారు ...	218
93	అల్లమరాజు సోమకవిగారు ...	219
94	ముక్తిమాతులపాటి గోపాలకృష్ణశర్మగారు ...	221
95	శ్రీపాద శివరామసిద్ధాంతిగారు. ...	222
96	ఉపాధ్యాయుల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు. ...	223
97	చేతపూడి ప్రకాశముగారు. ...	224
98	తోపల్లి వేంకటరామసిద్ధాంతిగారు....	227
99	శివరెడ్డి లింగయ్యశాస్త్రిగారు. ...	229
100	గద్దెట యజ్ఞనారాయణశాస్త్రిగారు. ...	230
101	వెంపటి వేంకటనారాయణగారు. ...	232
102	వందివాడ వేంకటశేషకవిగారు. ...	233
103	అఖండం భానుమూర్తిశాస్త్రిగారు....	234
104	దేవరకొండ సోమనాథశాస్త్రిగారు ...	235
105	దేవరకొండ మాణిక్యముగారు. ...	235
106	కట్టా పాపయ్యశాస్త్రిగారు. ...	237
107	అక్కిళ్ల సోమనాథశాస్త్రిగారు. ...	238
108	పాపరాజు వెంకటకృష్ణరాయశర్మగారు. ...	238
109	రానెడ్ల వెంకటకృష్ణారావుగారు . . .	241
110	బొండాడ సూర్యనారాయణగారు....	242
111	మాతలపాటి వెంకటముగారు. ...	244
112	ప్రతివాదిభయంకర కృష్ణమాచార్యులుగారు. ...	245

పదసంఖ్య.	వాచము.	పేజీ.
113	మరింగంటి చక్రాచార్యులుగారు. ...	247
114	నందూరు శేషచార్యులుగారు. ...	348
115	కొడమగుండ్ల శేషచార్యులుగారు. ...	249
116	సేనాధిపత్యం వేంకటనరసింహచార్యులుగారు. ...	250
117	కందాడ నరసింహచార్యులుగారు. ...	251
118	కొంగంటి లక్ష్మీనరసింహచార్యులుగారు. ...	252
119	చిలకమట్టి యెంబెరుమాచార్యులుగారు. ...	254
120	నల్లన్ చక్రవర్తుల పట్టాభిరామాచార్యులుగారు. ...	254
121	మల్యాల వేంకటరావుగారు. ...	256
122	పులేపు నాగభూపణముగారు. ...	257
123	గుడిగుంట లక్ష్మీపతిగారు. ...	258 ✓
124	శ్రీపతి నరసింహారావుగారు. ...	260
125	మల్లాది వేంకటసుబ్బారావుగారు. ...	261
126	నాగపానజ్యుల సత్యనారాయణమూర్తిగారు. ...	263
127	నిడుముక్కుల శివకయ్యదాసుగారు. ...	266
128	కొవ్వడి రామకవిగారు. ...	268
129	సత్యవోలు ఆప్పారావుగారు. ...	269
130	పాపరాజు కొండదిరామశర్మగారు. ...	271
131	తిమ్మరాజు వేంకటగిరిరాజశర్మగారు. ...	273
132	గుత్తిభాస్కర రామచంద్రారావుగారు. ...	276
133	మల్లంపల్లి కోటిశ్వరకృష్ణగారు. ...	277
134	శివలెంక నాగభూపణముగారు. ...	278
135	పోతరాజు విశ్వనాథకవిగారు. ...	279
136	పుల్లారెడ్డిసత్యనారాయణమూర్తిగారు. ...	280

వరుస నెంబరు.	నామము	పేజీ.
137	పరణస్తు గోవిందస్వామి గారు ...	281
138	పిన్నిమరాజు వేంకటరమణయ్యగారు.	282
139	ఉప్పల మార్కండేయశాస్త్రిగారు. <i>మి</i>	288
140	మొట్టపల్లి సోమయ్యగారు. ...	285
141	286
142	288
143	మంత్రి పెగడ వేంకటరమణయ్యగారు	289
144	వింజమూరి సూర్యనారాయణగారు	290
145	కాశీనాథుని పీఠమల్లయారాధ్యులుగారు	294
146	చింతిపెంట వేంకటరమణయ్యగారు	296
147	మంచినేటి పాపయ్యగారు ...	297
148	శ్రీరాజామంత్రి పెగడ భుజంగరావుబహద్దరు బహిందారుగారు	} 300
149	ఇమ్మనెని వేంకటగోవిందరావునాయనివారు	309
150	శ్రీవిక్రమ దేవనర్మగారు ...	311
151	ఈశ్వర సత్యనారాయణశర్మగారు	312
152	చేరి వేరయ్యశాస్త్రిగారు ...	313
153	కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు ...	316
154	అయ్యగారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	317
155	నాదెళ్ల పురుషోత్తమశాస్త్రిగారు	318 ✓
156	మయిలవరపు వేంకటరామయ్యగారు	320
157	రెంటాల వేంకటసుబ్బారావుపంతులుగారు	322
158	కొప్పరపు వేంకటనరసింహశాస్త్రిగారు	322
159	కమ్మూరి శివశంకరశాస్త్రిగారు ...	325

పదం సంఖ్య.	నామము.	పేజీ.
160	బులుసు పాపయ్యకాస్త్రీగారు ...	326
161	వేటూరి ప్రభాకరకాస్త్రీగారు ...	327
162	అదిపూడి సోమనాథరావుగారు ...	328
163	కల్లపల్లె వేంకటరమణయ్యగారు ...	338
164	పులుగుర్ర లక్ష్మీనరసమాంబగారు ...	336
165	పు.మే.అ.లీ.మ.గారు ...	338
166	మల్లెల దాపదుగారు ...	341
167	బాబుజాన్ చెందరిగారు ...	344
168	కోకా శ్రీరామారావునాయుడుగారు ...	346
169	సత్యవోలు సోమసుందరిరావుగారు ...	348
170	సత్యవోలు కామేశ్వరరావుగారు ...	350
171	కవితార్కకసింహ వేంకటరదాచార్యులుగారు ...	351
172	పారనంది రామకాస్త్రీగారు ...	353
173	అలూరు వాసుదేవయ్యగారు ...	354
174	ముడుంబ దొడ్డయ్యచార్యులుగారు ...	355
175	యల్ల జానకిరామయ్యగారు ...	357
176	వేటూరి వేంకటరామకాస్త్రీగారు ...	361
177	ధనుడిపాటి అయ్యప్పకాస్త్రీగారు ...	364
178	చక్రవర్తుల కృష్ణమూర్తిసింహాచార్యులుగారు ...	368
179	ధనుడిపల్లి సీతారామకవిగారు ...	369
180	దంటు లక్ష్మీకాంతయ్యగారు ...	370
181	నారపరాజు లక్ష్మీకాంతకవిగారు ...	372
182	అడిదము రామారావుగారు ...	374
183	పీసపాటి వేంకటరమణయ్యగారు ...	375

పదసంఖ్య.	నామము.	పేజీ.
184	వెంపటి రామనాథకృష్ణగారు ...	376
185	మధిర సుబ్బన్నదీక్షితకవిగారు ...	378
186	నండ్లూరి మూర్తిరాజుగారు ...	381
187	ముసుంబ కృష్ణమాచార్యులుగారు ...	383
188	చంద్రమూర్తి చిదింబరరావుగారు ...	384
189	ముదుంబ నరసింహాచార్యులుగారు ...	386
190	అల్లమరాజు వేంకటగౌరీరాజుగారు ...	388
191	సూరివరపు సీతారామసోమయాజులుగారు ...	390
192	మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు ...	391
193	వింజమూరి వేంకటసుబ్బారావుగారు ...	393
194	కొండమూరి వేంకటరత్నకృష్ణగారు ...	395
195	గొర్ర సూర్యనారాయణకృష్ణగారు ...	396
196	చీమలకొండ అద్వైతబ్రహ్మకృష్ణగారు ...	398
197	మచ్చ సూర్యరావుగారు ...	400
198	పరిమి నరసింహముగారు ...	402
199	మండ శివరామయ్యగారు ...	404
200	పాటిబండ సూర్యనారాయణరావుగారు ...	405
201	మణికొండ శేషచలగుప్తగారు ...	407
202	కోరాడ దుర్గానాథేశ్వరముగారు ...	408
203	పంగు వేంకటలక్ష్మీనృసింహరావుగారు ...	408
204	కొండముది నరసింహాచారిగారు ...	415
205	కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు ...	417
206	పంగులూరి రామచంద్రకర్కగారు ...	418
207	నందిరాజు చలపతిరావుగారు ...	420

వరుస సంఖ్య.	నామము.	పేజీ.
208	బామ్మకంటి సుసంహితాస్తులుగారు ...	423
209	తిరుమల ఉప్పరపల్లెరంగాచార్యులుగారు ...	424
210	దంతుర్తి సుబ్బారామశాస్త్రిగారు... ...	426 V.
211	పండిట్. వి. శుభేశ్వరశాస్త్రిగారు ...	428
212	అక్కరాజు లక్ష్మీసుసంహితావుగారు ...	429
213	సిద్దింగరభట్టరు వేంకటాచార్యులయ్యవార్లుగారు ...	430
214	ప్రయగ ప్రకాశరావుగారు ...	431
215	అబ్బరాజు హనుమంతరావుగారు ...	433-
216	ప్రతిపాటి కామేశ్వరకవిగారు ...	434
217	పాతరాజు రామకవిగారు ...	435
218	పెళ్లూరు శ్రీనివాసరంగేశ్వరశర్మగారు ...	437
219	కామభట్ట పద్మనాభశాస్త్రిగారు ...	439
220	శ్రీపాద పాపయ్యశాస్త్రిగారు ...	439
221	గరిమెళ్ల శివరామయ్యగారు ...	441
222	కన్నెపల్లి సాంబశివరఘురామస్వామిగారు ...	442
223	దించినాడ వేంకటరత్నశాస్త్రిగారు ...	443
224	పెట్లూరి శ్రీరామశర్మగారు ...	444
225	పి. వేంకటరామపుపంతులుగారు ...	445
226	కాళినాథుని బ్రహ్మయతంగారాధ్యులుగారు ...	447
227	సి. హెచ్. ఆచార్యరామశర్మగారు ...	448
228	నూచిపూడి రాజరత్నముగారు ...	449
229	విజయూరి వేంకటసుసంహితాచార్యులుగారు ...	451
230	నూమిళ్లపల్లి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు ...	452
231	తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు, శతావధానలు ...	454
232	అగోండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిగారు... ...	459
233	460

PREFACE.

In connection with my eldest daughter's marriage on 18th December 1913, I arranged for a meeting of the Sanskrit and Telugu Pandits and Poets with the renowned Mr. Vedam Venkataraya Sastri in the chair. There were then present 148 learned Poets of all castes and creeds, from all parts of the Telugu Country, including native states such as Hyderabad and Mysore. This volume on the whole consists of the lives of 283 poets of whom the lives of those that were present on the occasion were collected as part I and part II includes the lives of the rest who sent their verses. Every one of these poets blessed the couple with long life and prosperity, in verses composed for the occasion. Then it struck me that I shall be doing a useful work to the literature of the land if the biographies of these poets were collected together and with this end in view, I requested one and all of the Pandits to furnish me with the details of their lives. My thanks are, therefore, due to one and all of them for their kind help. I avoided a discussion of the comparative merits and demerits of their style and diction in order to avoid unpleasantness and that is the chief reason why I have given as examples of their style only those verses that have been composed for the marriage. I, therefore, request the reader to refer to their respective books, a list of which has been given in their lives, for further particulars. I intend to bring out a second volume of the lives of Living Poets who have not come within the scope of this volume.

ELLORE. }
16-5-16. }

RAJAH M. BHUJANGA ROW.

విజ్ఞాపనము.

కవిసాదగ్యులారా !

మీ రెల్లరు నాకోరిక చొప్పున ముద్రికను పుచ్చుకొని పాఠశాలలోని మునకు విచ్చేసి సంవత్సరముగి నాకోరికచేయుఁ గోవఱువిచ్చేయుటకు నువు పడక యట్టిఫలదోసిబడ్దాములను బతికొ నుఖమున నంపఁజేయు నన్ను మిగుల నానంది మొందు జేసితిరి. నుజీయును మీ నీరు విన్నములను గూడ నాకోరి పద్దములతో జేర్చి ముద్రించు గోరిన నా పాఠశాల నంపకరించి శ్రమ మునకోర్చి యట్లు పుత్రించితిరి. భోమ భంగున, గవిత భంగున, వాని సేనా నూతిమున నా భంగున పాఠశాల గారాబమునకు మితిలేని యానందిముం బొందుదు నిట్టి గారాబము నెచ్చెడికి నా భంగు నిలుప వ్రాసెందుచు మీ కెల్ల నభినందిము లాచరమమందిని. ఇంక విచ్చేసినవార పద్దముల మొదటను, రాకపంపినవార పద్దములు తిర్వాము వాని, అందు తొలిమ్యములం పక వ్రాయించితిని. ఎల్లరినిచొలుతనే తిథిండుట బ్రహ్మకయిన శ్రమ కాదు గావున వ్రాముటలో వెనుకముందులు తలచి న కోవలు నంపఁబం పక గుడ్లరును చొలుతతిథింపఁబడిన వార తనే పొంది వ్రాసెమున నొకగవి కోరుమందిని.

ఇట్లు విన్నవించు.

 రాజు. ముద్రికగడ. భుజంగరావు.

శ్రీ రస్తు.

హైమవతీ పరిణయము.

అనుఆధునిక కవి జీవితములు.

పీఠిక.

శ్రీమదమలతర కరుణాసుధాలహరీసంస్థాపిత నిజధిక్త ప్రవేశమందును హైమవతీ సతీవదనాబ్జుబ్బరాజుమాన నయనుండునగు మార్కండేయేశుని యునితావును జలాపహరేశ్వర వేణుగోపాలాది దేవతానిలసమహోన్నతాలయ గోపురాలం కృతంబును బద్మాపేలావతీ పీలాభేలాకాలాయ మానంబునగు హేలాపురంబు రాజలుచుండె. అశ్వుది కృష్ణవేణీ కుల్యాసీమంతి తింబును గృష్ణాగోదావరీ కుల్యాసంయోగ సంభాసితో పాంతదేశంబును గృష్ణామండల మండనంబును గృష్ణామండల ద్వితీయాధికారి ధన్వంతరీకార ప్రముఖన్యాయసభావి సురంబును నాగివల్లభింజ దారామంజులంబును ధూమకేట రంతులయంత్రాద్య వేది యంత్రసంతితారాఘమఘమితంబును సతీవిశాల బహుళతరకాఖానగింజమాపులంబును నిఖిలదేశవిచ్చిత్ర వివిధనస్తుప మాపుతపీవిధాపణయాతా యాతవివిధదేశనడిగ్గిన నికరనిరంత రాళంబునై పశ్యజ్ఞనమనోహర సంధాయకందై యొప్పలకుప్పయై యొప్పమీరుచుండె. అప్పరంబున నార్యలకుల విభూషణందై “మంత్రిపెగడ” యనిన, స్మృతంబునం దెలుంగునంగూడ నేకార్థంబుండ్విరుక్తంబుగాఁ బ్రకటించుటంజేసి యివ్వంశంబునంగల్గువారు సచిపామాన్యులుగాకుండురని యెఱింగించు మంత్రిపెగడయను మపనామంబున పేరాజిల్లుచు పరితగోత్రసంక ర్తితందైస యన్వనాయంబునంబుట్టి మహావైభవంబునఁ జెలువొందుచు స్వర్గభుజులసంపాదితి రాజ్యరమాధురీణుండును “రాజాబహదరు” అను పేరుదంబులచేపి రాజతుండునునగు భుజంగరామప్రభుమణి విభాసిల్లి. ఆరంభపురుషార్థ చతుష్టయంబుంబోలె దారనతుష్టయంబుంబైకొని యందగ్రమహాపీయగు

చిన్నాంబికాయందు మల్లికార్జున ప్రాసాదరాయసమాఖ్యాకుండగు గుతుంబడినె. ఆభూజానికీ నిజవీతామహాభిఖ్యాంకితుండగు కొమరుండు కొమరు మిగులుచుండె. ఆప్రభుమణి బాల్యాదిగా విద్యావినయసత్వశుచిత్యాది సమాదరుఁడును సుసమభ్యప్తాంగబహుళభాషా సంస్కారంబునం దుత్తద్వంగపరిశీలన దక్షుండైయుండువలనం గలిగిన యాంగ్రకవితాష్టవధా వాది రచనావిశేషంబులం బొలుపుమీయుచు వసంత కుసుమాది కంబులగు పెక్కుకీబ్బంబులం గూర్చి పండితులకానందంబు నొదవించుచుండు. తద్రచి తంబులగు నాయాపాత్రింబుల మొగ్గింబుం జిత్తమలరంజిత్రగింబు వారికిది తార్కాణంబయగుంగాక. ఈవేలకేని యేలుబడింబొరింబారి నానందించు మానవినింబునకుం దానకింబులన, వెల్ల, లక్ష్మణము మున్నగునూరులు విన్నవాసుండేబరిల్లుచు బహుతరంబులగు విత్తంపుమొగ్గింబులం దుద్రిదను రూపంబుగి మొల్లంబుగి వెదజల్లు చుండ నట్టివసుసంపత్తిచే నిజపరివారభరి పోషణంబును స్వాభ్యుభోగాను భూతియు యధార్హగర్భనిర్వహణం బును గావించుచుండు. గుంటూరు నంగుంగుల్లరను నమెరికా దేశపుదొర సానిచే స్థాపింపబడిన మిగుల విపులంబగు స్త్రీవైద్యకాలకుండా భిషగ్వైద్య యవ్యులొందయుఁ జికిత్సయందాం లేతినదియునిపుణమతి మతియు నగుట చేఁ దెప్పిరుగ్గుజను తర దైత్యులకి సాధ్యములయిన చిరకాలకోగములం బోద్రోవకొని ప్రజదేహులై సుఖంబునం బోవుచుంటుంబట్టి యట్టియామ యావులసంఖ్య యధికమై యాగ్రామంబున ముఖ్యబంధువులున్నచో నట్టి కొందఱికిఁదక్కి నెల్లరకు నిసెంచిమటకుం దావులు లభించుటచుస్సాధంబుగా నుండె. అది యావురంబునం గావురంబున్న మునుజులతప్పని యెంచుట యుప్పుగాదు. ఏమన్నచో నెట్టికుటుంబియైనం దనకుటుంబమునకుం జాలి నంతియుఁ కుటుంబము పుష్టిశంకుకొలందిం జాలనిదియునగుగృహంబునిర్మించి కొనియుంచుంగాని విపులధనాధ్యుడైనను విపులమై తన యునికికి మోతిన యిల్లు గట్టడుగదా! యెట్టిగోపంబునం దెట్టకేని నొక పరదేశకి నొకటి రెండు దినములుగాని యంతిటికిం దాదిన నొకటిరెండుమాసములుగాని

గృహస్థుండును బరజీశస్థుండుంగూడ సహనకలునైనచో నొక పిడికి నైది యట్టి యిలుతేడు వారికిందావొసంగును. అతియెక్కిని సోగబడిలోని పశుకులవలె నచ్చవారు చెచ్చుచు బోవువారు బోవుచుండ నెన్నటికిందర పిలేని యా సమృద్ధము లెట్టియోర్పరియైనవైషణ్యము : అచ్చటికిచ్చివారి యచ్చటి యునికికింగాలమితిగలగు గాని యెక్కిరివెంబడినొకరునెచ్చుచునేయుం టచే గృహస్థుల యిరుకటము మాత్రము నిశ్చయమైయుండును. అదియట్లుండు టంతేని యీ భూనాథుండు వారివారికిగల యిక్కట్లల్లఁజూచి వా మైన్య కాలకుం జెంగటజల సౌఖ్యాదులం బొలుపుమీఱు నొక సౌకాల్యము సద్గ్రంథుం గట్టించె. అగు ముప్పదిరెండు కుటుంబము లన్యోన్యములంబులులేదోడ స్వృహములయందునలె నివసించుట కనువుపడి యుండును. అర్ధరయ్యా ! యాప్రకృతమునం జాలమారమునడిచితిని. ప్రకృతింబునుసంతము. ఆ ప్రభు మణి లెని ప్రభువు ప్రకృతియగు మ్రొమఁటి సేతాజయాలక్ష్మియను నామఁబు ననొచ్చుచున్న బాలికామణిని బందరు వాస్తవ్యులును, వైద్యున్నాటివంశ సముచ్చాతులును గొండిన్యస గోత్రులునగు వేడిటరామయ్య పంతులు గారి నందనుండును సత్యవారాయణ సమాఖ్యా విఖ్యాతుండునగు వరున కొసంగి ప్రమాదీచనామ సంవత్సర మార్గశిర్ష బహుళపంచమీ గురువాసరంబున (18-12-13) నిశాసమయంబున మిఖాన క్షిప్రయుక్త తులాలగ్నంబు నం బరిణయోత్సవంబు గావించె. ఆపరిణయదినంబులందు ప్రవాహికగోమంబు నకు వాడవాడలయిందొల్ల వివాహార్థంచే లేచిన బంధుమిత్రాది విరతిజన సమాకీర్ణంబులై వివాహగృహంబులం బోలేఁబాలుచొందె. వానివానికింగలయలంకార ములం బ్రత్యేకంబుగఁ జెప్పఁదొడింగిన గ్రంథవిస్తారంబగుం గావున నాహం తంబోక ప్రధానంబగునుద్వాహమంటపంబు నిండుకించుకొనకొనించినవను గు. అదియెట్లన్న నందున వలించిన డివికా కాచపాత్రముల ననుబింబించిన కాగితంపుంబూసరులు మున్నెన్నఁడు నెలైవున జూడనితాళరీత్యంబుం గాంచి నుమనోమాన్యంబుల వితానవితానంబున వ్రేలుచు మింటంబులు సంచారంబు గలిగియున పరోధబాహుళ్యంబునంజొరకత్యంబుగాక యున్నవలనంబ్రవేశించి

పిల్లలెమ్మరచేసవిలాసంబుగ మెల్లనం జలించుచు ముంగళ దేవతాదోలికలోయనం గన్పులపండువగావించె. అక్కళ్యాణవాసరంబుల నావరిదివ్వెల వెలుంగునది వానికా శ్లేషంబెఱుంగరాదయ్యె. అబ్బ! అప్పరిణయసమయంబునవట్టి మనుష్య సమ్మర్థం బెట్లుసహించితిమా యెంచంజాల. ఔనాను. ఉద్వాహదర్శన కాకు కంబునవట్టి రాపిడియెఱుంగరాదయ్యె. ఆయ్యోచంబున లోచనమనో మోడః ధానపట్టింబులై యామూల పుష్పితంబులును బర్ణపల్లవస ముల్లసితంబులునగు లతావితానంబువితానం గొన్నిరచనావిశేషంబులు వాస్తవం పుండినలేమా, కావు, కాగితంపుంగట్టడంబులనుకొనియెడ. అవియామోద భరితమ్మలుగాకున్నను మనమ్మున నామోదమ్మువెడజల్లె. అ! మరచితి. ఆమోదము లేకేమి? అందుజల్కించిన యర్థిరు పన్నీరులచేబెంపగు నెత్తా విగుమ్మరించె. హేమంతర్తులగుటంజేసి శతబాధానిన్పుత్యర్థంబుగను వైదుర్య ప్రకటనార్థంబుగను ద్విజశ్రేణులు నాల్పిన వివిధవర్ణ విచిత్రతలంబులగు రాంక లంబులు కుట్టింబునం బరచిన రత్నకంబళంబులు స్వచ్ఛాత్ములగు వామే నులంబ్రతి ఫలించెననం జూపులకింపు సంపాదించు దొడంగె. రాజభవనాగ్ర ప్రాంగణంబునం గలమహాశ్రేణకాయ మానంబునంగట్టిన ధవళధనశంబుగు మేలుకట్టు మేలుకట్టు ప్రాంతలంబిర క్తరచేలాంచలనువర్ణవర్ణ పట్టికాపతితో భిరందై మగ్యసంబంధంబులును బహువిధరచనాచమత్కృతంబులునగు కాగితం పుట్టుటయధోదేశంబున వ్రేలు కాగితంపు జాలరులు వాతాందోలికంబులై యింపులు గులుకనటించుటంగాంచు జనులనయనంబులట గుండి మరలంజాలనయ్యె. అట్టిగుధిగేహంబున హైమవతీ వివాహంబును సీతావివాహంబును విజయలక్ష్మీ వివాహంబునుం చలపించుచు హైమవతీసీతా విజయలక్ష్మీ వివాహంబు నేత్రానందంబునెసంగించె. ఎయనున నాభిజాత్యం బున రూపంబున నిలంకారింబున భినాదివైభవంబునం గన్పె కునను రూపుడై వస్త్రై కక్కినమగనిగిని మగనిగినిమగుమగునకుమ జరుగుచున్న కళ్యాణమె వ్వోనుదిగిముద మొదవింపకుండును. కన్యాదాతరిమ్మ ధారాజలంబుతో నయ్యిందుముఖినిసేకరించు న క్కుమారుని మోమునం దుదయించిన ప్రసన్న

తావిక సనాదులారానియొడిచిం బాడమివప్రమాదాతిశయంబుంజాలె. తగు
వది తగువది. కన్నెంగన్నయాతడు మమ్మ నమ్మమివ్వుకునేలికయట. రతి
ప్రతి మానరూపయగు కొమరాలు కరెగతెయగు మందెనట. ఆతెండునక్కా
లంబునకుందగు వివేకంబునంబెను పొందునున్నవాడెట. పురుషునకంతకన్న
నానందజనకంబగు సమయమెయ్యది! సామాన్యులకును బెండ్లియకంబటుల
రానందంబునొదవించుంగదా! ఆపృథ్వీపురిగయోత్సవంబుం గాండు వారికిం
గూడనమితానంద మొనగూడి నమ్మహోత్సవంబు ననుభవించుమిన్న యావ
ధూనిరు లెంత యానందించి యుండులో. కాదు కాదు. సంతోష పార
చక్రంబునవారి కెయ్యదియు గోచరింపలేదని నాయాశయము. అట్టిపారచక్రం
బుననో, లక్ష్మీసంకోచంబులనో తెలియం బాలముకాని యమ్మనంబు కొంత
దడవు నివ్వఁగండినట్లు కాన్పించె. వోసీళ్లంబట్టి యన్యోన్యశరంబులనుమచు
నిర్దంపు విల్లబాలుతలలనుండి మేమలజారునో నల్లరుగద్వంద్వము వెండి పం
జరంబుననిలిపినజక్కన పట్టలనడుపున బెడగొండ. ఇట్టియద్వాహంబుయ
ధోక్తవిధింబ్రవర్తిల్లిన పిదప భూసురుల యాశీరావంబుతోఁగుక్కుటారావం
బులుగులంగ. అట్లనలే! ద్విజారావంబులు గులంగెననం దగియుండు. ఆహాకు
దుండు పూర్వతరవాసరంబున నె యన్నదానమునకుఁ దోడంగ. అందుభోజన
పాత్రములనిండుగా నించిన నానావిధన్యంజన సులహోహసాంద్రతచేపాఁబాలు
భోజనకుగుసంత దనకంటేయాడుటకైన ననువుపడకి హోట్రుపాటుగాభుజింప
వలసి వచ్చెను. అందుంగొంద తీర్పువక్కాణించిరి. తొలుతినడ్డించిన పదార్థ
ములకుండెల్ల నొక్కొకసారి కేలుముంచి, యాస్వాదంబు నంతెఱోగడుపు
నిండునుండ మాటునడ్డినకుండయోజనమేమి? మహాసంబున నెప్పుడు
చూచిననుండరపిలేకపాకము జరుగుచునే యుండెను. అనుభవముభుజించువా
రికి విరామముగానరాకుండె. సూర్యోదయాస్తమ్యాదు గడియలూచినదురే
యి దనుక,

కా. “ ఆవిష్టానిధిగేహసీమనదురే యాలించినం బాలునిం
రేనాగేంద్రశయాను పుణ్యకథలున్ గీతప్రబంధానుసం

ధానధాన్యము, నాస్త్రీకాకబహుతా నాస్త్ర్యుష్ణతా నాస్త్ర్యతా
సానాస్త్ర్యధ్వజసౌఖ్యవంశకృపయా భోక్తవ్యమన్మాటలున్”

అన్నకరణి వచ్చువారు బోవువారును భుజించువారుం గాన్వించు
మిగిలినవారందఱి. పీఠెల్లం బెక్కివారునా బంధుగులును శుభరేఖలచే నాహూ
తులైచివారునునై యుండిరి. అనాహూతులు లెక్కం దార్కొనుటయే
లేక యుక్తజం జూదవరి. అని యన్యోన్యము వాక్కువ్వందొడంగిరి. పీఠా
శంకముగ మృష్ణాన్నములు పెక్కి యాతృప్తిచే నిట్లుపాగి దెవరనుకొందమా
యట్ల గాదు. అన్నాతురులట్లు పాగి డెవరుగాక. నిత్య సుఖాహార తృప్తులు
గూడ నిట్టి వక్కాణించినవాంట్లే గొండపై యుండిరి. అది యటుండ
నిండు. గురువాసరమున భోజనార్హకాలముమీతిన ముహూర్తమున పావా
పాను జరుగుటంజేసి మఱునాటికేయి స్థానీపాక హోమము నడచెను. ఈ
శుక్రవారమునం బూర్వాష్టమియనం గొండనుకొంటగిటి వేసదారులగు శైలూ
ఘటపాపిలవేసంబులతి నితోడం బంగిరిగించె. అనాటి పాయాబ్బుంబునం
దాడేబట్ల వేంకిట రిప్పయ్యగారి గానప్రాణ్యమానంద సంధాయకంబయ్యె.
దానికి మరుసటి వాసరంబగు మందవాసరంబునం బ్రభౌతి సమయంబున
మల్లల పద్మావతీశేషంబుల చూపరులతి. మదిమొదలె * అమల్లల విలాస
యన్ధంబునకొం దిమ్మటం బగిటివేసదారులు గొల్లివేసంబులం జూపి చూపరుల
చూపునకు వేడినకంటెంచి. నాటి సంజతీయాదిగా రేయినొక జామరు
గునందనుకొం జెన్నపురీనివాసినియగు తాయయనా వెలవెలంది నిజగానమాధు
ర్యముచే సభ్యులమానసంబులం గొల్లగొడె. ఈయవివోదంబులు జరుగు
నపుడెల్లం గొప్పరపు సోదరకవులు తమ యాశుధారాకవికం జూపుచు నా
యావిషయములు వక్కాణించి. ఆపైవాసరం బాదిత్యుని యాధిపత్యము

* బ్ర|| పిన్నమరాఱ వేంకిటరమణయ్యగారికి వారియంతేనామలగు
నీమల్లు విద్యాధుల సంతోష సంగరమునకీర్తూజాని యానందించి కునల్లకింతా
భరణంబుం బారితోషిక మొసంగె.

నందేజిల్లునది. అందు సదస్యబ్రాహ్మణాకీర్వాణ ప్రముఖులు నడువం బడినవి. ఆనాటి తూదాకాలంబున నధికార ధార్యపు వంతులుగారి భూమికిను శైలాలు నొప్పిరి.

ఇందువాసరంబునం బూర్వాహ్నంబున బ్రాహ్మణ వేషములంబూని కొంత హాస్యరసంబున నటించిరి. ఆనాటి యామత్రయానంతరింబునం గవిమండితీ కవితాగోష్ఠి ప్రవర్తిల్లె. ఇదియంతయు భుజంగరాట్ట్ర భువనేషదాస్యత నుష్కోషింబునం జూమివారిలను పినువారలకుంబునాదం బ్రహ్మద విష్ణుయ సంధానుకంబయ్యె. అందు వారువారు రచించిన సంస్కృతం ధ్యాకీర్వాణన సంసటిం పుష్పంబుల నాయాకీవులే చదువుట నిర్ణీతమైనది. ఆసభకు సంస్కృతాత్మక భాషనిర్ణయ పండిత కవితా సమంచులుగను బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయకాస్త్రిగారి నిర్వహణలుగా నుండిరి. వారు “సభాస్థాయిలారా! ఈనాడు శ్రీరాజాభుజంగరాయ బహద్దరుగారు కవుల యాళి పద్యములంబైకొని వారికల్లరకు సత్కారములొనరంచెదరు గావున నట్టి పద్యములయందెవ్వరునా గుణదోష విచారణములు సేయుక పినుమిం దుండు. అట్లుగానిచో రస భంగముగుంబావున నాప్రాప్తవల నైకొనెడు.” అని యుచ్చస్వరింబున విక్కణించిరి. అచటం దొలుతి శ్రీరాజావారు తమ యాస్థానమునందును, ఉర్దూము పురాధీశ్వరులగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ కందుకూరి లక్ష్మీ పసాదరావు పంతులుగారి యాస్థానమునను పద్విత్యులుగను బ్రహ్మశ్రీ శొంతి భద్రాద్రిరామ కాస్త్రిగారి యాశీర్వాచన పద్యములంబైకొని తత్కర యుగంబున సావర్ణ కటకాభరణంబులందొడగి రాంకవంబులొప్పిరి. అపిమ్మట మహామహోధ్యాయ విరుదాంకితులగు బ్రహ్మశ్రీ కొక్కండ వేంకటరత్నము పంతులుగారి యాళిపద్య స్వీకారముంజేసి సాలువొసంగిరి. వీరు వారన నేల అందరుదెంచిన కవులకల్ల నరుదొదనం బరితోషము విల్లిగొనరాంకవ పారితోషికము లొసంగుటం గన్నులున్నందులకు సాఫల్యము గలుగంజూచి తీరనలవదే? అజేనిమదికీ కవులెల్ల నెట్లు గోచరించిరో యెన్ని శుభలేఖ

లంచెనో యనువారును, అహోహో! అంతటి మహారాజు నాయుట్టివాని! శుభ
 శేఖంబంపెంగదాయనువారును, నాజవ్యము మొదలుగ నెన్నడును పాలువు
 బహుమాన ముండలేదనువారును, ఏది యెట్లయిన నేమిగాని యింతటి సభ
 నెన్నండుం జూడలేదనువారును, కటకటా! శుభశేఖంబియ్యం గొందఱు
 రారెరి వారికిట్టివేడుకం గన్నులారఁ జాచుభాగ్యము లభింపదయ్యె ననువా
 రును, అయ్యారే! నేడుగదా వివిధములగు కవితాభేదముల వీనులార వింటి
 మనువారును, ఔరారా! యారసికాగ్రేసరుండు కవితారసబద్ధచే తస్తుండై
 పాలువులం దడుపు ప్రాతలకంటె సులభంబుగాఁ బలంచి సందియము లేక
 యొసంగుచుండె ననువారును, అల్పాధిక భేదమెంచక యుచ్చుచుండెం గదా
 యెట్టి దాక్షిణ్యకాలియో యనువారును, ఎవ్వఁడైన నొకఁడొకఁ డొకపద్ద
 మల్లినంజాలును పాలువు లభించినదే యనువారును, ఓహో! వ్రాసిన పద్య
 మునే చదునలేకుండ నీతంజే మహావియోకాని యీతని మొగమునఁ గవి
 త్వము కూడపచ్చునా కానీకఁడెవ్వనిచేతనో యొకపద్యము వ్రాయించుకొని
 తెచ్చి చదువలేక చదువలేక చదువుచున్నాఁడనువారును, (ఒక కవితెంతం
 జేరి) నాయనా! నాకొకపద్యము వ్రాసిపెట్టుము. పాలువాకటి దొరికినదో
 నీధర్మమున నీతరకాలమునం గప్పికొనియెదననువారును, ఓరీ! నిన్న మొన్నం
 జాచితివో లేదో మనవాండు పద్యములు వ్రాయుటకుం జెరుచుటకు
 మొదలుజేసి యెన్నెన్ని కాగితములో చించివేసిననువారును, వానింజూడుము
 చూడుము. వానియెన్నెక్కడ? కవిత్వమెక్కడ? నిజముగా నీపద్యము
 పేడునీసినదేయగునా యనువారును, గలిగి యాసభ బహుళతర వాచాకల
 కలితంబయ్యె. కాని యాప్రభుమణి యాకయమేమని, ఆయన కవితాలో
 లుప వృద్ధులందుగావున “ఎట్టివారెట్టిరీతింగవిత రచించినను వారివారికవి
 తలై యిట్లు సత్కరించినచో వీరునుండకువారునుం గూడందగు ప్రయత్నం
 బులొనరించి కవితర జక్కి నేయుదురుగావునఁ గవితాలలి నానాటం జివురు
 లిడి పొగుచుండును.” అని యిట్టి యాద్యమంబుంబూనిరి. ఇట్లాసభ యా
 వాడు ప్రవర్తించిన స్థలవారికి సత్కారములుసలుపఁ బ్రార్థుచాలక జయవా

సరము నాటిప్రాద్దుటంగూడ మరల పొగింపబడె. అందు నిష్పటికిరి
గొండఱును మఱియుం తెక్కురీకులం గొండఱును నచింపం దొడఁగిరి. ఆ
నాఁడు వారిశెల్ల సత్కరించి తామువ్రాయించిన పట్టికలో జేసినవారిజేరని
వారి ననాహూతులైనవారింగూడ మరలమరలం బిలచిపిలచి యెల్లరు సత్క
రింపఁబడిరనుమాటం ద్రుతిత్యులనలవ విని యాయుదారుం దుదారఁజూచు
నంబొదవె. ఇక్కవులశెల్ల నీభూపతి పలువత్సలనుండి గట్టించి వారి
రాకపోకలకియి ధూమశికిటాగులకు నగువెచ్చుల మెచ్చుకుల్క నిద్వి
పుచ్చె.

ఆయాకవులు రచించిన పద్యములశెల్ల వారివారి చరిత్రములతో నకు
పడంబున వ్రాయఁబడుంగావున నోకవిచంద్రులారా! మీయెల్లర సారతమ్యం
జెంచ మాకునలవిగాదు గావున నింగుం చెల్వపర్యంబులకై నియకుండురు
గాకఱుని మీరు ప్రార్థింపఁబడుచుంటిరి.

గతరాత్రి యుత్తుంగమాతంగింబుపై వివిధ రచనా విచిత్రతంబయిన
చప్పురంబు నిలిపి యందానూతన దింపకులం గూర్పుండం జేసి యూలేగింపు
టుల్పనము నిర్వర్తించుటం జూచినవారలకుం గల్గిన ప్రమాదంబునకుం దత్త
దంతకరణంబులె పాక్షులు. చూడనివారికిఁ దెలియఁజేసిన నయ్యయ్యా!
చూడఁజైతిమని వారిమనంబునఁ జింతయుచిందుట దక్కఁఫలంజేమి గలగు!
నాకబలినాటి వాలు ప్రాద్దురిం గొప్పరపు సోదర కవుల యాకుకపి సభ
యొనర్పం బడియె. ఇందుంగూడ వేదము వేకటరాయ శాస్త్రిలవారు
సభాగ్రాసనాధి పత్యము వహించిరి. అందెదఁజొండఱో వేడుక జూడం
గూడిరి. ఈజరుగుచున్నది హైమవతీ కళ్యాణముగావున హైమవతియగు
గౌరీకళ్యాణకథను వెల్లించుడని యగ్రాసనాధిపతిగారు నెలవీయనక్కథనొక
సారిబ్ర|| శొంఠి భద్రాద్రి రామశాస్త్రిగారిచే జెప్పించుడని కోరియది పని
యక్కథంబద్యములచేమడిచిరి. వారికవితాఢోరణిమిక్కిలి వేగమునసొప్పార.
బ్ర|| వేకటరాయశాస్త్రిలవారు కథముగిసిన తర్వాత లేచియుటు వచించిరి.

“పీరి కవిశానిశేషముగంగా ప్రవాహంబులె నుల్లసిల్లుదు వినువారల కానందము గల్గించుచుండె. నేనెన్నఁడు నింతటి శీఘ్రరచనంజూచి యుండలేదు. ఇందుం బొరపాటులుండినచో వానింబేర్చునుట యుచితముకాదు. ఎట్టివారికైనం దప్పులుండవచ్చును.” అని మఱియుంగొన్ని పల్కులచే గొనియాడిరి. బ్రహ్మశ్రీ పేరికాశీనాథశాస్త్రిలవారు పీరికవిత్వై సంతస్కీ శ్లోకరూపమునం గొనియాడిరి. అపిదపశ్రీరాజానాథయ్యకుకవుల కీర్తనకు “నాశుకవిశేఖర” యను బిరుదాక్షిరములతోఁగూడినట్టియు మణిఖచితమధ్య దేశంబులునగు నుపన్దికంతాభరణంబులు వేర్వేలుగానొక్కటాకిటిగాఁ బారితోషికంబిచ్చిరి. ఆరేయినాకబలిమహోత్సవము ప్రవర్తిల్లె. అమలునాఁడు మిథునపువిడెములు దానిమటుసటినాఁడు దండియాడించు నొప్పగింతలు నామరుసటి నాఁడు పెండ్లివారి యంపకములును జరిగె. నాటినుండి పదిపనునేను దినము లదినుక బంధమిత్రాగల సత్కారపూర్వకంబులగు నంపకములు జరుగుచు నేయుండె.

లోకమున బ్రాహ్మణవివాహములకు నైదుదినంబులు ప్రఖ్యాతముగ నేర్పరుపఁబడినవి. స్థానీపాకలగ్నివై నచో నొక దినముసంకుచిరింబగు. దేవా లయములజరుగు వివాహములకొక్కదినమే. ఈ హైమవతి పరిణయమెనిమిది దినములవఱకు జరిగి మిగుల నామోదింపఁజేసె.

ఇట్లువిన్నవించు విధేయుఁడు,

క్రొత్తపల్లి - సుందరరామయ్య.

35 ఆధునికకవిజీవితములు.

1. వేదము వెంకటరాయశాస్త్రిగారు.

విరుప్రహరీచమార్గశీర్ష బహుళపక్షినామ చెన్నపురిని జనన మొందిరి. ఇప్పటికి 61 సంవత్సరములు నియ్యిరి. వీరితండ్రిగారు బ్రహ్మశ్రీవేదము వేంకటరమణశాస్త్రిలవారు వ్యాకరణశాస్త్రపండితులు. కీర్తిశేషులు. వీరితల్లిగారి పేరు మహాలక్ష్మమ్మగారు. వారిప్పుడు జీవించి యున్నారు. వీరియర్థాంగలక్ష్మి శేషమ్మగారు. వీరు ఈవివాహమునకు వచ్చిన కవిపండితసభకు సకల జనసమ్మతముగా నిగ్రాసనాధిపత్యమును వహించిరి. వీరువ్యాకరణశాస్త్రమునందు మిగులబ్రహ్మణులని ఖ్యాతిగాంచినవారు. అండ్లయభావ వి. వ. పట్టపరీక్షణకును జరిగినవారు. వీరుకేవలము పరిశీలయందు జయముకొఱకే ఆభాషను పరిచక పాశ్చాత్యవ్యాకరణముగలిగియుకొనుటకే చదివినవారు. వీరికిసంస్కృతమునందు వలెనే యాంగలభాషయందును పోషిపాండిత్యము కలదు. కవితా సంప్రదాయములను వర్ణనాప్రసభయు, ఉభయభాషాకవుల యందెల్లాపైవో పరిశీలించుటకై ముఖ్యముగ నాంగలభాషపఠించినారు. అందువలన వీరికి పిమర్చనాసామర్థ్యము మిక్కిలిగి లభించినది. వీరుకర్ణాటభాషయు, ద్రవిడభాషయు నా పయోజనముకొఱకే సంపాదించిరి. వీరిట్లయిదు భాషలయందు బాండిత్యము సంపాదించి ప్రాధికవుల పృథ్వయములను గ్రహించియనేక సంస్కృతాంధ్రప్రాధికావ్యములకు వ్యాఖ్యానములను రచించి బోధలోకమునకు మహాపకారము గావించి కీర్తిచూరగొనిరి. వీరిప్రభావము ఆంధ్రలోకమునగల అక్షరాస్యుల కెల్లరకును విరివియైనది. కావునపిచ్చరించి వ్రాయనవసరములేదు. వీరురచించిన మేఘసందేశ వ్యాఖ్యానమువలననే సంస్కృతమున వీరికింగలయసమానపాండిత్యమునకు నిదర్శనమైయున్నది. ఆంధ్రభాషయందు వీరికింగల పాండిత్యమునకు ప్రసన్నరాఘవవిమర్శనమే తార్కాణమైయున్నది. వీరనేకమైన కవితాసంప్రదాయవిషయములంగూర్చియు వ్యాకరణవిశేషములంగూర్చియు విమర్శనములను, అము

దీర్ఘ గ్రంథచింతామణి మొదలగు పత్రికలయందుఁ బ్రకటించి అనేకమయిన దుష్ట ప్రయోగములను నివారించినారు. వీరు రచించిన కాకుంఠల, వాగానంద, ప్రియదర్శికా నాటకముల యాంధ్రీకరణములు మిక్కిలి రసవంతములనియు, మౌలమునకు రసపుష్టియందును, అర్థస్ఫూర్తియందును వన్ని కట్టుచున్నదని పండిత మండలిచే గొనియాడఁబడినది.

అత్యద్భుతసీత్యవహర కథలు గలకథా సరిత్సాగరమును తెలుగు చేసినారు. స్థాలిత్య రహితముగ సంస్కరించి విపులముగా వ్యాఖ్యతో శృంగారవైభవమును లఘుటిప్పణములతో, శాంతాతాపహరణము, పారంగధర చరిత్రము, విజయవిలాసము ప్రకటించినారు. తెనుగులోకతో, అమరుకకావ్యము, పంచరత్నము, దశకుమారచరిత్రము మున్నగు సంస్కృతగ్రంథములు ప్రకటించినారు.

అపారకథా సంపిదానప్రాశ్నోజ్ఞాపుష్పప్రతాప రుద్రీయమును నమాలమూల్యనాటకమును, శృంగారరసగుళియననోప్పు, ఉషానాటకమును రచించినారు. వీరు, అపామాన్య పాహిత్యమునకుఁ దోడుగా సకలకాస్త్రపరిచయమును గలిగి తమ ప్రతిభావిశేషమునఁ బండితజనమండలిలోను గవిమండలిలోను మహాస్థితిపదవిని జేరినవారు.

వీరియాశీర్వాదము.

కా॥ కీర్తనార్థమతావాయుల్ గిరమతా శ్రీకంటులున్ భారతీ
నీరేణుసములున్ నిజోపములుగా నేమాననన్యోన్యమున్
గారామరంగిలన్నివాసులయి యోగంబెట్టఁగోల్కొకవా
చారీతీన్ జరియించుచున్ మహిమ లీజాయాపతుల్ గాంచుతన్.

స్మరణ॥ చేతోజాతాభిరూపుల్ శిఖరభజయన్ భేదముల్ తనూజుల్
ఓతాంకుప్రాచ్యలేఖించితనునములు నైజప్రియాశ్రీలుకూతుల్
ఖ్యాతశ్రీబంధురక్షామనుకుత్సిత బుధగ్రామసంతోషణంబుల్
పాత్రివైతైకిపత్నిరతిసురతరు సంప్రాప్తమాపండ్లు మీకున్.

2. కొంతిభద్రాద్రి రామకృష్ణగారు.

పీఠి నివాసస్థలము పీఠికాపురము. వెలనాటి వైదికులు. ఆవస్తంబనూత్రము. గౌరమగోత్రము. తండ్రిగంగారామయ్యగారు. తల్లికామాంబ-వలసంవి త్పరఫాల్గుణబహుళచతుర్దశి జన్మదినము. పీఠు, ఆంధ్రగీర్వాణములయందు, ఉభయవ్యాకరణ విశిష్టములగు పాహిత్యములయందును, ఉభయకవిత్వములయందును, ప్రణీతులు. విరుపెక్కుగను పాహిత్యనంతులమగాఢజీవన విద్యాగురువులు. శ్రీరాజా మంత్రిపెగడ భుజంగరాయ బహద్దరు జమీందారువారి యాస్థానవిద్వాంసులు. ప్రకృతము, ఉర్దూముసంస్థానాధిపతులగు ముక్తందుకూరి లక్ష్మీప్రసాదరావు పుతులుగారియొద్ద ఆస్థానపండితులు. పీఠురచించిన గ్రంథములు:—సంస్కృతములు, 1. శంబరాసురవిజయచంపుపు, 2. ముక్తావళి నాటకము, 3. శ్రీరామవిజయము|| తెలుగులు, 1. కాలిందీపరిణయము, 2. శంతనూపాఖ్యానము, 3. ఆంధ్రీకృతముక్తావళినాటకము, 4. చిత్రిమీమ, 5. శివరామశతకము, 6. మల్లికయనునవల, మఱియుఁగొన్ని చిల్లరవి.

పీఠియాశీర్వాదము.

శ్లో|| పాయాస్తాం నిజనామధారణసముద్యుతాతహోర్దాన్వితో
నిత్యంతామనోపసత్ కరుణయాశ్రీ సత్యనారాయణః
తన్నామాంచనధూమికాంబరమి మంతన్నామధేయాన్వితం
కృత్వాస్త్రాచరం పురస్కసు మనోగంధావిశ్రేపుషే. 1.

శ్లో|| పరిణయసమయేస్మిన్ యద్వదేంకృపాధ్యత
ధనదిభిమతిరైవంబంపతీ వామజస్రం
ధననిమగ్ని పిధేయాచ్చంధు మిత్రాదికీర్ణం
శ్రుతమధురని నాదంమంగళాచార యుక్తమ్. 2.

ఉ|| శ్రీయును వాణిపార్యతియుఁ జెమ్మగఁబెన్నురమందు మోమునన్
దాయెడనొప్పువేల్పులు దృఢంబగు ప్రేమపహించితామువ్వ
ప్రేయసులున్నయట్లు లొనరింతురు వేంకటపూర్వ సత్యనా
రాయణరాయనిన్ పరునిపైఘటన్ నధువున్ దయాధ్యులై. 3.

ఉ॥ నాటిరక్తరై ద్విజనాథులమంగళవాక్కు చేతద
న్నాటిపరస్పరంబులుగను నర్పిలిపేర్పింపింపనట్లమ
న్నాటికలంబు స్వీయసుగుణ ప్రళిమం బ్రళితిన్ ఎహింపనా
నాటివైభవోన్నతిననాహతి నొప్పదరివ్యధూపరుల్. 4.

చ॥ నిరులిడునిన్న వోఁగులకు శీతమయూఖకళావతంసుడం
బరతటి నీప్రసాధనవిభాసురవిగ్గుల శీర్షభాగుడున్
ఎరకరుగొరస ప్రసరవల్పుడు చిత్తుడు నాటంబునై
పరగడు శంతిరుండెతని భామినిసంతతమాదిరింబున్. 5.

శీ॥ మొగముజాడనుబట్టి తిగియుండుమోయమ్మ
యజుపోల్కనిక్కన్నెనరయుమయ్య
ఎదలోన మెలగుచునే పొందుమోయమ్మ
పారిపోల్కనిక్కన్నెనరయుమయ్య
ఏకత్వముననుండి యింపొందుమోయమ్మ
పారుపోల్కనిక్కన్నె నరయుమయ్య
ప్రీతిమీఱంగ సంచరించు మయోయమ్మ
మరుపోల్కనిక్కన్నె నరయుమయ్య

గీ॥ మీరలనోవ్యహిత రీతిమెలగుచుండఁ
గాంచిముదిమందునట్టి భోగ్యముమాకు
గల్గుగావుతదేవుని కరుణచేత
నిదియదీవన యుపదేశమిదియెమీకు. 6.

ఉ॥ దీప్రగుణాధ్యనాచ నగిలేజముచేదనరారుచున్నమం
త్రిప్రేగిదానవనాయము మనీషిసమాదరుడౌ భుజంగరా
యప్రభుచేతఁదావినలరారు సునర్లముఁబోలిమార్గవ
త్రిప్రధమానమైనమణి చెన్నునతొదమొసంగుట్రుమే. 7.

మ: కవితాభామిని ప్రాశ్నిమన్విడమమన్ గ్రామ్యంగనాకుల్యమై
యవివేకత్వముచాల్యం బాల్యదియ విద్యాల్పవృత్తింజేసియ
ట్టితెలివొందిక యుండవచ్చుడవుషీతీవిన్ రసజ్ఞురనిన
జ్ఞవివర్జ్యశ్చభిల్ రచించికవితా సాభాగ్యమున నిల్పుడి గి.

3. వడ్డాది సుబ్బారాయణుగారు.

వీరు క్రీస్తుశకము 1854 నుండి జూలై 28 30 లేదా సుమారు, ఆనంద
నామసంవత్సర శ్రావణశుద్ధ ౫ అదివాసమున నిప్పటి నగరములాలూకా
లోజేరివ పాపెల్లపూడి లంక యనెడి గ్రామమునందు జననమొందిరి.
నియోగి కాళాబ్రాహ్మణులు. వారసగోత్రులు. అచ్చనామాత్య
పొత్తులు. లక్ష్మణ్యులకుమ మారపరాజుగాంచి ప్రభువువృత్తులు. వీరిగురు
వులు భాగవతి నామదేవ డిక్షితులుగారు. వీరి కేడే ప్రామామనం డిక్షి
గారును, పదునొకండవయేట బుద్ధిగారును గాలభిష్టమునొందిరి. నాటమండి
యు రామచంద్రపురము లాలూకాలోని గ్రామివాటికకు సమీపమున
నొప్పుదొడ్డుమనేట జమీందారిజీవారగు శ్రీ వాడరేవు రంగనాయకమ్మగారి
కరుణాకటాక్షమున విద్యాభ్యాసాది వృద్ధులనందిం. పండిత చిన్ననామననే
వివాహము జరిగినది. 19 యేట ఆనందా, భాగవత సునంద్రమున రాజము
హేంద్రవర పాకకాలయం దుపాధ్యాయులుగా బ్రవేశించిరి. చిన్ననాట
నుండియు వైదికశాస్త్రమున గుట్టబట్టి భాగవతాద్యుద్ధృతపతనమున గవత్వర
చనయందు నిపుణులైయును సంపాదించి. ప్రస్తుతము రాజమహేంద్రవర
బోధనాభ్యాసన పాకకాలయం దాగ్రోపాధ్యాయులుగా నుండిరి. వీరురచి
చిన గ్రంథములు, 1. చండకాళిక నాటకము, 2. మల్లకామారుత ప్రకరణము,
3. భామినీవిలాసము, 4. మార్కళికము, 5. తేజీసంహిత నాటకము, 6.
కాకుంఠలనాటకము, 7. విక్రమార్కము నాటకము, 8. ప్రబోధచంద్రో
దయము, 9. మేఘసందేశము, 10. వందనందనకళకము, 11. భక్తచింతా

మణి, 12. ఆపదుద్ధారక శతకము, 13. సూక్తివసుప్రకాశము, 14. సతీ
 స్మృతి, 15. సుతస్మృతి, 16. సుమనోమనోజ్ఞము, 17. చాటూక్తి ముక్తా
 వరి మొదలైనవి. జ్ఞానమునందనుభవ జనితము ముఖ్యము; కావున నట్టియను
 భవజ్ఞానముచేతఁ బ్రేరితమయిన కవనమధికరసవంతమయి వీనులకు విందు
 నేయుచుండును. ఇక్కవివర్యులు తమ యాఁనావస్థయందు గొప్పనర్తకులై
 నాటకప్రదర్శనమందు స్వామిభివైక ప్రాప్తిగ్రామము కలిగియుండిరి. రంగస్థ
 లంబున నాటకమరత్తి కట్టించువిధము విశేషముగ నెఱిగియుండిరి. వీరి
 నాటకరసజ్ఞత కేవల గ్రాంధికమేగాక యనుభవజనితము నగుటచేత వీరి
 నాటక భాషాంతరీకరణములు మిక్కిలి శ్రావ్యములును, బ్రదర్శనానుకూల
 ములయి రంజిల్లుచున్నవి. అందు ముఖ్యముగ వేణీసంహారనాటకంబు ప్రజా
 బాహుళ్యంబును రంజింపఁజేసినటు లీ యాంధ్రమండలంబున మఠేనాటకం
 బును రంజింపఁజేయఁజాలఁపని నొక్కి ఎక్కాఁగింపఁచుచును. పండితులయిన
 నాటక కర్తలయం దనర్తకత్వము స్వీకరించిన వారిలో పీఠగ్రగణ్యులనఁ దగు
 దురు. వీరితోడి పాటుగానప్పుడు నర్తకులయిన పిరి శిష్యులిప్పు డవేకులు
 పదవియందును గీర్తియందును నెన్నెక్కడి పండితకవి బిరుదాంకితులయి
 వానిఁగాంచియలరారుచున్నారు. ఈ కవి నాటకములనుగురించి పూర్ణముగ
 పఠింపఁజెనెన్న నధికకాలముపట్టిన. ఇక్కవి యాంధ్రభాషను పాఠశాల
 యందు విద్యార్థులకుబోధించుటలో నసమానుడను బ్రఖ్యాతిని, ఆంధ్రమండ
 లంబున వహించియుండె.

శా|| ప్రేమత్నావరణంగమాత్మకజగత్సర్వప్రీచ్ఛమాహన్ స్వబీ
 త్తమాత్రాదృతగా నొనర్చిపోదలన్సర్గంబవిచ్చిన్నమై
 ప్రేమోద్ధాఢవిబద్ధయంత్ర చయమున్ ప్రీతిపుంవిభేదంబునం
 చామున్నేతద్వి ధాక్రూరిం దెలుపు తత్త్వంబేమి నీద్యంధ్యమున్. 1

ఆ వె|| ఎఱువుహైమవతికి ఎరునకుసర్వినా
 రాయణునకు వలయునభిలకుభము

లావహితుగాక యనురాగపూర్ణులై
యాత్మగతులుదారు నజాదు హరియు.

2.

కా॥ మంత్రిపెగ్గడనంశ దుగ్ధజలదీన్ మాణిక్యమార్వలస
త్తంత్రవాపసమర్థ గోత్రశతపత్రశేణి మిత్రుండుగో
సంత్రాణుండు భుజంగరాయకృతి వేశ్యన్మా నితావాణినా
మంత్రించెన్సుతపెండ్లిఁ డన్నలరిసుదాంపత్యాక్తికా బోటికిన్. 3.

ఆ వె॥ వాడరేవుకతన నెట్లమన్నాటికు
దారులౌజమిను దార్లతోడ
నిచ్చిపుచ్చుకొనెడునిట్టి వియ్యములురం
గాంబదుహితమను మరాలునధువు.

4.

తే॥ గీ॥ విశ్వసుందరు పరిణయవేదిమొలచి
యలెనిపెడిమేన గోడలియనుగుఁబెండ్లి
పందిరిని బ్రాకుసుమనస్సు పత్రసాంద్ర
కవిసభావల్లి సుఫలముల్ కనకునొసఁగు.

5.

వివాహావైభవప్రకటననద్యములు.

ఉ॥ నాలవనాటిపెండ్లియిది నావని నీపనినేదెభద్రకుం
దాలమ ! ఎచ్చినందులకు నల్వరుసంతసమున్ విధూనరుల్
చాలగనున్నతింగనంగసల్పుదమిర్వరమర్తకృత్యముల్
లీలభుజంగరాయ శుభలేఖనిర్ణయమిట్టిచేగదా.

6.

క॥ రాజాభుజంగ రాట్కవి
భోజాడహో ! జేవదుండు భులమోగించెన్
భోజనములఁబూజనముల
భోజనములఁ డనిపిప్రభమ పుత్రికపెండ్లిన్.

7.

భారతవర్ష మహామహాపాధ్యాయ,

4. కొక్కొండ వేంకటరత్న శర్మగారు.

వీరు ౧౮౮౨ సం॥ మార్చి నెల ౧౮ గన లేదియందు వినుకొండలో జన్మించిరి. పిమ్మట గుంటూరిలో విద్యాభ్యాసము సేసిరి. తరువాత జెన్నపట్టణమున పెరిచిరి. వీరు చిత్తూరి మండలములోని తిరువలమును గ్రామమునందు వెలసియున్న శ్రీతమధ్యా విల్వనాధేశ్వరులకు భక్తులై, తత్కరుణాకటాక్ష సంప్రాప్తకవిత్వవిద్యాపవీణులై ప్రసిద్ధులైరి. “ఆంధ్ర భాషాసంజీవని”యను మాస వార్తాపత్రికను ౩౦ ఏండ్లు ప్రకటించిరి. చెన్నపురి సర్వకళాశాలయందు బాంధ్రపండితులైయుండిరి. తర్వాత రాజమహేంద్రవరము నందలి రాజకీయ కాస్త్ర పాఠశాల యందును, బ్రధాన పండితులై యుండిరి. ఇట్లు వీరు ౩౦ సం॥ రాజకీయకాస్త్ర పాఠశాలాంధ్ర పండితులు గానేయుండిరి. అత్రతీనే వీరు భారతవర్ష మహామహాపాధ్యాయ బిరుద పట్టముం జెందిరి. ఇట్టి మహాబిరుదాంకముంజెందిన యాంధ్రులలో మొట్టమొదటి వారువీరే. వీరు నియోగులు. కాబట్టి వీరివలన నియోగుల కెల్ల గౌరవాధిక్యము కలిగినది చెప్ప నొప్పుగద. ఇంతేకాక వీరు కవిబ్రహ్మ యనియు, అక్షర సాంఖ్యాచార్యులనియు బిరుదాభిధానములను బొంది యున్నారు. ఇప్పుడు వీరికి ౭౨ సంవత్సరములు. వీరు రచించిన గ్రంథములు :—1. సంస్కృతమున, విల్వనాథ శతకము, 2. శీతమహానట మను సంగీత గ్రంథము, 3. తమమధ్యా శీతరత్నమును గాన ప్రబంధము, 4. తమమధ్యార్యా శతకము, 5. ప్రిన్సపువేల్పు తారావళి, ఇది లండన్ క్రాక పెర్నూమెరీ కంపెనీసభవారిచే సముచిత సంభాషనతో సమ్మానింపఁ బడినది. 6. ప్రిన్సపువేల్పు, హిందూస్థాన సందర్శనమును నాంధ్ర గద్యకావ్యము. 7. శంకరమత తత్త్వప్రకాశిక యనునాంధ్ర గద్యకావ్యము. 8. విశ్వేశ్వరీయమును మహాకావ్యము, కేవలాంధ్ర పద్యాత్మకము. 9. విల్వ

నాధేశ్వర శతకము, తెనుగు. 10. సింహచలయాత్ర, తెనుగు. 11. కొండ్ల మాహాత్మ్యము, కేవలంధ్ర పద్యాత్మకము. 12. పానకిము, మంగళగిరి త్రైత మాహాత్మ్యము, పద్య గద్యమయము. 13. పాయసము, సత్యనారాయణీయము, అముద్రితము. 14. మోదకము, నియోగి విజయము, నందిరాజు లక్ష్మీ నారాయణ దీక్షిత చరిత్ర. 15. శంకరవిజయ స్వప్నము, ఆంధ్ర గద్యకావ్యము. 16. ఘటికాచలత్రైత మాహాత్మ్యము, ఆంధ్రపద్య గద్యాత్మక ప్రబంధము. 17. అక్షర సాంఖ్యకాస్త్రము, మార్గదాయని, సంస్కృతము. 18. శ్రీమతి మాధవనాటకము. 19. ఆంధ్ర భగవద్గీత, 20. ప్రసన్నరాఘవ నాటకము, 21. నరకాసుర విజయవ్యాయోగము, 22. భనంజయ విజయవ్యాయోగము, 23. గోదానదీవర్ణన, ఇంక ననేక గ్రంథములు.

శ్లో॥ జయతు విజయలక్ష్మీ సత్యనారాయణశ్చ
జయతు మిథునమేర్దిర్ఘ మాయుష్యమాప్య
సతత సకల సంపత్సృష్ట సంతాన యోగాత్
బుధజనవినుతం పృథ్విధృసురాశిః ప్రభావాత్. 1.

శ్లో॥ యద్దైమనతీసీతా శంకరనారాయణ స్వయంరామః
భవతీహవిజయలక్ష్మీ రాశీర్వచనం కిమత్రపక్ష్యం. 2.

శ్లో॥ నారాయణ పుత్రవిరాజమాన సుత్యేనలోకాన్ జయతీతిమత్వా
యస్మాత్కలై వేంకటనాథుకోగ్రస్త స్మాద్వరోఽయంత్రి
పదాధిధానః. 3.

శ్లో॥ శ్రీవట్టమన్నాటి కులప్రభూత శ్రీమాంశ్చయోవేంకటరామశర్మా
తస్మాత్మజో వేంకటసత్యపూర్వో నారాయణో రాయపదో
వరోఽత్ర. 4.

శ్లో॥ శ్రీమద్రాజ భుజంగరాయ విభురత్రాచీ కరత్పుత్రితో
 ద్వాపాం హైమవతీ శయోవిపతురాత్రి గృధాపాధిరమ్
 సీతోద్వాపాముదార ధీర్జనకవల్లక్ష్మీ వివాహంసుధా
 రాశిర్వావరయోధ వేచ్ఛుచమభీష్టార్థాప్తిరప్యేతయోః. 5

శ్లో॥ మహామహోపాధ్యాయే నకవినారత్న శర్మణా
 నిర్మితాన్యర్పితా న్యాశీశంఛరత్నాని మంగళమ్. 6

వివాహమహోత్సవ ప్రశంస.

బంగారము, శ్రీమంతుడైన రాజామంత్రి పెగడభు
 జంగరావ్ బహదరు సత్ప్రభునకు-సదయునకున్
 ప్రభువు ప్రత్యేకయ్యి ప్రధితయాశ్రీచిరం
 జీవినిసాభాగ్యశీలినిని-శ్రీమతికిన్
 హైమవతిని సీతామహావిజయల
 త్కృష్ణుకు బ్రహ్మలలత్కృం కిరుండిగు-నార్యుడునా
 పెదవడ్లమన్నాటి వేంకటరామయ్య
 పంతులుగారి సంభవుడు భవుడు-భవుడునా
 ప్రధిత వేంకటసత్యనారాయణాఖ్య-రాయనికిన్
 పరిణయంబయ్యెను బ్రమాదివత్సరమున-వంద్యముగన్
 మార్గశిర కృష్ణవించమి మఖసుతులను-మాన్యముగన్
 ఎలమి హేలాపురంబున నెన్నికగనె-నెనగుసిరిన్. 11

వెండి॥ ఇనులెందటో ఎచ్చియొంకయు మెచ్చిరి
 యీ వెండి వైభవమెంచదరమె
 ద్విజరాజు లెందటో వినుతించిరెంతేని
 నీవివాహోత్సవ మెంచదరమె

మంగళార్థ కులందఱుంగడుఁ బొగడిరి
 యీపాణి పీడనమొంచఁ దరమె
 బుధగురుకవులు సమ్మోదమ్ము నొందిరి
 యీపరిణయ శోభసొంచదరమె
 యొందఱకు మందహాసంబు పొందెన్ధీర-నటులగుటన్
 గ్రహములెల్ల శుభస్థితిఁగాంచెనంచు-గరునలనన్
 ఇటనథూవరులకు సామ్యమెనసెనంచు-సెల్లరనన్
 హైమవతి నీరవిజయలక్ష్మమ్ము పెండ్లి-యలరంగడున్. 2.

వెండి|| కన్యకవరుఁగాంచి కరముహర్షించెను
 వరుఁడు కన్యకఁగాంచి పడసెముదము-వరముగదా
 కన్యకా జనకుండుగనియె సమ్మోదమ్ము
 నరుని సప్రాజ్ఞత్వ వైభవమున-భవ్యముగా
 కన్యకా జననియఁ గడుముదమందెను
 నరునిసంప్రభావము దనరుట-నంద్యముగా
 బంధువులందఱుం బరమహర్షముఁబొంది
 రనుకూలసంబంధమనుచును మది-నల్లముగా

బహుళమృష్టాన్న బోజనానాప్తిభూరి
 దక్షిణలజనులందఱుం దనిసిరిపారి
 సకలకవిపండితులు గురుసత్కృతులను
 దనివించెందిరి యీపెండ్లిదండ్రుమెపాగడ. 3.

రత్నావళి|| శ్రీరస్తునియును శుభమస్తునియును శ్రీసమృద్ధిరస్తునియునొగిన్
 వారికవిజయోస్తుని స్వస్థ్యస్తునివసుధా మరులెల్లరుఁబల్కున్
 ధీరులుకవి పండితులందఱు రహిదీవింపన్వి విధముగనుహో
 దారుఁడు వరుండు వర్తిల్లెడుంగడు భవళవత్సదంబ్రునిచగిదిన్.

రత్నావళి|| హైమవతియొకద సభునామమున హైమవతి భంగినన్నిటనా
 భూమిపుత్రికగనగు నీయమయే పొందుగనీతాభిఖ్యయెకా
 శ్రీమత్పతికిన్విజయ లక్ష్మీగాఁజెలఁగు విజయలక్ష్మమ్మకదా
 యీమహీతలమునందిటునంటిది యీడ్వవివాహముగనమెందున్.

తే|| గీ|| శ్రీమహామహాపాధ్యాయనామవిరుద
 రత్నకొక్కొండవేంకటరత్నశర్మ
 సరసుడైనట్టి రాజభుజంగరాయ
 ప్రభునితొలికూతు పెండ్లి సర్లనముసేసె.

6.

5. పీరి కాశీనాథ శాస్త్రిగారు.

పీరి నివాసస్థానము విజయనగరము. ద్రావిడులు, గౌతమస గో
 త్రము. తండ్రి వేంకట శాస్త్రిగారు. తల్లి మహాలక్ష్మి. కాలయుక్తి నామ
 సంవత్సర శ్రేష్ఠ బహుళ సప్తమి జన్మదినము. పీరు భాష్యాంత వ్యాకరణ
 పండితులు. పూర్వోత్తర మిహంసలయండు, తర్కాలంకార సాహిత్య
 మందును బ్రవీణులు. సంస్కృత ప్రాకృతాంధ్రవ్యాకరణ యుక్తకవితా
 చమత్కారవంతులు. పీరు పెక్కురస వ్యాకరణ సాహిత్యవంతులనుగాఁ
 జేసిన మహాపాధ్యాయులు. శ్రీ పూసపాటి శ్రీమదానంద గజపతి
 మహారాజావారి యాస్థాన విద్యర్థులు. బహుకాలమునుండి పీరు ఉల్లాసు
 సంస్థానాధిపతుల క్రాంతి విద్యర్థిభా పరీక్షాధికారులు. ప్రకృతమున విజయ
 నగర సంస్కృత కాలేజీయందు సుత్రమసాహిత్యవ్యాకరణ మహాపాధ్యాయులు. పీరు రచించిన సంస్కృత గ్రంథములు: —1. పరిభాషేందుశేఖర
 వ్యాఖ్యకాదంబిని, 2. గంగాస్తవరాజము, 3. యామినీపూర్ణతిలక నాటకము
 4. గోదావరీలహరి, 5. పాంచాలికా రక్షణము. (ఏడంకముల మహానా
 టకము). 6. దుర్గాపాంచర్య శతకము, 7. సర్వమంగళావిభుత్వస్థాపనము,

రి. సంస్కృత భాషాపద్యము. ఆంగ్ల భాషయందు, 1. పూర్వకాకుం
తల నాటకము, (వీడంకములు.) 2. పార్థసారథి కథకము, 3. వీధినాట
కము, 4. గౌతమ తర్కము, 5. ఆంధ్రకృత కాంకరబ్రహ్మ సూత్రభాష్య
సహితప్రశ్నాపూర్వ ప్రబోధమననము, 6. భగవద్గీతాసారము. ఇంకను చిట్టరవి
మఱికొన్ని కలవు. వీరు శ్రీమదానంద గజపతి మహారాజావారిచే సత్కృ
తముగు విద్యత్కృషీంద్రప్రశస్తినిఁ జేదినవారు.

శ్లో॥ లక్ష్మీనారాయణాదిహ్య వాయువాలోగ్యసర్థకా
నధూనరాప్రపాయాస్తాం వైవాహికశుభాన్వితా. 1.

శ్లో॥ భద్రాంకాతుకవేదిమాశ్రితనతో రన్యోన్యసందర్శన
ప్రీతిస్సారదృశోన్మైపావిముఖయో రుద్గాధరాగక్రియోః
సీతాంఘ్రునయోఃప్రలేపఘమతో స్వస్వాపరానోత్కయో
రన్యోన్యంరభసాత్కంఘ్రకలితో లాజాంజలిఃపాతువాం. 2.

గద్య॥ భోభోస్సమంతా దున్ములిత మృదుమృదంగ మంగళరవసంగి
సదుపాంగ హృదయంగమ సంగీత భంగీప్రసంగేనచ కదాచిత్సమ
యోర్యత నానావిధవాదిత నిర్ఘోష విశేష సంతోష సమాగత
నానాజన కోలాహల ద్విగుణిత విబుధవరోచ్చార్యమాణోరవ
చన మంత్రధ్వని బధిరీకృతాన్యోన్య సరస ఉచన రచనాకర్ణనా
ననమిశ్రణ వివర మనోహరాః.

గద్య॥ పాండురవితాన వితన్యమాన నిరుపమాన భాసమాన కాయమాన
ప్రాంత సంక్రాంత చూతపల్లవాంకుర జనితమస్పృణ మరకతమణి
తోరణ శోభావికస్వరః. అగరు కస్తూరికా మిశ్ర చందనాను
లేశనజనిత సువాసనావాసి ప్రాంగణ శోభాసురః సుమిత్రాది
యుక్తయా శతానందాది సంధాయకతయాచ పురాతన వాల్మీకి
మునివర్ణిత మిధిలానగర సంజాత సీతారాఘవ వివాహ మహామ

హోత్సవ స్మృతికర విభాకరః కుమారోత్పత్తి నిదానతయా
పార్వతీపర మేశ్వరపరిణయ మహోత్సవ సుందరః, శుభచిత్రలేఖా
ప్రేరణయాచ, ఉషానిరుద్ధోద్వాహ భ్రమకరః స్వకన్యారత్న
భూతాయాః మహాలక్ష్మ్యః సుగుణగుణాకరేణ దీర్ఘాయమ్నతా
శ్రీసత్యనారాయణ వరిణయ పుహోత్సవః శ్రీమంత్రిపైగడ వంశ
స్థూలముక్తాఫరేన రాజాశ్రీభుజంగరాజతిలకేనసమ్యక్సమకారి.

శ్లో॥ శ్రీరాజాంక భుజంగరాయ విబుధః పుత్రాః సరస్వతీభయోః
శీతారాఘవయో రివాకృత కృతిం వైవాహి కీంకామవి
నిరూఢశృత కీర్తిమద్భుతశతానందాచ సంధాయకాం
యద్యస్యామ పినాకరమ్యవిభవో యోగస్సమిత్రాదిభిః. 4.

మ॥ అలంమత్రి పైగడాన్వయాద్ధి శశియైయత్యంతోభాదృతి
న్వలసత్కీర్తిని తానురాజగుటచే విభాతభాస్వద్యశః
కలనన్ వడ్డమనాటి వంశమణి వేంకట్రామతో విశ్వమం
దెలసద్వైభవమొప్పు దుబ్బులకుండాదే విశ్వమంగయ్యున్. 5.

ప్రకృతము. చౌఖిణదఖిణ దిట్టుకృపాతమంకోయి వాపదిట్టు రసంతద్ధంజువ
దీ రూపకమధంపూరూమమోడుదంపత్రం. 6.

✓ 6. అయ్యగారి ఉమామహేశ్వర శాస్త్రిగారు.

ఈయన యాత్యేల నియోగిత్రావ్యాణుడు. కాండిన్యసగోత్రుడు.
అవస్తంబ నూత్రుడు. వయస్సు ౭౫ సంవత్సరములు. ఈయన తండ్రి.
విశ్వేశ్వర శాస్త్రిగారు. తల్లి నూరమాంబ. వీరిచే శ్రీకృష్ణ చరితమును
శృంగారకావ్యమును, గురుప్రసారానళియను వేదాంతగ్రంథమును, వైరాగ్య
బోధిని యనునొక గ్రంథమును రచించి బడినవి. ఇక్కవి సాంఖ్యయోగా

దైవశాస్త్ర పారదర్శి సంస్కృతాంధ్ర భాషాసాహిత్య పూర్ణుడు. ఈ భాషాద్వయ గ్రంథములందఱేక విద్యాధ్యులను పూర్ణులను జేసినారు. ఈయన ప్రపితామహుడు అయ్యగారి పెదబాపయ్య కాస్త్రుగారు. పెద్దాపుర సంస్థానములో వత్సవాయి తిమ్మ జగత్తులి మహారాజుగారి యొద్ద ప్రధాన పండితులు. ఈయన పంచ రత్నములను సంగీత నర్తములు తిమ్మ జగత్తులి మహారాజుగారిమీఁదఁజెప్పి యిరువదిపుట్ల యీనాము భూమిని ఒహమతిగాఁ బొందిరి. అది యిప్పటి నఱకును మామహేశ్వర కాస్త్రుగారి స్వాధీనము లోనే యున్నది. వీరి కుటుంబములోని వారందఱు బూర్వము సుండియు విద్వాంసులై యుండుటం బట్టి చాలనుంది శిష్య బృందముచే నయ్యగారను బిరుదాంక గృహనామముం బొందియుండిరి. “ఆరాధ్యపరులెల్ల నయ్యగారనిపిల్పు, కారణంబున నయ్యగారివారు” అని యీ మొదలయిన పద్యములు. తైవ రత్నాకరమున నాంధ్ర గ్రంథమునందుఁ జెప్పబడి యున్నది. వీరికి బొండాడవారు, కాళ్లకూరివారు మొదలగు నియోగి బ్రాహ్మణులు శిష్యులు. వీరి పినతండ్రిగారగు, అయ్యగారి వీర శంకర కవిగారిచేఁ జెప్పబడిన వ్యాఘేశ్వర శతకమునందు వీరి వంశీయులను గురించి యిట్లు చెప్పబడి యున్నది. “గురుతర కాండిన్యగోత్ర పవిత్రుండు, దండులూరన్యయ దీప కుండు | భువిభక్తనరులలోఁ బూర్వగణ్యుండును మహితజ్యోతిర్నాథ మాన్య యకుండు | నీలకంఠరదేవునిష్టతోఁబూజించి బొందితోఁజైలాసపురముఁజేర || అమ్మహాద్విజానకు నాత్మజాండగుచును, నురులేబమున నుడయించి మించి | హరునకు తనుధూప మర్చణంబుగఁజేసె, మోహంబువిడిదియు నోహిశయ్య || ఆయోహిశయ్యకునాత్మజాండయిమించు, మల్లనారాధ్యుండుమహిమవెలయ | శ్రీగిరిచెంతను శివపురంబొక్కటి నిర్మించియచ్చట నెమ్మినుండి | రాలిలోలిం గంబు రమ్యంబుగాఁజూపి తనరఁబ్రతిష్ఠించె తగ్గమహిమ || అతనికినుదయించె నతులితలేఖఁదై, శివదేవనారాధ్య శ్ఘోరుండు | పరగచండాలుని బ్రాహ్మణుఁ గాఁజేసె శివదేవనారాధ్య శ్ఘోరుండు || ఆశివదేవున కాత్మజుండైనట్టి ఘనత

శక్తిలింగయ్యగారు | దుష్టజనంబులు తొడరితప్పంధింప, ఘలతరశక్తిలింగయ్యగారు | ఏడహారాతము లేకరాతముజేసె, ఘనతర శక్తిలింగయ్యగారు || అన్నహాదేవుని కాత్మజుండైపుట్టె, మహినికేదారయ్య మాన్యయకుండు || అట్టి కేదారయ్యకాత్మజుండైపుట్టి, యవనిలోఁ బెలగనాహ్వయఘనుండు ! అభవుని పదభక్తి నభిలషింపఁజేర్చి రాజసన్మానంబు రమణఁగాంచి | నిరతంబు శివు కడ నెఱ్ఱునంబుననుండఁ గోరెనాశండును గునలయేకు | పెదపూడిపురమును ప్రియముననిమ్మున చయ్యననాతండు నెయ్యమెసఁగ | రాజరాజ నరేంద్రుండు రమణనొసఁగ | నతఁడు శివుఁగొల్పుచుండె నత్యధికభక్తి | చిరతరానందనిలయేక చిత్రకాశ | భవభయవినాశ వ్యాఘ్రేశ పార్వతీశ || ” అను మీఁది సంగతులం బట్టిచూడఁగా నిక్కవి వంశీయులందఱు విద్యా సముద్రులును, భక్తగ్రాణ్యులు, మహారాజ పూజితులనియుం దెల్లమగుచున్నది.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రివైర్య కులరత్న భుజంగరాయ
సత్తార్యవర్గ పరిపూర్తివిధాన దీక్షం |
వామాంక గాబ్బ నయనాపరి భూషితాంగం
గౌరీసుతం గణపతిం శరణం ప్రపద్యే.

1.

శ్లో॥ శాంతం పైరిభద్రైత్య మర్దనకరీ కేరీ కటాక్షాద్యుతం
శ్రీహేలాపురవర్తి వాసమభవం శీతాంకు రేఖాదరం
మంత్రిప్రెద్ద భుజంగరాయ తనయా సమ్మోది సంపూర్ణయే
మార్కండేయ మహేశలింగ మనిశం మన్మానసేభావయే.

2.

శ్లో॥ సూర్యచంద్రకుజసౌమ్యమంత్రి జోభార్గవార్క సుతరాహుకేతవః
మంత్రిప్రెద్దభుజంగరాట్టుతాం పాలయంతుసనరాంసదాముదా.

3.

శ్లో॥ శ్రీవష్టమన్నాటి కులప్రసూతం శ్రీసత్యనారాయణ నామధేయం
శ్రీహైమవత్యాఖ్యవధూసమేతం రక్షంతుశర్వామృతపద్మగర్భాః.

4.

శ్లో॥ మంత్రిపెగ్గ భుజంగరాట్కులగరో ద్భూతార్థ చంద్రాలికా
శ్రీమద్దైవసతీ సమాహ్వయయుతో శ్రీనల్లమన్నాట్కులే
జాతంవేంకట సత్యశౌరిమధనం ప్రాప్తా కుటుంబావనీ
జీయాద్బాంధవ వర్గసౌఖ్యజననీ శ్రీశ్రవసాదాచ్ఛిరం. 5.

శ్లో॥ హైమవతీ హేమాభాహేమమయం భర్తృ సమ్మరచయంతీ
సోమసమానాకాపుత్రాకాజనయంతీ సరమణాచిరంజీయాత్. 6.

శ్లో॥ సుబ్బాంబికాభూద్భువి మేనకాంబా
భుజంగరాయో భవద్రుదిరాజః
తయోరభూద్దైవసతీ కుమారీ
తిస్యాఃపతిరేవంకట సత్యశరవ్యః. 7.

శ్లో॥ భుజంగకాయ సంతూజ్యో భుజంగ ప్రియనాశకః
భుజంగ భూషణః పాయా ద్భుజంగ ప్రభుశేఖరం. 8.

శ్లో॥ శ్రీకృష్ణరాయ పెదపూడి పురాధివాస
దివ్యాయ్యగారి కులరాజదుమామహేశః
శ్రీమంత్రిపెగ్గడ భుజంగమహీ మహేంద్ర కన్యా
వివాహ సమయాశిష ఉజ్జగాడ. 9.

7. వేమూరి శ్రీరామకౌస్త్రిగారు.

పీరిజన్మస్థలము నెల్లూరుమండలమున, కందుకూరుతాలూకా ధర్మవర.
ము శివారు, కురుగండివారి ఖండ్రీకయను జావ్విగుంట అగ్రహారము. ప్రస్తుత
నివాసము, బెజవాడ లేక నిజాముహైదరాబాదు. వెలనాటి వైదికులు. ఆప
స్తంబసూత్రము, హరితసంగీతము, వేమూరిపంశము, హూణశకము 1870

వసంవత్సరము పెద్దెంబరు 15 తేది గురువారమున జన్మించిరి. తండ్రిరామ
జోగిసోమయాజులుగారు తల్లి కోటమ్మ సోమిదేవమ్మగారు. తాత, అప్పన
యాజులు అను లక్ష్మీనారాయణపాండరిక యాజులవారు, లక్షణ వేత్తలగు
ఘనపాఠాలు. కాశవాస్తీసంస్థానమునందాస్థాన విద్వాంసులుగనుండెడివారు.
తండ్రితేది, శ్రౌత, ధర్మ, వేదాంత, శాస్త్రములయందు వేత్తలు. తల్లికింగల
ధారణాశక్తి మిగులస్తవనీయము. పీఠలిద్దఱు, అవిచ్చిన్నాగ్ని హోత్రులయి,
యిప్పుడు ఏలూరునందున్నారు.

పీఠ పిన్న వయసుననే వేదాద్యయనమును, శ్రౌతమును, జ్యోతిష
మును, కొంతవఱకు; తమతండ్రి పినతండ్రి మొదలగు వారులయొద్ద నభ్యసించిరి.
తరువాత గురుకటాక్షముచే విద్వాంసులయిరి. తత్కాలంకారాది
శాస్త్రములును, అవధాన కవిత్వాదివిద్యలును, పీఠ కళిమానాస్పదములు.
సంభాషణశక్తి పీఠ సాత్తు. తల్లికింగలధారణాశక్తియే పీఠయవధానధారణా
శక్తికిబూర్ణాది యనవచ్చును.

1894 సంవత్సరములో బయట వెడలి నేటివఱకుఁ గన్యాకుమార్యాది
కాష్ఠీరాంతముగల భారతభూమియంతయు పాండిత్యప్రచారమునకై సంచ
రించుచున్నారు. ప్రథమమునఁగేల సంస్కృతపాండిత్యముననే పురస్క
రించుకొని, బయట వెడలినను ఇప్పటికి పదునాలుగు భాషలలో మాటలాడను,
మూడు భాషలలోఁగితివ్వముచేపును, సామర్థ్యమును సంపాదించిరి. వీరిచే
రచించబడిన గ్రంథాదులలో సంస్కృతమున “అవధానవిధానమ్” “గురు
కల్పమ్” “నూతనోద్యానమ్” ఆంధ్రమున “ఆంధ్రసంగీత రత్నాకరము”
“దేశభాషాకదంబము” హిందూస్థానిలో “ఖాఖాగోపాల రత్నాకర్”
“సాంఘిక ప్రస్తావ్”

1898 లో శ్రీ బరోడామహారాజాగారి సమక్షమున పదునాలుగు
గంటలలో సంపూర్ణ శతావధాన మొకటియొనర్పఁబడి బహుమతియొసంగఁ
బడినది.

1908 లో శ్రీకాశ్యపమహారాజావారిని దర్శించి “గ్రౌవేయకబంధ” మనుకవితా చమత్కృతిచే మెప్పించి, “మణికంఠ” మనడిహారమును బడసిరి. పూర్వము దిగ్విజయార్థమై వెడలి సర్వజ్ఞపీఠాధిరోహణముఁజేసిన శ్రీశ్రీ శంకరాచార్యులవాఁకితరువార, కాశ్మీరమునకుపాండిత్య ప్రచారమునకై వెడలి మహారాజావారిఁలన సమ్మానమునందినద్రావిడులు మఱియొక రెవరును లేరు.

1911 లో శ్రీజాద్విచక్రవర్తిగారి పట్టాభిషేక మహోత్సవ సందర్భమున వీరిచే రచించఁబడిన “ధీర్ప్రభ” లేక “చిర్రూరకనేదా” యను సంస్కృతగ్రంథమును బరిశీలించి, ప్రభుసముఖమున, విద్వన్ముండలిలోఁబ్రథమక్షయమందు గౌరవమొసఁగఁబడినది.

శ్రీజగద్గురు పీఠమగు, శృంగగిరియందు “నష్టలాభస్తుతి” యనుకార దాస్తోత్రమును శ్రీ శ్రీ శ్రీ సచ్చిదానంద శివాభిషేక నృసింహాచారీస్వామి వారువిని, వీరికిఁగల కారదాభక్షికి సంతసించి యాశీర్వదించిరి. నిజారాజ్యమున ధార్మిక విషయములలోఁ దమకుఁ బ్రతినిధిగ న్యవహరించుటకు నధికార పత్రమును గూడ నొసఁగిరి.

వీరిచరిత్ర మిదివరలో ఎంగడేశమున “సార్థక శతావధానీ”యనియు కాళికథియ వాడలలో “అవిచ్ఛిన్నాహితాగ్ని ఎంశ” మనియు, మళయాళమున, “అపార చరితన్” అనియుఁ బ్రకరణోచితముగఁ బ్రకటితమై యున్నది.

వీరి కనిష్ఠ సోదరుఁడు విశ్వనాథ శర్మ, యమ్. ఏ., యల్. టి., రైరాజమహేంద్ర వరమునఁ గళాకాలలో మహాధ్యాయులుగా నున్నారు.

అనుష్టుభమ్|| కన్యాందాతుర్గృహేతశ్చ ఎంశయోరుభయేష్టదా

స్వస్యస్తుమహతాంధర్మ ప్రజాసంపత్తయేనవా.

1.

ఆర్యా|| తేజశ్చాగమనిపస్తై | సుమబుద్ధిర్విరఽధీర మాపిసముమ్ |

నానావిధబలమపిభవ | రాగస్యాద్యేజసేలసేజ్జగతి ||

(2) మణి కొండాస్థానమున మ॥ శ్రీతాటిరెడ్డి గోపాలరెడ్డి జమీందారు వారిచే “బాలసరస్వతి” బిరుదమును, (3) పెల్లూరులో మహాసభాజనులచే “ఆకు కపింద సింహ” బిరుదమును, (4) బుచ్చిరెడ్డిపాలెములో మ॥ బెజవాడ పట్టాభిరామరెడ్డిగారిచే “విజయఘంటికా” బిరుదమును, (5) మదరాసు మహాజనసభలో మ॥ విజ్ఞానచంద్రికామండలి వారిచే “ఆకుకవిచక్రవర్తి” బిరుదమును, (6) మఱియొకసభలో “విజయఘంటికా” బిరుదమును, (7) గుంటూరులో మహాసభాజనులచే “కుండినకవిహంస” బిరుదమును, (8) అందే సోమసుందరేశ్వరాలయసభలో “కవిరత్న” బిరుదమును, (9) బాపట్లలో మహాసభాజనులచే “అనధాని పంచానన” బిరుదమును, (10) మాచేరులో మహాసభాజనులచే “కథాశుకపీఠ్వర” బిరుదమును, (11) ప్రకృతము మాచే మహాసభలో “ఆకుకవిభామణి” బిరుదమును, బొందిరి. వీరింత కాలమును, అనధానాశుకవిత్వ సభలఁ గడపి యిప్పుడిప్పుడే గ్రంథరచన కారంభించిరి. కాని, ఇంతకుమున్ను కొన్ని శతకములను దత్తుల్యములగు కొన్ని చిన్నిపాత్రములను రచించియున్నారు. వీరు, ఆకువున నానావిధవృత్తములతో నెట్టికథనైనఁ బ్రబంధశైలిగ గంటకు 500 పద్యములు రచించు సామర్థ్యముగలవారు, వీరొకపర్యాయము పన్నిదమునకై మాచేరు సభలో గంటకు 720 చొప్పున నొక యరగంటకాలము మను చరిత్రమాకువుగ రచించిరట. వీరిపై నితరులగు మహాకవులు రచించిన ప్రశంసా పద్యము లొక సహస్రము కెక్కినయందును. వీరింతవఱకు రచించిన పద్యములన్నియు, వ్రాసియుంచినచో గుమారు మూడులక్షల కెచ్చుగాఁగలవని సుహృదయుల యభిప్రాయము. వీరిరువురును సోదరులు. వీరికింక నిరువురు సోదరులు కలరు. అందుఁ బ్రథములు, అష్టావధానమునఁ గృతకృత్యులై శతావధానమునకుఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. గంటకు 200 పద్యము లాకువుగఁ జెప్పుఁగలరు. వీరిపద్యము వీ గ్రంథమందు మఱియొకచోఁ గాన్పించును. వీరి పిన్నతమ్ములును గవిత్వము చెప్పుఁగలరట. వీరి గృహమును జూ-

చిన యొక కవి “ కవికపుట్టిల్లు సోదరకవులయిల్లు ” అని చెప్పిన గీతపద్య పాదమునుబట్టియే సర్వమును గ్రహించుదగియున్నది. జగద్విశ్రాంత కీర్తలగు వీరి విషయ మింతకన్న ప్రాయాట పునరుక్తి.

సీ॥ పిశ్చదేవతాఋణంబతి భక్తివాంఛీము
ఖమునదీటిచికొన్న యమలయిద్ది!
తగ “ సఖాసప్రసవాధన ” యనిపల్కి
యబలఁ బ్రేమిందు గృహస్థమాలి!
“ నాతిచరామి ” యన్నైగమోక్తినిసర్వ
హితముగఁ దల్పినఋతవచస్కు!
సంతానసౌభాగ్య సంధాయకునిగాఁగ,
నగ్నినభ్యర్పించినట్టి సుకృతి

సీ॥ శ్రద్ధయును, వేడ్కమునమున సంపడింపఁ
బడినయపు వేళనిపల్కు పల్కులెల్ల
మఱునకయో, హైమవతిఁగూడి నెరతుభంబు
లందికొనుమయ్య! సత్యనారాయణయ్య! 1.

మ॥ అడుగన్నేరనివారి, వర్ధులఁగవీంద్రాళిక్ బుధవ్రాతమున్
గడుశ్రద్ధంబరికించి, ప్రేమడినిఁగాంతుందీర్చి “ యామామయ
ల్లుండెయో ” నంచు జగంబుమెచ్చుకొన, శుక్లోకంబు రాణింప, నీ
నడకకాముంగలివారికిం దెలుపుమన్నా! సత్యనారాయణా! 2.

మ॥ భయముంభక్తియు శ్రద్ధయుంగవులపైఁ బాటింపుమవ్వార నీ
కయముంగూర్చి, యశమొప్పసంగఁగల వారన్యంబులింకేల, నీ
పయిఁగూర్చిన్ పదియించినారమిది, యాపైనిహితంబేవిధం
బయినన్ సమ్మతమే! రహస్యమిదివత్సా! సత్యనారాయణా! 3.

సీ॥ కన్నబిడ్డలకన్నంగడుఁ బ్రేమననిశంబుఁ
 బరిచారికాజనం బరయమమ్మ
 కులదైవతములందు, గురువులయందుఁ బే
 డ్దలయందునతిభక్తిఁ గొలుపుమమ్మ
 పతిదేవతామణి ప్రకటచరిత్రముల్
 నేర్పితధర్మముల్ నెఱుపుమమ్మ
 ఆఱుదూతఁలుగక యత్తమామలస ప
 ర్యలఁదన్ని మంచిపేరందుమమ్మ

సీ॥ మగఁడు దేవుం డటంచునమ్మఁగదనమ్మ
 కవులయాశీః ఫలంబులుగాంచుమమ్మ
 మాభుజంగ నృపాలునిమాననీయ
 యశము నిల్పంగదమ్మ మాయమ్మకాన!

4.

సీ॥ కూడబాయక యాట పోడుముల్ జూపునె
 చెరులగారెమునఁ దలఁపుమమ్మ
 సొత్తిశనండి నిన్నెత్తిపెంచినదాదు
 లనునర్పిలినిజూచి తనుపుమమ్మ
 బీదసాదలపట్లఁ బ్రేమంబు నెఱపిచ
 ల్లనితల్లి” యనుపేరునందుమమ్మ
 దేహిత్రలాభంబుఁ దండ్రిగారికిఁగూర్చ
 మంచినంతానంబుఁ గాంచుమమ్మ

సీ॥ సకలసామ్రాజ్య సౌభాగ్యకాలినెయి
 సారుదక్ష్మిన్త నీయ రవారియింట
 సర్వమంగళయనఁ బ్రీతిసంబువేళఁ
 దేజామీఁగ హైమవతీకుమారి.

5.

కా॥ శ్రీభద్రాంకు భుజంగ భూషితగుమూర్తి గాత్రధర్మాభ్యుతా
శోభిన్ హైమవతీకళత్రు, విబుధస్తోత్రార్హచారితుస
త్యాభిఖ్యున్ శ్రీతసద్గణావినకళావ్యాప్తోజ్జ్వలకారు, నా
త్యాభున్ హైమవతీ కళత్రుండల విశ్వాధీశ్వరుండోమతన్. 6.

సీ॥ అత్మప్రభావ శక్త్యాజ్జ్వల్యమలర, ర
వి, పితృగుఘంబుఁ గావించుచుండ
హృదయప్రసాదసంపద దోపఁ జంద్రుండు
మాతృసౌఖ్యమఁ గూర్చిమనుచుచుండఁ
బరివార పరవైభవము మీఱినంగార
కుండు, భ్రాతృకుఘంబుఁ గొల్పుచుండఁ
గర్వవిజ్ఞానాదికములేహింప, బుధుండు,
కరముఁబ్రజ్ఞ నొసంగి కాచుచుండఁ
దేవోబలాధ్యతన్ దీవింప, గురుండు, సం
తానసంతోషంబుఁదార్పుచుండ
మహనీయవాహనమహిమంబు వెలయు, శు
క్రుండుభోగగరిష్టుంబు నడిపుచుండ
గుఱదీపనసమృద్ధిశోభిల్ల, శని, మహా
యూర్యాగ్యమిడి, కృపనోముచుండ
వనతటాకాదికల్పన, ననల్పయశంబు
పాసఁగరాహువభీష్ట మొసఁగుచుండ

గీ॥ ననుపమానూనదాన విద్యావిరూఢి
యమరఁగాఁ గేతు పమృతవిదాభిలాష
మొనరనేయఁగ నిత్యపృథ్విగణింతు
గాత ! మానూర్నదంపతుల్ శ్వాతరయకులు.

సీ॥ శీరస్తువిజయాస్తు ధీరస్తుతేజోస్తు
 స్థిరతరాయార్థాగ్ర సిద్ధిరస్తు
 ఆరోగ్యమస్తు మహేశ్వర్యమస్తు స
 ద్బుద్ధిరస్తు జగత్ప్రసిద్ధిరస్తు
 పుత్రృపౌత్రాధిక భూరిలాభోస్తు ప్ర
 శాంతిరస్తు నితాంతదారీరస్తు
 స్వస్థ్యస్తు సత్కవిస్తవనీయమతిరస్తు
 నీతిరస్తు సమస్తభూతిరస్తు

గీ॥ వామిహతిధాస్తటంచ దీవనలావర్చి
 నట్టివిపులస్వస్తి మధుతారములు స
 ఫలములగుఁగా తనస్ససోబలముకలిమి
 హైమవతికినిసత్య వారాహునినకును.

సీ॥ గణ్యతావాణిహిరణ్యగర్భలయందు
 వాగనుసరణమై జలలేనెద్ది
 నంద్యులొకర మానారాయణులయందు
 పృథియానుగతమయి యెసఁగెనెద్ది
 భవ్యతాపార్వతీ పరమేశ్వరులయందు
 నైకరూప్యమ్యయి యమరనెద్ది
 దృశ్యులైనయరుంధతీ నిస్మయలయందు
 సత్పదారూఢమై జరిగెనెద్ది

గీ॥ అద్దియనుకూల దాంపత్యమలభితుర్య
 భవురుషార్థ ఫలప్రద, ముచిక్షితము
 బుప్రదము, సత్యభాగ్యలాభప్రదము ని
 తిరముగ్గరిహింతుఁ దీవధావయముమారు.

లఘుటీక:— 1. భద్రము=పువభము, కుభము. 2. భుజంగ=శేషహి, భుజంగరావుగారు, 3. గోత్రము=పర్వతము, పంకము. 4. హైమవతి=పార్వతి, పద్మపునామము. (హైమవతి) 5. విబుధులు=దేవతలు, పండితులు, 6. సత్య=నిజము, సత్యనారాయణమూర్తి. (కామైకదేశము) అనువరుడు. 7. అభిఖ్య=కీర్తి, పేరు. 8. సద్గణము=నక్షత్రసమూహము. విద్యత్సమూహము. 9. కళా=చంద్రకళ, శేర్పు. 10. ఉజ్జ్వలము=స్వచ్ఛము, శృంగారము. 11. ఆకారము=రూపము, చేష్ట.

9. ముప్పాళ్ల జానకిరామ శాస్త్రిగారు.

పేరు గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకా ముప్పాళ్ల గ్రామవాసులు. ఆత్మీయ నియోగి బ్రాహ్మణులు. ముప్పాళ్ల కుశలచరామా మాత్యునకును హనుమాంధికకును బుత్తులు. ఖరనామసంవత్సరశ్రేష్ఠ బహుళ ౧౦ బుధవారము భద్రచీ నక్షత్రమున రాత్రి పదమూడు గడియల కుటీపస్థ కుంభలగ్నమున జననమొందిరి. నేటి కిరువేదిమూడవ సంవత్సరము. పదునెనిమిదవ వత్సరమున ఆప్టావధాన శతావధానా కుశవిత్వముల పాయగ్రీవదేవతాదయా విశేషమున నిష్టసిద్ధిపడసిరి. విశిష్టమున శ్లోతిష విద్యాగ్రాంతులును గురిజేపల్ల్య గ్రహాంకులును వీరిమాతులుండునగు శ్రీగిరిరాజు చంచయా మాత్యునివలన శ్లోతిషజ్ఞానంబు పడసిరి. మార్కాపురంబున శ్రీమదిండియా చక్రవర్తియగు జార్జిప్రభు పట్టాభిషేక మహోత్సవకాల మందాకుశవిత్వ సభసమిరి. నాడు మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ. ధొరపామయ్యరు దిపూట్రీ కలెక్టరు నారియాధిపత్యముక్రింద సభ జరుపఁబడి పురవాసులచే విజయఘంటయు శ్రీనారిచే వివిధసత్కార్యములును పొందిరి. నాటికి చంద్రమహాదేవా కుత్రాతరము. చాగంటివారిపాలెమ్మన మ॥ కలిగొట్ల శోటి రాడ్డిగారు సభజరిపించి నూతాఱులొసగి చతురంతయానాశోభాగావించిరి. వీకవింశతివత్సరమున రవ్యంతరమందు నందాకుల కర్పూణపురములలో శతావధానములు

సత్పుటయు సత్కృతులనందుటయు వాసేతుహిమాచలపర్యంతమును దర్శిం
చుటయుగలిగె. పోతాకెడ్డిపేట. జమిందారులగు మ|| అనంతరెడ్డిదేశాయి
గారి సభాస్థానమున విద్యత్కృతుల సన్నిధిని పండిత కవిశరభంబను విరుదం
బును పడసిరి. వాటికి కుజదళారాహ్వంతరము. నేటికి గుర్వంతరము జరుగు
చున్నది. విరిచేరచింపఁబడిన గ్రంథములు:— 1. మనోరమనాటకము, 2.
కన్యకాపరమేశ్వరీనాటకము, 3. హనుమచ్ఛరకము, 4. వేదాద్రి నృసింహ
శరకము, 5. రామేశ్వరీయము. 6. లక్ష్మీసహస్రము (ప్రస్తుతము తెలిగించు
దున్నది.

క|| శ్రీమన్నైజ వివాహశేళ మణిభాషింహాసనం బందుజా
యామోదోజ్జ్వల మందహాసకలితా త్యారాముఁడూర్వాంబుజా
దోహాఖండ కలావిభూషణుఁడు విస్తుల్య ప్రభుండీకుఁడుక
ప్రేమంబ్రోచెడు గాత్రహైమవతి సాధ్వీన పర్యవారాయణున్. 1.

మ|| నుతండాస్కందుఁడు సప్తపానమునకై సోపారంగాదర్శియం
కరలంబందునఁ జేరఁచార్యతి కిశూత్కర్తప్రవర్తంబుచే
హితమేపారంగఁ జొంచుదువ్విదయ నెంతేగాంచు వాచూడ్కులన్
సరముంజూచెడుగాత్రహైమవతియోగక సత్యవారాయణున్. 2.

సీ|| ప్రాస్థదారంభప్రభా కృష్ణకందన
ద్విగృహపాంకువుల్ దిశలబర్వ
జలముక్తభూత నిస్వనమట్టగంధీర
వాక్యప్రభావంబు పరిధవిల్ల
విద్యుద్విభాచాయ విస్ఫుయాంతురమై
కాస్తుభరత్న ప్రకాశమలర
పాశకాశుధను ర్భువిభాస్వనాళి
శిథిలింధమువరుచుల్ శ్రీహింప

గీ॥ గజ్జలంబెలు మోయంగ ఘట్టరంఘ
 వేణువూడుచునర్థింపు పిన్నకృష్ణుఁ
 డాయరాలోగ్య సంపదలమరఁగూర్పు
 హైమవతిలక్ష్మీసత్య వారాయణులకు. 8.

చ॥ కలములాసంగుచేడె నురకాంతలనోము ఫలంబులక్ష్మీప్ర
 జ్వలితయశోలలామ నవసారసలోచన భక్తలోకప్రా
 న్నిలయగుణాభిరామ కరుణించినధూవరులన్ శుభమ్ములన్
 సులితరీతిమన్విజయ సంపదలిచ్చెడు గాతనిచ్చుటన్. 4.

ఉ॥ ధీయుతుండైనబ్రహ్మ జగతిందగభూతములన్ సృజించివా
 చాయతులన్ బొవర్చెదన చాననుపాయము గోరవేడ్కవా
 క్షేయము గూర్చిలోకులకుఁ జెల్పునిగూడి నుభించువాణిదా
 రాయనితోడఁ బోచు నుకరమ్ముగ దంపతులన్ సదాకన
 ద్దేయులఁజేసివిద్యలఁ బ్రతిష్ఠనొసంగి చిరాయులట్లుగన్. 5.

10. వల్లూరి వేంకటరామలింగ శర్మగారు.

పాపరాజు వీరరాఘవ శర్మగారు.

వీరి జన్మస్థానము, నర్సారావుపేట తాలూకా యల్లమందగ్రామము.
 వల్లూరి వేంకట రామలింగశర్మగారు, ఆఱువేల నియోగబ్రాహ్మణులు. ఆప
 స్తంబనూత్రము. కొండివ్వసగోత్రము. తండ్రి వేంకటలక్ష్మణకవిగారు. తల్లి
 మహాలక్ష్మ్యంబు. సర్వజిన్నామ సంవత్సర కార్తీక శుద్ధత్రయోదశి జన్మ
 దివసము.

పాపరాజు వీరరాఘవశర్మగారు:—వీరు ఆఱువేల నియోగబ్రాహ్మ
 ణులు. ఆపస్తంబనూత్రము. కాళ్యణసగోత్రము. తండ్రిహనుమంతరాయుడు
 గారు. తల్లిజానక్యంబు. సర్వభారిసంవత్సర క్రాంతిమాసమున చతుర్దశి జన్మ
 దివసము.

వీరిరువురు కరణిక, అనేష్టాంటు కరణికోద్యోగీయులు. ఉభయకవిత్వములయందుఁ బ్రవీణులు. అష్టావధాన శతావధానములు చేయఁగలరు. సంగీతవిద్యయందుఁ బ్రవీణతకలదు. ఆకుకవిత్వముఁ జెప్పుఁగలరు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:— 1. శ్రీశోలేశ్వరశతకము. (ఏకప్రాస కందములు) 2. వసుమతీ వసంతసాటకము, 3. జయశీలనాటకము. 4. కాంతామణినాటకము. 5. భస్మానురోపాఖ్యానము. (పద్యకావ్యము) 6. లంబశ్మశ్రుని నమ్మిన దీర్ఘదంష్ట్రుని ఫార్య.

సీ॥ శ్రీరమణిమనోహరస భానుండు
 భూతసంతాన ప్రసోషణుండు
 సారరుచిగుట్ట చాంపేయవసనుండు
 వికసితాంభోజాతపీత్తులుండు
 నవరత్నయుతకంకణ గుర్గరద్బాహుండు
 తరదయాలోక పీఠీతసుహుండు
 పాలితపీయూషభక్షకాధీశుండు
 తాపనవరజనతా నకుండు

గీ॥ నైనలక్ష్మీసతీ నాధుండనవరతముఁ
 గాంతమిన్న హైమవతిని గాంతివిజిత
 రతిమనోహరు సత్యసారాయణాఖ్యు
 మించుకారుణ్యము ననురక్షించుఁగార.

1.

చ॥ నిమిషమవీడి యున్నిలువనేరకనొక్కచయోజనేత్ర తి
 ర్జమునధరించి యొక్కజలజాత నిభాననజారువాను భా
 గమునవహించిమే ల్రతిశుభంబులఁగాంచు శకాంశమాళి తా
 నమరుచు నీవధూవరులకందితమా ననురాగబంధముల్.

-2-

సీ॥ అతులమానీధనో న్మతిసాటిగాలేక

నలకుపేరుఁడుకిపు జాత్రయించె

సతతమానీదాన చేతురతకవగాక

బలిదానబేండుండుఁ బట్టెనడుగు

విశదమానీకీర్తి విసరమ్ము సరిగాక

బహుశక్తియతనొండెఁ బంకజారి

స్తవ్యమానీదులేజస్ఫూర్తిఁ బోలక

పారిదక్షిణోత్తరా యనములొండె

సీ॥ నిరుపమానకల్పాప్రాధి నీకుసంతు

గాకఁబంచశరుండ నంగతనహించె

నహాహ! ముత్రిపెగడ జననాభిచంద్ర

సుకలకవిగేయరాజా భుజంగరాయ.

8.

సీ॥ పక్షిపాతములేక బాలింతువనుటకుఁ

బ్రజలందఱానంద పడుటసాక్షి

ఘనకల్పాత్మత్వకరుండ వటుంటకు

వందితావనదీక్షి పదమెసాక్షి

ప్రకటభోగవిభూతిపరుండ వటుంటకు

నిరతసౌఖ్యానంద నియతిసాక్షి

తామసరహితనిదానుండ వనుటకు

ఘనమైనకాంత విగ్రహమెసాక్షి

సీ॥ యెదుటికప్ప్రపవర్తన మెఱుంగఁగనుట

కాత్మపోషకసమ్మోద మదియెసాక్షి

వసుధమంత్రిపెగడబంక వార్ధిసోమ

సరసగుణగణగేయ భుజంగరాయ.

4.

మ॥ అవనీమండలమందునీ కలియుగంబందీ విధానంబుగా
గవిలోకంబును వేదతత్తలను సత్కారంబుగావించిరే
నవభోజావనినాయకుండవను కన్న నేవ్విలురేదన్నగన
గవిలోకేశ్వర శిష్టపాలన భుజంగశ్శతలాభేశ్వరా.

5.

11. పాపరాజు వీరరాఘవశర్మగారు.

క॥ శ్రీకారుణ్యగుణాభిరూపితుడు రాజీవానుతాత్పరుడు ను
శ్లోకుండర్యమకాటితేజాడు బుధస్తామాభివంద్యుడు గా
రీకాంతాపుడు రామమూర్తివిభవశ్రీకామండై సర్వదా
శ్రీకళ్యాణుల నీవధూవరులరక్షించున్ కుభప్వాంతుండై.

1.

ఉ॥ శ్రీగిరిజామనోంబుజ పరిభ్రమణాత్రిమలిందుఁ డాశ్రీ
ద్యోగనిరూఢి సంతతదయోన్నతసద్వరదాత శేషుషీ
రాగుండపారధీరుడు మరచ్రకశోత్రముడైన శంకరుం
డీగరువంపుదంపతుల శిష్టనుఖంబులొసంగి బ్రోచుతన్.

2.

క॥ శ్రీరమణీనుకుండ సద్భుక
చారితుడు సర్వదేవసంప్రాజ్ఞుపదుం
దారయనీ దంపతులక
పారనుఖంబులనొసంగి పాలించుదయన్.

3.

నీ॥ ప్రసవాయుధారిచే భంగమొందకయాన్న
కనకాద్రి సంతాకమవగవమ్మ
కుంభసంభవునిచే ఘోషమొందకయాన్న
వనరాశినీకాక మునగవమ్మ

నా యోగసస్థలి నవృతమాడక యున్న
యమతనూజానిమాది యనగవచ్చు
కొమరొప్పకగాగొండ గుహలవాగళయున్న
సింగంబునొకపాటిఁ జేయవచ్చు

గీ॥ ధైర్యగాంభీర్యసత్యప్రతాప కళల
నర్చుచుసత్కృతులెందు వర్ణించుచుండఁ
బరగుమంత్రిపెగడవంక వార్ధిసోమ
సరసగుణగేయరాజా భుజంగరాయ.

4.

గీ॥ కుటికపాదంబులఁ గులుకునంచయదెంత
చిచ్చమెత్తెడురుద్రు సెంపదెంత
సారసాహితుడైన రేతీనిసాబగెంత
పాతాళమునదాగు ఫణిపుండెంత
తుహినావృతంబైన మహిధరేంద్రంబెంత
శరధిలోమునిగిన శంఖమెంత
శ్వసనావాతంబైన కారద్రాభమడెంత
రాగయాపరమేష్టి రాణియెంత

గీ॥ యనుచుమీక్షిర్తి హరిసహరాబ్ధిశేష
గిరిదరాంబుదభావల గేరిమెరపె
వసుధమంత్రిపెగడవంక వార్ధిసోమ
సరసగుణగేయరాజా భుజంగరాయ.

12. సందగిరి శేషగిరిరావుగారు.

ఏరు ఆ 1880 సంవత్సరములో జన్మించిరి. మధ్యప్రదేశ్బాగులు.
విశ్వామిత్రగోత్రము. గుడివాడ తాలూకా అంగలూరుగ్రామ వాస్తవ్యులు.

తండ్రిరామచంద్రరావు పంతులుగారు. కల్లికులపమ్మ. పిరుకతావధానమును జక్కఁగాఁజేయఁగలవారు. పిరు రచించిన గ్రంథములు:—1. అవధానదర్శనము, 2. దివ్యచిత్రియము, 3. చంద్రికజుడలగు గ్రంథములమును రచించిరి. అంగలూరులో “ ఆంధ్రవాణీరత్నమాల ” యను గ్రంథములను స్థాపించినవారు.

కా|| శ్రీమద్దేవువతి సతీయంత్రమునుం శ్రీసత్యనారాయణం
యందృష్ట్యాహృది సంస్మరామ ఇనరుక్మీమానీ నీనాయకం
పాయాదీశవశంకరీబుధజన క్షేమంకరీశంకరీ
కారుణ్యం సముపేయమేవదక్షతీ సాభాగ్యదీర్ఘాయమీ. 1.

సీ|| ప్రకృతిపూరుషులట్లు పరమభద్రాత్ములై
యద్దాథ మైత్రితోనుండుగార
భారతీబ్రహ్మలభాతి విఖ్యాతులై
ఘనకళాభ్యుదయంబు గాంతుగార
శ్రీమాధవులరీతి స్థిరకీర్తిగాంచెను
హీనసంస్థితో రహింతుగార
పార్వతీశ్వరులట్లప్రధితులై నుమనోభి
గణ్యసంతానంబు గాంతుగార

గీ|| అత్తనూమలు పితలునత్యంతముదము
గాంచునట్లుపురోన్మద్ధి గాంతుగార
వినుత నూతనదాంబత్యమున రహించు
హైమవతియును సత్యనారాయణుండు. 2.

సీ|| మాంసాశనులఘామి మనులకథర్రరం
జించునీతమ్మువెచెలఁగుమమ్ము

పలువుర శోశోబడకుండఁ బ్రయత్నింపం
భావించు వాడివైవలుమమ్ము
ఇల్లుదిరుగక పూర్వయోగ్యభజించు
నిందిరవోచుఁబంపందుమమ్ము
పంకగతిని వీడిపతిని సంసేవించు
గంగాభవానివై క్రాంతమమ్ము

గీ॥ చండికాభిఖ్యంగనక యాశ్వరునిఁగొల్పు
నార్యవైసమ్ము దంబున నలరుమమ్ము
హైమవతి! భవదాత్మాభిరాముడైన
సత్యనారాయణుని పూజసలుపుమమ్ము.

8.

సీ॥ సత్కవిజనచిత్రజలజాతసాళికి
నాహ్లాదకారణంబగుటవలన
శస్త్రగుణాంచిత సత్యనారాయణ
స్వామికి నర్పింపఁబడుటవలన
గణనీయసద్గుణముణిగణగర్భర
త్నాకరంబునఁబుట్టి నందువలన
విమతగువర్ణశోభిత ప్రౌఢ్యబహువిధా
లంకారములతోడి లంకావలన

గీ॥ నలభుకవితారమయును శ్రీహైమవతియొ
నిత్యమాలలాడింపరే ? నిమయశోభిఁ
బ్రథితమంత్రిపెగడ వంశరాజవర్య
సకలసముదాయగేయ భుజంగరాయ.

4.

ఉ॥ శ్రీమదనంతవైదుషివిక్లిప్త జనాదరణంబుతోడ, ని
స్సీమవిభుత్వసంపద లక్ష్మీబుధేంద్రసవర్యతోడ, శో

సీ॥ భూభృద్వరానంద భూరిసంధానమై
 హైమవతీ వివాహంబునాగ
 జనకవిశ్వామిత్రసచివాసు మొదమై
 ధరణిసీతామహోద్వాహునగఁ
 బ్రాప్తపద్మలయా భావుకాన్నత్యమై
 విజయకర్కహవేళయనఁగ
 సకలరత్నాకర సంస్కాయమానమై
 లక్ష్మీవధూటి కల్యాణమనఁగ

గీ॥ జరిగెహేలాఖ్య నగరరాజాభుజంగ
 రాయమణి సౌధమునను దిగ్రాజవిబుధ
 విసుతహైమవతీ సీతవిజయలక్ష్మి
 మాంబవైభవపాణిగ్రహణ విభవము.

4.

సీ॥ ప్రాలేయధరశుతాప్రభుఁడీశుమారుఁడు
 పార్వతీదేవి యీభాసురాంగి
 పద్మలయాప్రాణబంధుఁడీశుగుణుండు
 పద్మగేహిని గుమీ పంకజాక్షి
 భారతీకామినీపతి యీసుదరికుండు
 భారతీదేవి యీపద్మగంధి
 యింద్రాణినుందరీ హితుఁడీమహాభాగుఁ
 డింద్రాణి యేసుమి యిందువదన

గీ॥ యనఁగవేంకటసత్యశారాయణునకు
 హైమవతీ సీతవిజయలక్ష్మివర్జవ
 ధూయగముభాస్వి సౌభాగ్యధీయశులయ
 తనదుదురుగాత యాచంద్రతారకముగ.

5.

సీ॥ మేదినిగవభూరి మిత్రసందోహంబు

సరసకళానిధిసముదయంబు

నిగుపమశేముషీగురునికురుంబంబు

నవమృదువ్యాహారకవికులంబు

ధారుణీపకిరీటమేరు కదంబంబు

చిరతరకుభసాందజిష్ఠుగణము

భూసురజ్యేష్ఠకృదాశీర్వచనతతి

ధననాగభునసద్భుగ్రజంబు

గీ॥ మంత్రపెగడభుజంగేంద్రమహిపసాస

నిర్మలాభ్యంతరంబు సుధర్మనియతి

నలరవేంకట సత్యనారాయణవర

హైమవతి సతిపాణిగ్రహణపదంబు.

6.

చ॥ విభవములేజమున్ ధృతియువీర్జముసారము పుష్టియున్ ధనం

బభయచిరాయువున్ సుముఖులైమఖవుండనలుండవచ్చిని

క్రభుండును యాతుధానుడును బాసిసదాగతి శ్రీదుఃశ్వరీ

విభుడొనగూర్చి ప్రోచెదరు జేడ్క వధూవగులన్ముఖోన్నతిన్ 7.

కా॥ రంగైమించి భవత్సభాస్థలి భరీరాణించెనారా ! వియ

ష్టంగాభంగతరంగతుంగల హరీగాధార్పటివాయురీ

శృంగారప్రభవానుచిత్రకవిశాశీర్వాదధాటిలస

త్సంగంబౌచ భుజంగరాడభిగ రాజామంత్రిమాడామణి. 8.

చ॥ చిరతరభాగ్యవీచదరుచేది చరించిన పుణ్యస్మృతిచే

నరయభవత్సు తాపరిణయంబునగంటిమదేభకుంభసం

భరిమహత్తు రత్నవనిభాసురభారపటిరగుంజరి.....

విరుపమసారభప్రభవ నిర్మలసంతకహృద్విశద్యధూ
వరకమనీయదివ్యతర వైభవభూరి మహోత్సవంబున
చృరితభుజంగ రాయగుణసాంద్రమహీశకులాభిచంద్రమా. 9.

సీ॥ ఏమాన్యనకుడంద్రడి శ్రీమంత్రిపెగడదు
ర్గామల్లికార్జునాఖ్యప్రభుండు
ఏమహామహుమాత శ్రీమించుసీతావి
జయలక్ష్మమాంబనాసాధువర్తి
ఏధీరవిరుసాద్విభూధరకన్యకా
శ్రీసద్గుణకదంబ చిన్నమాంబ
వ్యభుకామారయిండు మందరకాంతి
రాణించు సత్యవారాయణండు.

గీ॥ ఏరసాధి పుచిరకీర్తిభూరిగరిమ
దశదిశాంతిప్రకాశసంధానపూర్తి
యట్టివినునర్జనము నేయనలవియగు నె
సర్వసజ్జనశేయ భుజంగరాయ. 10.

గీ॥ అభివిభునకుడొల్లిచిరాయువుగను
చందురుడుగల్గిలచ్చికానందమిడిన
కరణినీభుజగేంద్రునకనుగుగుతులు
గలిగిదిహ్మాయసహితులై కాంతిమీఱ
హైమవతి కచ్చెదరుగాత నధికముదము. 11.

గీ॥ మంత్రిపెగడ భుజంగేంద్రమాన్యయున్న
వాత్సల్యాపరిణయంబునందర్థికోటి
శృప్తినొందించు నీదువితీర్థధాటి
మలినయద్ధర్మభంగసంహారశాటి. 12.

14. నెమలూరి వెంకటశాస్త్రిగారు.

వీరినివాసస్థలము, అమలాపురముతాలూకా మురుమళ్లపోలవరము. చెలసాటివైదికులు. ఆపస్తంబనూత్రులు. కణ్వసగోత్రులు. తండ్రి పుల్లయ్య గారు. తల్లి సత్యమ్మ. ధాతృసంవత్సర కార్తీక బహుళైకాదశి జన్మదినము. వీరు సంస్కృతాంధ్ర పాండిత్యము, ఉభయవ్యాకరణజ్ఞానము, ఉభయ కవితా సామర్థ్యముగలిగి పెక్కుచోట్లకలవధానాది విశేషంబులఁ గన్పరచి పేరుపొందినవారు. మహారాజరాజశ్రీ శ్రీపితాపురము రాజావారివిద్వత్సభా స్థలిని నద్వితీయంబుగ సంపూర్ణశతావధానమొనర్చి శ్రీవారిచే బ్రతివత్సర మును బహుమానితులగుచుఁ దలవోలవరగ్రామమునకు ఆలంకారభూతులగు మహారాజశ్రీ శ్రీరాజాకాకర్లతూడి పెదయమ్మత రామరాజుబహద్దరుగారికి ముఖ్యాతితులై వారికిచ్చుపచ్చినకవితా విశోదంబుల నెరపుచునుండువారు. వీరిచే నహల్యాచరిత్రమును గ్రంథమురచియింపఁబడెను.

ఉ|| శ్రీయుననామయత్వము శరీరశుచిత్వముప్రాణులందు ప్రా
ణాయితకక్రిసర్వగతమైన యశోమయరాశియున్ సుధా
ప్రాయపుశీలమున్ బరమ పావనస్మృతియు ధాన్యలక్ష్మీపెం
పేయెడ నిన్వధూవరులకిచ్చుతళంకరుఁ డప్యమూర్తిదాన్. 1.

క|| హైమవతీ నారాయణ
నామకులీదంపతుల కనారతభోగో
జ్ఞాతుత్వ చిరాయుత్వ
శ్రీమత్వములొసఁగుఁగాత శ్రీహరిపేర్చిన్. 2.

మ|| మృదుభావంబు నెలంగుహైమవతికి వీకుండవై యొప్పిభా
గ్యదళన్ నిచ్చులుపర్వమంగళహిత స్వాంతామరాగంబు సాం

పాదవన్ హైమవతీకులట్లలరిమే లొందించు తల్పేమకా
స్పదమై పొలురుగాక సత్యమిదియప్ప సత్య నారాయణా. పి.

క॥ ఇమడైన సత్యనారా
యణునికొభజించిపట్టినది బంగరుగాఁ
గనుమెఱయుచు సౌభాగ్యం
బునుగొనుమా పేరుపార్థముగ హైమవతీ.

4..

సీ॥ కవనంబు పెప్పుగాఁ గలిగినప్రభువన్నఁ
గవిరాజశబ్దంబు గణనకెక్కు
కవులలోమేటియై తణిటిల్లననియన్నఁ
గవిరాజశబ్దంబు గణనకెక్కు
కవులనురంజిల్లఁ గాఁజేయువాడన్నఁ
గవిరాజశబ్దంబు గణనకెక్కు
కవులురాజులుగాఁగ గణించుఘనుడన్నఁ
గవిరాజశబ్దంబు గణనకెక్కు

గీ॥ ఎట్లుసమసింపనీ కన్వయింపఁదగిన
యట్లుమఱియొక్కరికిఁజెప్ప నర్హమగునె
సరసకవిరాజశబ్దమో సకలగేయ
సత్కవివిధేయరాజ భుజంగరాయ.

పి.

చ॥ ప్రణతి నహించువట్టి కవి రాజపదంబును దేశభాషలం
దనునయిదుర దేశమలయం దలిసత్కవులక సమీపవ
ర్తనులుగఁ జేసికొంచిన యుదారచరిత్రము నెంచిమాడఁ లే
ర్కొనుగవికోటికిన్ బ్రభులకున్ గలయయ్యనుబంధసన్నిధిన్. రి.

మ॥ కవులుంబుండికుల బ్రహ్మాంధపులు చక్కలై భజించంగద
గ్గవిధిన్ జేవతలుగ్గడింప నిజ సత్కన్యా వివాహంబుతోఁ
గవితాకన్యకుఁ గూడనేడుకలరం గల్యాణముం జేసివై
భవమున్ గూర్చిన నిన్ను తింపదగు చక్కావా భుజంగాధిపా. 7.

సీ॥ అలహితాపురరాజు నాస్థానమందు శ
తావధానముఁజేసి యలరినాడ
నల్లయుల్లాంపురాధ్యక్షుని సభఁబెక్కు
విధములకయిత మెప్పించినాడ
గద్వాలరాజ్యరత్నకుడై యెసంగునీ
తారామవిభుకాన్కఁ దనిసినాడ
ఎనపర్తిరాజ్యపాలనుడైన రామేశ
పార్థివుమన్ననల్ వడసినాడ

గీ॥ తక్కుఁగల పట్టణంబులఁ దద్దులరు
నట్టులవధానమొనరించి నట్టివాడ
విబుధసంతతికెల్ల సంప్రీతిఁగొలుపఁ
జాలునెమలారివెంకట కాస్త్రీనధిప.

8.

15. కార్యముపూడి రాజమన్నారకవిగారు.

ఈకవినివాసస్థలము బాపట్లతాలూకాలోని పేరాలగ్రామము. పద్మ
కాలికులజుడు. భృగుసూత్రము. మార్కండేయగోత్రము. లెండి వీరన్న మ
హాధనకాలి. తల్లి లక్ష్మమ్మ. విద్యావినయనిధి. ఇప్పటి కలువదియేడింటిం
దాటిని పరాభవసంపత్సేర, అశ్వయుజులహుళ అమావాస్య జన్మదినము. వీరు,
ఆంధ్రగీర్వాణకావ్య నాటకములు, శ్రీమద్వేదమార్గశాస్త్రది శ్రీమానద్దంకి తిరు
మలకుమారతిరుమలాచార్యభిషక్యవారులుంగారి సన్నిధి శుభయజ్ఞాకరణము

అను జదివి శ్రీమదిత్యాదివిద్వాన్ మాడభూషితేకటాచార్యులయ్యవారు
 అంగారి సన్నిధిని వివిధావధాన విధానముల లభించుకొని వనపర్తిసంస్థాన
 రాజవంశ రత్నావళి గ్రంథము, గద్వాలసంస్థాన చెన్నకేశవ విజయము, అత్మ
 కూరుసంస్థాన సీతారామ భూపాలబీలాస ప్రబంధము, విజయనగర సంస్థాన
సమస్తాశతకమును, తత్తద్రాజామతమునఁజెప్పి మెప్పించుటయేగాక నెల్లూ
రు, చెన్నపట్టణము, కాంచీపురము కాల్యము మొదలగు ముఖ్యనగరముల డెబ్బ
దియొనిమిది వివిధావధానసభలయందు గారవింపబడి వివిధపల్యంకి శోత్సవ
ముల దీక్షించెను. మఱియు, హేలాపురీ కన్యకావరమేశ్వరీ దండకము, కా
రముచేటి తూగవస్వామి శతకము లోనగు నిరువదినాలుగు కృతులరచించి
భగవ దనుగ్రహమునఁబు త్రృప్తాత్రప్రపాత్రులతోఁదగుపాటి పాడి పంటలు
 గలిగి కిష్కప్రళిఘ్యులతో సంతోషమున స్వగ్రామంబున నివృత్తికుండియుండిరి.

ఉ॥ శ్రీమదశేషపారజన సేవితమైహితరాజబాంధవ
 స్త్రోమమనోజ్ఞమైవిబుధశోభితమైతతసూర్యవాదసాం
 క్రామితమై కపింద్ర కృతిరత్నవిరాజితమై ఓతీర్ణమై
 హైమవతీవివాహము శుభావహమై తెలుఁగొందుఁగావుతన్. 1.

సీ॥ నవనవాక్స్వర్ణ తల్లవతోరణంబులు
 హస్తద్రవిలసి తద్వారములును
 క్రముకరంభాస్తంభ కలితపార్శ్వంబులు
 రంగవల్లీ కవత్పొంగణములు
 అనద్ధతనగుడిరాది వాడ్యంబులు
 చీనాంకుశోద్య ద్వితానకములు
 కాకుకవిశ్వానా గతనువాసినులు స
 మ్యక్క్కుత వేదికామంటపములు

గీ॥ వివిధకల్యాణ వస్తువుల్వీచనయలు
త్రేల్పుహుతవహుకుండము వెలయుచుండ
హైమవత్సాఖ్యసీతాఖ్య లాదివిగల
విజయలక్ష్మమ్మచరితము విభవమొప్పె.

2.

సీ॥ లలితాష్టవిధభాగ్య లక్షణలక్షిత
యైనలక్ష్మీ వివాహమునుబోలి
విక్రతాష్టైశ్వర్య విభువుతానఘగాత్ర
యైనగౌరీ వివాహమునుబోలి
అననరతాష్టభోగాస్ప దోన్నతరాష్ట్ర
యైనశశీ వివాహమునుబోలి
పుధులొప్పదిగధీశరిపు హరణోదయ
యైనసీతా వివాహమునుబోలి

గీ॥ వసుధపై పడమన్నాటివంశజులధి
రాజువేంకటసత్య నారాయణాధి
పతినిబలిగావరించిన ప్రాజ్ఞక్రీడు
జంగరాట్టుతి సత్యప్రసంగయైన
హైమవతిరాజ్ఞ సద్వివాహమువెలంగె.

3.

సీ॥ పెండిబంగారపు కొండలిల్లునువిల్లు
గాఁగలవానికిఁ గన్యనొసఁగు
చలువపెట్టలనీను బలుగాములేకను
ల్లాఁగలవానికిఁ గన్యనొసఁగు
రాచబిడ్డఁడువేల్పు రాయఁడునాఁబనుల్
చేసినవానికి నీతనొసఁగు

పాలకుడిందులవేలు పులనొగ్గిడుండుచుఁ
బాలించువానికి బైష్టి నొసఁగు

గీ॥ కైలపతికంఠి జనకభీష్మకులఁబోలి
రమ్యవేంకటసత్య నారాయణునకుఁ
దనదుపుత్రిని హైమవతిని భుజంగ
రావొసఁగి కూకుడుండన రాజిలెనిల.

4.

క॥ విబుధాహ్వనారావము
విబుధాశీర్వచనరవము వేణువిపంచీ
ప్రబలకూర్యారవంబును
నిబిడందై పరగఁబెండ్లిగెలపు వెలయఁగన్.

5.

నీ॥ క్షీతినరుంధతియువనీష్ఠు లట్లంతటఁ
బూజ్యగ్రగణ్యులై భూమియందు
చంద్రమతీహరిశ్చంద్రు లట్లంతట
సత్యవర్ధిష్ఠులై జగతియందు
జానకీశ్రీరామచంద్రు లట్లంతట
ననురాగవంతులై యవనియందు
శ్రీరతిలక్ష్మీకుమారు లట్లంతట
సుందరాకారులై ఖోణియందు

గీ॥ ఆయురారోగ్యపు క్షయ పాత్రాభివృద్ధి
నభిలసంపత్సమృద్ధిని హైమవతియు
రమ్యవేంకటభర్త్య నారాయణుడును
వెలయుదురు గాత్రకోభా ముఖులతెరగున.

6.

సీ॥ ఆయురారోగ్యవంశాభివృద్ధి విధాత.
 దయనిచ్చు గాతనీ దంపతులకు
 బంధుమిత్రాశ్రయ వనకీర్తిహరిమూర్తి
 సమకూర్చు గాతనీ జంపతులకు
 భువనారిదళ నాను భూతిగౌరీపతి
 తీవినీపుత నీవధూవరులకు
 వివిధభోగప్రాప్తి వియధేశ్వరుడుత్పత్తి
 దలుపు గావుతనీ సతీపతులకు.

గీ॥ పాసంగదక్కినదేవతల్ పుత్రిపాత్రి
 ధనకనకవస్తువాహన తతులొసంగుత
 రమ్యతేంకటసత్య నారాయణాధి
 పతిని హైమవతికి బ్రపంచమెన్న.

7.

16. చిల్లరిగె యోగానంద కవిగారు.

పేరు మధ్వబ్రాహ్మణులు. హరితస్సగోత్రులు. తండ్రి నరసింహారావు పంతులుగారు. తల్లి శేషగిరమ్మ. గుడివాడ తాలూకా అంగలూరుగ్రామ నివాసులు. ఆ 1880 సం॥ మున జన్మించిరి. అష్టావధాని. ఆశుకవితా పరిచయులు. జ్ఞానవతి, కనకవల్లి, దేవయానా వివాహము మొదలగు గ్రంథములు రచించిరి.

ఉ॥ శ్రీయుక్తదైవశౌరి నిజచిన్మయనాముడటంచు సత్య నా
 రాయణనాముడొవరు నిరంతరముచ్చిజపోదరీసమా
 ప్తాయనదృష్టితోవధువు హైమవతింగని సక్తిపాపృండె
 యాయినచంద్రతారక మనంతగుభిక్షితులిచ్చి ప్రోతుతన్. 1.

సీ॥ శ్రీప్రహాదీచాబ్ధ శృంగారమార్గః
 ర్ష బహుళపంచమీ ప్రకటితగురు
 వాసరశర్వరీభవ్య మఖాయుక్త
 భువతులాదివ్య లగ్నంబునందు
 శ్రీమంత్రిపెగడాబ్ధి సోముడైనభుజంగ
 రాయార్యుడు తనదుప్రభుమపుత్ర
 హైమవతీసమాఖ్యాంచిత యాకస్య
 శ్రీవల్లమన్నాటి చిన్నిబాబుఁ

సీ॥ డైన సత్యనారాయణావ్యాయునకొసంగి
 పరిణయంబునుగావించె బంధుహితపు
 రోహితాభిలకాస్త్రై గురువిబుధనిగ
 మోక్షనియతులు నెఱిపి యేలూరియందు.

2.

సీ॥ ఎలిగుబ్బలిజనించి బహుకాలముతపించి
 బూచులఁజేసిని బొందినట్టి
 హైమవతీదేవివాళ్ళలోఁ దిలకించి
 యాచెయువులకంతో యపహసించి
 నేలచూలిగఁబుట్టి క్రాంతికోర్కినిబట్టి
 శ్రీరాముఁడేపట్టి చెలంగినట్టి
 నీరణుగుణమణి వారసుద్రభువన
 ఖ్యాతనుమదిసెంచి మూతివిడిచి

సీ॥ లక్ష్మీనిజయించుట విజయలక్ష్మియౌదు
 సత్యనారాయణాఖ్యాప్రక స్తేగనిన
 వరునివరియించె గరిమనీవధువుభరిత !
 నీరణునియింతు రాచంద్రకారకంబు.

8.

ఉ॥ అనుముహూర్తమందు దివిజౌఘటహూకృత పుష్పరాజినాన్
భానురళరవ్రీవిపుల ఫాలవిరాజిత తారకాలినాన్
శ్రీసరసీసుఖాప్లవకరిప్రకరోజ్జిత కంకణాలినాన్
సేసఱుపాల్యేసమ్మదిత చిత్తసభావర శీర్షభూషణై. 4.

సీ॥ తోరణాదులచేతఁ దురగలింఁచెడిపెండ్లి
నగరు హుయల్లని పొగడలేము
చిత్రవిచిత్ర ప్రసిద్ధమంగళవాద్య
నినదంబులిల్లేల్లు వినఁగఁబోము
సకలదిక్కులనుండి చనుదెంచినభచేయు
కవిపండితులన్నిట్లు గానఁబోము
సంగీతశాట్యహాస్యభవ మొదంబిట్లు
చిత్తంబునందెల్లు చెందలేము

గీ॥ సూరిసత్కారములన్నిట్లు చూడఁబోము
దివ్యవస్త్రాన్నదానముల్ దెలుపలేము
పరగనీవధూదాతకా భానుచంద్ర
తొరకముసిరులిచ్చి మాధవుఁడుపోవు. 5.

17. పోతరాజు లక్ష్మీనరసింహకవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము నర్సారావుపేటతాలూకా ఏరుమారు. ఆఱువల
నియోగి బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబనూత్రులు. శ్రీవత్సగోత్రులు. తండ్రిరా
మకవిగారు. తల్లిసంజీవమాంబ. జన్మదినము సర్వధారి నామసంవత్సరామౌఢ
శుద్ధపాడ్యమి. అవధానానుకవిత్వ విభుఁలు. పెక్కండ్రను నుకవులుగాఁ
జేసిన విద్యాగురువులు. వీరి వంశము నుకవివంశమును ఖ్యాతినందినది. వీరు

రచించిన గ్రంథములు, 1. సుమతీచరిత్రము, 2. ఋతుభ్యజనిలాసము, 3. దేవపురాణము, 4. ప్రసంగోచితచాటుబద్ధమంజరి.

కా|| శ్రీగారిరమణీమణి వదనరాజీవాంకుమంతండుల
శ్రీగంధద్విపగామినీరమణహృత్పుత్రుండుదేవాధిరా
ద్యాగీశప్రముఖామరేడి తపదాజ్ఞాతుండు శంభుండును
ద్యౌగారోగ్యము లీవధూవరులకాత్మంగూర్చిరక్షించుతన్. 1.

మ|| శిరిశింబాండవమధ్యముండుఁబలియున్ గ్రిందౌచుమీదౌచుదు
ర్భరశౌర్యంబునఁబోరగ్రీడినిజయింపన్ జేసి వెన్నచ్చసం
బరముప్పురఁగఁజూచి యవ్వజయుపైఘాలాత్తునల్లంగనీ
కరహిన్ బాకుపతాధ్యుఁజేసినయుమాకళ్యాణిమిమ్మాముతన్ 2.

సీ|| దరహాససహితవక్త్రము పూర్ణమాసుధా
ధామబింబముతోడఁదగవులాడ
వత్సకి ప్రదేశసంవాసభార్గవిఘ్ననాం
తరితవిద్యుల్లతకరణిఁదోచ
శంఖచక్రానీకాజ్ఞాకస్ఫురత్కరములు
దిక్కరికరముల వెక్కిరింపఁ
గటిలసత్కాంచన చటమస్తమయనగ
వ్యాప్తసంధ్యారాగమపహింప

సీ|| నరిభయంకరమా తేజమందగింపఁ
గా వెలుంగుమాధవుండి వధూవరులను
హైమవతిని శ్రీసత్యనాథాయనాభ్యుఁ
బోధణము నేయఁగాతసంపూర్ణకరుణ.

సీ॥ వ్యాకోచసవిలోద్భవని కాంతయేకాంత
 హృదీనజనచింతయే నెలంత
 తటిదుపమానవిఘ్నటధామయేరామ
 చతురత్వసీమయేసతిలలామ
 మానితగతి జితమదదంతి యేయింతి
 నీరజపాణియే నీలవేణి
 గణనీయసద్గుణ గణపేటియేబోటి
 కుముదాప్తవదనయే కుండరదన

గీ॥ యట్టియిందిర కరుణాంతరంగయుగుచుఁ
 గలికిమిన్న హైమవతిని గాంతివిజిత
 రతిపువేంకట సత్యవారాయణాఖ్యు
 సకలసౌభాగ్యము లొసంగిసాకుఁగార.

4.

శీ॥ క్షిరోదకములభాగింప శేర్పినయంచ
 యెవనిహుమాయయై యెసఁగుచుండె
 నజ్ఞులఁ బాక్షిలొనట్లుజేసెడివాణి
 యెవనికిల్లాలయి యెసఁగుచుండె
 బదునాల్గుభువనముల్ పాలించుకీహరి
 యెవనికిదండ్రయై యెసఁగుచుండె
 దాగులపాలించింతామణియిందిర
 యెవనికిదల్లియై యెసఁగుచుండె

గీ॥ నట్టికమలాససుండు సత్యాధివాధుఁ
 జతులితామ్నాయవేది మహాకృతుండు
 హైమవతిని శ్రీసత్యవారాయణాఖ్యుఁ
 జరతరాయుష్య కుసుంగిరక్షించుఁగార.

5.

నీ॥ ఘనసహస్రముగల్గి పరసహాయమున
 ధరణిధరించిన కొలుతయొక్కడు
 ఏకలోకకతనె సంగియుండెడునా
 లుకలతోనుండిన లోపనొక్కడు
 కాస్త్రంబునిర్మించి సకలభద్ర మొజ్జిరి
 కుటిలగతింజను కొడువయొక్కడు
 ములులునెత్తిన బెట్టుకొని మోయుచుండియు
 మరుదళనుండగు తరుగొక్కడు

॥ బాపుకొననెంచి బ్రాహ్మణంకమందు
 బుట్టిన భుజంగవతి నాగబొదలి నాడఁ
 వనభుమంత్రి పెగడవంకవనధిచంద్ర !
 యమలగుణపాండ్ర శీభుజంగావనీంద్ర !

6.

నీ॥ జననమిక్షీంతమా సర్వవర్ణోత్తమం
 బ్రైవ్రహ్మవ్యవాయంబునందు
 ప్రభుతనీక్షీంతమా ప్రకటసౌఖ్యంబయి
 సారుమిడిన జమీంచారుపదవి
 మైత్రినీక్షీంతమానుహితచరిత్రుల
 పండితకవిరాజపాలితోడ
 చాగమిక్షీంతమాసకలాద్ధిమేఖలా
 స్థితదీనమార్గణిప్రీతికరము

నీ॥ కవివరుండవు నీవుశృంగారమదన
 యట్టినికన్నిటను సరియైనవారి
 తోడబాంధవ్యమొధనె సంతోషమయ్యె
 రాజసంకాళభుజగధరాతతేక.

7.

చ॥ అదిరియుఁగళ్యపుండుఁ దనయార్థముకన్గొనియాడవారిన్
సదయమనస్కుఁడైపాడమి సౌఖ్యములిచ్చిన యాశ్రయేష్ఠిర
ప్రచుఁడురమామణిపారుఁడు పద్మదళాక్షుఁడుపుత్తరత్న సం
పదలానగూర్చుఁగాత కవిమాలికి మాభుజగాధిపేతకున్. 8.

18. గోపాలుని హనుమంతరాయ శర్మగారు.

అష్టావధాని. నివాసస్థలము గుంటూరుజిల్లా. వినుకొండ తాలూకా
ముప్పాళ్ల గ్రామము. ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబ నూత్రులు.
మాధ్వల్య సగోత్రులు. తండ్రి శ్రీరామ కాస్త్రిగారు. తల్లి వేంకట రమణ
మాంబ. జననకాలము సర్వధారి సంవత్సర మార్గశిర శుద్ధ ఓకమి బుధవా
రము. రేవతినక్షత్ర కృతీయ చరణము. సింహలగ్నము. ప్రయివేటు,
ఇంగ్లీషు స్కూలునందును, సంగీత పాఠశాలయందును, ఉపాధ్యాయులు.
వీరిచే రచియింపఁబడిన యక్షగాన ప్రబంధములు, 1. వృగచరిత్ర, 2. సానం
దోపాఖ్యానము, 3. సత్యహరిశ్చంద్ర, 4. చంద్రకాంత (తయారగుచున్నది)
5. మణియు సందర్భాను సరణముగా ననేక విషయములను గుఱించి వ్రాసిన
పద్యములు.

సీ॥ ఖిష్టార్థూధరా గ్రస్థనిలయుండు
జలరాశి మేఖలాస్యందనుండు
సరిదధినాయక స్ఫూరణూణీరుండు
కాంచనసాను మత్కొర్మకుండు
శంబరప్రోద్భవ సంజాతనూతుండు
కార్జుకరాసన సాయకుండు
కాత్యాయనీపతీకలిత వాహంగుండు
భోగిలోకాధీశ భూషణుండు

గీ॥ వైశంభుండు బాలశాంకరూపి
కృపను హైమవతీసతిఁ గీర్తివిజిత
రాజువేంకట సత్యనారాయణాఖ్య
సర్వసంపదలొనఁగూర్చి సామఁగార.

1-

మ॥ తరుణీ! యైవ్యుడవీవు? శూలిని, భిషగ్ధామంబులే. స్థాణుడన
దరుసంసర్గమడేటికిన్. బకుపతిన్ గన్పించవేళొమ్ములం
మరహిన్ నాథునినామ్ములండ్లున ద్వవిన్. శోధించినవ్వింపుభూ
ధరాట్పుత్రికయీవధూవదులఁ జెందంజేయు సౌఖ్యంబులన్. 2-

మ॥ అవనీనాథుడవీవయ్యాదువు వినీలోభోదదేహుండవై
మివులంగల్గుటమమ్ముబోంట్లఁగొననే మేలమ్మునంచుల్లసం
బవితరక్ష్యంబుగవాడులచ్చిపయి నీర్వణజోపకేమెచ్చు శ్రీ
ధవుడీనూత్నవధూవరద్వయము నత్యంతంబు రక్షించుతన్. 3-

మ॥ భవదీయాస్యగుధాంశుబింబమునకై చాంఛించునన్ బానీ సౌ
ఖ్యవిధుల్ దూరముజేసి మొక్కుల్లిడు భక్తానీకవేశ్యారిమే
ల్లవులన్ నిల్వఁగనేల! యీయురము నుల్లాసంబునందేల్పుమన్
ధవువాక్యంబుల మెచ్చులచ్చియిడుఁగారన్ సౌఖ్యముల్ దంపకుల్ -

19. ఏలేశ్వరపు సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు.

వీరు వెలనాటి వైదికులు. ఆవస్తంబ, నూత్రజులు. కాళిక గోత్రీకులు
కాకినాడ రామారావుపేట వాస్తవ్యులగు సాంబమూర్తిగారికిని లక్ష్మీమాంబ
కును నారకులు. అమలాపురము తాలూకా ఇండుపల్లి గ్రామీణులగు రామ
శాస్త్రిగారికిని కేవలమాంబకును దత్తులు. కీర్తినిధులగు శ్రీశృంగారకవి పర్యారా
యకవిగారి శిష్యులు. హూణశకము 1893 సంవత్సరమున జన్మించిరి. ఆంధ్ర
సాహిత్యవ్యాకరణములయందుఁ బ్రవీణులు. అష్టావధాన శీతావధానముల

నొవర్సంగలరు. ఆకుపు చక్కగాఁ జెప్పఁగలరు. 11-12-1912 తేదిని కొం
దఱుమిత్రుల ప్రోత్సాహముచే “దమయంతీ స్వయంవర” మాకుపుగాఁ జెప్పిరి.
వీరిఁగన్న తండ్రిగారాండ్ర కవిత్వదత్తులై భక్త-లోకావన శతకము రచించి
ప్రసిద్ధివడసిరి. పెంపుడు తండ్రిగారు ర్వాణ సాహిత్య నిధులై యశకుల,
బూర్ణసాహిత్యవంతులఁజేసి విఖ్యాతిఁగాంచిరి. వీరు రచించిన గ్రంథములు.
1. రామదయాసారము. (ప్రబంధము) 2. మల్లికావసంతము, (కల్పిత ప్రబం
ధము) 3. దమయంతీ స్వయంవరము (ఆకు ప్రబంధము) 4. యామినీ పూర్ణ
తీలక, (రూపకము) 5. భర్తార్థసిద్ధి, (రూపకము) 6. రాధారాణి (రూప
కము) 7. రామకథానుధానిధి, (గద్యప్రబంధము) 8. కాంకరీ సహస్రము,
9. పుష్పొత్తర రత్నమాల. (ఆంధ్రకృతము) 10. శేదాంతడిండిమము,
(ఆంధ్రకృతము) 11. ద్విపద రామాయణము. 12. కేశవ శతకము మొద
లయినవి.

సీ: శ్రీనాథముఖదేవతా నీకమవనీధ
రావళిచెటియొక పక్కమండఁ
చత్కలసమాచితో ద్యుక్తియొంచితమంత్ర
ములఁబఠించుచుబ్రహ్మ ముందునొప్పు
మేనకాహేమా సమానాంగనావ్రాత
ములుముదంబున వెన్నెనిలిచిమాడ
విద్యాధరాధిప విలుధప్రతానమ్ము
పరిపరివిధములఁ బ్రస్తుతింపఁ

సీ గనకమాణిక్యమయవీతి కన్వసించి
హేమవతికేలువట్టిన యట్టిదిట్ట
వెసఁగళావర శేఖరుండోసఁగుఁగార
సంపదలనెల్లనీ మాత్మదంపుతులభ.

హైమవతీపరిణయము.

1|| శిరస్తుసకలభాషా రహోవిషణ్ణార్థ
భావగ్రహసక్త భావనీకు
దీర్ఘాయురస్తు పృథీప్తవిఖ్యాత ను
ధీసముదాయ విధేయనీకు
ఆరోగ్యమస్తు కళ్యాణవేదాబద్ధ
భాగ్యసౌభాగ్యాతి యోగ్యనీకు
చింతితాభీష్టార్థ సిద్ధిరస్తుసమస్త
కవినిస్తులస్తవ కలిత ! నీకు

|| విక్రమేతోఽధికైశ్వర్య సృష్టిరస్తు
వక్షమన్నాటివంశ సంభావ్య ! నీకు
ఆనుధాకరమిత్ర వంశాభిసృద్ధి
రస్తు శిశువత్సవారాయణార్యనీకు.

2.

సీ|| ఏత్రపావతిగిరి పుత్రియా టెటింగిమ
గురుసమున్నతపీఠ కుచయుగంబు
ఏరాజవదన సింహారూఢయగుటను
నొడివెడునపడు నెన్నడుముతీవి
ఏరామఫణిభూషు చారయాటనుచెల్లు
తీరుచెన్నారు నూగారుసారు
ఏతన్వికరిముఖు మాతయాటనుజాటు
సమధిశోరుద్యయీ సౌష్ఠవంబు

గీ|| అట్టిజగదేకమాత లోకైకపూత
భూరివిఖ్యాత రక్షితభువనజాత
యతులమతి హైమవతి హైమవతిశోసంగు
గాతసౌభాగ్య యోగ్యభాగ్యంబులెల్ల.

3.

సీ॥ విపులవిధానత విబుధాన్నదానతః
 దనరీరమా జనార్దనులభాతి
 నచలధామోన్నతి నసమాంబకస్థితిః
 బరగితివామహేశ్వరులభ్యాతి
 హంసవాహనకీర్తనతి శుచిస్థిరమూర్తి
 మరగివాణి పితామహులభాతిః
 బ్రాహ్మసంతానతబహు బుధానూనత
 నరలి శచీపురందరులరీతి

గీ॥ హైమవతిసత్య నారాయణాభిధాన
 దంపతులుపాండెదరుగాత తగినసిరియు
 విపులసంపదచతుర వాగ్విలసనంబు
 భూరిభోగంబు నాచంద్రతారకముగ.

4.

సీ॥ తనరారువేడ్క “శతంజీవశరదో” య
 టంచుఁబఠించి దీవించువారు
 వారువుగా “నోషధయస్సంపదంతి” య
 టంచుఁబఠించి దీవించువారు
 నవకుతూహలమునిండఁ “గురులేతస్మా” త్ర
 టంచుఁబఠించి దీవించువారు
 పూర్ణహర్షమున “నవోనవోభవతి” య
 టంచుఁబఠించి దీవించువారు

గీ॥ నైచెలంగఁ దదాశీర్వచోఽవసాన
 విక్రతుముహుర్ము హస్తధాస్త్వితినినాద
 భాకురథరాసురైతద్వి వాహమధిక
 భాగ్యదంబగుఁగాక దంపతులకత్తుడు.

5.

20. చిలర వేంకటేశ్వరకవిగారు.

వీరికాపురము గుంటూరు మండలములోని వెల్లూరను గ్రామము. ఆర్యుల నియోగి బ్రాహ్మణులు. కాండిన్యసగోత్రోద్భవులు. తండ్రి సుబ్బయ్యగారు, తల్లి పిచ్చమ్మగారు. ఈకవి జననము విశోధినామసంవత్సర మార్గశిర్ష బహుళసప్తమి శనివారము. పూర్వఫల్గున నక్షత్రము (ఆ 1889 సం॥ ది 14 దిశంబరు) న. ఇప్పటికి రచించినగ్రంథములు 1. హరిశ్చంద్రచరిత్ర. 2. శ్రీకృష్ణవిజయము. 3. విచిత్రపురూరము (నాటకములు)ను, మునుపల్లె, ఎడ్లపల్లి, అన్నవరము మొదలగు గ్రామముల యందవధానములు చేసి సన్మానములను బొందినారు.

క॥ శ్రీవాణీశ్వరు బరెసా

ఖ్యావహతన్విద్దలరసి హైమవతీసీ

తావిజయలక్ష్మి యుతుండై

శ్రీవిస్తరి లంగవరుడు చెలంగుసతతమున్.

1.

సీ॥ మంగళదేవతా మధునూదనులరీతి

భాగతీపద్మ సంభవులభాతి

హైమవతీవృషభాధి రోహణులట్టు

లలశచీసంక్రందనుల తొలుగున

ఛాయాప్రదీప్తభాస్కరుల సామ్యంబున

రోహిణీహరిణ భారులవిధమున

జంద్రమతీహరి శృంగ్రులమాడ్కిని

ధరణిజారాను భూధవులకరణి

గీ॥ పనుధవర్ధిల్లుండీ శతవత్సరంబు

లాయురారోగ్యవృద్ధిగా నఖిలవసున

మృద్ధిగాసత్సుతాప్తి సమృద్ధిగాన
యాభివృద్ధిగాదంపతుల్ హర్ష మొదవ.

2.

శీ|| కాంచుండినుగుణ సాగరులైనసుతులఁబో
పించుండి ధర్మసాశీల్యములను
బెంచుండిమార్గణ ప్రియకుటుంబముల మె
ప్పించుండి వసువులర్పించికవుల
మించుండిసంపత్న మృద్ధిచేవరసిపూ
జించుండినిగమ భాసీతులగురుల
నించుండియశము ప్రపంచమందెల్లఁ జే
యించుండిక్రతువు లహింసవిధినిఁ

గీ|| బుడమినాచంద్ర తారార్కముగఁబ్రతిష్ఠి
నిల్పుండిశరణార్థుల నెవరుగలిగి
రక్షణమునేయుండి సురప్రతీతిదన్పుఁ
డతులశుభములుగల్గు దంపతులు! మీకు.

3.

శీ|| ఎంతకాలముతార కేశమూర్తాండము
క్షంబులంబరమందుఁ గ్రాలుమందు
నెంతకాలముసార సంతయైనానాది
గంతయైనంతతా సంతయలరు
నెంతకాలముప్రాణి సంతానములఁబృథి
వ్యాదిభూతాఁల యధివసించు
నెంతకాలంబాప గళలోకాలోక
కులగోత్రములు స్థిరంబులుగమందు

గీ|| నంతకాలము సుఖలదందై, ద్విజప్ర
సాదమై, యచ్యుతాహీన మూలమైయు

పారకాభోపకాఖలై ప్రబలంగలదు
క్రమతమిదగు వంశవృక్షంబుధరణి.

4.

మ: అతులైశ్వర్యము లందినార్యోడమి నారార్యేలవంశంబునం
దతివిద్యావినయాదు లూహనుదయం బయ్యెంజుమిమికునీ
క్షీతిదీవోత్తము రెల్లచేమమెయి నాశీర్వాదముల్పల్పిరం
చితసౌభాగ్యము లబ్బుటబ్బురమె లక్ష్మీసత్యనారాయణుల్. 5.

ఉ: చిలరవేంకటేశ్వరుఁ డేశమహాత్మ్య కవిత్వవైదుషీ
తల్లజపాదపద్మములెడన్ దలపోసితదీప్తిప్రేమచే
నల్లినవంచరత్న మయహారము మిగళసీమందాల్పిశ్రీ
వల్లభవీక్షణామృతకుభంబులఁ బొందుడు సర్వకాలమాన్. 6.

21. వేంకటరామకవులు.

ప్రతాపవేంకటేశ్వర్లుగారు—వీరినివాసస్థలము నాగండ్ల. ప్రస్తుతము
బాపట్లతాలూకా మన్నవ. వెలనాటివైదికులు. ఆశ్వీలాయన సూత్రము. ఆశ్రే
యసగోత్రము. తండ్రికోటయ్యకాస్త్రీగారు. తల్లిమహాలక్ష్మమ్మ. వందన సం
వత్సర శ్రావణకుద్దదశమి జన్మదినము.

రావూరిశ్రీరాములుగారు—వీరినివాసస్థలము బాపట్లతాలూకా పెద
నందిపాడు. ఆటువేలనియోగులు. ఆపస్తంబసూత్రము. జనకగోత్రము, గౌత
మ. దత్తగోత్రము, భారద్వాజ. జనకతండ్రి మన్నవేశ్వరిరావుగారు. దత్తత
తండ్రి వేంకటకృష్ణయ్యగారు. జనకతల్లిరామమ్మ. దత్తతల్లిచిన్నమాంబ. విశ్వు
తిసంవత్సర ఫాల్గుణకుద్దపక్షి జన్మదినము.

వీరికి, ఆంధ్రమునఁగవ్వితము చెప్పట, అష్టావధానముచేయుట, సం
స్కృతమునను బరిచయముగలదు. పెక్కుచోటుల నావధానము లొనర్చిరి.

వీరిచే రచియింపబడిన గ్రంథములు:—1. హనుమన్నక్షత్రమాల 2. కేలుగో
పాల తారావళి. 3. సారంగధర. (మత్తకోకిలలు, ఉత్సాహస్పృతములతో)

ఉ॥ శ్రీరమణీయరస్థలివసీప మునీంద్రసురేంద్రులాదిభృం
దారకులొక్కవంక సతతమ్ముభజింపంగలోకపాలకుం
డైరమణీయసంపదల నందఱినిన్ దనియించుచుండునా
మారమణుండు మారమణుమన్ను గుఱాల్చినిదేల్చినిచ్చులున్. 1.

చ॥ సిరులుగలట్టివారలకుఁజేరదొకించుకవిద్యయద్దియన్
పఱలినయేని సద్గుణమవారిత పృత్తినిఁజెందకుండునె
ట్లురహినిసద్గుణంబులను లోపముగల్గకయన్నకైతఁజే
కురవివియన్నియుంగలుగు కోమలదేహుడవివెఱువరా. 2.

మ॥ మునుఘోభరలచేతఁబెంచవడి సమ్పాదమ్మునన్ సంచరిం
చినదారాకవితాపధూటియిపుడున్ జీవించినిర్జీవిభం
గినినుండంగని తత్సహాయమును రక్షిన్ జేయఁగావెంచి నా
పనఘాఘోషవతంస యిట్టివెగదాయాన్నత్యసత్కారముల్. 3.

సీ॥ ఏదిక్కుఁగాంచిన నాదిక్కువేదంబుఁ
బలియించు విప్రులపరిధవిల్ల
నేదెసఁజూచిన నాదెససంస్కృత
భాషాప్రణీతులౌ పండితౌ
ఏవైతఁగమఁగొన్న నావైపు రహిమించ
గానంబుఁబాడెడిగాయకులును
నేనంక నెమరిన నావంకస్థత్కావ్య
గరిమచేమించెడి కవినరులును

అ|| నలుగడలను సిరులందులఁదూఁగుచుండెడి

వారితోడనీసభాభవనము

వలులుచుండె నేనుసరససద్గుణగణ్య

సాంబరాయ మరభుజంగరాయ.

4.

క|| శ్రీరామావృద్ధయాజ్ఞ భృంగహరిరాజీవాక్షవిద్యమ్నతా
ధీరోదార మునీంద్రవందిత పదాభ్యుష్ణప్రభాభానురా
మారాధిప్రముఖాజ్ఞయోని మరసన్మాహామహోదంతలో
కారాధ్యాదయని వ్యధూవరులనీవాశీర్వదించంగడే.

5.

క|| నానానిర్జడపూర్వనిర్జర వితానంబుల్లొండ్రచ్చంగని
ధ్యాసానందము గాజనించెసిరి, కన్యాదాతయా సాగరుం
దానారిన్ హరిశీయదంపతులెయై యానందముంగూర్చుల
క్ష్మీనారాయణులివ్యధూవరుల కాశీర్వాదముల్ జేయుతన్.

6.

క|| ప్రాశస్త్యాచలకన్య దేహమున నర్థంబున్ గ్రహించంగఁదా
మారినీనిత్యమ గంగయిర్వరిని సామాన్యంబుగాఁజూచుచున్
గోలాలకుండై విహారయుతుండై కీర్తిప్రభాభానురం
దైలోకేశ్వరుడేవ్యధూవరులఁ దానాశీర్వదించున్ వెనన్.

7.

చ|| సకలచరాచరాస్పద రసాతలమున్ సృజించిమాడుమో
సతీయయటన్నవాణియును సర్వజగన్మయవాక్ప్రపంచము
త్సుకమునఁజేసియున్ స్వకృతకోభిత నిశ్చయశాపధూవరుల్
కతుడమతిన్వ ధూవరులఁగాచుచునుండురుగార నిచ్చుతున్.

8.

22. కూచి సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు.

వీరుగోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురముతాలూకాలోని దంగేరుగ్రామ
స్థులు. తారణసంపత్నర భాద్రపదబహుళఆష్టమి దినంబున జనన మొం

నిరి. తండ్రి రామకృష్ణగారు. తల్లి శేషాంబిక. వీరిచే రచింపబడిన గ్రంథములు. 1. వరూధినీవిలాసము, (రూపకము) 2. యాక్షరాభివృద్ధి, (రూపకము) 3. పార్వతీపరిణయము. (ప్రబంధము) 4. సద్గురుశ్రవరాజము (ప్రబంధము) వీరిపెద్దలందఱును బండితులు కవులునై యుండిరి. నాచికతో పాఖ్యానము, బేతాళపంచవింశతి, రామచంద్రోపాఖ్యానము మొదలయిన గ్రంథరాజములనొనర్చి జగద్విఖ్యాతినందిన మిక్కిలి మల్లికార్జునకృష్ణగారు వీరిమాతామహులు.

సీ॥ శ్రీహరిదన్న వాంఛించికన్నోసుచుండ
శ్రీకాంతలజ్జచే శిరమువంపఁ
గమలయారంత్రగే గంటఁగాంచుచునుండ
నలిజేక్షణుఁడు చిఱునవునన్వ
నన్యోన్యవిముఖులై యరని మేఘమువిల్వ
మదిలోనఁ గోరికల్ మల్లడింప
నదరిపాటునదృష్టు లన్యోన్యమతికింప
ననశులై చొక్కి దేహములుముఱవ

గీ॥ నతిమహోత్సవమున మందరాద్రియందుఁ
బరిణయందౌ పురాణదంపతులభద్ర
వీక్షణములు పరస్పరప్రేమనోసఁగి
మించియీదంపతులను రక్షించుఁగాక !

1.

సీ॥ కుసుమామృతపిండి కొడుకనువారికి
బాలికరతిదేవి భంగిదోచు
నకలంకచంద్రుడీ కుసుమారుడనువారి
కిబోదిరోహిణి యింపుఁకాపు
నలకృష్ణుడీవరుఁ డవియెంచువారికి.

హైమవతీపరిణయము.

కన్యరక్తినిపోర్కి గానవచ్చు
గలిగవసంతుడి లలితాంగుడనువారి
కీలేమహాసంతి లీలమెఱయు

గీ॥ జిత్రవైఖరి మీఱంగపుష్టిజేసి
పేర్చియీదంపతుల సమకూర్చినట్టి
యావిరించను చాతుర్యమభినుతింపఁ
గలముఠోవాని కడుపుబంగారుగాను.

2.

గీ॥ లోకముహ్లాంగు దుర్లోకప్రభావంబు
తోనొనర్చిరి మహాద్యోగములను
బృందారకులకు నానందంబుసంధిల్ల
నాచరించిరి దివ్యయాగములను
నిగమంబుఁజదివికన్నిర్ణీత విధులచేఁ
బొసంగజేసిరి త్యాగభోగములను
ప్రాభవసంపదా స్పృదులయ్యుఁగాంచిరి
రాణిండుసత్వ విరాగములను

గీ॥ మానితానంత పూజావిధానసాన
ధానకూనస పదసన్నిధానగమిత
పరశివనిధానులగును మించిరొకయింత
పాటివారలెవ్వ మన్నాటివారు.

8.

గీ॥ అత్యంతకారుణ్య నిత్యసన్నిహితమా
ర్క్తంజేయవిభుఁడు సుందరకుండం
వంకపరంపరా ప్రాప్తసాక్షాత్కార
క్షీకటాక్షములు మేల్పించుగనులు

అధ్యాయములు. కవిజీవితములు.

త్వవీలాసవతిస్వయం వరపురంధ్ర
అప్టదిగ్రంగవిప్పప్త నర్తనకలా
ప్రాధయశకకాంత వారకాంత

శీ|| గాఢవర్తిమనద్యుత క్రమమువారు
పేరుమాత్రంబు పెగ్గడపేరుగాని
యోజయోజంప రాజాధిరాజవరులు
పెగ్గడకులభూషణులు మంత్రిపెగ్గడవారు.

అధ్యాయములు. కవిజీవితములు.

ఉ|| ఈయుభయన్వయంబులకు నీడగునంచు వివాహబంధసం
ధాయకుడై విరించుచుండొనర్చిన సంకుటనంబులకాడకో
భాయతమైనహేమ వలయంబునరత్నముఁ గూర్చదద్వయా
మేయరుచుల్ కుట్టిల్లి పసమించినభంగిఁ జెలంగురంగుగన్. 5.

ఉ|| ఈవిభవంబులగన్గోవఁ గపింద్రులశెల్లభుజంగరాజధా
త్రివిభుఁడాదరాన్విత మతంబిలిపించె నయారమున్నవా
డ్రేవుకులార్చించుదుని కడిందివివాహ మహోత్సవంబునన్
భావితరక్తిగూడుకొని బందరునందరు దందిరందఱున్. 6.

ఉ|| నాటికినేడుగా! కవులునల్వరుఁగూడిన భాగ్యమబ్బెము
క్కుటికిఁగీర్తికాములగు క్షృపకులందఱికివృద్ధిగతిన్
బాటనుకొనినట్టి కవివర్యభుజంగ వృపాలువడ్లము
న్నాటికులేశ్వరున్ భువననాథుఁడుమాపతి ప్రోచుగావుతన్. 7.

శ|| వారికివారి భాంధ
వ్యారంభము సర్వమంగళారంభకమై
యారూఢిగ నాహిమకర
తారార్కము వెలయుఁగాక భరణిస్థలిపైన్. 8.

23. కురుగంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము కృష్ణామండలములోని శొల్లాసరోవరమునకు దక్షిణ తీరమునందలి కైంకర్యపు రంబవెడి ప్రాచీననామమునఁ బ్రసిద్ధిజెందిన కైకలూరు గ్రామము. వీరు కృష్ణయజ్ఞాఖ్యవారు. వెలనాటి వైదికులు. ఆపస్తంబసూత్రులు, హరితసగోత్రులు వీరి తండ్రి ఆప్తయ్యశాస్త్రిలుగారు. తల్లివెంకమాంబ. వీరి పితామహుడు తర్క-వ్యాకరణ శేతాందాదిపద్ధత్యములయందు దిగ్విజయమును బొంది యనుగమభట్టాచార్యాది చిరుదాంతులగు కురుగంటి వేంకటరామశాస్త్రిలుగారు. జన్మదినము. కలియగతాబ్దంబులు 4960 శాలివాహనశకగతాబ్దంబులు 1781. హుణిశకాబ్దంబులు 1860. కిసరియయిన సిద్ధార్థిసంవత్సర పుష్యబహుళనవమి సోమవారము. వీరాంధ్రగీర్వాణములయందు, సుభయ్యవ్యాకరణ విశిష్టంబులగు నాటకాలంకారాద్యభయసాహిత్యములయందుఁ దర్క-వేదాంత నవవిధవాక్తు జాతకసిద్ధాంతములయందు సుభయభాషాకవిత్వములయందుఁ బ్రవీణులు. పెక్కురస ఉభయభాషాకవిత్వవంతులనుగాను సుభయసాహిత్యవంతులనుగాను బండితులనుగాను జేసిన విద్వాగురువులు. వీరు నూజవీడు శ్రీరాజారంగయ్యప్పారావు బహద్దరు జమీందార్లవారి హైస్కూలులోఁ జరకాలము ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులుగానుండిన విద్వాంసులు. ప్రకృతము వికాఖపట్టణములో బ్రిటిషుగౌర్నరు మెంటువారు ధర్మబుద్ధితో నూతనముగా స్థాపించిన హిందూబాలికాపాఠశాల యెనిడి క్వీన్ మేరీసు హైస్కూలులోఁ బ్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులుగానుండియు నాంధ్రసంస్కృతములు రెండును బోధించు విద్వాంసులు. వీరు రచించిన గ్రంథములు. (సంస్కృతగ్రంథములు) 1. హరిశ్చంద్రచంపుపు 2. హంసవంశము. 3. సుబ్రహ్మణ్యవిజయము. (తెలుఁగు-తర్జుమాగ్రంథములు) 1. కాదంబరి. టూట్రాన్ క్లేషను. తెలుఁగుపద్యకావ్యము సమగ్రము 2. దత్తత్రేయమాహాత్మ్యము. టూట్రాన్ క్లేషన్. తెలుఁగుపద్యకావ్యము. 3. ఆనర్థరాఘవనాటకము. టూట్రాన్ క్లేషన్. తెలుఁగువచనకావ్యము. (చరిత్ర

తెలుగుగ్రంథములు) 1. దక్షయజ్ఞస్వంసనాటకము. 2. కామదహననాటకము. 3. కుమారసంభవనాటకము. 4. జీవసేనాపరిణయనాటకము. 5. దశావతారచరిత్ర. నాటకము. ఇపుడు రచించుచున్న తెలుగుగ్రంథములు. 1. నియోగవైదికాభేద నిర్ణయము. (వచనకావ్యము) 2. కవితరీత (వచనకావ్యము) 3. ఇంకను మఱికొన్ని చిల్లర గ్రంథములు.

కా|| శ్రీరస్తుప్రభవే త్రిలింగకవితాజీవాత్మవేసాగతే
ధీరవ్యాపృతి సింధవేవిమలమంత్రిపెద్దవంశేందవే
శ్రీరజ్యద్విసవేసువైదికమయాశ్వలూడురోచిష్టవే
సారజ్ఞాయభుజంగరాయవిభవే సామ్రాజ్యరీలాభువే. 1.

కా|| సమ్యగ్రూపనయోవిలాస సువమాసాభాగ్యరేఖోచితా
ప్రాంచన్యంగళరూపిణా జనకజాకాకుత్స్థకుల్యాకృతీ
ఏతానూతనదంపతీ విజయలక్ష్మీ సత్యనారాయణా
సప్రాప్తిద్విన్యదయామయస్మిత దృగంతస్సోర్ధనారీకవరః. 2.

మ|| కవిమంత్రి పెగడాన్వయాగ్రణి భుజంగత్కూనురేంద్రుండుల
క్కవరాధీశుండు పండితప్రభువు సత్కార్యప్రసిద్ధుండుస
త్కవిసంతానవివోదియప్రవిధ సంతానుండు తానుండుని
బుద్ధివిహేలాపురి హేలయిందపురి సాంపున్నించినర్థిల్లగన్. 3.

ఉ|| ఉండిన యాభుజంగవృత్తుల దుత్తమపూరుషుడొననంగదా
నిండినభాగ్యతిలకెంది ఊరినేరలచిన్నెలకెన్నె సంగిభూ
మండలినాంధ్ర భావనభిమానముతోగనకగృష్ణజీవరా
యండనఁజొలిసత్కృతుల నందెడు శ్రీవిలసత్కుటుంబుండె. 4.

|| ఉభయకులములనొక్కటనుదరింపఁ
జాలుతనపెద్దమాకుని జారుగాత్రి

చిలచుసీతావిజయలక్ష్మి పేరమణియు
హైమవతి పేరనెపుడు ముద్దారనితఁడు.

5.

శీ|| తనముద్దుకూతురందపుఁడైడిబొమ్మక
వ్యకసిరిగలదియౌ హైమవతిని
వరుఁడుచక్కనివాఁడు పడ్డమన్నాటివేం
కటరామయాత్యుని కన్నకొడుకు
సరివాఁడువేంకట సత్యనారాయణ
రావునకధిక శౌరవముతోడఁ
దమిఁబ్రహ్మాదీచవత్సర మార్గశీర్షంపు
బహుళపంచమి గురువాసరమున

గీ|| లలిమఖాయుక్తమగు తులాలగ్నమందు
నిచ్చితౌర్యత్రికంబును తెచ్చువెరుగ
గురలుమెచ్చంగ సకలభూసురులుదీవ
నలనొసంగఁగఁ గన్యదానంబుఁజేసె.

6.

చ|| వరమనవచ్చుజానకి వివాహముకంటె భుజంగరాట్సుతా
పరిణయలీలధర్మ గుణభంజనముం గవిమార్గయుజ్జ్వరా
కరణము లేకతత్తదుపకారము లొటమహేశుఁడివ్యధూ
వరులకు నిచ్చలిద్దు వసువర్తనముస్సఖిముంజిరాయువున్.

7.

సీ స మా లి క .

తొలివాఁడు స్నాతకోద్దోగమూలేగింపు
శోలిఁబాణిగ్రహణోత్సవంబు
ముఱునాఁడుమోదసంమతిఁగూచి పూడిభా
గవతులనటనాదికములకేలి

పదపడియానాఁడెవట్టుపుగానవి
 ద్వాంసులసభలోని పాటరక్తి
 మఱునాఁడుజనులు వేమఱుఁజూడఁదాలిము
 ఖానవారల మల్లకశలవిలువ
 మఱియునమ్మఱు పూటమఱి మొకపట్టుపు
 గానఁద్వాంసునిగాన సగఱి
 మఱునాఁడుదేశ్యముల్లరిగినపగటిభా
 గినతులహాస్యోక్తికలన మొకటి
 తరువాతవేదకాస్త్రములఁ బేర్వడినపె
 డ్దలఁబరీక్షింది సత్కారమిడుట
 యాస్థానవిద్వాంసుఁడయిన తాదేపల్లి
 వేంకటరత్నార్యవిఘ్నగీతి
 మఱునాటియుదయాన మఱిచల్లవల్లివి
 ద్వాంసులసన్నాయి పాటమొకటి
 మఱుపూటఁగవసంపుమధురవాక్కులఁగూర్పు
 కవిపండితుల సమాకలనమొకటి
 తరువాత నారాత్రిఁబురపీఠులింపార
 నురువైనయంబారి యుత్సవంబు
 మరునాఁడు బహువిధామలగాయనస్వర
 గ్రామముల్పల్కు బల్లారమహాను
 నన్నాటిమఱుపూట వాకుకపింఁద్రసిం
 హాదినానాభిరుధాంకితులగు
 కుండినకవినరుల్ కొప్పరపుఁగవిసో
 దరులధారా కవిత్వపువిసోద
 మటుమీఁదనారాత్రి నటనసంగీతసం

భావితమగునాట భాగవతము
 నయిదునాగులు వడసాహాయముగనునం
 దఱకుమృష్టాన్న సంతర్పణములు
 పండితసత్కృతుల్ మెందును భూరిసం
 భావనలవి దండిపామరులకుఁ
 గవులకు కాలాబుగడియాలు నూటప
 దాటులునునసార వారకిడుట
 పెండ్లివారికిఁ బెక్కువియ్యంపు మర్యాద
 రెన్నొన్న వేలువేలింపురెసఁగ
 సతిహైమవతి నీతజయలక్ష్మీయుద్వాహ
 మివ్విభంబునఁబుట్టిపింటనయ్యె.

సీ॥ ఇట్లురాజాభుజంగ రామేంద్రుకూతు
 రల్లుడగునివ్వధూవరు లనవరతము
 సిరియుసంపదతులఁ దూఁగఁజెలువ మెసఁగ
 నొగిఁజిరంజీవురై ప్రీతినుండుగాత.

8.

ఉ॥ ముప్పదిమూడుకొట్లు గురపుంగవులిందు వివాహవేదిపై
 నొప్పుగనున్న వారిచటి యొప్పునకువృద్ధి బొంగిముందుమే
 లొప్పునటంచుఁ జెప్పుకొనుచుండిరి యల్లెతథాస్తటంచునే
 నెప్పుడునివ్వధూవరుల కెంతయుదీవన లిచ్చుచుండెదన్.

9.

మ॥ శివుల్లెత్తుశివంబుప్రీహరియు లక్ష్మీదేవియానందమున్
 దివిజాగ్రేసరుఁడాయువున్ మధురపక్తృత్వంబు వాగ్దేవియున్
 రవియాలోగ్యము నగ్నిహోత్రుఁడుసిరిన్ రాజేస్రీప్రాచున్ భుజం
 గవిభుప్రీతులనివ్వధూవరుల నానాసౌఖ్యముల్యేందఁగన్.

10.

24. పులవర్తి ఆన్నపూర్ణయ్య కాశ్రీగారు.

శే|| శ్రీగణేశుండు నీచేయుచైపులనుని
 ర్విఘ్నంబుగా నెఱతేర్చుఁగాత
 శ్రీవాణీసర్వ విద్యావికారదునిగాఁ
 జేసినిన్నెపుడు రక్షింపుఁగాత
 శ్రీమహాలక్ష్మి నుస్థిరములై యలరారు
 నీయలిచ్చినిన్ను బోషింపుఁగాత
 శ్రీహైమవతియు నశోకుభంబులన్
 వెలయించినిను గారవింపుఁగాత

శీ|| సదయులై సర్వగురలును సకల గుఱము
 లొసఁగిసతతంబునిను బ్రోచుచుండ్రుఁగాత
 భువినిహైమతీ పూర్వపుణ్యమునను
 సత్యనారాయణ సుకామమభిశృభామ.

1.

శే|| పరమభక్తుండైన ప్రహ్లాదుఁగూర్చిగా
 పాడినసద్భక్తవత్సలుండు
 సంక్రమింతుడగు విభీషణునకు నభయంబొ
 సంగిప్రోచినదియాపాగరుండు
 గుజనుడైతిగు భర్మగుతునకు జయమిచ్చి
 ప్రోచినయాశ్రిత ప్రోషకుండు
 బీదకుచేలుఁగు బేరు సంతటివాని
 గానొనర్చిన మహాదాసఘనుండు

శీ|| హరివినుతనదంపతుడైనవిష్ణుమ్మ
 ధనకనకవస్తు వాచానాద్యభిజ్ఞుఁడు

దున్నతులఁజేయుఁగాత విద్యమ్ముతుండ
రమ్యచరితుండ సత్యనారాయణుండ.

2..

సీ॥ శ్రీవిప్రపత్రయా సృష్టిచేష్టాశుష్టుఁ
డబ్జవిప్రుఁడభీష్టాయావొసఁగి
మందారుసందోహ మందారుఁడగునంద
నందనుం డవిరళానందమొసఁగి
రంగదర్శాంగసుసంగత సర్వమం
గళుఁడింగ జారమంగళము లొసఁగి
నిఖిలలోకానంత గుఖదుఁడొపడ్చినీ
సఖుఁడు సదాశోగ్య గుఖమొసంగి

గీ॥ మనుతురెప్పుడునిన్ను హైమవతితోడ
సకలగుగుణాభి రామసజ్జనలలామ
పద్మమన్నాటి సద్వంశవార్ధిసోమ
సత్యనారాయణ సునామసవికృధామ.

3..

సీ॥ చతురాననుని ముఖాబ్జమునందు భారతీ
హరిణాక్షీమెఱయుచున్నంతఁజుకు
విష్ణుదేవునియారః కీతమందభిక్
న్యారిత్తిమొప్పుచున్నంతఁజుకు
పరమేశ్వరుని వామభాగియనందుమా
కాంతభాసిల్లుచున్నంతఁజుకు
ఘనలేజములతోడ గగనభాగియనం
చిలసూర్య చంద్రులున్నంతఁజుకు

గీ॥ హైమవతితోడ సకల సౌఖ్యంబులమర
నతికయింపుము పుత్రికాతాదులలర

సప్తమన్నాటి సద్వంశవాహసోమ
సత్యనారాయణు నామసవితృధామ.

4.

సీ॥ శ్రీమన్మిథ శృమత్కృతి వాక్ప్రయోగాతి
యదితివాణీ చతుర్ముఖులకన్న
సరసకటాక్ష వీక్షాస్ఫటాన్వోన్యాయ
రాగలక్ష్మీజనార్దనులకన్న
నిత్యదేహశ్లేషనిరతిశయానంద
సహితగౌరీ మహేశ్వరులకన్న
సతతిసాన్నిధ్యాతి శయవిస్ఫుటస్నేహ
సంయుతఛాయాబ్జసఖులకన్న

గీ॥ నధికతరమగునమరాగమతిశయిల్ల
ననుభవింపుడు సకల సౌఖ్యంబులెలమిఁ
బరమకల్యాణగుణ హైమవతియు నీవు
సత్యనారాయణా భిఖ్యసస్సమాఖ్య

5.

25. అల్లమ రాజు రంగకొయిలకవిగారు.

సీ॥ శ్రీరమారమణుండు పారసనేతుండు
నీలపయోధర సిధతనుండు
శంఖచక్రగదాసి శార్దూపసుధారి
కమలామనోజ్ఞ మత్తమధుకరము
శేషశయానుండు శ్రీరజనావనదక్షుఁ
డభిలలోకాద్యక్షుఁ డమరనుతుండు
స్వర్ణాంబరధరుండు పక్షిరాధ్వాహుండు
లలితకలాపి కలాపముతుండు

గీ॥ సంతతదయార్ద్ర హృదయుండు శంభుహితృడు

నందనందనుడంచితా నందదాయి

యగుచుశ్రీసత్యనారాయణాఖ్యునకును

హైమవతికిని శుభసమూహంబునొసఁగు.

1.

శ్లో॥ యాదుద్ధాంబునిధేః ప్రభూయదుహితా భత్రేపితేవోమ్మికాః

యాచంద్రస్య సహోదరీ సహజవద్దేహంకుశోద్యత్తనః

నాదేవికమలాలయాత్రి జగతీమాతాభృశంప్రేమతః

పుష్ప్వహైమవతీంచ రక్షతుసదా శ్రీసత్యనారాయణం.

2.

శ్లో॥ శ్రీసత్యధీట్కమల జాదిసుపర్వనేవ్యః

శంభుస్సమస్తభువనాధి పతిర్భృతాబ్జః

భద్రంవిత్తీర్యభువిహైమవతీంచసత్య

నారాయణాఖ్య మనిశంకృపయాప్రపాయాత్.

3.

శ్లో॥ యస్యాశ్శీతవగాధిరాడ్జనయితా ప్రేక్షాభవత్పాపితా

యస్యానిర్జరయోపితస్త్వ నికటేపానీయచేట్యభవన్

హైమహైమవతీమహేశ్వర తనోరథాంశభాకృన్వదా

యోగ్యాంహైమవతీంచ రక్షతుసదాశ్రీసత్యనారాయణం.

4.

శ్లో॥ విద్వజ్జనా శీర్వచనానియాని

వేదోక్తమార్గాను సరాణితాని

సత్యంసమేత్యాభి జనస్యపుష్కై

భవంతుజాయావర యోరజస్రం.

5.

26. వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారు, యమ్. ఏ.

వీరు వేమూరి శ్రీరామకృష్ణలవారి సోదరులు. వారిచరిత్రమును జదివిన వీరిసంగతి విశదముగను. అయ్యది గ్రంథారంభమునఁ జూడవగును.

ఉ॥ శ్రీమహిళాకృపా మహిమసిద్ధమనోరథులౌచుసజ్జన
స్తోమముమెప్పుఁగాంచినిజ శుద్ధచరిత్రముచేవధూవరుల్
తామరతంపరైకుల ముదారయనోవిభవాధ్యమైకళా
ధామతనోప్పుఁగాలుదురుతద్దయునాయువుభాగ్యమొప్పుగాన్1.

27. నంబూరి తిరునారాయణస్వామిశర్మ కవిగారు, బి. ఏ.

వీరు ప్రమాదూత సంవత్సరమున మైసూరు సంస్థానమునకుఁ జేరిన
మేల్కొట్టుయను తిరునారాయణ పురమున జన్మించిరి. నియోగి వైష్ణవులు.
కణ్వసగోత్రము. తండ్రి ఒలరామ ప్రధానిగారు. తల్లి లక్ష్మీదేవమ్మగారు.
ఈశవికృత గ్రంథములు. రుక్మాంగద నాటకము, ప్రణయమహిమ, (నవల)
దుర్గావతీ నాటకము. నిడదవోలు యెట్టేటు మేనేజరుగా నున్నారు.
సంతాన మిరువురు పుత్రులు.

సీ॥ సౌఖ్యగరిమకు సంతసించిభవాని
యైదువలన ముత్యంబుసేయ ;
నయవచోగరిమకానందించి వాగ్దేవి
భర్తృసమ్మాన సంపదఘటింప ;
దీనరక్షణపరాధీనత కదమెచ్చి
శ్రీలక్ష్మీయెడలేని నీరులొసంగ ;
బుధజనారాధన బుద్ధిజీవలరారి
సురనధూనికరంబు శుభములొసంగ

గీ॥ శ్రీయౌతుండైన సత్యవారాహుండు
నిత్యసమ్మదితాత్ముడై నిండుకూర్చి
నోముగారహైమవతీ సదూమతల్లి
సద్గుణకలాపయభయ సంకప్రదీప.

ఉ॥ శ్రీమహిళామనోహరతఁ జెన్నలరారియుఁగావ్యభారతీ
కాముకుండయ్యెఁబోతనివిఁగానక యంతటనైనఁగీర్తికాం
తామణిచేయిపట్టెఁ దగునాయిదియంచుఁబరావనీపతి
స్తోమముదూరునిన్ను బుధతోఁపణశీలభుజంగరాణ్మణీ. 2.

28. కాళేశ్వరి సాంబశివరాఫ్రగారు, బి. ఏ.

వీరు నలుగురన్నదమ్ములలోఁ బెద్దవారు. తండ్రి భోగరాజుగారు. తల్లి పాపమ్మగారు. భారద్వాజ సగోత్రము. ఆపస్తంబ సూత్రము. ప్రస్తుతము కృష్ణజిల్లా ఫీమనరము తాలూకా బొండాడ గ్రామము కాపురస్థలము. కాకినాడ కాలేజిలో 17 సంవత్సరములనుండి ఇంగ్లీషుపాఠ్యాదులు. ఎనుబదిరూపాయలు జీతము. వయస్సు 40 సంవత్సరములు. వీరిచే రచియింపఁబడిన గ్రంథములు.—1. రంగారాయకదనసమవాకారము, 2. కన్యకాంబావిలాసము, 3. అప్పారాయ విజయము, 4. ఆంధ్రనచన రచనాపద్ధతి.

ఉ॥ శ్రీకరులంబుజాసన హరిత్రిదకేంద్ర గురాదిసేవితుల్
ప్రాకటసత్త్వలవ్యహ కుభప్రదులర్క గుతామరాపగా
స్తోకశరీరులర్థి జనతోపబులాదిమదంపతుల్ కుభి
ష్టోకులనూత్నిదంపతులఁ జూతుర మేయచిరాయురున్నతిన్. 1.

సీ॥ సారస్వతప్రకర్ష భ్యాతిజరుగుట
సారగాంధీర్యమల్ సమములగుట
సరవినపారత సామ్యగుణంబౌట
సృతతత్త్వము సమవేద్యమగుట
నీరససరముల నెరిపడఁజేయుటఁ
గవివరామోదంబు కరముఁగనుటఁ
బ్రకటతరధ్వని ప్రాధాన్యమగుటను
సమతాస్వభావంబు సహజమగుట

గీ|| నరయవిద్యాసముద్రుండ నగుటనిజమె
యారజయలక్ష్మి పుత్రినారాయణుండ
యల్లడయ్యెను యోగంబుసాధమయ్యె
నరసగుణగేయ ! మంత్ర ! భుజంగరాయ !

2.

గీ|| విమలశుభలక్ష్మణాన్విత విజయలక్ష్మి
యాన్తి తోత్రమగుణుండు నారాయణుండు
వీరిదాంపత్యమనుకుల విధిని నెగడు
దొంటివారల నామముల్ దొరయుమహిమ.

3.

గీ|| వైభవగరిమంబు నిరలునేప్రాద్దుశ
చీపురం దరశుభప్రాపకమున
సకలసౌఖ్యోన్నతి సమకూడునిందిరా
నారాయణులదయాపారమహిమ
సుకలాకలాపంబుసాంపాండు వాణిహి
రణ్యగర్భుల వరప్రాభవమున
బరమసంపత్తి సంప్రాప్తిండు బావ్యతీ
పరమేశ్వరా నల్పకరుణచేత

గీ|| వైభవాలోగ తాయుచైత్యర్యములుపు
రాణదంపతు లొసగుచు రహినిమిమ్ము
పాకుదురుగాత మహినిజాంశభవులైన
కారణంబునధరణి నే కాలమునను.

4.

శా|| ఆనందాంబుధినోలలాడ సుకరంబౌనావయై పుత్రిపా
త్రావల్పస్థితి వంశపుష్టికిరవై యన్నాతురాభ్యాగత
ప్రాణత్రాణనిదానమై శుభదకర్మద్వారమైరాజయో
గానూనాస్పదమాచుభూమిపయి గార్హస్థ్యంబెయోగ్యాశ్రమం

దౌనావధిలుమివినున్నతర దాంపత్యంబుసంసారమా
హా! నిస్సారముటన్ననూక్తికి నసత్యత్వంబుప్రాపింపఁగన్. 5.

గీ॥ ఆత్మయొక్కడె యెందున్నవైనఁగాన
“నాత్మవత్సర్వభూతాని” యనెడు నెఱుక
నాత్మయాత్మను బ్రేమింపవలయుఁగాత!
నుకమునూతన దంపతులకును, బ్రజకు. 6.

29. కలువలపల్లి రంగనాథశాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము కృష్ణామండలములోని యేలూరుపురము. తండ్రి
రామమూర్తిశాస్త్రిగారు. తల్లి లక్ష్మింబ. జననదినము యువసంవత్సరశ్రేష్ఠ
శుద్ధచతుర్దశి, కాళ్యాణగోత్రము. ఆపస్తంబసూత్రము. వీరుఆంధ్ర వైదికబ్రా
హ్మణులు. ఉభయవ్యాకరణ పరిజ్ఞాతలు. సాహిత్యవంతులు. సాధుకవితా
రచనా నిపుణులు. గురుభాస్కరాచార్య బిరుదపదాభి గీయమానులై హేలా
పురవాసులగు వైకుంఠచేత సంతతంబుపాదరంబుగ సమ్మానింపఁబడుచు వర్ణిం
చున్నవారు.

కా॥ యవైక్యకస్యవిభోః కృపాకలనయా సర్వంజగద్వర్తతే
తేజోయస్యచదుస్సహం పృథుతమం, సర్వత్రసంశోభతే
సేనాయస్య చకుర్వతేతమ భృతస్సోవ్యావృషేశస్సదా
దేవోహైమవతీం వధూంవరమణిం శ్రీసత్యనారాయణమ్. 1.

శ్లో॥ వధూరియం హైమవతీసతీన
నుమంగతీ హైమవతీజగత్కామ్
పత్నివతౌసన్నత సాధువృత్తిః
వతీంభజంతీ జయతాచ్చిరాయ. 2.

మ|| అలరుందావులపోలికన్ విడనిసౌహృదమునన్ నిచ్చుటన్
మెలగన్ చేర్చి సమస్త సజ్జనులు మేల్మొలచు నెన్నన్ మహీ
తలమందుం జరియించు తుండెడరుగాతన్ క్రేయముల్ చెందిరా
జిలుచున్ హైమవతీవధూజనమణి శ్రీసత్యనారాయణుల్. 1.

ఉ|| మంచియుఁజెడ్డయుండెలిసి మానుగ్ హైమవతీవధూటియ
భ్యంచితవర్తనంబు విడనాడక పెన్నిటి నేల్చుచోలెనే
వించెడిగేస్తురాలనెడు పేరును బెంపుగడించి, సంతతిం
గించియపారమోదము నఖండసుఖంబును జెందుఁగావుతన్. 2.

మ|| తల్లిదండ్రుల్ తనమేలివర్తనకు మోదంబందఁగాన తమ
మలుసాధ్యజనతావ తంసమవివల్మారున్ గణింపంగనె
చ్చెలులెల్లన్ శుగుణాధ్యురాలని ప్రళంపింపంగ నెంతేమహీ
స్థులొవర్తియఁ గాతహైమవతివిద్యల్లోకగణ్యస్థితిన్. 5.

క|| మంత్రి పెగడవంశమాక్తికమణి శ్రీమద్యుజంగప్రభుః
ప్రాయఃపారిణయోత్సవేతనుభువాం విద్యత్కవీంద్రవజ్రమ్
ఇత్థంపోషితపండితస్సవినయం సమ్మానయన్ పుత్రవాన్
భూత్వాదేవకృపాబలాదిహ చిరంజీయాద్యశస్వీభృశమ్. 6.

30. క్రొత్తవల్లి నుందర రామయ్యగారు.

వీరిజన్మస్థానము, పీఠికాపుర సమీపమెదుర్తి గ్రామము. తెలుగాణి
వైదికులు. ఆపస్తంబనూత్రము. కాండిన్యసగోత్రము. తండ్రి రామనారాయణుడు
తల్లి గుల్బాంబ. యువసంపత్సరముజన్మము. ఆంధ్రమునఁ బరిశ్రమచేసిన
వారు. క్షేపకవిత్వమునిన వీరికాసక్తి. క్రీరాజామంత్రి పెగడ భుజంగరావు
బహద్దరు జమీదారువారి యోశితశోటిలోనివారు. ప్రస్తుతము, ఏలూరునం
దిల్లుకట్టుకొని నివసించియున్నవారు. వీరిచేరచియింపఁబడిన గ్రంథములు:—

1. వసుస్వాతోచిషాపాఖ్యానము, (ద్వర్ధకావ్యము) 2. మాళవికాగ్నిమిత్రము, (ప్రబంధము) 3. రామదాసునాటకము, 4. ప్రహ్లాదనాటకము, 5. కుచేల నాటకము. ఇదిశ్రీవేంకటగిరికుమారరాజావారును, తంగళ్ళమూడి యెట్టేలు జమిందారువారునగు శ్రీశ్రీ గోవిందకృష్ణయాచేంద్రులు బహద్దరు జమిందారు వారికిఁ గృతియ్యాఁబడినది. 6. రసమంజూష 7. రామలక్ష్మణదేశయాత్ర, 8. ఆంజనేయదండకము, 9. హస్తలాఘవము, 10. నిజమైనమహాగారడి, 11. దంతశోధని, 12. వ్రణచికిత్స, 13. మేనటికము, 14. క్రొత్తకోడలు, 15. తిక్కశంకరయ్య, 16. వ్యాసవ్యాసము, 17. భుజంగరాయమణిశతకము, 18. ఆంధ్రీకృతనిరోధ్యచాణక్యనీతి, 19. ఆంధ్రీకృతహితోపదేశము, 20. బలిమిత్రేత్రమాహాత్మ్యము, 21. నీతిప్రకాశిక, 22. బాలకబాలికా ప్రసంగనాటకము, 23. నిర్భాగ్యచరిత్రము, 24. ఉత్తరకుమారప్రజ్ఞలు, 25. దైవశతకము, 26. వల్లభమైకప్రాప్తకేతురీయపాదయతిప్రతి పద్యయమకభక్తిప్రధానభావనారాయణశతకము, 27. పద్మాసానిఘంటువు, 28. కవివీరశృంఖలము, 29. స్త్రీవర్ణన, 30. దురభ్యాసము మొదలయినవి.

సీ॥ సద్వర్తనమ్ము విశ్వమునిండునట్లుగాఁ
జరియింతుమంచును జాటుకొఱకు
కలకాలమొకరీతి గాభేదమునువీడి
సంచరింతుమటంచుఁ జాటుకొఱకు
పరమానురాగసం భరితాంతరంగప్ర
శస్తిబాయమటంచుఁ జాటుకొఱకు
అరమరికలులేక యత్తియొట్టిట్టురె
సాపడెదమటంచుఁ జాటుకొఱకు

సీ॥ పాణిరత్నగ్ర్యబంధముల్, బమ్మముడులు,
నెలమిచేలనుచేల్లొంట, యేకపాత్ర

భోజనముగల్గిసద్బంధు రాజియందుఁ
బరగెదరుగాకనూత్న దంపతులుసతిము.

1.

సీ॥ ఈలనద్గుణకడం బేడ్యచారిత్రింబ
సీతలజాల్యాలని చెనకినవ్య
ఈమృదువాణిమహీయః ప్రభావంబ
వాణిమాటయటంచు రాణిచీరు
ఈభాగ్యశాలిని సాభాగ్యగరిమంబ
పద్మినవ్వాయని పలుకరించు
ఈశాంతిపతికి మాహీనసాజన్యమ
యవనినింగుసతీ యటంచుచిల్పు

గీ॥ నార ! హైమవతీకన్య హస్తముఁగొని
వడ్లమన్నాటిఘనవంశ పావనుండు
చిరతిరైశ్వర్యములఁజాల చెన్నుమీటి
శంకరసమాహ్వయుండనఁ జాలఁడొక్క.

2.

సీ॥ తారాబలంబుఁ జంద్రబలంబుబాగుగ
నూత్నదంపతుల జానుగనుఁబ్రోవి
లగ్నబలంబుఁగాల బలంబుఁజక్కఁగ
నవవధూనరుల మన్ననలఁదేల్పు
విద్యాబలంబుపైవిక బలంబుమఁబెండ్లి
కొమరునిమఱిఁబెండ్లి కూతుఁడనుప
నాకీర్వచనబలంబభి వందనబలంబు
జాయపతుల సంతసమునఁగూర్చు

గీ॥ బుత్త్రబాత్రాభివృద్ధియుభూరిభివ
వీర్ధియును నాయురాకోగ్యబుద్ధులఁగడుఁ

గల్గిహితబంధు జాలముల్ గౌరవింప
వెలయుచుందురుగాక పృథ్వీతలమున.

3.

సీ॥ హైమవతీ వివాహమునాటికవిపద్య
ములరుచినుహృదయములనెయ్యండె
హైమవతీ వివాహమునాటికజ్ఞాన
ములరుచి జిహ్వగ్రములనెయ్యండె
హైమవతీ వివాహమునాటిబహుదీప
ములరుచియది నేత్రములనెయ్యండె
హైమవతీ వివాహమునాటిసంగీత
ములరుచికుతిరంధ్రములనెయ్యండె

సీ॥ నేటికింగూడ, నన్నియునేడుగూడ
నింకవిషయావకాశవిహీనముగట
ననుచు హైమవతీ వివాహమునశంభ
యొందితిదకులు దీవించుచుండఁజుమఁడు.

4.

సీ॥ ఒకకాలిపారాణియొప్పునువాగుకి
నూపురోపమమయియోత్తుకెంద
ఒకపార్శ్వపుబసిండి యొడ్డాగమైలేము
మనెడుపోలికగాఁగననువుమీఱ
ఒకచక్కవలె వాటుశుభటకుంభీవస
భూషణమును రీతిబాధలుచుండ
ఒకచెంపఁగ్రాటుచంద్ర కలాపముదిబాల
చంద్రకిరణులు జాలవాటుచుండ

సీ॥ అర్ధవారీశ్వరత్వంబుపొగ్గకమున
తెల్పుహైమవతీనీచి పొల్పెసంగ

హైమవతిఁ బెండ్లికూతుమహాముదమున
ఘనపతివ్రతఁగాఁజేసి మనుచుఁగార.

5.

సీ॥ వీరప్రక్కఁబండిన నాప్రక్కనేగాని
గొడవలేక బాములఁబడెనునతఁడు
పెద్దికాసులకయివాంఛించి లక్ష్మీనా
గుండెఁబట్టుకొనుచు నుండునతఁడు
గ్రుక్కడు నీర్వోయఁగుత్తుకఁదడవుచు
నోరుదెలిచి యడ్డఁగోరునతఁడు
కలకాలమొకరీతి గాయంపుబాధచే
మందు లలందుచుచూసఁబడెను

సీ॥ భర్తగాకున్న నింటింటఁబడకయున్న
సాటియనవచ్చునట్ల మన్నాటికులజాఁ
డైన వేంకట సర్వనారాయణునకుఁ
బట్టియైయొప్పుమా హైమవతికిలక్ష్మి.

6.

సీ॥ సంతసించితిమి నీజన్మోర్ధ్వవమునాటి
తలితండ్రులొందుమోదమున గాంచి
ముదముఁజెందితిమి నీమధువమ్ములనాటి
బంధుజనానందపార్థిమన్ది
మోదముందితిమి నీముగిపెంపునడనాటి
సేవకావ్లొద్దంబుఁజెలఁగఁగాంచి
హర్షమొందితిమి నీయాటపాటలనాటి
సర్వజనామోదసరణి నెంచి

సీ॥ కాకుకముఁజెందితిమి నీదుకొతుకమున
హైమవతి ! నీరయటలనతికయిల్లి

విజయలక్ష్మీయనంగను వేరుగాంచి
పుత్రపాత్రాభివృద్ధిని బాదలుముమ్మ.

7.

క॥ పుట్టినయిల్లును తుటియన్
మెట్టినయిలుంగీర్తి జెందినెగడంగవసుధం
బుట్టినది హైమవతిచే
పట్టినదిసురూపగుణ విభాసితునిబతిన్.

8.

గీ॥ అనివేంకటసత్య నారాయణునకు
నతివపాభాగ్యవతియైన హైమవతికి
మంగళము మంగళము జయమంగళంబు
మంగళము మంగళము జయమంగళంబు

9.

31. క్రొత్తవల్లి రామచంద్రమూర్తి గారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరి జిల్లాలోని పీఠికాపురమునకు సమీపంబు
నంగల చెందుర్తి. తెలుగాణి వైదికులు. ఆచార్యులనూత్రము. కాండిన్యసగో
త్రము. తండ్రిగంగయ్యగారు. తల్లి నరసమ్మగారు. విజయనామసంవత్సర
ఆషాఢబహుళపంచమి జన్మదినము. వీరాశుధార కవిత్వమును జక్కగా
జెప్పగలరు. చిన్నతనము నుండియు దండ్రీగారియొద్ద రామాయణభార
తాద్యుద్గ్రంథములం జదువుటకుభ్యాసముచేసి స్వబుద్ధితోగవితాధారనలవరచు
కొనిరి. గ్రంథరచనకుఁ బ్రారంభించిరి. తండ్రిగారు సంస్కృతాంధ్ర సాహి
త్యమునకు కలవారై నిరాఘటకైలింబురాణము జెప్పగలవారును జ్యోతిష
శాస్త్రజ్ఞులై సదార్థనగలవారైవిరాజిల్లుచుండిరి.

మ॥ పరశైలాస నివాసిశంకరుడు దుర్వారాఘసంహరిభా
స్మరచంద్రదానల లోచనుడు సకలైశ్వర్య ప్రదుండీకుడం
బరగంగాధరుడైద్రాక్షాపతి నలింబాతిండుగాకీవధూ
నరులన్నాత్మ కిశోరధంశులు నిద్యమృత్యుపాండుర్యులన్. 1.

సీ భక్తజనోపప్రసాదములు పురుషోత్త
 ముందురత్నకుండు నామరహితుండు
 చతురాననుడు చరాచర జన్మభూతుండు
 నాగమవేదియకానబ్బజుండు
 పద్మాక్షసకల సంపత్ప్రదకారిణి
 క్షీరాంబునయ యోగీకమలయు
 పాశాంగి సర్వవిద్యా ప్రదాయినిసర
 స్వతివిధిపత్నియో భారతియును

గీ. పయనునోముత యానూత్పదంపతులను
 రక్షిసరిపియునాయువు నక్షయముగ
 సీగియును సేరులను ఘటియించియునును
 విద్యలను గూర్చియును నెల్లవేళలాలి.

2.

గీ. నాగకిన్నర ఖచరకన్యకలబోని
 హైమవతిగూడి శంకరుడనుచుబాలించి
 జగతినాచంద్రతారార్కముగను మనుము
 నద్దమన్నాటికులపయోవార్ధిచంద్ర.

3.

సీ. అసురాపహృతయై మహావ్యసనంబున
 బలివీడివెలవదు పడఁతికుండు
 పుచ్చడికతనంబుఁబోఁబ్రమ్మికోరిక
 జంబుదగూడిన యలచామలొట
 కరిపురంబున నీచకర్ణకారరవుల
 గరముఁగృకించిన కలికిసన్న
 కాలగోకికునింటఁగాని కర్మంబుల
 ననయమఁజేసిన యతిమోహర

గీ॥ సడలఁజేయు మహాన్నతసరణిఁడెగడి
తగునపత్త్యంబు వడిసియిద్దయశవగుము
బ్రాహ్మణాశీర్వచః పరంపరనుజేసి
దీవజనకల్పవల్లి ! సతీమత్సల్లి ! 4.

గీ॥ అల్లహైమవతీ వివాహముపురాణ
ములను వినుటయెగాని కన్నులనుజూడ
మిపుడుమన హైమవతిపెండ్లి యింపుదొడలఁ
గాంచితిమి నేడు కన్నులకలుపుదీరె. 5.

గీ॥ ఆరయశీతాంశునకు నవ్వుతార్పణమను
వాగ్గతిరచించితిని పద్యపంచరత్న
ములనుమన్నింపుఁడవ్యక్తలలితమధుర
బాలవాక్కులు వేద్యసంభావితములు. 6.

32. శ్రొత్తపల్లి సోమసుందరముగారు.

వీరి నివాసస్థానము గోదావరిజిల్లాయందలి పీఠికాపుర సమీపస్థ
చెందిర్తిగామము. తెలుగాణివైదికులు. ఆపస్తంబనూత్రము. కొండిన్యసగో
త్రము. తండ్రి వెంకయ్యగారు. తల్లి మంగమాంబ. జన్మదినము, జయనామ
సంవత్సర ఆషాఢబహుళ శుక్రవారము. శ్లేశకవిత్వమందు నాకుకవిత్వము
నందు వీరునిపుణులు. కొంతవఱకు నాంగ్లేయభాషాపరిశ్రమచేసి ప్రస్తుతము
గోదావరిజిల్లా పెద్దాపురము తాలూకావ్రత్తి పాడునందు మేజిస్ట్రేటు వారి
యాఫీసునందుద్యోగీయులు. ఉద్యోగవశంబున పాపకాళము చిక్కని
వారగుటం బట్టియు, బాల్యమగుటం బట్టియు నిదివఱకంతగా గ్రంథములు
రచించియుండలేదుకాని, ఇంకముందుబ్రాసీలోకమున కుపకారము నేయఁ
గలరు. వీరివీనతండ్రులుం బెదతండ్రులు నందఱు ననర్గళకవితాధారయుఁ
కొండిత్యమునుగలవారై రాజసభాంతరములగీర్తి ప్రతిష్ఠలనందియున్నారు.

తండ్రిగారు శ్రీరాజారావు చెల్లయ్యమ్మారావుబహద్దరు జమీందారువారియొద్దోగిలోటిలో నిరాగసన్నుతించేరుఁగాంచి సర్వజనాన్వేషణముగా వ్యవహరించుచున్నారు.

సీ॥ కరిచర్మచేలుండు కరిరాజనిభయాన
చంద్రమామకుటుండు చంద్రవదన
మదనసంహారుండు మదనమోహనగాత్రి
శైలవిహారుండు శైలపుత్రి
నాగకుండలధారి నాగకుంభస్తని
గగనకేశభరుండు గగనమధ్య
నీలసుగ్రీవుండు నీలనీరదవేణి
కమలాంచితకరుండు కమలపాణి

అ॥ పులిసంభవాది మునిమతౌమలదరి
తులుపురాణ దంపతులగుశంభుఁ
డుమయునహరిహంబు నోములమివ్వఁ
జగులసకలసిరుల దొరలఁజేసి.

1.

ఉ॥ కాయజకాయసద్గుణనికాయఁ గవీశ్వరగేయుసత్యనా
రాయఁబెట్టినట్టినపు రాయఁ మధ్యవప్రభుల్లవ
ద్భూయతశేత్రహైమవతి తాపయునూనమునాఁగనేకమై
బాయకయివ్వఁపరులు భాసిలుఁ గాలచిరాయురర్థతన్. 2.

సీ॥ తనతోడసరివచ్చునని యెంచియయ్యరుం
గతిరాఁగఁదర్జనిఁ దవలిపంపు
తనతోడనీడగుననుచు నహల్యరాఁ
గోడిగములయట్లు నాడివంపు
తనతోడసమమందు ద్రౌపదీదేవిరాఁ

గన్నులవెరపించి కడఁగిపంపు
తనతోడఁబురుడంచుఁ దారాపురఁధిరా
దరహాసమునసిగ్గు వరచిపంపు

గీ॥ నవురకల్యాణరమణి హైమవతీసకల.
నయఁగుణగరిష్ఠ వడ్డమన్నాటిసత్కు
లాంబుధిసుధాంశు సత్యనారాయణునివ
రించెనయ్యింతులను ధిక్కరించియెంచి.

3.

చంపకమాలిక.

పననఁడుగంధవాహుడయి వారిజమిత్రుఁడు లోకబంధుఁడై
యనియనంతయైపరగు నంతటికాలముఁగాలుమండుఁగా
దెవిమలకీర్తియయ్యదిసుధీఖని యేకవిమోహిణీనీయు
చ్చనమును బెంపుసొంపతని పల్కులమోఘములండుసత్కువి

ప్రవరగణంబుఁడెందమల రారఁగదీవనలీననూనవై
భవములునాయురున్నతియు వారకచేకురునంచువేఱఁజె
ప్పవలెనె యివ్వఘాతరుల భాగ్యముసన్నతినీయఁబద్మసం
భవునియనుంగురాణి యలవాణియునోడక యున్నెయింకనీ

కవినికరంబుతాఁగరిము గారవమొప్పఁగ నెమ్మిఁజేరియ
న్యవగుమతీంద్రులెల్లఁగొనియాడఁగ నెంతయుఁగూర్చుమేది
ధవుఁడుభుజంగరావుకవితా వినితారముఁబండుదక్షతన్
బ్రవిమలకీర్తిసాంగ్రుడయి భావుకముల్లను శాతనిచ్చులున్. 4.

గీ॥ అరయసర్వ సర్వసహా భరణధుర్యఁ
డౌటభోగియగుట యాభయకవిమిత్రుఁ

డగుటయ్యబ్రమేభుజగ రాయందుతాను
గుండలీండుడయ్య నెగడుచుండధాతి.

5.

33. స్వయంపాకల లక్ష్మీనారాయణకౌస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము దక్షిణరామము. తెలంగాణవైదికులు. ఆపస్తంబ
మూత్రము. భారద్వాజగోత్రము. తండ్రి సూర్యప్రకాశముగారు. తల్లి
అన్నపూర్ణాంబ. సర్వజిత్రంపత్నిర మాఘశుద్ధ చతుర్దశి జన్మదినము. ఆంధ్ర
గీర్వాణములయందు సాహిత్యముగలదు. ఉభయకవిత్వములయందు సమర్థత
గలదు. ప్రస్తుతము పీఠికాపురమున నివాసము. రచించిన గ్రంథముల. 1.
భీమేశ్వరశతకము, 2. సర్వసూక్ష్మ శతకము, 3. కలియుగము, (ప్రబంధమ
ముద్రితము) సంస్కృతమున, అష్టకములు మొదలగునవికొన్ని.

సీ॥ శ్రీమీఱధవుని శరీరార్థభాగంబు

విదుషకవనీయించు వెలదిమిన్న

బహుదీర్ఘతపముచే భవునిధవునిగాఁగఁ

బడయఁజాలినయట్టి భవ్యచరిత

వందారునిజభక్త వరమస్తకాంచిత

పాదపీఠముగల్గు పరమశక్తి

అలరుక్మిణీదేవి నాదిదేవునితోడ

సమకూర్చినట్టి విశ్వమతకీర్తి

గీ॥ సర్వమంగళలోక్తక జననిహైమ

వతిదయామతితో షఢూవరులునైన

హైమవతికిని సత్యనారాయణునకు

సిరులుసంపదలిచ్చి రక్షించు గాత.

1.

మ॥ జనకోర్కీకగుతావివాహమున భాస్వచ్ఛాపముస్వంపద

ద్వనినల్లిక్కులక్రూయఁబార్యతియు నత్యంతైకభిశాశ్చయై

౨౬
౨౫

తననాధునగుఁగింటఁజేర్చ నగుచున్దనోస్మిధనోస్మియం
చనుకైలాపవిభుండుదంపతుల శిష్టవాప్తిఁగావించుతన్. 2.

సీ॥ ఆరవసంధ్రంపు గారాబుకూతురు
పద్మాలయంబున నరలురామ
జగములవెలిఁగించు తొగఁతేనితోఁబుట్టు
పులుఁగుతత్తడిరౌతు వలపుటాలు
కడగంటిచూపుల కలుములీ నెడుకన్నె
కన్నులవిలుకాని గన్నతల్లి
పున్నెంబులకున్నెల్ల ప్రోచైనజగదంబ
లేములన్నెల్ల దూలించులేమ

గీ॥ నుందరంబగుచల్లని చూపుతోడఁ
జీరునగవుమోమునందునఁ జెంగలింపఁ
గలికిసిరిసంపదల దంపతులకొసంగి
చిరతరాయ రున్నతులనుజేయఁగాత. 3.

ఉ॥ శ్రీయుతమూర్తిభక్తజన సేవ్యుడనందుఁడు సత్యమూర్తిలో
కాయతనుండుశిష్టజన రావనుఁడాశ్రితవత్సలుండునా
రాయణుఁడప్రమేయుఁడు నిరంతరసౌఖ్యులఁజేయుసత్యనా
రాయణరావునిన్నుటియు హైమవతీలనాలలామనున్. 4.

34. శ్రీపాద లక్ష్మీపతికాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరీతీరమునఁ గోపూరు. వెలనాటివైదికులు.
ఆతఁడంబనూత్రము. కాళికగోత్రము. తండ్రి మందయ్యకాస్త్రిగారు. వారునేడ
కాస్త్రాకాతములఁ బండితులై స్వార్థోపయోక్తముగ “మంత్రపరిశిష్ట గృహ్య
పరిశిష్ట” ములనుగ్రంథము రచించినవారు. తల్లి యజ్ఞసోమిదమ్మగారు

స్వభానుసంవత్సర మాఘశుద్ధ తృతీయ జన్మదినము. ఆంధ్రగీర్వాణముల యందు వ్యాకరణవిశిష్ట సాహిత్యములుగలవారు. ఉభయభాషలలోను కవిత్వము చెప్పగలవారు. శ్రావణమున బ్రవేశముకలదు. స్మార్తమున బుద్ధిపరిశ్రమచేసినవారు. కతివయవిద్యార్థులకు నాటకాంతము సాహిత్య గ్రంథములు చెప్పిరి. తునిలో శ్రీరాజావారిచే స్థాపింపబడిన, హైస్కూలులోఁ గొంతకాలము తెలుఁగుపండితస్థానముననుండి, ప్రస్తుతము కోటరామ చంద్రపురమున నేపనలో హైస్కూలులో సంస్కృతపండిత స్థానమున నున్నవారు. సంస్కృతములో, వధూఁషర వివాహకాలమును వచనరూపక విమర్శనగ్రంథమును, తెలుఁగులో వాసవవిజయమును సీహామ్యగరూపకమును వ్రాసిరి. ఇవికొద్దికాలములో ముద్రింపబడిను.

కో॥ శ్రీరస్తువక్ష్యమన్నాటి సత్యనారాయణస్వచ
సీతావిజయలక్ష్మ్యశ్చ దాంపత్యసుఖకామినోః 1.

కా॥ శ్రీమద్రాజభుజంగరాయ పృథ్వీహాసాంకురస్థానయోః
దంపత్యోరనయోర్నవీన నయసోధ్యర్యాధికామార్థినోః
భూయాసుర్నిజగర్భరక్షణ చణాభక్తిశ్చదేహస్థితి
స్సంపత్సజ్జనసమృతాప్ర విమలాక్షిరిశ్చమైత్రీస్థిరా. 2.

చ॥ కరమునలోకరక్షకతఁ గంకణబంధముపూనిదంపతి
స్థిరచిరమైత్రిదక్కమటి తెన్నెటలేదనియెంచిభార్యలన్
నిరతముదేహభాగముల నిల్వచులోకులహిచ్చురించునా
హరిహరధారలద్వమతి హైమవతింబతిలోడఁబ్రోచుతన్. 3.

చ॥ సకలకలారహస్యములఁ జక్కఁగనేర్చినపండితోత్తమ
ప్రకరముచేరిపృథ్వీతమ పద్యవిధంబునఁజేయుదీపనలో
ప్రకటితసూన్యతత్వమున బ్రహ్మవచస్సులఁబోలిసాఖ్యదా
యకములుగావుతన్ వరున కంచితహైమవతీవృద్ధుప్రీతిన్. 4.

35. ఉపాధ్యాయుల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు.

పీరి నివాసస్థలము విశాఖపట్టణముజిల్లా గజపతినగరము తాణాలిం
గాలవలస అగ్రహారము. ప్రస్తుతమైదువత్సరములనుండి చిత్రాడి. పేరూరు
ద్రావిడులు. ఆపస్తంబసూత్రము. కొండిన్యగోత్రము. తండ్రి సూర్యనారాయ
ణానధానులుగారు. తల్లి అచ్చమాంబ. స్వభానునామసంవత్సర మాఘబహుళ
ద్వాదశి జన్మదినము. ఆంధ్రగీర్వాణములయందు శుభయవ్యాకరణవిశిష్టంబగు
సాహిత్యములయందును, అద్వైతశాస్త్రమున ప్రస్థానత్రయమందును బాండి
త్యముకలవారు. ఉర్లాముమొదలగు సంస్థానములయందు వ్యాకరణ శాస్త్రము
లోఁబరిశీలంపఁబడి యోగ్యతాపత్రములను బొందిరి. పీరుకొమరగిరిలోశ్రీ
కోటగిరి వెంకట్రాయనింగారిచే స్థాపింపఁబడిన సంస్కృత పాఠశాలోపాధ్య
యులుగనున్నారు.

శ్లో॥ శ్రీవల్లభున్నాటి కులాంబుధీందుం
శ్రీసత్యనారాయణరావుమేత్య
విరాజతాం హైమవతి యధాశ్రీః
వైకుంఠనాథంసము పేత్యరాజతి.

1.

శ్లో॥ శిరసిభృతసురాపగేపురారావ
రుణముఖేందురుచిర్నగేంద్రపుత్రీ
అధపదయుగళానతేస్వనాథే
కృతహాసితాభవతోస్తనోతుమోదం.

2.

శ్లో॥ యంపదంహేలయావాదీం
వదేయూర్వదయ్యోనా
తంపదంకృపయాచ్యే
ద్వాంశ్చిరం వద్మసంభవః.

3.

36. కొప్పరపు వేంకటరత్నకవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరుజిల్లా నర్సారావుపేట తాలూకాకొప్పరము. ఆర్యలనియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రము. కాండిన్యసగోత్రము. వీరి తండ్రి నరసింహశర్మగారు. తల్లితిరుమలాంబ. జన్మదినము నందవనామసంబత్సర శ్రేష్ఠశుద్ధపక్షప్రస్తుతము వినుకొండ తాలూకా ముప్పల్లబోడ్డుస్కూలు చూపురుగానన్నారు. అష్టాధానాశుకవిత్వి సమర్థులు. వీరుచేసిన గ్రంథములు, 1. కాంభవీశతకము, 2. రామదండకము, 3. చాలుపద్యములు.

కా|| శ్రీవారీ ప్రసకుంధలిప్త విలసచ్చ్యగంధచిహ్నంబులెం
లేనిన్ ఎత్తిమునందునన్ దనరఁ బ్రాణి శ్రేణిఁగాపాదుల
క్షీణారాయణుడేనధూనరులఁ బేర్చింబోచియల్లభనం
తానంబున్విజయంబు సౌఖ్యమును జెందన్ జేసిరక్షించుతన్. 1.

కా|| ఏకాంతామణికిన్సద్ధాంశుడనుజుం జేవారి జాతాస్యకున్
లోకంబున్ సృజించు ధారకుతుండే లోలాక్షిఁజారుభా
షకంఠీరణమధ్య, కోడలల కంజాతాక్షులన్వంగియ
స్తోకానందము లీనధూనరులకిచ్చున్ భద్రసంధాత్రియ. 2.

చ|| ఎరుఁడు జనింపఁజేసిన ప్రపంచమునన్ గలభూతకోటికిన్
గరుడయొసంగజ్ఞానమును గల్పనఁజేసి మహాపకారయై
ఎరకివివర్ణవీయయగు భారతియక్షర రూపయావధూ
నరులను జారుమూర్తుల నవస్యము నేయఁగజాసమేతులన్. 3.

చ|| సరసీజాక్షుఁడు మానసంచయములన్ సద్భక్తిఁబూజింపనొ
క్కరనేనంబును మాటియాతఁడెవలన్ గందమ్మివర్చింపఁజే
మరహింపన్ హరిఁజేల్పుశంభుఁడిడి పామ్రాజ్యంబు లంబోచుభా
స్థిరులన్ హైమవతీ సతీతిలకమున్ శ్రీసత్యనారాయణున్.

37. కొప్పరపు కామరాజుకవిగారు.

వీరు గుంటూరుజిల్లా నరసారావుపేటతాలూకా కొప్పరగ్రామనివాసులు. 1868 సంవత్సరము మార్చి 25 తేది వీరిజననదినము. తండ్రి వేంకటరమణయ్యగారు. కాండిన్యస గోత్రులు. జాంబవతీపరిణయ ప్రబంధనిర్మాణులు.

ఉ॥ శ్రీమహితాగ్రణుల్ విబుధ శేఖరులున్ నుమనోపురందరుల్
హైమవతీ వివాహసమయస్థితులై తనరారినట్లుగా
శ్రీమహితాగ్రణుల్ విబుధ శేఖరులున్ నుమనో పురందరుల్
హైమవతీ వివాహసమయస్థితు లాటుచితంబెగా ధరన్. 1.

క॥ హైమవతీ సీతాల
శ్రీమీనాథులు సదానశీకరులగుచున్
హైమవతీ సీతాల
శ్రీమానినికపుడు నిట్టసిద్ధలా సగుతన్. 2.

ఉ॥ శ్రీయుతమూర్తులైతనరు శ్రీధరశంకరపంకజాసనుల్
పాయనిసత్కృపాగరిమ బంధురపౌఖ్యముభాగ్యమున్నదా
పాయతలేనియాయువు నపారముగాదయ చేసిసత్యనా
రాయణరావు హైమవతినా బలిబ్రోతురు గాతనిచ్చులున్ 3.

ఉ॥ కుంకుమబొట్టుకాటుకయు గోచెడు కాదముసర్వకాలని
శృంకసుమంగలీత్యమును పాధుజనావనభక్తియున్నిరా
తంకతగల్గనట్లుగనుధానిధి కన్యకదుర్గవాణియుం
బొంకముగా నొసంగిదయబ్రోతురు హైమవతీందయావతిన్. 4.

సీ॥ శ్వేతాంబుజాతచాపీనిరమా నుమగంధి
భాగ్యప్రదాయియై పరగుణాత

మహిళామణిస్తవ్య తుహినాద్రుక్తవ్యక
 సర్వసంపదలిచ్చి సాకుఁగాత
 భవ్యభాగ్యత్రేణి పాకకాససురాణి
 భోగప్రదాయియై పాసఁగుఁగాత
 అనపాయయల యత్రిమునిజాయయననూయ
 యొనరఁబాతివ్రత్యమొసఁగుఁగాత

గీ॥ సర్వసంపత్సమృద్ధులు కాంతరసము
 నొనరవిశ్వంభరా దేవియొసఁగుఁగాత
 హైమవతి సత్యనారాయణాభిధాన
 దంపతులకింపుసాంపార భరణియందు.

5.

సీ॥ కులదేవతను బ్రీతిఁగొని భజించుటెకాదు
 పతిభక్తివిధువని పంకజాక్షి
 సరసవాచాప్రాధి సల్పుచుండుటెకాదు
 సత్యంబుఁదప్పని చంద్రవదన
 సతతాన్నసత్రంబు సాగిండుటయెకాదు
 పక్షపాతములేని భాసురాంగి
 చుట్టాలనురభియై సాంపుఁజూపుటెకాదు
 యర్థిసంతాన మీయలరుబోడి

గీ॥ యనుచుఁబ్రజ దమ్మవిమతింపునవరతము
 మెట్టినింటను బుట్టింట రట్టులేక
 భర్తకపుడును సౌఖ్యసంపదలనొసఁగి
 గ్రామఁగావుత హైమవతీలలామ.

38. కొప్పరపు బుచ్చిరామకవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము నరసారావుపేట తాలూకా కొప్పరము. ఆఱునే
 లనియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. కాండిన్యముని గోత్రులు. తండ్రి
 వేంకటరాయఁడుగారు. తల్లిసుబ్బమాంబగారు. శ్రీమదానుకవి చక్రవర్తుల
 పోదరులు. జన్మదినము నందవసంవత్సరమార్గశిర బహుళషష్ఠి. అష్టావధానా
 శుకవిత్వముల సమర్థులు. శతావధానమునకు బ్రయత్నము సేయు చున్నారు.
 ప్రస్తుతమొక నాటకము వ్రాయుచున్నారు.

కా॥ శ్రీకాంతముఖచంద్రబింబ జనితస్మేతోల్లసచ్ఛంద్రికా
 నీకంబక్షీ చకోరకంబులకు సందీప్తత్వముంగూర్చన
 స్తోకానుగ్రహమొప్పు భక్తులకు మెచ్చుంగూర్చువిష్ణుండుదా
 సాకల్యంబగు ప్రీతిదంపతులకెచ్చుండేయుఁ గల్యాణముల్. 1.

సీ॥ అప్పులుగలవాని యంతికమ్మునఁబంక
 జమ్మునఁ గొలుపుండు చానయొకతె
 కటికినిప్పచ్చరాల్లలవారి గృహముల
 యందుననించు చంద్రాస్థయొకతె
 అనయంబునటవి మాయా కిరాతునివెంట
 నంటిచరించు వాల్గంటియొకతె
 పగఱచేజిక్కియర్థకపుత్రిఁ బాల్గొన్న
 యనరుమోహించిన యతివయొకతె

గీ॥ తమ తమ కొఱంతలుడుపుకొదలఁచినీస్వ
 రూపమునఁ బుట్టెనుగుణకలాపుఁడైన
 సత్యనారాయణుని మహోత్సాహమునకు
 బెండ్లియాడినరీతిఁ గాన్పించెనహా ! 2.

సీ॥ సకలలోకస్తుతా చార్యనార్యాజీవిఁ
 బెనుగొండఁబుట్టించు విరుసుఁదనము
 కరుణారసాద్వైతకంజాత శ్రీజీవిఁ
 జడనిధిజనిఁగూర్పు వెడఁగుఁదనము
 పతిదేవతాశిరోభరణనరుంధరిఁ
 గడజాతిఁబుట్టించు గడుసుఁదనము
 అమరీకదంబసేవ్యాంఘ్రిపంకజశచిఁ
 బలలాసిసుతఁజేయుతులువ తనము

గీ॥ వలనఁగలిగిన యాపకీర్తిబాపిఁకొనఁగఁ
 దనదూచతురత్వమును జూపితమ్మిచూలి
 భుజగభూపాలపుత్రిగాఁబుట్టఁజేసె
 నలఘుసాభాగ్యవతినినీ హైమవతిని
 రమణిగ్రహింపు వేంకటరామపుత్ర

3.

సీ॥ జనకుండు సకలసజ్జనవర్ణనీయ స
 త్కవితాపరభావసంకలితయకుండు
 జననిపాపనకుల జాతపతివ్రతా
 చారపుణ్యాంగనా జనమతల్లి
 జనియించినట్టి వంశమురాజబహదూర్వి
 రుదమాన్యకవితాభిరూపకంబు
 కైకొన్న పతి మహాఖ్యాతి సంకోభిత
 వడ్లమన్నాట్యన్వనాయభవుఁడు

గీ॥ త్రిజగతీమాతలవిపేరుఁదెచ్చికొనిన
 హైమవత్యాది సకులపేల్లందినావు
 నీదుభాగ్యంబెవండు వర్ణింపుఁగలఁడు
 భవ్యగుణహారిగుంబుమాంబాకుమారి.

4.

సీ॥ తరగలుయ్యెలలుగా మురపెంబునూపుపా
 ల్కడలిరాయంచయా లాహిరీడు
 కలుములజవరాలుగావున్న యారమున
 నీటుకెంపు ధరించు నీటుకాడు
 ఆప్తవర్యునిదైన్య మడపిదయాపుష్టి
 వాగుఁబాటించిన చాగకాడు
 పగఱలఁగూర్చి నెవ్వగదుల్చిపాండవే
 యలనిలసేవించు బలిమికాడు

గీ॥ సత్యనారాయణుండు ప్రకస్తగుణుండు
 నిజసమాఖ్యాభిశోభితు నిర్మలయశు
 విజయలక్ష్మీమనఃకాము వినయధాము
 విజయలక్ష్మీ సమేతుఁగావించుఁగాత.

5.

మ॥ తహశీల్దారుఁడుతండ్రీకర్షకమహా ర్థంబెల్ల నార్జించిభూ
 విహితాభ్యున్నతగౌరవంబుఁగొనె నావీలున్వెసన్నేర్పిభ
 వ్యహారిద్వావృతకీర్తిదాయక కవీంద్రాశీపదార్థచ్చటన్
 దహశీలుంబొనరించినాడెవు గదన్నా సత్యనారాయణా.

6.

సీ॥ స్వస్త్వస్తువేద విజ్ఞాలాభివర్ణనీ
 యారోగ్యదాయ కాచారనీకు
 దీర్ఘాయురస్తుధాత్రీ దేవకరముక్త
 నిర్దవ్పద్య కాక్షతానీకనీకు
 నుశ్లోకమస్తుభాసుర సత్కవివ్రజా
 స్తోకధీవిరచిత శ్లోకనీకు
 శ్రీరస్తుహైమవతీ రసేజాక్షిక
 టాక్షసంప్రాప్త భాగ్యాధ్యనీకు

గీ॥ పుణ్యమస్తవన్నదాన ప్రళుపితసకల
ధారుణీలేఖముఖ సమస్తజననీకు
భవ్యతరవజ్రమన్నాటి వంశచంద్ర
అమలగుణధుర్య సత్యవారాయణార్చ్య.

7.

సీ॥ శశ్వద్గుణుండైన విశ్వసుందరుడాది
గలరాజబంధులఁ గాంచనయ్యె
వ్యాయామవిద్యా ప్రభావంబుఁజూపించు
బాడబాన్వయు మల్లుఁజూడనయ్యె
మనుమార్గచరుల సమ్యక్పాండితీభరం
ధరులొగపించుల నరయనయ్యె
సంగీతవిద్యా ప్రసంగంబుచేరాళ్లఁ
గలగించువైణికుఁ గనఁగనయ్యె

గీ॥ శిష్టులనుబండితులను వీక్షింపనయ్యె
నహహ! బ్రహ్మన్వవాసు దుగ్ధాభిపోమ
భుజగభూభృల్లలామ మీపుత్రికామ
చర్చికోద్వాహ సూత్రపసమయమందు.

8.

మ॥ మనుభోజుండును గృష్ణరాయఁడు గవిప్రభాంబురప్పించిపే
ర్చినమన్నించి రటంచువంటిమిపుడీ శ్రీమంతుఁడీమేటిత
ప్తనవాక్యంబును నిల్పెనిందఱును వేడ్కందేర్చిమున్బోలెనే
డనువారోజులు వచ్చెనోగుకవులారా! దైన్యమున్నీడుఁడీ.

9.

39. దేవగుప్త సన్యాసిరాజుగారు.

వీరు కళిమికోట నివాసులు. తండ్రి సుందరరావు మంత్రిగార
కాండిల్ గోత్రము. ఆపస్తంబ సూత్రము. వీరుర దించిన గ్రంథము

మాల్విజీవతాస్మృతి, 2. భక్తవత్సలసతీమణికళతకములు, 3. హరిభక్తినుధార
సము. 4. ఆంధ్రభగవద్గీత, జననము రాక్షసనామసంవత్సర శ్రావణబహుళ
తామి, పించను పోస్తుమాప్తురు.

సీ॥ శ్రీకరంబైనట్టి వైకుంఠపురమున
మణిమయరమ్య హర్మ్యంబునందుఁ
జలువరాసెజ్జపై నెలమినిబవరించి
పాలేటిరామాలి పదములొత్తఁ
జతురాన్యుఁడైనట్టి నుతుఁడభిలాంగసుం
దరుఁడైనకొమరుఁ డౌమరుఁడుగొలువఁ
బరమకైంకర్య తత్పరులైనపార్వదుల్
రహిఁగొల్పునాది నారాయణుండు

గీ॥ మంత్రిప్రెగడభుజంగ రాణ్యంత్రిమాలి
ప్రియసుతనుహైమవతి సీతవిజయలక్ష్మి
ననుఁగుటల్లుని సత్యనారాయణాఖ్యుఁ
జరకరుణచేత నెపుడురక్షింపుఁగాత.

1.

సీ॥ చంద్రమతీపారి శృంగదులపోలికిఁ
బతిభక్తిసత్య సంపత్తిసలరి
కైరవిణిసుధా కరులరీతినిమార్ద
వంబుఁగళా ప్రభావంబుఁగాంచి
ఛాయాదిసేంద్రుల చందానననురక్తిఁ
దేజఃప్రళప్తినిఁ దేజరిల్లి
యలకచీబలఘుస్థు రులమాడ్చి మహిమాను
భావంబువర వైభవంబువడసి

అ॥ మంత్రి పెగడవంశ మహితరత్నాకర
లక్ష్మీవిజయలక్ష్మి లలితసుగుణ
సహితుడైన యట్టిసత్యనారాయణ
రావుతావి పూవుకీవనలరు.

2.

సీ॥ శంకరుజేపట్టి కైలరాజతనూజ
సర్వమంగళ యైనచందమునను
శ్రీహరిబెండ్లాడి శ్రీసతిమంగళ
దేవతాఖ్యాతి జెందినవిధమున
జతురాన్యుఁగాబ్బెట్టి కారదాంబామణి
పలుకులకొమ్మయై పరగుకరణి
నత్రనిఁగూడిమూర్తి త్రయింగన్నవ్వ
యనసూయయైఖ్యాతి నెనసినట్లు

గీ॥ శ్రీవిజయలక్ష్మి హైమవతీవధూటి
వడ్లమన్నాటివంకాబ్బి బాలచంద్రుఁ
డైనవేంకట సత్యనారాయణాఖ్యుఁ
బొందియన్వర్ధనామయై పాలుచుఁగాత.

3.

సీ॥ నిజపారుషార్థమింతికి వంతుఁబెట్టినా
డింతటియనురాగ మెందుఁగలద
పాలఁతికొరికిందీర్చు దలగంటునంటియు
నెలమిఁజెన్నెగఁ బూను టెందుఁగలద
సతిపిండిబొమ్మను బ్రతికించితొలిపూజ
నిప్పించె నీప్రియం బెందుఁగలద
గడ్డపైముద్దియ గైసేయముదమున
నృత్యముఁగావించు టెందుఁగలద

గీ॥ యౌరయనుకూల దాంపత్యమనఁగనిదియె
యనుచుఁ బదునాల్గు భువనముల్ వినుతినేయు
పార్వతీపరమేశ్వరుల్ పఠినిసతివి
నరమరలులేని మనుగడ నాదరింతు.

4.

సీ॥ పతిభక్తియును రమాపతిభక్తియును గల్గి
యల్లమిరాభాయివనుకరించి
దీనసంరక్షణదానవిచక్షణఁ
గన్నవిష్టోరియా గరిమఁగాంచి
సాహచర్యంబును సంతతౌ దార్యంబు
రాణించుమేరియా రాణిపగిది
సమయోచితమానీష సజ్జనకుశ్రూపఁ
బరగినహార్దింజిప్రభృక్రణిఁ

గీ॥ దనరిసహధర్మచారణి యనఁగఁబరగి
శ్రీవిజయలక్ష్మి హైమవతీ షడూటి
సత్యనారాయణస్వామి సత్యముగను
గొలిచియాచంద్ర తారార్కమలరుఁగాత.

5.

సీ॥ తలలోనినాలుక చెలువునఁబొలుపారి
తలనాకిట మెలంగుపాలఁతిమిన్న
యున్నతగోత్రమం దుదయంచి ప్రాణేశు
నర్థాంగలక్ష్మియై యలరెడుసతి
వరుసంత రాత్నదానరసిపల్లముఁ
గలుములువెదచల్లు కలిమికన్నె
విష్ణుపదంబునవెలసి ముష్టిగముల
జీవనంబులనిల్చి పూవుబోడి

గీ|| వాణిహరురాణిహరిరాణివనధిరాణి
తెలివిబలమును నిరులునిర్మలతనొసంగి
వేడ్కఁబ్రోచుచునుందురు విజయలక్ష్మి
ప్రాణవిఘ్నఁడైన సత్యనారాయణాఖ్య.

6.

సీ|| నెత్తావిసిరియును నిద్దంపువిరియును
వలపునఁబాలుపునవలరునట్లు
మాధవీలతయును మహితపుష్పాగంబు
పరువంబుగరువంబు నొరయునట్లు
చలువనెన్నెలయును వెలయు క్రొన్నెలయును
నింపును సొంపును నింపునట్లు
శబ్దవిశుద్ధియు సమ్యగర్థసమృద్ధి
సరసతచతురత నెరవునట్లు

గీ|| సతియుఁబతియును నతులసంగతులనెసంగి
పితలకును మాతలకును సఁప్రీతినిొసంగి
క్షీతితలంబున సజ్జనస్తుతులఁబొసంగి
యశముగణియింతుగావుత విశదలీల.

7.

సీ|| ఏమహాత్ములపెండ్లి హేలాపురంబును
హేలాపురంబుగానిపుడుచేసె
నెవ్వారికళ్యాణ మీయాండ్రదేశముం
గళ్యాణవంతుగానొనర్చె
నేదంపతుల వివాహోదితోర్ననవార్త
నఖిలజనోత్సవమైతనర్చె
నవధూవరుల సమావేశమహిమస
త్కవిసమావేశవైభవముగలిగె

గీ॥ నవ్వధూవరులకు వారియనుఁగుఁదల్లి
దండ్రులకు నాయురారోగ్యధనసమృద్ధి
పుత్త్రపౌత్రాభి నృద్ధిసంపూర్ణముగను
గలుగుఁగాత రమానేతకరుణచేత.

8.

సీ॥ అజ్యధారాప్రవాహనకులొకవంక
నురుకవితాధార లొక్కవంక
పడ్రసభక్త్యభోజ్యసమూహమొకవంక
జక్కనిసత్కృతు లొక్కవంక
సంగీతపారస్య సంపదలొకవంక
నుభయపాహిత్యము లొక్కవంక
బరిహాసకవినోద పాటవంబొకనంక
నుచితహాస్యరసంబు లొక్కవంక

గీ॥ బ్రమదమొనగూర్చి నివ్వధూవరులపెండ్లి
పామరులకును బండిత ప్రకరమునకుఁ
గానదంపతులైకవ్య కలితులగుచుఁ
గ్రాలుదురుగాత శ్రీహరికరుణచేత.

9.

గీ॥ అనుచునాశీర్వాదించుచు హర్షమలరఁ
బద్ధనవరత్నమాల నర్పణమొనర్చు
కసిమిఱోట సమాహ్వయగ్రామవాసి
యాంధ్రకవిదేవగుప్త సన్యాసిరాజు.

40. నిడదవోలు సుందరముగారు.

వీరినివాసస్థలము విశాఖపట్టణము జిల్లాలోని విజయనగరము. వీరి
కాంధమున మిక్కిలి పరిచయముగలదు. వీరు శోధించిచూచిన గ్రంథ

ములసంఖ్యాకములని చెప్పవచ్చును. వీరియముద్రిత గ్రంథభాండాగారము మిక్కిలి గొప్పది. మంజునాథి మొదలయిన మాసపత్రికలకు వీరు చాల పురాతన గ్రంథములను సంపాదించి యిచ్చిన యుపకారబుద్ధి గలవారు. ఒక్కొక్క గ్రంథమును సంపాదించుట కెన్నెన్ని కష్టములనైనఁబడిరి. వీరి తివత్వశైలి మిక్కిలి సరసముగా నుండును.

కా॥ శ్రీకళ్యాణమహాత్మ్యే ప్రసరకాష్ఠిరాద్ధ్య కాశేయుఁడున్
బాకారిప్రముఖాభి లామరశిరోభాగాగ్ర కోటిరర
త్నాకభ్రాజితరుద్ధగద్ధగితీప్తో త్కల్పప్రసత్నాదనా
శీకద్వంద్వఁడు బ్రోచుమా విజయలక్ష్మీ సత్యనారాయణున్. 1

సీ॥ శరచంద్రకుకమత్త కరికుంభనవసింహ
నయనాస్యవాకికుచ నాభిమధ్య
కాంచనకొముది ఘనపారబింబాభి
తనుహాసవాసితా ధరశిరోజ
వసుమతీతలదద్దు బిసబాలశశిహంస
కటినాసపదకర నిటలగమన
చారురంభాధనుశ్శంఖ పన్నగకుంభ
యూరుభూకంఠ రోమోత్కరరద

సీ॥ కూణకిసలయజంఘ సత్పాణియుగ్మ
కమతదర్పణచరణ రంగత్కపోల
శ్రీమహాదేవి విజయలక్ష్మీసమేతు
సత్యనారాయణునిఁ బ్రోచుసంతతంబు.

2.

సీ॥ ఏరామకారుణ్య వారాసికభిలాశి
తాయతార్తలు కర్దమాంకురములు

ఏవామపదనఖ శ్రీవజ్రధారకు
దాసదార్పద్యముల్ ధరణిధరము.

లేకొమ్మవిహరణ శ్రీకేశిసరసికి
సకలసంపదభంగ సంకులంబు

ఏసాధ్యవాస విలాసనిర్జలకాళి
కళిలభోగములు సూనావృతములు

గీ॥ ఏజగన్మాతసర్వ సరోజబాండ
భాండమునకెల్లప్రజలు సుప్రజలుధాత్రి
నట్టిశ్రీమహాదేవి మాముద్దు హైమవతిని
సత్యనారాయణుని బ్రోచుసంతతంబు.

3.

సీ॥ కప్పుకుత్తుకవాడు కలికివాట్లూపుల
మెలతచేదనరు సామేసివాడు
కరికుంగమువాడు నెరివిందువెన్నెల
నిగ్గారు మైనిగన్నిగలవాడు
పుసుకకంచమువాడు నునుతీవిగనుతావి
వెలిబూదిపూత చెల్వలరువాడు
మువ్వన్నె మెకముతోల్ మొలకట్టుగలవాడు
చిలువరాతోడపుల చెలువువాడు

గీ॥ పొగడదగువాడు సిగనెలపువ్వువాడు
నీరునాలుగుమోముల నెసగువాడు
నడ్లమన్నాటిశ్రీహైమవతినిపతిని
సత్యనారాయణుని బ్రోచుసంతతంబు.

4.

సీ॥ కమనీయతనునీల ఘనమండలికి హేమ
చేలంబుచంచల శ్రీలనింప
లావణ్యబాహు వల్లరులకుఁగరనఖ
రాజీప్రవాళ జాలతపహింప
మహనీయముఖపూర్ణి మాచంద్రిబంబు
నకుమందహాస చంద్రికలునెరప
ఖండేందునిభగండ కాంతిలక్ష్మీకిరత్న
కుండలద్యుతులుకై దండలాసఁగ

గీ॥ మెరపు లెదసిరి కైనించుమేలితెరలు
వరలెనాకాస్తుభప్రభల్ పరగుశౌరి
వడ్డమన్నాటి శ్రీహైమవతినిపతిని
సత్యనారాయణుని బోచుసంతతంబు.

5.

సీ॥ పరమపత్నితా ఫక్కిభూవుత్తి
పావనంబునకు గంగావహూటి
గాంభీర్యమునకు భూకామినీరత్నంబు
గణమహోన్నతికి వాఙ్కంబుకంతి
భోగంబునకుశచీ పూర్ణేందుబింబాస్య
భాగ్యంబునకునుమాపంకజాక్షి
సంపద్విలసితిఁగేశవు సుందరీమణి
మతినిశ్చలత కరుంధతియనంగ

గీ॥ వినుతిపహించి కామినీవితతిలోన
మేటివైయాచకా తిథికోటికలఘు
ధనదుకూలాశనాదులు తగనొసఁగుచు
మెలఁగవలెనుమ్మ విజయలక్ష్మీసతమ్ము.

6.

సీ॥ గుమనఃప్రకాశ వీన్సూర్తినింపుసురేంద్రుఁ
 డిద్ధతేజస్సూర్తు విదుతకీరి
 జీవనోన్నతసిద్ధిఁ జేకూర్చునభీకుఁ
 డొగిధర్మగుణవృద్ధి నొసఁగునర్కి
 పుణ్యజనానృత భూతివైరుతినించు
 ఆమోదమొసఁగుత ననిలవిభుఁడు
 అతులతోభానిధిస్థితిఁగూర్చుధనదుండు
 సరసభూతి ఘటించు శంకరుండు

గీ॥ చిరతరాయుర్ని రోగకక్షేమలాభ
 శోభవాంచితసద్యశ చూడ్యవాచ్య
 వరములొసఁగుత నీసభాపండితాళి
 విష్ణుమన్నాటి శ్రీహైమవతికిఁబతికి
 సత్యనారాయణునకును సంతతంబు.

7.

సీ॥ ఈసర్వమంగళ యేవేళనాశ్మేకుఁ
 గలనీమెలంగు శోభలుచెలంగ
 నీజయలక్ష్మీ వినిర్మలాత్మకకౌరి
 నెదమెచ్చఁదిరుగు సంపదలఁబొదల
 నీమంజువాణి ప్రాణేశువాక్సరణిని
 బురణించితిరుగు నబ్బురముచెరల
 నీలతకూనవన్నియ వానినింపంగ
 గుమనఃప్రపూర్తులు చెమలఁజేయ

గీ॥ నరిదివితయు నాశ్వర్యమబ్బురంబు
 ననుచు హైందవజనము నిన్నభిమతింపఁ
 బుట్టినింటను నిన్నుజేవట్టినింట
 మెలంగవలెనున్ను విజయలక్ష్మీ సతమ్ము.

8.

41. అడవి సాంబశివ శర్మగారు.

వీరు అటువేలనియోగి బ్రాహ్మణవంశజులు. సాంఖ్యాయనసగోత్రులు. కయికలూరుతాలూకా బొమ్మినంపాడు వాస్తవ్యులు. తండ్రి పాపయ్యగారు. తల్లి సీతమ్మగారు. 1864 సంవత్సరమున జన్మించిరి. ఆంధ్రమత్స్య పురాణ, చిల్వనాథీయ, సాత్రాజితిపరిణయ, శుద్ధాంధ్రమేఘసందేశాది పదవింశతి ప్రబంధకర్తలు.

మ|| కరుణాపూరిత చిత్తనృత్తులగు మార్కండేయనామాన్వితే
శ్వరుండున్ హైమవతీజగజ్జననియున్ సద్భక్తరక్షాధురం
ధరులైహైమవతీసమాఖ్యయగు కన్యన్ సత్యనారాయణాన్
వరుఁగావించురు గాత్రమంచిత మహైశ్వర్యానురాగాఘ్రిలన్. 1.

కా|| శ్రీవైవాహిక సంచితోజ్వలరస స్ఫీతాశయప్రాన్నమ
చ్చావాంకురదశద్దరస్మిత మిశత్రుత్యగ్రనేత్రాంతపి
క్షావిన్యాసమునన్ భవానిగని హర్షప్రాంచితుండౌమహా
దేవుండీపుతనివ్వధూవరులకున్ దీర్ఘాయురాశోగ్యముల్. 2.

చ|| అవిరళదీప్తిహారతరళాంతర చింబితభర్తృరూపజై
భవపరివీక్షణాంకురిత భావవిజృంభితసాత్వికోదయ
ప్రవణతరూపగోపనపరాయణ యైతగమాటికొతుకో
త్సవయౌతయైవహైమవతి దంపతులంగృహణాచుగావుతన్. 3.

చ|| పరువఁపురాగజృంభణము పైకొనలోచనకోణదృక్పరం
పరలితరేతరాస్యముల పైసొలయన్ శివయున్ శివుండుని
ర్భరమగుప్రేమనొండొరు శిరంబులనించెడునేసబ్రాల్పధూ
వరులకొసఁగుఁగావుత నభంగురశోభవవైభవంబులన్. 4.

మ॥ తలపైఁగ్రొవ్విరిపూవునాసాగమగాఁ దగ్గొందుబాలేందురే
ఖలిన్ గుత్కడులేతవెన్నెలల జోకన్ మందహాసంబురం
జలఁగాశంభుకరంబువట్టిన యుమాన్విన్నాంగులీపల్లవం
బులుగావించెడుఁ గాతదంపతులకున్ భూయిష్ఠసాఖ్యోన్నతుల్.

ఉ॥ కాతుకపీఠిమన్నతరిఁ గట్టినపెండెఱవంచువేళలన్
జాతురియుల్లసిల్లఁగళకాంక కళాధరుఁజూచువేడ్కను
ద్యోతితరాగకందకులతోనును సిగ్గుపెనంగమించుగౌ
రీతరళానలోకములుఁజీలిడి దంపతులన్ భరించుతన్. 6.

ఉ॥ కోరికలుప్పతిల్ల మలకూతుగళంబునఁ దాళిఁగట్టుచోఁ
దారసమైనగుబ్బకనదాఁకి చెమర్చుచుఁబుల్కుపైకొనన్
సారెకుసారెకున్ ఐడఁకు చంద్రకళాధరుకేలుఁదమ్మితాఁ
దోరపువోభనంబిడివధూనరులం గరుణించుఁగావుతన్ 7.

ఉ॥ లేనెలతాల్పుమారళర లీలకుమారమునేయఁగోరిత
త్సూనశరాసనంబునకుఁ జొక్కపుసింగిణిలేటికూటువున్
దానలరించలంచమిడుదారి గుడంబునుజీరకంబుసం
ధానమునేయునగుహిన ధారుణిభృద్వరపుత్రిచొక్కపున్
వేనలియివ్వధూవరులవిశ్రుత వోభగుల్లంబొనర్చుతన్. 8.

మ॥ అలరున్ నిక్కము గాఁగహైమవతి కన్యారత్నమైతద్వరుం
డలఘుశ్రీనిధిసత్యపంకలితమా నారాయణాభివ్యుతన్
దలఁపన్ శంకిరుఁడొనభేదగతిఁ దద్దాంపత్యమెట్లన్నము
జ్వలమైహైమవతికళాంక మకుటాంచత్సక్తప్రాసంగతిన్. 9.

కా॥ శ్రీభాసిల్లఁగసత్యశంకరవర స్థితానురాగాత్తపా
ఖ్యాఖోగార్పితచిత్తమైపరిణ యోద్యత్సంప్రమాదాధ్యయ

భూభృత్పత్రికయైన హైమవతి యెప్పున్ దాఁగటాక్షింతునీ
భూభృత్పత్రికయైన హైమవతికిన్ భూయిష్ఠకల్యాణముల్. 10.

42. నందగిరివేంకటప్పారావు పంతులుగారు.

వీరు మధ్యబ్రాహ్మణులు. విశ్వామిత్రసగోత్రులు. ఆశ్వలాయనసూత్రులు. కృష్ణాజిల్లా గుడివాడతాలూకా అంగలూరు గ్రామ నివాసులు. తండ్రి వేంకటనర్సపంతులుగారు. తల్లి శేషమ్మగారు. క్రీస్తుశకము 1866 సంవత్సరము నజన్మించిరి. ఆంధ్రరామాయణాద్భుతోత్తర కాండము, శుద్ధాంధ్రభీమసేన విజయము, ఆంధ్రీకృత మేఘసందేశము మొదలగు పంచవింశతి గ్రంథకర్తలు.

కా॥ శ్రీవెల్గొందు వివాహపీఠికపయిన్ సీతానధూటీత్రపా
వ్యావల్లన్నయనాంత వీక్షణ ముహుర్వాప్యపారితాంగంబుతో
భావోత్కంఠబ్రహ్మర్షచిత్తుడగుచున్ భాసిల్లుశ్రీరాముడి
ప్రవాప్తిన్ దయచేసి దంపతుల సాఖ్యాయతులంజేయుతన్. 1.

మ॥ ఒకబోదన్ సురపాన్నతోడిలవలీయోగంబునుంబోలిపా
యకవైవాహికవేది రాఘవునితో నాసీనయైయంగవ
ల్లికరోమాంచ కరంజితంబగుచు హరిందేలు భూపుత్రిభా
వుకముల్లారిచి యివ్వధూపరులనెప్పున్ సత్కృపంబ్రోచుతన్ 2.

కా॥ కాసల్యానుతహస్త విచ్యుతములైత్మృపుత్రికాక్షకళవి
న్యాసంబొంది ఘనాఘనోద్గతితనూత్న ప్రాడనర్హోపల
శ్రీసంయుక్తి దిద్దుతుహర్షదములై చెన్నారు మేల్పుతైపున్
సేసంబ్రాలాడగూర్చుదంపతులకున్ శ్రేయఃఫలావాప్తులన్ 3.

మ॥ జనకశ్మరమణవ్రతి క్రుతసమీక్షాకారిబాశేందుభృ
ద్ధనురుత్సలన శబ్దసంక్రమణ చాతకీరఘాతంబు ద

రృసకాశూహల సంచితానన వికాసమ్మృతాసత్రపా
కనదాలోకనముల్ వధూవరులకున్ గావించుగళ్యాణముల్ 4.

చ॥ పరిణయహోమవేళఁడనభర్తకరంబున లాజలుంచుచోఁ
బారిపారిచెమ్మటందడిసి పుల్కలెసంగవడంకుచుండునా
ధరణిమతాకరాంగులి వితానమొసంగెడుగాత మివ్వఘా
వరులకపారసౌఖ్య విభవంబుల నుచ్చసితానురాగముల్. 5.

మ॥ స్మరకేళీప్రణయాను సాంత్వన భవిష్యత్పాదసంవాహనా
దరసంనూచకభంగి సప్తపదిసందర్శంబునన్ జానకీ
చరణాబ్జంబమరక్తివట్టి సనెకల్ సంధించు శ్రీరాఘవే
శ్వరుహస్తంబాసంగున్ వధూవరులకున్ సౌభాగ్యయోగ్యోన్నతుల్

మ॥ చరణాబ్జంబులవ్రాలి యూరుకదళీస్తంభంబులందేలిని
ర్మరనాభీకుహరాను షక్తివిహరింపం జాలిపీనస్తనాం
తరసంలగ్నగతిన్ వయోలింగని సీతాగాత్రవర్ణరతిన్
జరితార్థంబగు రాముమాపుమహదైశ్వర్యాప్తిగావించుతన్ 7.

మ. తనసౌఖ్యము గూఢసంపదయు సీతాదేవియొకన్యాయం
దొనరంగన్గొని తెల్పురాఘవుఁడు నైజోత్కృష్టపాఠ్యుని
ర్ధనతన్ దద్వరునఁడుఁజూచితగునీదాంపత్యమంచున్ ముఖో
భవలాభంబొడఁగూర్చుదంపతులకున్ భవ్యానుకంపారతిన్. 8.

మ॥ అరయంగన్నియయాను హైమవతితా నాసత్యనారాయణా
ఖ్యరహింపన్ ఎరుఁడెన్నశంకరుఁడు తత్కల్యాణముంబ్రాంచితా
దరభావంబలరారమెచ్చుచును సీతారామచంద్రుల్ వధూ
వరులన్ గాఢతరామరాగమహదైశ్వర్యాధ్యులంజేయుతన్. 9.

43. నోరి సీతాకాంత శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము ఏలూరు. వెలనాటివైదికులు. ఆపస్తంబసూత్రము. హరిత సగోత్రము. తండ్రి వేంకటశివ శాస్త్రిగారు. తల్లి నరసమాంబ. విభవసంవత్సర జ్యేష్ఠ శుద్ధపాడ్యమి శనివారము జన్మదినము. వీరు వ్యాకరణ శాస్త్రము భాష్యము వఱకును నాటకాలంకార సాహిత్య గ్రంథములను ప్రస్థానత్రయమును జదివినవారు. సంస్కృత కవిత్వముందు జేపికతశ్లోకియు, నీలకంఠస్తోత్రము మొదలయినవానిని రచించిరి. అనేకులను నాటకాలంకార సాహిత్యవంతులఁగాఁజేసిరి. ఆంధ్రమునందును, ఆంధ్రవ్యాకరణమునందును నిపుణులు. ఏలూరు హైస్కూలులోఁ బదునెనిమిది సంవత్సరములు సంస్కృత ప్రధానోపాధ్యాయత్వమును బొంది ప్రస్తుతము. ఆంధ్రప్రధానోపాధ్యాయత్వమును ఆవలంబించినవారు. వీరిదగ్గఱ మెట్రిక్యులేషను మొదలు కొని యం. ఏ., వఱకును, ఆంధ్ర సంస్కృత భాషలయందునుఁ గృతార్థులయినవారు పలువురు కలరు. శ్రీరాజా మంత్రిపెగడ భుజంగరాయ బహద్దరు జమిందారువారి యాస్థాన విద్వాంసులలో నొకరు.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రిపెగడాన్వయాభిజశశీ శ్రీమాన్ హరౌభక్తి మా
స్మార్కంఠేయఃరప్రసాదకవితా ప్రావీణ్యభూషాంజ్వల
స్సాధుశ్లాఘ్యభుజంగరావలి విరాజత్కీర్తిపుంజఃప్రభు
శ్రీరాజాబహదర్లకంపర జమిందారుర్విజేతీయతే. 1.

శ్లో॥ శ్రీమాన్ వేంకటరామాఖ్యః దిక్షువిఖ్యాతకీర్తిమాన్
వక్షమన్నాటిపంకాశ్చో ప్రాదుర్భూతోహిమాంశువత్. 2.

శ్లో॥ మేధావినశ్చతన్మనో ర్విధిద్వాంపత్యమారణోత్
రాజపుత్ర్యానైమవత్యా స్సత్యవారాయణస్యవ. 3.

శ్లో॥ ప్రమాదీచాఖ్యాయాంశరది కుభమాసేనుసహసి
ఋతాహేమంతాభ్యేనిశి బహుళపక్షేకుభఫలే
మాఖాభేపంచమ్యాంకుభద గురువారేపరిణయ
స్తులాలగ్నేక్షాఘ్నస్సకల సమయశ్చైస్సమజవి. 4.

శ్లో॥ శ్రీమద్దైమవతీవధూశ్చ మతిమాఞ్ఞీసత్యనారాయణో
ద్వావేతానుగుణాకరాస్మరవధూ సంతాశరూపాసదా
అన్యోన్యంచవధూవరౌజనదృశాం హర్తానుసంధాయినౌ
దేనబ్రాహ్మణసర్వజంతుషుదయా వంతాచిరంరాజతాం. 5.

శ్లో॥ యావత్పాశ్చ్యవశంభోహిమగిరితనయా వార్ధిపుత్రీచవిష్ణోః
వక్షస్యాస్యేచధాతుర్వహతినురనదీ స్వచ్ఛభంక్షాంశ్చవాణీ
నూర్యేంద్రావ్యోమ్నిభాతఃకవక శిఖరవాన్విద్యతేభూతలేద్రీః
పుత్రైఃపౌత్రైఃప్రపౌత్రైఃస్సుఖమనుభవతాం దంపతీతావదేతా. 6.

శ్లో॥ ఆయుర్యచ్ఛతువిశ్వసృడ్వితరతా దాశోగ్యమర్కస్సదా
సామ్రాజ్యంచశచీపతిర్వితరతా దైశ్వర్యమిహోనిశం
ఆభ్యాంప్రీపతిరేపదిక్షునుయశ స్ఫీదంపతీభ్యాంక్రియా
స్తీతింశుక్రగురూగిరాంప్రకురుతాం నైపుణ్యమబ్జాసనా. 7.

శ్లో॥ తర్కవ్యాకరణాదికాస్త్రనిపుణా స్సామాదివేదేషుతై
విద్వాంసోబహవోదిగంతయశస స్సంగీతకాస్త్రేభ్యశం
ఉద్వాహేకమలాస్పదేచసకలా రాజ్ఞానుసమ్మానితా
వాద్యేమల్లకలానులభయశస స్సర్వప్రదేశాగతాః. 8.

శ్లో॥ నోర్యన్వయసముద్భూతి శ్రీమద్వేంకటాస్త్రాగః
పుత్రేణసీతాకాంతేన ర్చచిత్తోకమారికా. 9.

44. దువ్వూరి సూర్యనారాయణగారు.

వీరి నివాసస్థలము పితాపురము తాలూకాలోని గోరస గ్రామము. వెలనాటి వైదికులు. ఆపస్తంబసూత్రము. ఆశ్రేయ గోత్రము. తండ్రి సుబ్బన్నగారు. తల్లి యంతిమాంబగారు. వయస్సు 81 సంవత్సరము. ఆంధ్ర గీర్వాణములయందు సాహిత్యమున్నది. ఉపాధ్యాయోద్యోగము. వీరు రచించిన గ్రంథములు :—ఆంధ్ర గ్రంథములు, 1. సుమతీ చరిత్రము. 2. సుదర్శన నాటకము.

కా॥ శ్రీకళ్యాణమహోత్సవంబున సురశ్చింతామణింబొల్పు కాం
తాకారంబునుదత్తుటాక్షచయమన్ పార్వంబురెట్టింప న
స్తోకప్రాథిమదన్నివాసముగఁ దోడ్తోవాల్మనూహించు ల
క్షీకాంతుండుదయార్ద్రదృష్టిగనుతిన్ శ్రీమద్వసూకాంతులన్.

చ॥ తమమునడంచుచున్ వెలుంగుఁ దప్పకజూపుచులోకబంధువై
యమరుమహద్విజుల్ పలికినట్లు గ్రహాయనీవధూవరో
త్తములవివాహలగ్నమునితాంత శుభప్రదమైతిర్వగ
సుముఖములన్ శుభస్థితుల శోభనదృష్టులఁబొల్పుగావుతన్. 2.

చ॥ ముగుడతనంబువేడుకయు ముద్దుసుకూములసాంపునింపనిం
పుగొలుపునీవధూవరుల ముచ్చటమీటికనుంగొనంబ్రసా
దగరిమధాత్రికిన్ డిగి సదస్యకపేంద్రవచస్సమాకృతిం
డగిప్రియమాడుకారదనితాంత శుభోన్నతులిచ్చువారికిన్. 3.

చ॥ అలరిముఖంబుజూతనటదంచిత వేదచతుష్టయంబుతోఁ
జెలువగుబ్రహ్మపీఠమును జెందిపురోహిటఁడైనబ్రాహ్మణుం
డెలమివచించువాకిషము రెల్లవిధిప్రతిభాపితంబురై
పాలించివధూవరోత్తములఁబొందు తపఃఫలసిద్ధులట్టులన్. 4.

చ॥ ధర్మనిధవుండు శ్రీయతుఁ డుదారుఁడు దివ్యమణింద్రభూషితుం
డురుగుణుఁడాశ్రితాననుఁ డహోవిబుధప్రియుఁడీ భుజంగరా
జ్జరిపతియిచ్చుదీపనలు నవ్యమహోదయహేతువులేవగూ
వరులకు సర్వసంపద లవారణగూర్చునభీష్టభంగులన్. 5.

చ॥ పరధనదప్రశస్తతరభావమునున్ సకలజ్ఞగర్భమున్
సిరులమెఱుంగునున్ దలియఁ జెప్పువెవేకటరామరాట్టభుక్
స్మరదమనావతార మనసన్నతియాయతఁడిచ్చుదీపనల్
గురుహితులీవధూవరుల కున్వసనాంచలహేమరూప్యముల్. 6.

చ॥ బలమునభాగ్యసంగతిని బ్రాభవసంపదధర్మజైఖరిన్
గలగుగుణంబులన్ యశముఁ గాంచునగణ్యులు పెండ్లిచుట్టముల్
చెలిమివచించుమేలులు ప్రసిద్ధులుచెప్పిన కాస్త్రవిద్యలా
ధ్యులకుబలెన్ వగూవరుల కున్నతసంపదలిచ్చుఁగావుతన్. 7.

చ॥ సురభిఘ్నతంబుతోనితవు సూపుహవిస్సులసేయుమెచ్చునన్
గరముప్రదక్షిణాగతశిఖా కనకద్యుతివండలభముల్
మెరయశిరంబుఁద్రిష్టగతి మించుకృకానుఁడుదారతన్వధూ
వరులకొసంగుఁగావుత మపారబలప్రతిభాయురున్నతుల్. 8.

చ॥ జనకునిలీలకూలిని భుజంగధరుండగణేశ్వరుండనై
గొనకొనిమానులేలయును కోర్కెబలెన్ బనిమించులింగమై
భువతరపూజలందుంగనక ప్రతిగాత్రుఁడుమూషికాశ్వఁడీ
యనఘులకీవధూవరులకాయువు శ్రీయునొసంగుఁగావుతన్. 9.

చ॥ ఎలమినలంకరించిన గజేంద్రునిపైఁ జెలువొందదంపతుల్
జలజనీతాతప్రమణిజాల ధగద్దగదృశ్యమానయై

చెలితనమారఁచిల్పుసర సీరుహవాసినివీరలంగృహ
లలితకటాక్షమాలనలంకృతులం దగఁజేయుఁగావుతన్. 10.

చ॥ రతనపుబల్లెరంబుమణిరంజిత దీపికయున్ ఘటించియా
రతులిడుపటఁదద్దుచివిరాజిత మంగళమూర్తిసాత్కృతిన్
జతురనఘామతల్లికలసంగతిఁ బొల్పెడిసర్వమంగళా
సతియు, ఎఘావరాధ్యులకు శాశ్వతమంగళమిచ్చిప్రోవుతన్. 11

సీ॥ ఎంతకాలముగౌరి యిందుశేఖరుమేన
సగపాలుబాయక సరిమెలంగు
ఎంతకాలముధాత్రి యీప్రాణితతికినా
ధారమైహరికి ముదంబునింపు
ఎంతకాలములక్ష్మి హృదయేశ్వరునురంబుఁ
బ్రదుదంబువిండాఁగ బాయకుండు
ఎంతకాలమువాణి హేమగర్భునిఁగూడి
వినుతప్రపంచంబు విస్తరించు

గీ॥ అంతకాలముసౌభాగ్య మతిధిపూజ
వినుతభోగంబుసంతతి తనకునొనర
రమణవేంకటసత్య నారాయణాశ్రియ
నరునితోహైమవతి ప్రీతినరలుఁగార. 12.

45. కాళ్లకూరి నారాయణరావుగారు.

వీరు నియోగి బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రులు, భారద్వాజగో
త్రులు, పేరి తండ్రిపేరు బంగారురాజుగారు. కల్లిపేరు పూగ్లమాంబగారు.
ప్రజోత్పత్తి నామసంవత్సర వైశాఖశుక్లృ శుక్రవారము వీరి జన్మదినము.
సంగీత సాహిత్యములు రెండును వీరికివంకామగతములు. అష్టావధానమువలెనే

శతావధానమును భిన్నకృత్యములతో నిర్వహింపవలెనను పట్టుదలతోఁజాల పరిశ్రమచేసి, కొంతకాల మవధానములం గావించి బిరుదములువడసి భావ కవితకవధానములు ప్రతిబంధములని యిటీవల విరమించిరి. అనన్యసామాన్య మయిన గ్రంథపఠనముచేత—“గ్రంథపఠన చతురాస్య” లనియు, అసా ధారణమయిన యాంధ్రకవిత్వముచేత—“మహాకవి” యనియు బిరుదములం బొందిరి.

ఇప్పటికివీరు, చిత్రాభ్యుదయము, పద్మపూహము, అను రెండునాట కములను; బుద్ధిరాజులు, రాజసుందరి....., పెద్దలనాఁటిముద్దుకథలు, అను నాలుగు చిత్రకావ్యములను ; శిల్పీసామ్రాజ్యము, జార్జిరాజసూయము అను రెండుచారిత్రములను ; రామాయణ రహస్యము, సదండవిదండ వివాదము, అనురెండు విమర్శగ్రంథములను ; ప్రకృతకళ్యాణ గీతమువంటి పెక్కుగీత ములను, అనేక ప్రవాసనములను రచించిరి. మనోరంజనియను సిద్ధాంతవిషయక పత్రికకు సంపాదకులుగానుండి యనేకవ్యాసములనువ్రాసిరి. సాధారణముగ వీరిగ్రంథము లన్నియు నీరీమాతృప్య సేయులును, సంగీతసాహిత్య సంపన్నులు నగు బుద్ధిరాజు పీఠభద్రరావు పంతులవారి కంకితమునేయఁ బడుచుండును.

కళ్యాణగీతము.

ఈశ్వరోద్దేశమై శుభహేతువగుటఁ
బెండ్లియానందకందమై ప్రియముఁగూర్పు
మానవునిజీవితము నందమానమగుప్ర
కాశమునఁజేరిలు నట్టికాలమొక్క
పెండ్లిసమయంబె డొంకపైవెలసి, విరిసి,
మిథునొప్పియుఁదన్నుఁ బ్రేమించువారు
లేక, తనసౌర భంబెల్లనాకసంబు
పాలుగాఁజేసిచేసి యవ్వలఁదనంత

చానెక్రమముగ వాడియుండగఁజ్ఞాయు
 హానినిక్షీతిఁగూలి మాసెనునడవిమల్లె
 బ్రతుకువంటిది కాశ్వత్తబ్రహ్మచర్య !
 మెన్నమాననజీవిత మెపుడుఁబగలె
 కాకయపుడపు కాఱుచీకటులమిందు
 రేలునగుచుండు, నయ్యయివేళలందు
 సాయపడువారుభర్తకు సతియు, సతికి
 భర్తయునుగాక యన్యలెవ్వరునుగారు ;
 తలఁపఁగఁతైరకాళ్ల విధంబుగాను
 స్త్రీపురుషలిరువురుం గూడిజీవయాత్ర
 సలుపునప్పుడెయిడ నెడసంభవించు
 కష్టములులెగు; సకల సౌఖ్యములుఁగలుగు.
 విహితనరధర్మములు కొన్నివిన్నవించుఁ
 బెండ్లికొమరుండ ! వినవయ్య ! పెండ్లినాడు
 చేసినప్రమాణములు నీదుచెంతనున్న
 బంధుజనములె కాక దేవతలుకూడ
 చేసినప్రమాణములు నీదుచెంతనున్న
 నాలకించుచున్న వార నెడుమాట
 మానసంబున నెన్నఁడు మఱివలదు;
 ధర్మపత్నినినీడగు దాసిగానొ !
 బామ్మగానొ ! కొంఁడొక పనిముట్టుగానొ !
 తలఁపఁగాఁబోక, యీశ్వరదత్తమైన
 సౌఖ్యపేటికఁగాఁ బోల్చిచక్కదానిఁ
 దెలుచుమార్గంబెఱుంగుము ; పరిణయము
 నాటిప్రేమయెప్పటి కల్లునాఁటియల్లె

శ్రోత్రదిగనుండఁ జూడుమేళోర్కనైన
 మరలనడిగించు కొనకుము; మనసునొచ్చు
 హాస్యమెన్నఁడు నాడకుమాజ్ఞ వెట్టఁ
 బోకుమూరకయే తిక్కపాడమునట్లు;
 పగటియపచారములస్వల్లఁ బగటితోసే
 యస్తమింపఁగనిమొక్క యవ్యుగన్న
 బిడ్డయనుమాటయును నీదుప్రేయసియను
 మాటయునుగూడ నెన్నఁడు మఱవకునుమ!
 ముఖ్యమైననఁచూ ధర్మములనువినుతు
 వినుముకళ్యాణి! ప్రేమించి పెండ్లియాడు
 విధమిపుడుమాటి పెండ్లిగావింపఁబడిన
 కతనఁ ప్రేమింపనలనిన కఠినధర్మ
 మేఱుపడియెను; గానఁ బ్రాణేశుమొదట
 నాత్మఁ ప్రేమింపు; మన్వల నతనిఁగూర్చి
 చక్కఁగమనంబున విమర్శసలుపుమాతఁ
 డెంతధారాశముగనున్న నంతమెచ్చు
 కొనుము; నీయెడనతఁడల్కఁగొనఁ బ్రసన్నుఁ
 జేసికొనుము ఓమాపణచెప్పి; యతఁడు
 న్యసనపడునప్పుడుట్లాస పఱపుమెట్లా
 సాధుస్మృతిఁజరింపఁ బ్రశంసనీయు;
 మతఁడుసోమరియగునెడ నతివృదువుగ
 మందలింపుము; నీకొక్క మర్మమెఱుక
 నేయనదిమదిజీర్ణము చేసికొనుము;
 శ్రధమమునఁజెలివై, తరువాతగృహిణి
 వై, యనలనీడవై, దాదినగుమఁ బిదపఁ
 జతురవస్థలభిర్తకు హితమొనర్చు;

ఆధునిక కవిజీవితములు.

మెప్పుడర్దుఁడుఁగాఁ దోచునప్పుడెల్ల
ముద్దియా ! యాతనిఁ నొక్కముద్దొసగుఁము.
శతసహస్రయోజన పరిమితినిమించు
నలయముగలట్టి గ్రహరాజములనుభూతి
దర్పణంబునఁగాక నేత్రములఁజూడ
నలనుపడనట్టి జీవాణువులనుగూడ
నొక్కచేతనెచేసిన యోమహాస్య !
యోపరాత్మర ! యోచిత్స్వరూప ! నీకృ
పావిలోకనంబులు వీరిపైనిఁగూరిసి,
యరసి, యైహికజీవనమునెదు నోడ
శోకరుచుక్మానుగా మఱి యొకరుతఱగ
వెలయఁజేయుము ; తమనంశ పృథ్విమనకు
నొకరుతల్లివేరుగ, మఱియొకరుపట్టు
గాఁబ్రసాదింపు వీరిపగళ్ళు విస్తృ
తంబులైప్రత్య వాయుశూన్యంబులై, ని
శల్ విచారదూరంబులై పాగఁజేయు ;
మాయువున్ సీరిపుత్రపౌత్రాభిసృద్ధి
ధీపటిమక్తిర్తి యివిసమృద్ధిగనొసంగి
ధన్యులనుజేయుమీ శుభదంపతులను
సత్యమేజయమును ధర్మసంగ్రహంబు
శ్చిరపడఁగనేడు విజయలక్ష్మిని గ్రహించి
నట్టియోసత్యనారాయణా ! జయొస్తు.

46. రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మగారు.

వీరి నివాసము అనంతపురము జిల్లా కల్యాణదుర్గము తాలూకాలోని
రాళ్ళపల్లి. ప్రకృతము మైసూరు మహారాజావారి కాలేజిలోఁ బెనుఁగు

పండితులు. నందననామ సంవత్సర మాఘశుక్ల సప్తమి జన్మ దినము. ఆంధ్ర రఘునంశము, మీరాబాయి, భార్గవ పంచమింశతి మొదలయిన గ్రంథములు రచించి యున్నారు.

కా|| శ్రీలాల్యామయస్వరూప, మఖిలక్షేమంకరప్రక్రియా
శీలంబప్రతిమానవైభవము, రాశీభూతకారుణ్యల
క్షీలీలావలసత్సధాంబునిధి వీచీమాలికామధ్యదో
లాలోలబిందుఁగాతనంతితముఁ గల్యాణంబులీజంటకున్. 1.

మ|| సిరులంజించెడు నెమ్మొగమ్మునఁ గృపానేకంబుచేజూపుకా
న్దిరసంబొల్కనల్లంతి వెన్నెలకు నన్నెల్వెట్టులేనవ్వుతోఁ
డరుణాబ్జంబునఁబాదపల్లవము కందన్నిల్పిచెల్వారునీ
శ్వరి, యీజంటకొనఁగుఁగాతఁజిరసాభాగ్యాయురారోగ్యమల్.

చంపకమాలిక.

పొరపడియైననాల్క తుడఁబుట్టినయొక్క తెనుంగుముక్కకై
చిరచిరనాంబుమర్చిన్ము జపించియుఘంబులు నీగుబుద్ధియం
దఱకునుగల్గినట్టివితిథంబగు నీస్థమయంబునందుఁ నుం
దరమయిపొల్పుచెల్వ వదనంబునకున్ మనీషాయునట్లుసం
స్కరణముజేరదిక్కు గతిగాననిపామర భావఁదూర్చితే
నెరుచులనెల్లెడఁజిలుకు నిద్దపుఁడెన్నును రూపుమాపఁగా
దొరకొనుపుణ్యపూరుఁ తతుల్పెలలేగుచుఁ గ్రేళ్ళువారునీ
తరుణమునందు, వేసఁగిని దాపమునైతక వాడినత్తలై
నురిగెడుమల్లతీవియుకుఁ జొక్కముగానొకనీలమేఘమం
బరమునలేచితిన్నఁగి హిమాంబులదానమొసంగినట్లుతె
మ్మొర నెఱబల్కిచే నడలి మిక్కుటమావడిముండ్లకంచెనైఁ

బారిబడఁబోవుచున్న కడివోవనిక్రొన్నవకంపుఁబూవునం
తరమునఁగండుకుండఁగొని తద్దయుఁగూర్చియెసంగనొక్కఁగుం
దరపురుషుండుదాఁగురులఁ దాల్చినరీతిని, నిప్పుడేదియో
జెఱపునఁబెండ్లియంచు నొక పేరిడిసత్కువిసూరివర్యులిం
దఱనొకచోటఁజేరిచి యుదారతసత్కుృతిఁజేసియాంధ్రవా
క్తరుణికి నెట్టలేకిపుడు దాఁపురమైనయభాగ్యమంతయున్
నిరతముఁబాపఁబూనితివి ! నీసరివచ్చెడువారినింకఁగొం
దఱస్మజియించుఁగాతి ! సతతంబునుసౌఖ్య చిరాయువులమహా
దరముననీకునీయుత ! విధాంభుజంగధరాధిరాణ్యణి ! 3.

సీ॥ కనుసన్ననిలిచిచెప్పి నదిసేయఁగనూరి
వారలందఱును సేవకులుగాక !
యిచ్చకంబులనాడి యిటునటుఁబెండ్లికా
ర్యములకైతిరుగు మిత్రములునరుద !
దక్షిణలొసఁగి సంతర్పణంబొనరింపఁ
దినిత్రేచిపొగడు బ్రాహ్మణులులేర !
యంతరిక్షమునుండి యట్లల్లెనట్టింటఁ
గల్పపుక్షముదించు కవులుఁగఱవె !

గీ॥ వితరణగుణంబుగలయట్టి విభులకిట్టి
విభవములకేమిగాని, యీపెండ్లియింట
నిన్నింటినిమించు సాభాగ్యమిదియొకండ
పరఁగెసర్వానురూప దాంపత్యగరిమ. 4.

సీ॥ రాగంబువొలయుఁజేరఁగవచ్చు రవిఁగాంచి
చెలఁగినవ్వెడుశూర్యు చెలినిగనిన
జనులకన్గప్పి చయ్యనఁజెంతఁబొడనూపు
మేఘంబుతోడి క్రొమ్మెఱుఁగుఁగనినఁ

గడునొద్దికంటేరి కాగిలించిచెలంగు
వేమావితోడి మల్లికనుగనినఁ
జలువలాల్కునునిండు చందమామనుజేరి
చెలువంబునూపు వెన్నెలనుగనినఁ

గీ॥ గానిచెమ్మొమువంచి, క్రింగంటఁబతిని
గాంచుకొర్కిని సిగ్గునగంబుఁజేయ
నలరుసౌభాగ్యునిని నీ హైమవతిని
గనినయంతటి మోదంబుగలదె మనకు.

5.

సీ॥ పరికించివంతుఁజూపఱుమనంబుఁగఱంపఁ
జాలినచెలువంపు సౌరునొసఁగె
గవులఁబండితులను గారవింపఁగఁజాలు
సార్థకంబైన యైశ్వర్యమొసఁగె
మనభాషమనదేశమనునట్టి యభిమాన
మననింక నీకులంబునక యొసఁగె
గులగౌరవంబు లెక్కుడు నేయుమేవ్విద్ది
యలనేర్వఁగాఁ గుతూహలమునొసఁగె

గీ॥ నిన్నిసిరులిచ్చియాజంటనేర్చి కూర్చి
యింకనవిరెండు నిక్కువంచిచ్చితీఱు
నైననేడెదకౌరి దయాంబురాశి
యాయూరాశోగ్యముల దయనేయుఁగార !

6.

సీ॥ సఁపారమును సర్వపారంబుగాఁజేయు
నానందములకెల్లవాలవాల
మొండొంటి విడనాడకుండ నెక్కునములఁ
గట్టివైవఁగఁజాలు గట్టితీఁగ

యెల్లకాలములనొక్కొంటేనిగంజక
కడివోకపాలుచు చొక్కంపుబూవు
అనుభవించిన యంత కంతకు నెక్కువై
రసముక్తిపాటుతోరంపుబండు.

గీ|| అప్రమేయమనిర్వాచ్యమనుపమంబు
సారదాఽపత్య భద్రమీజంపతులకు
మొలచి, చిగిరించి, పూచి, నిస్తులగుఖంబు
లెసగఁదగినట్టి సత్ఫలమొసఁగఁగాక.

7.

మ|| సిరమానొంజొరుపైనిగూర్చి, నరసాశీల్యంబు, సత్యవ్రతా
చరణంబున్, గడుగుగ్గుసక్తియు, స్వభావాదేశసంరక్తియుల
బరఁగంగూడిసుఖించుమంబ్రమచమొప్పన్, దండీకిన్, మామకున్
జిరక్తిరింగలిగింతుకీ విజయలక్ష్మీ సత్యనారాయణుల్.

8.

47. మోచెర మానుమంతరావుగారు.

వీరినివాసస్థలము కాకినాడ. తండ్రి రామచంద్రరావుగారు, తల్లి సీతమ్మ
గారు. భారద్వాజగోత్రము. ఆపస్తంబసూత్రము. జననము 11 జనవరి 1891
విక్రంతిసంవత్సరము పేరిచే రచియింపబడిన గ్రంథములు:—1 చంద్రహాస
నాటకము, 2. పరమానందచరిత్రము. (వచనము) 3. చంద్రవదన. (వచనము)
4. ప్రభావతీ ప్రహ్వమ్ము. (వచనము) 4. మదాలసాచరిత్ర. (వచనము)
5. ఘోషయాత్ర, (నాటకము)

ఉ|| శ్రీయుతవంశగౌరవము శిష్టజనస్తవనీయవర్తనం
బాహుతక్తి వైభవము, యశస్వసంపదయున్ ఘటించి
ధ్వాయురుదారులై మహాడటంచును దీవనలిచ్చిసత్యనా
రాయణమూర్తి హేమవతి హేమవతి సత్ప్రణామగావుతన్. 1.

చ॥ చతురనవార్ధకల్పిత వికాలయశోరుచిరంబమోఘమం
చితపదగౌరవాస్పద మశేషజగజ్జన రంజకంబనిం
దితమయిపొల్పుసత్కవుల దివ్యసుధామయవాక్కునూత్నదం
పతులకు నాయురున్నర కుభప్రతిపాదనమై ఫలించుతన్. 2.

48. సింగుమహంతి పార్థసారధిగారు.

పీరు ప్రకృతమున గౌతమీతీరస్థ రాజమహేంద్ర పురవాసులు. పూర్వ కాలమున ఇంగదేశమునందలి గౌడయును పురమునుండి వెడలి యుత్కలదేశ మునఁ బ్రవేశించిన పంచగౌడులలోని యుత్కలకాఖవాదు. కళింగరాష్ట్రమున ఆంధ్రులకుఁబడిన దినముల్లో నీప్రాంతములకు వచ్చిన యుత్కలకాఖ లోని శిష్టికరణములు. సామవేదశిష్టులు. పీరి మాతృభాష ఓడ్రము. చిరకాలమునుండి త్రిలింగదేశమున నివసించుటచే పీరిచే నాంధ్ర భాషయును ధారాళముగా వాడఁబడుచున్నది. పీరు కాత్యాయనసూత్రులు. వసిష్ఠగోత్రులు. పీరి జనకతండ్రి సుదర్శనముగారు. జనకతల్లి రాఘవాంబ. దత్తతల్లి కుశాల రావుగారు. దత్తతల్లి సుభద్రాంబ. పీరు 1876న సంవత్సరమున జన్మించి మదరాసు క్రిష్టియన్ కాలేజిలో ఆంధ్రాంధ్రీయ విద్యల పట్టపరీక్షనలుకు నభ్యసించి గోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురము తాలూకా యోగమాంబ పేటలో పీరికారణ గురువులగు శ్రీరాజావాడేవు రంగనాయకమ్మ జమిందారిజగారిచే బీద విద్యార్థులకై నెలకొల్పఁబడిన ప్రధానాంధ్రీయ భాషాపాఠశాలయందుఁ జీరకాలము ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండిరి. శ్రీరాజావాడేవు విశ్వసుందర రావు జమిందారుగారు, ఈపాఠశాలలోఁ జదివి పేరొందిన పీరిశిష్యులలో నొకఁగుటచే మహంతో, పట్నాయకో, రాజగురో, పాత్రో, అనుబారుప బిరుదాంకములుగల శిష్టికరణములలో మంత్రికుల పుంగవులగు సింగుమహంతి వంశమునఁ బుట్టిన పీరికి రాజగురులను బిరుదు సార్థక మయ్యెడిని. దైవవశ మన పీరికి శ్లోతావరోధము సంప్రాప్తమయ్యె. గానకళా వికారదులును,

ఉభయభాషాపరిజ్ఞాతలును, ఆంధ్రాంధ్రీయ పద్యగద్య రచనాధుర్యులును, ఆపూర్వ గణితావధాన కల్పనానిపుణులును, మృత్యుషాణకాస్త్ర విమర్శనాసక్తులును, అగుపీరు ప్రస్తుతమాంధ్ర జేశంబునకల నానా రాజస్థానముల యందును, సకలపుర కళాకాలలయందును, తమవిద్యా విశేషంబులను వెల్లడించుచు ననేకపత్రకాదులను, బహుమానంబుగానొందిరి.

సీ॥ ఇరులుజిమ్మెడునట్టి కురులునున్న గడున్వి

చిన్నిగంటల జడచిందులాడ

ముద్దుగుల్మేడుమోము నద్దియాతలకంబు

పసిడిపైరతనము ల్పరచినట్లు

పసిడిపావడయంచు పాదంబుపైవ్రాల

నిండుచొక్కాయపై నీటుధనర

ఆపాదమస్తకం బవిరళంబుగనున్న

కాలచనాభరణముల్ కాంతులీన

సీ॥ చెలులహాస్యంపుపల్కులు చెవినిబడంగ

మొలకనవ్వులు ముఖచంద్రునలరజేయ

లీలకంగలనాథుని కేలువట్టి

వెడలెహైమవతీకన్య వేదికడకు.

1-

సీ॥ వడ్లమన్నాటిపంకంబు వన్నెమీఱు

జేయవేంకట సత్యనారాయణుండు

రాజకవిభుజంగవిభు గారాబుప్రథమ

పుత్రిహైమవతింగొని పాలుపురగాంచె.

2-

సీ॥ తల్లిదండ్రులదానంబు తాల్చినయవి

వేకమాన్యతాగణిమ హృద్వీధిదలంచి

పట్టిరో! పుట్టినింటి! మెట్టినింటి

కిలయశంబు పెంపొందుచు నింపులొలుక

“ ఎట్లు ” “ మన్నా ” యనకపుడు వరలుమమ్ము.

3.

49. శేట్టలూరి రాఘవఅయ్యంగారు.

వీరి నివాసస్థలము ప్రకృతమున గోదావరీ తీరమందలి నరసాపురము. వీరు విశిష్టద్వైతమతస్థులు. సామవేదములు. ద్రాహ్యయణసూత్రములు. భారద్వాజగోత్రములు. తండ్రి వేంకటాచార్యులుగారు. తల్లి వేంకటనరసమ్మగారు. వీరు సామవేదమునను, పూర్వోత్తరమీమాంసలయందును నిరుపమానపాండితీ విరిపూర్ణులును, గోదావరీ తీరమందలి బూరుగపల్లియను గ్రామమున నివసించి కీర్తిశేషులయిన శేట్టలూరి స్వామినాథాచార్యులవారి కవిష్టభాక్తులై యున్నారు. నాలాయిర ప్రబంధవేత్తలును ద్రావిడవేద విదులును, రిటైర్డ్ డెప్టా న్యూరీసంటెండెంటునువీరి తండ్రియగు కీర్తిశేషులయిన శేట్టలూరి వేంకటాచార్యులవారు ఈనరసాపురమున నివాసముచేసి తమపుత్రులకు నాంధ్రభాషాభ్యాసము జేయించుచుండ వీరికి దేశభాషయగు నాంధ్రంబున విశేషాభిమానము గలిగి ప్రాచీన కవికృతగ్రంథములను స్వంతముగనే జదువుకొనుచు సందిగ్ధస్థలముల వండ్రిగారి యొద్దఁ దలసికొనుచు నాభాషయందుఁ బ్రౌఢిమను సంపాదించి తత్సహాయకాగ్నిగిర్వాణభాషనుగూడ నభ్యసించి, ఆంధ్రభాషను మృదుమధురశైలిని గిదిత్వమును జెప్పఁదొడంగిరి. ఇంతయుగాక, ఆంధ్రభాషను స్కూలుపైసలు పరీక్షలొందేరి వీరు ఉత్తీర్ణతాపత్రమును సంపాదించుకొంటుఁ గొన్నిసాతములయందు పరీక్షనిచ్చు నిమిత్తము స్కూలుపైసలు క్లాసునఁ జదువుచుండిరి. వికృతసంవత్సరకార్తీకబహుళ అష్టమిగురువారము వీరి జన్మ దినము. వీరురచించిన గ్రంథములు:—1. సుకీల, 2. నృసింహనిర్యాణముఁ (మిత్రస్మృతి) 3. సత్యవతి, 4. మణియుంగొన్ని చాటువులు.

కా॥ శ్రీవాణిపతిపార్వతీ పతియును శ్రీలొప్పండన్ గొల్వఁగా
నేవేళంబ్రయమారనారదుఁడు దానింపారసద్భక్తిచే

“గాన్ రాగదవే” యటంచుసతమున్ గానంబునున్నేయఁగా
వేవాత్సల్యముఁ జూపునట్టి హరిసంప్రీతిర్మున్ బ్రోవుతన్. 1.

చ॥ సరసిరుహాసనుండు నుడిచానయు వెన్నుఁడు శ్రీవెలందియున్
హరుఁడు, నుమానఘాటియుఁ, జిరాయువువిద్యయుభోగభాగ్య
సిరులు, శుభంబులిచ్చి కృపచేదనరారు కటాక్షపీత్యలన్ [ముల్
గరముబహుకరించెదరు గావుత ! నీమిధునంబు నెప్పుడున్. 2.

ఉ॥ పాయని భక్తితో వృద్ధయ వారిజమందు మునీంద్రులెల్లవా
శేయనఘునృజింతు రతఁడీప్సితదాయి, రమావిభుండునా
రాయణదేవుఁడీమైయిఁజిరాయు రభీష్టములిచ్చి “సత్యనా
రాయణమూర్తి హైమవతులన్” గృహనెప్పుడుసాకుఁగావుతనీతి.

చ॥ నీరియును, నాయువున్, దయము, శీలము, దేవాపటుత్వసంప
సరసతఁ వాగ్విశేషమును, సాధులయందనురక్తి, వైదుషీ [దల
గరిమము, ధర్మవాంఛయును, గారనమార నొసంగి యీనభూ
వదులను బ్రోవుతన్ హరికృపాకలశోదధి సర్వకాలమున్. 4.

గీ॥ అమృతకణము సుధానిధికర్పణమును
నటులసత్యనారాయణ హైమవతులి
రువురఁజేమమీఱఁగ నీతరుణముననును
దీయపద్యంబులఁగొనఁ బ్రార్థింమవాడ. 5.

50. గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మగారు.

వీరి కావురస్థలము గోదావరిజిల్లాయందలి పీఠికాపురము. వికృతి సం
పత్సర ఫాల్గుణ బహుళసప్తమి జననదినము. ఆపస్తంబనూత్రులు. భారద్వాజ
సగోత్రులు. కండ్రి వేంకటాస్త్రిగారు. తాత తండ్రుల నాటినుండి పీఠికా

పుర సంస్థానాధిపతుల ముఖ్యాక్రితులు. ఆంధ్రాధ్రములయందుఁ బ్రవేశము కలవారు. వీరిచే రచింపఁబడిన గ్రంథములు:—1. పాశుపతార్జున నాటకము, 2, వైంధవార్జున నాటకము, 3. లీలావతీ నాటకము, 4. దురాళా విలాస నాటకము. మానిని (నవల) మానసింహ (నవల) మొదలగునవి.

కా॥ శ్రీకాంతామణిపై విరాజిలెడిసప్తేమం బ్రదీపించితా
లోకారాధ్యుఁడెయయ్యుఁ ఁక్షముననాలో లచ్చకోరాక్షసు
ద్రేకంబందుమనోజకీల లడఁపన్ దీప్య ద్గతిన్నిల్వనా
వైకుంఠప్రభుఁడీ వధూవరుల సౌభాగ్యోన్నతిన్ బోచుతన్ 1.

చ॥ హిమగిరికన్యకై యెడద నెక్కినుమొక్కల పున్ మనోజతా
పమునకుఁదాళ లేక సగ బాలుశరీర మొసంగివైచిమా
ర్థముననుధాకరున్నిలిపి తాండవముంబచరించు శంకరుం
డమలమనోనురాగ ముదితాత్ములఁజేయుతఁ బెండ్లిబిడ్డలన్. 2.

చ॥ చదువువేళమున్ మృదురస్వగ్రహణంబు వహింపఁగాళారం
బదియొకఁడేలచాలునని యాదినతానలు మోములన్ ముదం
బొదనెప్పుజించుకొన్నను మహోన్నతి నందఁగలేకవిద్యనా
ముదితనెపెండ్లియాడువిధి బోచువధూవరులం గృపార్ద్రతన్. 3.

మ॥ పలుభాషాగత రూపముల్లియు నెప్పట్లన్ దెనుంగందస
ల్లలితాలంకృతయై బుధాంధ్రరసనల్ బ్రాపించిదీప్తాత్మతన్
లలినగ్రామ్యమదేదో గ్రామ్యమది యేలాదూష్యమోచెప్పునా
విలసద్వీణియఁ బూనివాణియొసంగున్ విద్యాప్రసంగంబులన్. 4.

శీ॥ దేశాభిమానుల యాశాప్రపంచంబుఁ
బ్రస్తవంపఁగఁ జేయుప్రబలశక్తి
ప్రత్యక్షదైవంబు ప్రభువంచుబోధించి
రాజభక్తిసంగు రంజితోక్తి

ఘనదురాచారంబు మొనసినిర్మూలించి

శిష్టసంగతినిచ్చు సృష్టయుక్తి

స్వార్థపరత్వాది సర్వదూష్యగుణాశిః

గనిమసంగెడి విచ్యుక త్తిరక్తి

గీ॥ పాంపదాయానుగతమైన సకలసుగుణ

సంపదవిజృంభణ మొనర్చుసజ్జనప్ర

సక్తిగలిగించునూత నోత్సాహశక్తి

వరలఁజేయుదంపతుల సంపదలఁబొదల.

5.

మ॥ కరుణామూర్తులు వేదపారంగులు నిష్కామ్యప్రకాండుల్ పరా

త్పరతత్వార్థవిచారజైక మతులదైవతుల్కితాహారులున్

స్థిరసంకల్పులుసమృద్ధిశక్తు లవిచ్ఛిన్నాతిమోఽంబునం

బరిపూర్ణాయువశేషసంపదలు శంప్రాప్తింపవీచించుటన్.

6.

ఉ॥ ఏమతిమందు నేని జనులెంతరు దేవుఁడొకండయంచునా

నామతమాత్రమైలగు సనాతనమామన సన్మతంబునన్

గామితముల్పొనర్చుటకుఁ గాసురలెందఱు నున్నభర్తయే

కామినికొక్కదైవతిముగా భజియింప ననుగ్రహించుటన్.

7.

మ॥ పతియేదైవమటంచు శల్లపుడుసద్భావంబు తోడన్నుసం

తతభక్తిన్ భజియించు దిక్షిజనుసీతా కాంతిలాలించిని

భృతమాప్రేమఁదదేక పత్నిగఁగటాక్షించుంగదా, రాముఁడీ

క్షితిసీపెండ్లికుమారు నభ్యుదయదాశీర్వాదముల్ జేయుటన్.

8.

గీ॥ ఆయురారోగ్య సంపదలతిశయిల్ల

ఘనతరానోన్యరాగంబు దెనఁగొనంగఁ

బ్రణుతిఁజేయు గాడేపల్లివంశజనిత

సూర్యనారాయణాఖ్యుఁడు సాంపుమీఱ.

9.

51. దామరాజు శోభనాచలముగారు.

వీరి నివాసము కృష్ణాగౌతమీ మధ్య ప్రదేశంబగు వెలనాటి సీమలో శేలూరును గ్రామమునకు సమీపంబగు జాలపురము (జాలిపూడి) అఱువేల నియోగి బ్రాహ్మణులు. ఆంధ్రులు. యజ్ఞాఖి. అపస్తంబసూత్రము. శ్రీన త్ససగోత్రము. పంచాంగుషేయము తండ్రివెంకటాచార్యుగారు. తల్లి వెంకమ్మ. జననము దుర్మతి నామ సంవత్సర వైశాఖ బ|| పాడ్యమీ శనివారము. (1861 సం వత్సరము మే 20వ తేది) వీరు మొగట పెదతండ్రి గారియొద్ద భారత భాగవత రామాయణాది సద్గ్రంథములును, నిఘంటువులును సుత్యూణముగఁ జదివెరి. వీరు చర్మమిషనరీసాపైటివారి ప్రయిమరీ పాఠశాలలోఁ బ్రధానోపాధ్యాయులుగను హైస్కూలునందు, ఆంధ్రసహాయోపాధ్యాయులుగను, సుమాగు ముప్పది సంవత్సరములనుండి పనిచేయుచుండిరి. మఱియు వీరు శ్రీ రాజామంత్రి పెగడభుజంగరాయ బహద్దరు జమీందారువారి యాస్థానమునందు, ఆంధ్రపండితులుగనున్నవారు. వీరి వంశ కర్తలలోని మూలపురుషులలో వీరు పండ్రెండవ తరములోనివారు. వీరిలో తొమ్మిదవ తరములోనివారగు “జాలి పూడివెంక” అనువారు, తమయిష్టదైవమును శ్రీమదన గోపాలస్వామివారికి కృతియిచ్చి “అంబరీష చరిత్ర” మనునొక ప్రబంధమును రచించిరి. ఈతరము లోని వారగు “లక్ష్మణదాసు” అనువారు మల్కాపురము (పాలగూడెము) లోని శ్రీసీతారామస్వామివారికి కృతియిచ్చి బృందావన విహారమునొక శృంగార ప్రబంధమును రచించిరి. వీరిలో నాల్గవ తరమువారగు “విరూపాక్షుఁ” డనువారు పార్వతీ పరమేశ్వరులకుఁ గృతియిచ్చి బ్రహ్మక్షేపరత్న పురాణమునందలి శ్రీశతానంద మహర్షి చరిత్రమును నొకమహా ప్రబంధమును, సావిత్రి చరిత్రమును నొకమహాకావ్యమును రచించిరి. ఇక్కవి పితామహుల లోని కొందఱు దేశపాఠశాలగిరి (ఇప్పటికలెక్టర్ల పనివంటి) హోదాను సంపాదించిరి. వీరి పెద్దలుపౌరాణికులు. వీరు గుండరీ విలాసమును నొకప్ర బంధమును, బాణలింగేశ శతకమును రచించిరి. పద్ధతినియోగమును స్థాపించిన

క్రీనందిరాజు లక్ష్మీనారాయణ దీక్షితులవారి శిష్యులును వేదవేదాంగాది పట్కర్మ నిరతులును, వీరి మేనమామలునునగు బ్రహ్మక్రీ మణ్ణిపూడి భీమేశ్వర శాస్త్రిగారియొద్ద కొంతకాలము వీరు వైదికవిద్యను గూడగ్రహించిరి. తణిగొండ వెంగమాంబచే రచింపబడిన “రాజయోగసారం” బహు వేదాంత గ్రంథమునకు శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసో దాహరణములుగ విపులముగఁ జెలుగున పదవిభాగ టికాతాత్పర్యములు వ్రాసిరి.

ఉ॥ మానితమంగళప్రదు లుమారమణుల నిరతింబునాయువున్
ధీనిధిభాగ్యముల్యైలయఁ దేజములంబొనరించుమిందుక
ల్యాణముఁగూర్చి దంపతు లహర్నిశసౌఖ్యములందునట్లుగా
బూనిభరించినదయను బోలెనేతురు గాలమేలుగన్. 1.

మ॥ ఇనుఁడుంజుఁడుఁడు తారలాశిలును నాయుండుండుదిక్పాలురున్
మునులున్ దివ్యులు భగ్యభూతిచయమున్ భోగుల్గురుల్ కన్నరుల్
ఘనగంధర్వులు నెల్లకాలమును సౌఖ్యంబిచ్చియాసత్యమా
ర్చినిశ్రీహైమవతిం గృపామతిని వృద్ధింజెందఁగాపాడుతిన్. 2.

చ॥ సకలకళావికాలు రయిసన్నతఁ గన్నమహాకేంద్రులుం
బ్రకటశ్రుతిస్మృతు లైరియంపండిత వర్గముబంధులోక లా
కికశిశువుధులు నృపాలకీర్తిదమై వెలయంగఁజల్లునా
యకలుషమైచ సేసలిడు నాయువునూర్చి వధూవరద్యయిన్. 3.

52. వడ్లమాని సుబ్బవధానికవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము మొదట విజయనగర సమీపమందున్న శ్రీరామపురా గ్రహారము. ప్రస్తుతము కాకినాడ. వాఘాలగోత్రము. ఆవస్తంబనూత్రము. ద్రావిడవైదికులు. తండ్రి సుబ్బారాయఁడుగారు. తల్లి సూరాంబ, స్వభాను

సంవత్సర కార్తీకశుక్ల చతుర్థి జన్మదినము. సవాళికరణముగ సంస్కృతాంధ్ర భాషలగేర్పియుండిరి. ఈరెండుభాషలయందుఁ గవిత్వము చెప్పఁగలరు. అంధ్రభాషను శుభ్రత్రోదయంబను గ్రంథముక దానిని రచించియుండిరి. అనేక స్థలములలో, అష్టావధాన నేత్రావధానములను జేసియుండిరి. ఈశాస్త్రాభ్యాసమునకు ముందుగా కృష్ణయజుర్వేదము ఘనాంత మభ్యసించి శ్రీఉద్ధామసంస్థానమందుఁ బరీక్షనిచ్చియుండిరి.

మ|| దివిజుల్ చెంతను నిల్చికోల్వరజతాదిష్ఠాయిమందారపు
స్సవనంబందు వసించు స్త్రీపురుషరూపంబాదటందుల్యరూ
పవయోజేషుల కీవధూనరులకున్ భద్రాళికిన్ మూలమా
నవినాభావము నిచ్చుచున్నతీయ దీర్ఘాయస్యమంగూర్చుతన్. 1.

చ|| పసపును బూసియాపసపుపైరహిఁగసురి బొట్టునుంచఁగా
నసితమిలింద యుక్తమగు నంబురుహంబన నొప్పుచుంగృహ
రసభరితంబునై శుభవరంబుల భక్తులకీచ్చునట్టియ
ద్రుగుతవరాస్య మీవధువు దీర్ఘ సుమంగలిఁజేసికావుతన్. 2.

చ|| అమృతము నభ్రకుంజరము నశ్వమునున్ భిషజున్ సుధాకరున్
గమలను గామధేనువును గల్పమహీజముఁగన్నపాలసం
ద్రమిచటఁబెండ్లియాడికొను దంపతుల న్వరపుత్రృపాత్రృపా
త్రములుగఁజేసి ప్రావుతనితాంతదయన్ భువికాశ్వతంబుగన్. 3.

ఈ|| ఏయెలనాగయభిజని యించెనో యేయెలనాగకోరినా
రాయణుభర్తగాఁగొనెనో యంబురు హచ్చదదీర్ఘనేత్రయా
నాయెలనాగలచ్చి శుభహైమవతీ యుతుడైన సత్యనా
రాయణుగేహసీఘ నభిరామముగా ననయంబునిల్చుతన్. 4.

సీ॥ జనకుడొసంగిన సరిత్రొత్తచీరను

గన్నులకిం పొప్పగాధరించి

జనని యొసంగిన చాయవసపుజీర

యంచునమూట లిగించికట్టి

తనతోడనాడెడు తలిరుబొండ్లొసంగిన

తాంబూలములను జేతను ధరించి

యిరుగుపొరుగు వారలిచ్చిన కుంకుమ

సేకరించి మహొక్క చేతబట్టి

గీ॥ యింపుగానత్తి వారింటికేసునాటి

కన్నిభాగ్యములున్నచూ పైమవతి

ముద్దుమాటలబల్కుతమ్ముండొకండు

కూడనేతెంచు భాగ్యముగూడుగాత !

53. పెమ్మరాజు సత్యనారాయణమూర్తిగారు.

వీరు గోదావరిజిల్లాలోని పీఠికాపుర సమీప చెంగుర్తి గ్రామవాసులు. ఆఱువేలనియోగులు. పేరరాజపాత్రులు. రమణాంబికా వేంకటరాజామాత్య పుత్రులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. భారద్వాజగోత్రులు. సంస్కృతాంధ్రాంశ కవిమిత్రులు. వేదాంతగమ పవిత్రులు. గానకళాస్తోత్ర పాత్రులు. భాగవత చారిత్రులు. చెందుర్తికరిణీక వ్యాపారము గలవారు. స్వతశ్చక్రిచే గ్రంథ రాజములంజదివి సంస్కృతాంధ్ర పాహిత్యములను సంపాదించు కొనినవారు. ఆకుధారను గవిత్వముఁజెప్ప నేర్చునుగలవారు. ఏతద్భాష వాసులును, ప్రస్తుత మేలూరునందు నివసించియున్న బ్ర॥ శ్రొత్తపల్లి సుందరరామయ్యగారును, వీరును దమయాశు కవిత్వసుధా ధారను లోకమునఁ బ్రవహింపఁ జేయుటకును, అవధానాదు లొనర్చుటకును బ్రయత్నములో నున్నవారు. బ్ర॥ శ్రొత్తపల్లి సుందరరామయ్యగారు వీరికి సహావధానులేగాక గురుప్రవృత్తిలోని

వారు. వీరు సర్వప్రపంచమును యోగాగనూభ్యాసముచేతను, కొందఱి శుభమున మెస్మరీజముచేతను, సర్వరోగములను మంత్రోదకముచేత బాపుచున్న వారగుటచే తీక్షణకాలమైన నివాసస్థలముండుంటుకుఁగాని, గ్రంథముల రచించుటకుఁగాని వీలులేక పరోపకారముగ నేకపర్యటన మొనర్చుచు రాజాధిరాజులచే గౌరవింపఁ బడుచున్నవారు.

ఈ॥ శ్రీమదఖండమన్వయ మచింత్యముసత్త్వ మనంతముంబరం
ధామమమేయ మాదిమమ తారకమక్షరము న్నమిద్ధతే
కోమహితమ్మృతూర్ణము విశుద్ధముబ్రహ్మము మూర్తిమంతమై
యోముతమిన్వధూవరుల నుద్యదితేః శుభావహమ్మగిన్. 1.

క॥ శ్రీమన్మా ర్కండేయ
స్వామికృపానిరత హితభుజగరాట్కృతమి
హైమవతీ నారాయణ
మైమహితాద్వైత సచ్చిదానందమగున్. 2.

సీ. హిమనంతః డియ్య మాహేశ్వరీహైమవి
తనిజగల్లయః పాతకునకొసంగ
జవకుండయ్య నయోవిజన్మితసర్వజ్ఞ
గర్భగుణప్రమథమనకొసంగ
బుద్ధియయ్యమహాను భానయోగ్యవిజయ
మునధాన్యకాను రాత్మనకునొసంగ
చత్వాకరుండయ్య రమణిమహాత్మి
భువపుణ్యజన కర్షణనకొసంగ

గీ॥ విమలిననిహైమవతి సీతవిజయలక్ష్మి
గౌరవాదగుకన్య తంకటువిరాము

సత్యనారాయణం గూర్చి జకురుడార !

సమ్యగధికతార్థండు మా భుజంగరావు.

3.

చ॥ ఆవిరళబంధుమిత్ర సుహృదక్షీచకోర సుధాకర్ణంబునూ
త్నవిభవదర్శనాగత జనప్రకటికృత తారకంబున
త్నవిబుధమానసాంబుజ వికస్వరభాస్వర భాస్కరంబునై
ప్రవిమలమిమ్మహోత్సవము భాసిలునాశశతారకార్కమై

4.

గీ॥ ఆయురారోగ్య పుత్రప్రాప్తాభివృద్ధి
ధనకనకమణివస్తు వాహనసమృద్ధి
మానితేతోధిక కుభసామాజ్యసిద్ధి
నరలుదురుగాతమీ నహూనరులుసతము.

5.

మ॥ మహదాత్మాయగ ధర్మసంపన్నన ధీమద్వేంకటత్వమ్మునన్
మహనీయప్రతిపాదితార్థ భగవత్సాహిత్య సత్యాపనో
న్మహిమంబూరుష శబ్దవాచ్యగరి మన్నారాయణండీలింఁ
నవహింఁగిరింగయికొమ్ము వేంకటసుపూర్వా సత్యనారాయణా. 6.

శా॥ నీమాంగళయశో విలాసముమృదానిన్ భిల్లి ! చాముండనా
నీమంజుప్రతిభాప్ర భావమజరాణిన్ వాణిమాటయ్యెనా
నీమర్యాదయు లక్ష్మీనవ్వయశుమ స్వీతంగుజా ! చాలునా
శ్రీమద్దేవవరీసతీ విజయలక్ష్మీ ఖ్యాతిపాలింపుమా.

7.

శ్లో॥ ఇతోప్యధికమైశ్వర్య మితోప్యధికమంగళం
ఇతోప్యధికసౌఖ్యంచ భూయాద్వామనుకూలయోః.

8.

శ్లో॥ మార్కండేయమహేశ్వరః పశుపతిశ్రేణార్చిత ప్రత్యహం
యేనానాగతపూజితా భగవతీదుర్గాఖ్యభట్టారికా

యేనుజ్ఞానయుతా బుభాశ్చకవయః తత్సంఘపోయోఘనా
క్రీమంత్రిప్రేగదాన్వయో విజయతాం రాజాభుజంగప్రభుః 9.

9. అనఘభుజంగ వృషాలావిశద మతిశ్శోభయత్వభిలం
ఫణతింస్కులితా భిరమాంకృపయా మమబాలీలస్య. 10.

54. సూరవరపు పురుషోత్తమావధానికవిగారు.

ఏది నివాసస్థానము కాకినాడతాలూకా సర్పవరము. యజ్ఞాశ్శాఖ.
అను స్తంబనూత్రము వాధూలసగోత్రము. తండ్రిసుబ్బరాయడుగారు తల్లి పీఠ
భద్రమాంబ. స్వభానుసంవత్సర శ్రావణశుద్ధసప్తమి జననదినము. యజ్ఞార్చ్యద
మందును, కిత్తిలయందును, ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్యమందును, పోడశకర్మల
యందును, జ్యోతిశ్శాస్త్రమందును, నేత్రావధానాష్టాన ధానాద్యవధానముల
యందును బ్రావిణ్యముకలవారు. శ్రీపీఠికాపుర సంస్థానమందు శ్రీరాజావారి
సముత్తమంగు నేత్రావధానాష్టాన ధానాద్యవధానములనుజేసి ప్రత్యుత్పన్నా
వమును బొందుచున్నవారు. మైదానుగవర్షరుగారు మొదలైనవారి సమ్మ
ఖమందు నేత్రావధానములను గావించి బహుకరింపఁబడి వారివలన
సన్మానపత్రములను బొందియున్నారు.

మ|| స్థిరమైయొప్పు దయారసంబరఁగా శ్రీసత్యనారాయణున్
ఎరునిన్ హైమవతిన్ ఇధూతిలకమున్ వాణీరమాపార్యతీ
ఎరులారోగ్యము నిత్యమైయొసఁగు సద్భాగ్యంబునన్యోన్యవి
సుస్థిరత్రేమము నిచ్చియెల్లపుడు సొంపుల్గుల్గుఁగాఁజేయుతన్. 1.

మ|| క్షీణమైనంబియఁ బాయలేక నిజవత్సః పీఠమందుంచిదో
స్థూణజాలంబున లచ్చిగొఁగిలిమిపన్ గూఢంబుగాఁగట్టునా
భుజిరాజస్యశయానుఁడీ ఎరుమనః పద్మంబునందివ్యధూ
మణినింబాయక యుండునట్లు జనియింపఁజేయుతస్సన్మతిన్. 2.

ఉ|| ఎవ్వతెబూసెజందనము నెవ్వతెకన్నులఁ గాటుకుంచెనీ
కెవ్వతెకప్పురంపు విడచుచ్చెనటంచు వచించుభామతో
నవ్వుమందపుపైపుమను నందకుమారుడు హెచ్చుప్రేమతో
నివ్వనితాళిరోమణిని నీవరరత్నము బ్రోచుతన్ భువిన్. 3.

మ|| ఎగుమంగేరుమఁ గొంగిలించుకొనుచున్ సఖ్యంబుబెంపొందున
ట్లుగభాషించుచు మోవితేనియరుచుల్లొంచున్ స్ఫురక్రీడలన్
దగురీతింజరియించు దంపతులు రాధామాధవుల్ సుస్థిరం
బుగనీదంపతులన్ దమంతటిమహా భోగాధ్యులంజేయుతన్. 4.

పే. పోచిరాజు సీతారామయ్యగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరు మండలమునఁగల తెనాలి తాలూకా
యందలి యీమవిగ్రామము. ఆఱువేలనియోగులు, ఆపస్తంబసూత్రులు, కాం
డిల్యగోత్రము. తండ్రి లక్ష్మీనారాయణగారు. తల్లి వెంకట సుబ్బమాంబ.
పార్థివసంవత్సరాధిక జ్యేష్ఠసితపక్షద్వాదశి జన్మదినము. వీరు ఐక్యని పాం
డిత్యముగలవారు. ఆంధ్రకవితా వికారదులు. చంపకోత్పలమాలికా రూపముగు
శంకరశతకమును రచించిరి. వీరునుమన్నన నరసింహముగారును గలిసిసత్యని
రూపణాది పద్యపూరితములగు వ్యాసములను పత్రికాముఖంబున ననేక
పర్యాయములు ప్రకటించిరి.

కా|| శ్రీమచ్చంద్ర కళావతింసుఁ డగజాచితాజ్ఞమిత్రుండువా
గ్భామాధీశ మఖామరార్పితుఁడు భక్తత్రాణపారీణుఁడు
ద్వామప్రాభవకాలి సర్వజగదాధారుండు శర్వంశుతా
నోముం గావుత మీవధూనరుల నిత్యోల్లాససంధాతయై. 1.

మ|| అలక్సలాసనగమ్యునిండు శశికాంతాశ్చక్రచక్ర నిర్మితో
జ్వలసౌగమ్యున నాధుతో సరసవాచాలీలలందీబుపై

దలిశంపాలలితాంగి కైలసుతనిత్యమ్ముం గృహపీఠజాం
చలయైమాభుజగక్షితింగ్రతనయా జామాతలన్ బోవుతన్. 2.

సీ॥ సనకాదిగీర్వాణమునిసార్వ భౌమసం
పూజితుండు కృపావిరాజితుండు
కమనీయరత్న సంకలిత కోటిరాది
భూషణుండు త్రిలోకపాషణుండు
తుంగతరంగాను పంగవారాళిని
కేతనుండు ఖగేంద్రకేతనుండు
కమలాలయాధరారమణీ మణీమనో
నాయకుండు శుభప్రదాయకుండు

గీ॥ విమలతరనిగమాంత సంవేద్యమూర్తి
సాధువళవర్తి దేవతాచక్రవర్తి
ఘనయశోధనుడగు భుజంగక్షితింగ్రు
తనయనల్లునిఁ బ్రేమతోమనుచుఁగాత. 3.

సీ॥ సరసీరుహమునఁగాపురమున్న మృదుగాత్రి
యలపాలనెల్లి నెయ్యంపుఁబుత్రి
జలుగుపసిండి దున్వలునదాలుపురాణి
శంఖరారిని గన్న జలజపాణి
తేములనెడబాపురామాళిరోమణి
యద్రినందన కెనయైనతరుణి
అమరాంగనలయూడిగములుగైకొను కాంతి
తొలిబిల్కుగిల్కుటం దెలనెలంత

గీ॥ ధూతనిజభక్త కల్పపరూలజాత
ప్రాకటదయారసోపేత లోకమాత

అమలగుణుడగు మాభుజంగావనీంద్రు
కూతునకునల్లునకు సిరుల్ గూర్చు గాత.

4.

ఉ|| ఎవ్వనిమోములందు జనియించెజతుశ్రుతులదృఢమ్ముగా
నెవ్వనిచేస్పృజింపఁడె నీసచరాచరలోక సంచయం
బెవ్వఁడు తమ్ముగడ్డియ నహీనగతిం గొలుపుండు దక్షిణదై
యవిస్వధియానధూనరుల కాయురపత్యసుఖమ్ములిచ్చుతన్ 5.

చ|| ఎలసినదుగ్ధనీరముల శేర్పరుపంగల వారునమ్మునిం
పలరఁగ నెక్కియొల్లెడవిహారమొనర్చువధూటి, మల్లీకా
లలితశరీరపద్మజావెలంది, సరస్వతి, సత్కళాకృతిం
జెలఁగుచు నీవధూనరుల జిహ్వలయందు నటించుగావుతన్. 6.

క|| పరిణయమహోత్సవాగత
ఁకవి చయరచిత పద్యవారము, గుణభా
సురులీనధూనరులకుం,
గరమభ్యుదయమ్మొనర్చుగాతనికతమున్. 7.

మ|| సతివైదర్భియు మాధవుండును, శచీచంద్రా స్యయన్ దేవతా
పతియున్ శోహిణియున్ విధుండురతియొంబుంచాస్త్రిదుంబోతనా
యతసౌభాగ్యనిరూఢిమై కెలయుండీయశాంతమున్నుత్పదం
పతులారా! ధరణీజనుల్ బలిరసేబాసంచుగీర్తంపఁగన్ 8.

సీ|| ఇంద్రనందనవసంతేందుల నిరసించు
సుకుమారులైన పుత్రైకులుగల్గి
తొలకరిమించు దీనలనంటి నెమ్మేని
చకచకల్ గల సుపుత్రికలుగల్గి

అత్యున్నతమ్ములై యాకాశమంటెడు
 విమలసౌవర్ణ సౌధములుగల్గి
 భూరిసీరదసమాకారమ్ములై మీఱు
 రమణీయదంతావళములుగల్గి

గీ॥ కవివరులయందు నిర్వాహకరుణగల్గి
 అర్తజనరక్షణముగల్గి కీర్తిగల్గి .
 యెల్లమంగళములు గల్గియుల్లసిలుడు
 నవ్యదంపతులార ! సంభావ్యులార !

9.

56. మున్నంగి లక్ష్మీనరసింహ శర్మగారు.

వీరి నివాసస్థలము ఏలూరు. జన్మస్థానము కర్నూలుజిల్లాలోవెలకుంట
 తాలూకా తిమ్మానాయనిపేట. జననకాలము స్వభాను సంవత్సర పుష్యకుంభ
 అష్టమి. తండ్రి వేంకటకృష్ణ శర్మగారు. తల్లితిరుమలాంబ. నియోగివైష్ణవులు.
 మున్నంగివంశము. సోదరులు, ఒకతమ్ముడు నొకచెల్లెలు. పారితసగోత్రము.
 హితకారిణి వార్తాపత్రికాధిపతులు. రచించిన నాటకము “మాధవవర్మ.”

సీ॥ శ్రీకరలాలనఁ బ్రియుని నెమ్ముదికెక్కి
 వెలయుతమీషధూతిలకమెపుడు
 వాణీవిభవమునఁ బరికివాదోడుగ
 మెలంగుత మీషధూతిలకమెపుడు
 ఈశ్వరి సేవనిజేసు సామేనన
 ర్తిలుఁగాత మీషధూతిలకమెపుడు
 ఆయరుంధతిదర్శనాప్తి సత్పదవృత్తి
 జెలంగుత మీషధూతిలకమెపుడు

గీ॥ అనుచుసత్కృతు లొసంగుదీవనలముహు
నవనినాచంద్రతా రార్కమగు యశంబు
వెలయఁగా దంపతులనంత విభవములను
నందురుగాత సచ్చిదానందునికృప.

1.

57. వాడవల్లి పట్టాభిరామశర్మగారు.

వీరి నివాసస్థలము కృష్ణాజిల్లా విజయవాడ. (బెజవాడ) ఆఱువేల అద్వైతనియోగులు, అపస్తంబసూత్రులు. కొండిన్యసగోత్రులు. తండ్రి వేంకట రామశర్మగారు. (పూర్వాశ్రమనామము) స్వయంప్రకాశ బ్రహ్మనందరాశ్రమ పరమహంసస్వామివారు. తల్లి అన్నపూర్ణమ్మ. నలసంవత్సరజ్యేష్ఠకుంభ త్రయో దశి జననము. ఆంధ్రగీర్వాణ, ఆంగ్లేయ హిందీభాషలయందును వ్యాకరణ విశ్వింబులగు సాహిత్యములయందును, కవిత్వముల యందును. ప్రవీణులు. వీరు పెక్కింఁచున అద్వైత సుధానిధుఁడుగాఁ జేసినవిద్యాగురువులు. వీరును వీరి తండ్రిగారును, ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వములోఁ బాఠశ్రీలుదారు పనివఱుకుఁ జేసి పెన్షన్ వేతనమును పొందియున్నారు. ప్రస్తుతము కృష్ణాజిల్లా బెజ వాడ సబ్ డివిజన్ ప్రిసర్ ఫస్తుక్లాసు మేజిస్ట్రేటుగానున్నారు. వీరు రచిం చిన గ్రంథములు:—సంస్కృతము:—సోపాధిక బ్రహ్మవిద్యాదర్పణ పూర్వ భాగము, ఉత్తరభాగోపన్యాసములు. పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యులగు స్వయంప్రకాశ బ్రహ్మనందస్వామి విరచితములు. 2. ఆంధ్రీకృత సృతి ప్రభాకరనామక ఉత్తరహిందూస్థాన యోగినిశ్చలదాస కృతహిందీ వేదాంత ప్రకరణము. 3. సంస్కృతము, బ్రహ్మనంద ద్వాదశకమంజరి. 4. శ్రీకృష్ణ స్తవ పంచకములు మూడు. 5. మఱియుఁగొన్ని చిల్లరవి.

శ్లో॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివాహ్యత్ర జాయాభిస్సహసంగతాః
వధూవరౌసముద్దిశ్య కుర్వంత్యాశీఃపరంపరాః.

1.

శ్లో॥ సభాస్థలసమాసీనా విద్వాంసోయేమహాశయాః
 ఎఘావరావనుగ్రాహ్య కుర్వంత్యాకీపరంపరాః. 2.

శ్లో॥ రత్నద్వయమిదంప్రాప్య ఆచందార్కశుభావహం
 చరంతుదంపతీప్యత్ర లోకాలోకముదేసదా. 3.

నిసర్గతవేషప్రాతి మాత్రమిష్టమభిలాషుకత్వాఽనిష్టంపుష్పదసేషు చధవ
 తీర్తిష్టాఽనిష్టప్రాప్తి పరిహారోపాయ ప్రకాశనైదమ్పుత్యేణ భగవానామ్నయ
 క్వాతుర్వర్ణ్య చాతురాశ్రమ్య ప్రభృతివిభాగ ప్రవిభాగభక్తాన్య భ్యదయ
 సాధనాని సమప్త్యిన్యప్తి ఫలాని నానావిధాని విదగ్ధదభిదధే. విశ్లేయస
 సాధనమప. పునర్భాగం ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మయ ధాత్మ్యావబోధం ప్రవి
 రళే భ్యోషిధీంభాశయేభ్యః “క్రియాహినామ వికల్పనాస్పదం భవతిసతు
 వన్త్విత్యేక రూపమయ్యాఽత్మయాధాత్మ్యమతి తాకికతయాచ. పరమతమ
 గహనమూర్తితయాన, పురుషబుద్ధివై విధ్యాచ్చ భగవల్లీల వైభవమి జేయత్ర
 యాచే దృక్తయాచ దుష్పరిచ్చేదమాపేదేపరః శతరూపతాం. తథాహి.
 ఆత్మనః కర్తృత్వభోక్తృత్వాదికమా తిష్టస్తే తార్కికాః; భోక్తృత్వమేన
 తస్య, నపరంకర్తృత్వ మపీతిసంగిరస్తే కపిలకమలాస నాద్యమగామినః.
 ఆసతాంనాతా ఎప్పరేషాంకధాః; జాపనివదావప పరస్పర విలక్షణ నానా
 విధసిద్ధాంతేషు సమర్పిత సమాదరాః. నచైతేఽర్వాఞ్చవివ రాధాన్తాన్యభేదాః;
 మహర్షీణామేన లేషులేషు విశేషేతు వైశేష్యత్.

తదేవమతిత రామగాధం విశ్వపారదృశ్యే నామపిమతివికల్ప కల్పనక్షమ
 మాపనివదహర్షం మీమాంసామాస. నివిబద్ధచ బ్రహ్మమీమాంసా సమాఖ్యయా
 “అథాతోబ్రహ్మజిజ్ఞాసే” త్యాది చతుర్లక్షణ్యా భగవతో వాసుదేవస్య
 జ్ఞానావతారః. భగవాన్పాదరాయణ ద్వైపాయనాపర పర్యాయః కృష్ణః
 పాణశర్యః.

శ్రీమన్మత్సరకాచార్యా యుక్తివాచోయుక్తి ప్రభస్యసు దీర్ఘపాఠాశ్చ
రమతాత్పర్య మపివితస్త కథాయాన్నిర్విశేషవస్తు పరతయైవాపివితపన్ ఆధా
ప్యపాత్య ద్వేతివాదస్సా యుక్తిప్రాయగ్రహ గృహీత విగ్రహతయాశ్చ కాం
కర భాష్యాదేశ్చ శ్రుతిస్మృతి నూత్రాద్యనుసారితయై వాచక్యముప నిబద్ధన
స్యాఽపతి తత్వాచ్చనైతారతాఽప్యతీవతరామ రాజితాఽదైవితవాదః.

58. మంగిపూడి వేంకటేశ్వరగారు.

క॥ కల్యాణగుణాఘ్యంధ్రుశీ

కల్యాణీహృదయకమలకమలావుండీ

కల్యాణదంపతులకుం

గల్యాణము లిచ్చుఁగాతకలకాలంబున్.

1.

చ॥ ఉరుతిరిపెచ్చలందొకరికొక్కరు తక్కువకాకసద్గుణో

త్కరమునఁదీసి పోకమతుకం బలరారఁగజీవయాత్రనొం

డొరులకుఁదోడుచూపుమను నొద్దికన్దెల్లరుమెచ్చఁగాఁబర

స్వరపరమాను రాగమున వర్ధిలుచుందురుగాత చింపతుల్.

2.

గీ॥ ఆదిదేవుండు సజ్జనాహ్లాదపరుండు

సత్ప్రపాకరుండీ నూత్నజంపతులకుం

బ్రాభవసమృద్ధి పుత్రప్రాత్రాభివృద్ధి

ఆయురారోగ్య సంసిద్ధిజేయుఁగాత

3.

59. మిన్నకంటి గురునాథకవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము నర్సారావుపేట తాలూకా వీరుమారు. ఆఱుపేట.
వియోగి బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబమూత్రులు. శ్రీవత్సగోత్రులు. తండ్రివేంకట
లక్ష్మయ్యగారు. తల్లికుబ్జుకూంబగారు. జన్మదినము హేమలంబినామసంవత్సర.

పైతృకుద్ధవము. వీరు శ్రీహరిరాజు విశ్వనాథకవిగారితోఁగలిసి జంటకవులై
“గురువిశ్వనాథకవులు” అనునామమున విద్యావిషయిక విమర్శనలు వ్రా
యుచుండురు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. అంబరీషోపాఖ్యానము,
2. దశరథరామకథకము, 3. ప్రహ్లాదచరిత్రము, 4. చాటుపద్యములు.

సీ॥ సర్వంసహ భారదూర్వహచణుడైన
శేషహియెవ్వని సెజ్జయ్యె
రేబవల్ నిజదీప్తిచే బ్రజ్వలినేయు
శశిసూర్యులెవని వీక్షణయుగంబు
అఖిలపాపక్షయంబై నురస్తుత్యయా
స్వర్నదిగవెనేని చరణయుగము
భూతసంతాననిర్మాత యాధాతను
బాట్టించె నెవ్వనిబొడ్డుదమ్మి

సీ॥ అట్టిలక్ష్మీసమేతుడయాలవాలు
భక్తజనకల్పభూరుహుఁబద్మనాభుఁ
బ్రస్తుతియొనర్తు నీవధూవరులధాత్రి
మించియభివృద్ధిఁగాంచి రక్షింమకొఱకు.

1.

సీ॥ ఏదంపతులు జగదీశ్వరత్వంబుచే
జననీజనకులై ప్రకన్తిగనిరి
ఏజంటకల్యాణమెల్లవారికి మాన్గ
దర్శినియై ప్రమాదంబొసంగు
నేవధూయుగ్రమ భీష్టమృలంగూర్చి
లెంకలనెందుఁబాలించుచుండు
నేజంపతులు యశోభ్రాజన్లులైయాది
దంపతులను పేరందనరుచుండు

గీ॥ రట్టికికాంకరీ శంకరాభిధాన

మూర్తులు ముఖంబు సద్దయాస్సార్థిజాపి

హైమవతి సత్యనారాయణాఖ్యచంప

తులనురక్షింతుగాత మేల్వెలయఁజేసి.

2.

చ॥ పదుగురి నోళ్లలోఁబడుట పాడియెసర్వము సృష్టిఁజేయునా

కుఁదరుణివైయనంగఁ దనకుందను సృష్టికి ముఖ్యమాటనా

కదివిహితంబు నాముఖము నాకృతి దెల్పుచ చిత్రశుద్ధియం

చద్రహిణుఁడేర్చువాణిదయఁజాచునధూవరులన్ని తాంతమున్ 8.

మ॥ జనరాశిన్ జననంబునందినపుడే వైకుంఠుఁడారేవతా

జనమగ్ధంబుననుండి తన్దనఁగిఁదా స్వాంతమ్మునన్వాని యా

పున కబ్రమ్మునుజెంది లజ్జమెయి మోమున్వంది బెయారగం

టనిజేచ్చన్ హరిమెచ్చఁదెల్పసిరివడ్కిన్ గూర్పుతన్ సంపదల్4.

60. పోతరాజు విశ్వనాథకవిగాన.

నీ॥ ఎవనికీర్తికినోడి హిమవత్సూతాధరం

బనయమ్ముఁగరఁగినీ రౌమమందు

సెవనిదాశ్చుతకోడినవారి ధరములు

వర్షించి వేల్వెలబాణుమందు

సెవనియాపున కోడిచివురుఁడైదువుజోడు

బ్రతుకెల్లనీరుగానతనుఁడయ్యె

సెవనికాంతికి నోడిహిమభానుఁడెదగుంది

బహుళపక్షక్షిణభానుఁడయ్యె

॥ నట్టికీమద్భుజంగ భూపాగయాంబు

కూఁతునర్పించె నీనాఁడుకూకుదుఁడను

యశముఁగాంచఁగ సత్యనారాయణాశ్రయ
బాలఁజేమిఁచి సౌఖ్యంబుబడయుమయ్య.

1.

61. మన్మథనరసింహముగాఁగ.

వీరినివాసస్థలము గుంటూరుమండలమునందలి మన్మథ. ఆఱువేలని
యోగిబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబనాశ్రులు. గౌతమ గోత్రులు. తండ్రి
బుచ్చిరాజుగారు. తల్లి పున్నమాంబ. యువసంపత్సర మాఘబహుళసప్తమి
జన్మదినము. ఆంధ్రభాషయందుఁ గవిత్వము నల్లునేర్చుగలదు. మన్మథునిగా
మమణియగారు. పేరు రచించిన గ్రంథములు:—దేశస్థానముల దురవస్థను
దెల్పగద్యరూపకమయిన 1. పఠనీయము. అనుపేరుగల గ్రంథము. పోచి
రాజు సీతారామ కవిగారివో కలిసిరచించిన, 2. సత్యనిరూపణము, చాల
భాగము ముగింపునకు వచ్చిన 3. కవిజనోల్లాసము, అనప్రబంధము.
కొన్నిచిల్లర.

ఉ॥ శ్రీనగజాధినాథుఁడు పశేఁకృపాకర చూర్తిమానిన
న్మానసపిఠులస్మలఁగు మాన్యచరిత్రుఁడు చంద్రమాళిపం
చాననయోగి భక్తజన తామరభూజము మాఘజంగభూ
జానికభీష్ట సువం లాసంగియ భంగురలీలఁ బ్రోవుతెన్. 1.

ఉ॥ ఏలురియంగురా కొమిరకియ్యెడఁ బెండిలిసేతురన్నఁగా
నేలకొచూపుమందు నచియించును మత్మవితాకుమారిగ
స్థోలానరించుమండ నిటకుంగొనివచ్చితివో భుజంగభూ
పాలక ! దీనినల్కు చెలువమొక్కయిండుక యాలకింపుమా. 2.

మ॥ పలుకుల ముద్దయమీటు పిణెపలుకుల పాటింపకేనాల్లమో
ములజేదమ్ముల నొక్కతూరి భవనమ్ము న్నల్లనప్పిణెపా

టలకన్నన్ నిగమధ్వసుల్ తెలుగియుండన్ నవ్వునవ్వాణియా
జలజాతాసమడి వ్యధాపరుల నిచ్చల్ మెచ్చి రక్షించుతన్. 3.

సీ॥ కవితా నిఘాటిని భవనమందునఁ గ్రీడఁ

గావించెనవఁగవుల్ గడలుకొనఁగఁ

గలిమియిల్లా లిటఁగఁ లకనిరెన్నో,

యన, ధనికప్రజంబధిగిమింప

హాలతాంగిని ప్రాపుఁగోరినపి

విద్యజ్ఞనశ్రేణి విందులుచి

వేదముల్ మూర్తిభవించి నీయిలుజేరి

ననభూసురావరి చినరుచుండఁ

సీ॥ బరణయమ్మందు నీవఘానరులనీరులఁ

దేల్పిదీర్ఘాయుషోనగి మూర్తిత్రయమ్ము

చిక్షిణ మొనర్చుఁగాతనింతరమ్ము

నఁగభవదివ్యభూప ! భుజంగభూప !

4.

సీ॥ కొలనిలోపలఁ పగుల్కొని గ్రుక్కురాయంచ,

మానసమును జేరిమనినయట్లు

తుమ్మకొమ్మలఁ జిక్కిరుకభించుతుమ్మెచి

పుమకుమ్రాన్ కడఁజేరి పొచినివట్టు

లల్లుచేకూరకయగ డొందులతకూన

పున్నాగమును జాటికొన్నయట్లు

పిప్పిచేగుంచుచాతక విహంగమ్మతో

లకరిచిమ్మలలో మెలంగివట్టు

గీ॥ తగినపొసఁగితేక దుర్దశఁపించి
యగడఁజేందిన కవిత్వనియాదరమునఁ
గృష్ణరాయలనాఁటి కీర్తినిఁపించె
నంగభవదివ్యభూప ! భుజంగభూప !

5.

63. ద్రోణమరాజు సీతారామారావుగారు.

క॥ క్షీరమణి నారాయణ
గారిపర మేశవాణి కమలాసనవి
ప్రార్థిపాపాంగంబుల
ధారుణివెలయుదురుగాక దంపతులెపుడున్.

1.

నీ॥ సర్వలోకానందసంపాదక క్రియ
తావితోఁ గుసుమంబుదనరినట్లు
నరనాథ చంద్రసన్మాన్యమై శోభయు
మానికంబును వేకమైనకరణి
శ్రుతికనుకూలపద్ధతి గల్గినాగర్థ
మలుపరస్పరమునుగలియురీతి
జగదఁనోత్సాహ సన్నద్ధసంపద
క్షీరతియుఁ బరియుఁజెలఁగువరుస

గీ॥ పరలుదురుగాక సతతంబు భవ్యభోగ
భాగ్యసంతాన కీర్తిప్రపత్తితోడ
ధరణియందున నాచంద్రతారకముగ
హైమవతియును సర్వనారాయణుండు.

2.

నీ॥ జనకుడైనట్టి భుజంగవృషాటుకీ
రమకుఁజెన్నెను చెచ్చఁగాక

వతియొడైఁజుటందు మదిలోనభావించి
స్థిరకీర్తివండుచుఁ జెలఁగుఁగాక
ఘనసాధ్యయై యొప్పికాంతామణులకెల్లఁ
చలకీర్తివనామను చనరుఁగాక
నిగతంబునానందంబు నెలకొల్పియుచును
నర్థులఁబాలించి యలరుఁగాక

గీ॥ సత్యమెప్పుడుఁచిప్పుక జరుపుఁగాక
పెద్దలంచున భక్తితో వెలుఁగుఁగాక
ధర్మమే భూమిమంటండు దలఁచుఁగాక
వననిర్దిష్ట సుమంగలియగునుగాక.

3.

గీ॥ హిమవంతులకుఁ గునింపు గూర్చుడిపుత్రి
విఘ్ననాయకుఁ గన్పబిసరుహాక్షి
కత్యయనునికీర్తి కాలిబెంచినతిల్లి
క్షేలాశ్రమననుండు కాంతమన్న
హరుమేన సుపాలు వరలుమండెడినారి
చల్లమాపులఁజూచి సద్గుణార్థ
భక్తులపాలింటి నుఁగారభూజంబు
సాహగ్యములకెల్ల జన్మభూమి

గీ॥ యభిలభులకై సన్మితయమలలేజ
యైనహైమవతి దేవి హైమవతిని
మరుతరక్రిలనే ప్రాద్దువగలఁజేసి
మనుచుఁ గాపురిచీడ్చి సుమంగలిగను.

4.

మ॥ జడమూల మెచ్చంగనర్పవిద్య రెండున్ సమ్మోదమేపారఁగా
ఘనరీతితోగడు వభ్యసించి విపులభ్యాసించగంటూనున

ఘనగాభీశ్వర పుత్రికారమణుడాలోకించెడుంగాక, మిం
చినకారుణ్యరసంబు వెల్లి విఱియన్ శ్రీసత్యనారాయణున్. 5.

మ|| పతిభక్తిన్ సుజనాను రక్తిహితవా కృండిత్యశక్తిన్ రమా
సతికిన్ దోడనఁజాలి పాధుసుమనస్సంతాయమానంబనా
రతివెద్దఱువునాను దానమహిమన్ రంజిల్లి వర్ధిల్లెడున్
శ్రీతిమా హైమవతీసతితిలక లక్ష్మింబోద్రాబాణేశుతోన్. 6.

64. సందివాచ జగన్నాథకవిగారు.

ఏక నివాసస్థలము చెన్నపురి రాజధానింగల కృష్ణామండలమందలి
యేలూరు తాలూకాలోఁజేరిన పానిగూడెమును నామాంతరిమునదగు స్వామి
పురము. ఆర్యలవెలనాటి సియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబనూత్రులు.
భాగ్యంబుగోత్రులు. తండ్రిసుబ్బారాయణుడు గారు. తల్లియచ్చమాంబ. బహు
ధాన్యంబుల్లెరి త్రాణణ బహుళసప్తమి జన్మదినము. ఏలూరు తాలూకాలో
నినాగులదేవునిపాడు గ్రామమునకుఁగిరణము. మిశ్రభాషలో నితండు రచిం
చిన ప్రబంధములు. 1. ఔన్నతిపరిణయము. 2. ప్రద్యమ్నవిలాసము. హరి
కిధారూపంబుగా యక్షిగానంబులు. 1. శ్రీమద్రామాయణముపట్కండ
ములు, రాగాంకితములుగా. 2. శ్రీకృష్ణనిరాగుబారము. 3. శ్రీసీతాకల్యా
ణము. 4. హైమవతి పరిణయము. గయోపాఖ్యానము. 5. హరిశ్చంద్రో
పాఖ్యానము. 6. వామనచరిత్రము. 7. కాళియమర్దనము. 8. చిత్రకేతూ
పాఖ్యానము. 9. ఇలయోపాఖ్యానము. 10. చందహాసచరిత్రము. 11. సానం
దోపాఖ్యానము. 12. సత్యవతి చరిత్రము. మఱియుంగొన్ని కీర్తనలును
జాతుపద్యములును. వేంకిటపటిశ్రీతిపతీయము అనుచాలా పద్యావళి. శత
కములు. 1. నందినందిన శతకము. 2. కపోతలింగశతకము.

కా| శ్రీగంధామృతవ్రజసింధుర సుధాసింధ్యందువాక్సేందరి
భోగీంద్రామలదంత వ్రజమున సంపూర్ణాను కంపామతి

న్నా గోద్రాననుడివధూవరుల విఘ్నహృదయశ్రేణుల
స్వేగండుంచి శుభంబుల్లెనిడుచున్న త్యంబు రక్షించుచున్ 1.

హృత్కికమాలావృత్తము.

శక్తికుమారుం సౌమగుమధర్మా
సక్తియు మేల్పంతు సతతసంప
ద్యుక్తియునీదంపతులకుఁజంచ
స్వాత్మికమాలా సమసుయశంబున్. 2.

సరసిజవృత్తము.

చాతుర్వేదార్థజ్ఞతీయుస్వాత్మ్రములను దెలియఁగ నకలజనులకుం
జేతోహరించుబాల్లగుస్వాసీలఁగను బలుకఁగ జలిలిపలుకుం
జాతుర్యంబుఁ గాంచఁగనుండుంజదువులమదనతిసతతముఁగదం
జాతంకౌకాదున్యాయుతోనీ సతిఁబతికిముఖసరసిజములపై 3.

కందగీత గర్భచంపకమాల.

నరశర ధీటుతా ! వికచవారిరుహాగ్రనివేశ ! లక్ష్మి ! శ్రీ
హరితరుణీ మణి ! నరజనావని ! పానని ! నాగవేణి ! బం
ధురకరుణాద్ధి ! యీననవధూనరగేహమున వ్యసించుభా
నురచరితాన్వితా ! కరముస్తోత్ర మొనర్పదఁగన్నవల్లభా ! 4.

గర్భకందము.

శరధీటుతా ! వికచవా
రిరుహాగ్రనివేశ ! లక్ష్మి ! శ్రీహరితరుణీ !
కరుణాద్ధి ! యీననవధూ
నరగేహమునవ్యసించు భానురచరితా ! 5

గర్భగీతము.

వికచ వారిరుహగ్రనివేశ ! లక్ష్మీ !

నరజనావని ! పావని ! నాగవేణి !

నవనధూవరగోహమునవ్వసించు

కరముస్తోత్రమొనర్చుదగన్నతల్లి !

6.

౯॥ మాయాభిల్లపవామ పార్శ్వతను సద్భుష్టాయితక్తావరీ
శ్రేయోదాయినృపకపాయ విలసత్స్ఫిగ్రగర్జనిరక్తాయీకా
త్యాయన్యాతి శయామ కంపభువియంబత్వంతమైనిత్యమా
జాయాభర్తలశత్రుమేఘములకున్ శార్దూలపూర్ణావృతన్

7.

౧౦॥ చలదుత్తుంగతరంగ సంగజలధీట్పంతాని కాంచత్ప్రేక్షా
తలతాంగీ హృదయాజ్ఞభృంగ విలసత్ప్రేక్షుండు తార్ద్యుండు న
చ్చలుంగల్పించుత నీనధూవరులకున్ పాకల్యకల్యాణని
ర్మలగర్భధ్రునెవర్కుండైన సురరాజ్యతేభసత్వంబిలన్

8.

౧౧॥ ప్రకటముగనం ||జ|| కవిశ్రో
చుకేశవుని కరుణ యీకుసుమగంధీనా
యకులహృదిచ్చాసగ్యము
లకువార్తికకందమై యెలర్చుంగాలన్.

9.

పోడశదళ పద్యబంధసీసము.

శ్రీమాన్మరిస్త్వైవ ద్వి జాచిచిటిపాటి

చండ్లనికొనిన పౌభాగ్యకాలి

మలెలచెన్ను హైమగిరి విన్నానంబు

గమమయించెను చోటికాచుమేటి

సనమాలపై వెంటడిని బ్రతికిన్నిల్చి
మకరాంకుగన్న సీమాటికీఁడు
టక్కుమానివెతార మెక్కుడు సయిరింపి
నావిభునేలు నర్తయజయండ

గీ|| జయ్యబలభునాయుష్యము జ్ఞయనుశుభము
రాయఁడులు నిలస్తోత్రంబు సేయనిడియ
సూక్ష్మమగు కరుణను బొల్పినుమతులెనని
ప్రతిదినంబును బ్రోతురీ ప్రభునిపతిని. 10.

1. ఈపద్యమందు చివరదశముల చుట్టును, శ్రీ, చి, సా. హైమ
వతి సీతా విజయలక్ష్మమను, అనియు,

2. లోపలి పదునాఱుదశములలో నొకప్రాకారమున, నిద్దమన్నాటి
వెంకట సత్యనారాయణ ప్రభు, అనియు శేర్పంచి యుండెను.

ఆ|| ప్రమదిమెసఁగనంది వాడబగిన్నాని
కవిరచించినట్టి వివిధపవ్య
నవకమిశుకృపను నవరత్నహారైఁదై
తేజమొసఁగు నీసతీపథులకు. 11.

(55). శ్రీమత్క్రిడాంబి వెంకటశేషాచార్యులుగారు.

వీరు కాంచీపుర సమీపమునందలి “అరకాణపాలయ” మనుగ్రా
మంబునుండి వీరి పెద్ద నీడేశంబునకు వచ్చిరి. విశ్వగుణాదర్శన లక్ష్మీసహస్రా
ద్విగంధకర్తలగు వేంకటాద్వయిగారి వంశస్థులు. ప్రస్తుతనివాసము తెజవాడ.
శ్రీమైత్తలు. ఆశ్రేయగోత్రులు. అపస్తంబసూత్రులు. తండ్రిగరదాచార్యుల
వారు. తల్లిరారువాంబ. ప్రభవసంస్కార చైత్రమాసముజవవము. ఆంధ్రగీర్వా
ణబాలాణ యవన ద్రావిడ భాషాజ్ఞానవంతులు. మొదటిమూఁడు భాషలఁగవి

త్వముఁ జెప్పఁగలరు. స్రుతము బెజవాడ మిషన్ హైస్కూలునం దుపాధ్యాయులు. సర్వకలాకాల ప్రవేశపరీక్ష, భాషాంతరీకరణపరీక్ష, ఉపాధ్యాయయోగ్యతాది పరీక్షలందరిరి. ఉత్తరాంధ్రమహాభారతము, మత్త్రయాచార్యదీపిక, కొండపల్లెచరిత్రము, సత్యాద్రెపదీ సంవాదము మున్నగు నవివిరచించిరి. ఆంగ్లగీర్వాణ కవిత్వములును, ఇంగ్లీషు కవిత్వమును, మిక్కిలి రసవంతములుగా నుండును.

శ్లో॥ శుభం హైమవతి సీతాజయలక్ష్మీముపేయుషః
భూయాద్వ్యంకట సత్యశ్రీ వారాయణవిభోస్సదా. 1.

సీ॥ బహురత్నశోభిత బ్రహ్మాండభాండమా
యతదివ్యనన్య సింహాసనముగ
స్ఫురదప్రదిగ్వాప్త ప్ర భూరినభోభాగ
మద్భుతాంచద్వితా నాంశుకముగ
నిలిడచ్చటాసమన్విత భానుహిమభాను
లతులితశోభిర్ద్వయంబుగాఁగ
నమితలేజోల్ల సదద్భుతతారాళి
బలుముతైముల తలఁబాటుగాఁగ

గీ॥ సకలదేవారి సత్సభాసదులుగాఁగ
నాగమంబులె యాశీరవాదిగాఁగ
నీరులచెలిఁ బెండ్లియైన లక్ష్మీవిభుండు
ఎలమినీదంపతులఁ జ్రోచు నెల్లప్రాదు 2.

కా॥ శ్రీనారాయణశంకరైశ్వరయ లక్ష్మీగార్యభేదంబులన్
దానేదల్పఁగలక్ష్మీ హైమవతియై తాసీతయై నేర్పునన్.
భూనాథుండు భుజంగరాయ జనకాంభోరాశిన్ బట్టియై
సూనాస్రై ప్రతిమానుగూడె నరవేషున్ సప్తనారాయణున్ 3.

కా॥ శ్రీరామున్ మహిజాత, పార్వతిహరున్ శ్రీలక్ష్మీవిష్ణుస్వతెన్
తా, రాజాసురియైన హైమవతి నీతాలక్ష్మీనారాయణున్
గోదన్ మాసమయంచు, నీత, యుమ, లక్ష్మ్యుల్ వైజయంత్యమని
ప్రారాయస్సుఖముల్ ఘటించెదరు సద్దాంపత్యమున్ వీరికిన్ 1.

చ॥ హరునకు భూమింబు పారి కించితశయ్య యజాండధారిభూ
మరుడు భుజంగరాయండని వారలు వారని ప్రేమనిషభూ
నరులకు నాయురర్థ విధివింబులనంచెరు పుత్రప్రసాదము
స్థిరగుఖముల్ ఘటించెదరు స్వీయజనానెన పుత్రతోడుతిన్ 2.

66. గోల్లపూడి లక్ష్మణశాస్త్రిగారు.

పీరి నివాసస్థానము ఎంగివోలుతాలూకా బ్రాహ్మణనిడిమానూరు.
వెలనాటి వైదికులు. ఆపస్తంబ స్మృతిము. కొండిన్యక గోత్రము. తండ్రి
రంగాపురము ఎట్టేటు జమీందారుగారిగు మాడపాటి వేంకటేశ్వరరావు
పంతులుగారి యాస్థాన వేదవిద్వాంసులగు వేంకట్రామాంధానులుగారు.
తల్లి శేషమాంబ. జననము ప్రమాదివామ సంవత్సర రాశ్వర్యుజ బహుళ
దశమి భానువాసరము. ఆంధ్రగీర్వాణ పాహిత్యవ్యాకరణ వేదవేదాంత
సంగీతములయందు బ్రశ్నమముకలవారు. బెజవాడ యందలి, సి. యం.
యస్. హైస్కూలులో బ్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు. పీరుభయభాంబ
లో గవిత్వము సమయోచితముగ జెప్పటకలదు. కాని గ్రంథస్థముగ
జేసి యుండలేదు. మఱియు సంస్కృతాంధ్ర భాషప్రచార వార్ధమీ
విజయ వాటికి యందే, “శంకరప్రసాది అండ్ కంపెనీ” యనుపుస్తక
క్రయశాలను బెట్టించి మంచిపుస్తకముల లభింపఁ జేయుమఁ దద్యాజ మా
న్యమును గలిగియున్నారు.

శ్లో॥ శ్రీమత్పండిత భూయిషసపసే శంకరాయచ

కాశీశ్రీబ్రహ్మరూపాయ నమస్తుజ్జనదాయినే.

శ్లో॥ శ్రీమద్భుజంగరాజాఽకల్పకతల్పేయ యోర్విరాజేతే
తాళివహరీభవేతాం భూతైరతస్యైవ దుహితృజామాత్రోః 2.

శ్లో॥ శ్రీహైమవతి సీతాబయలక్ష్మీ ప్రాణవల్లభస్యాస్య
దీర్ఘాయుష్యం భూయాదైశ్వర్యం పుత్రప్రాప్తనృద్ధిశ్చ 3.

సీ॥ సంస్కృతాంధ్రముల వైకడ్యంబునకుమంత్రి
ప్రగడవంకాఖ్య యేర్పడుటెసాక్షి
వసుమతీధార నిర్వహణంబునకునీడు
భుజగరాయాఖ్య యేముఖ్యసాక్షి
పండితకవిలోక ధన్యసంఘటనకు
రాజిల్లులక్క వరంబెసాక్షి
పుణ్యాత్ముడనుటకుఁ గుత్రియల్లుడుజయ
లక్ష్మీనారాయణుల పాక్షులైరి.

గీ॥ వాక్పమత్కృతికగు మంబావాణిపాక్షి
కయితకుమసాక్షి సద్గ్రంథకలనభుజగ
రాయ ! యిన్నింట నీకీర్తిరమ్యమయ్యె
నహహ ! నిభాగ్యగరిమ మేనంగనయ్యు. 4.

సీ॥ శ్రీమంతులొకవంకఁ జేరికాన్కలుదెల్పు
మతిమంతులొకచెంత నుతులుగొల్పు
గాయకులొకచక్క గానముల్పచరింపఁ
బండితులొకాస్తార్థ ఫక్కిసల్పు
నైదువలొక్కడ నారార్థికలఁబట్టి
పెండ్లిపాటలఁ దమపేర్పించెలుప
ఘనజటావల్లభులఁ ఘనజటల్ పరియించి
“ యాయరాళాన్త ” యటంచుఁబల్కు

శీ॥ నవ్యమంగళవాద్య నివాదమెసంగ
వారకాంతలనాట్య ముల్వరుసంగొల్ప
భాగవతహాస్య రసములుప్రాధీనిల్ప
నీవధూవరులెపుడు వర్ధిలులజగతి.

5.

67. చెరకుపల్లి వెంకటరామయ్యగారి.

వీరి నివాసస్థలము పీఠికాపురము. తెలుగాణి వైదికులు. ఆశుస్తంబ
నూత్రము. శౌనకస గోత్రము. తండ్రి కృష్ణయ్యగారు. తల్లి సోమాంబ.
తారణవామ సంవత్సర వైశ్రవహుళ చతుర్దశి జన్మదినము. ఆంధ్రమందు
పరిచయము గలడు. శ్రీపీఠికాపుర పంథానా ధీశ్వరులగు శ్రీరాజారావు
వేంకట మహిపతి గంగాధర రామారావు బహద్దరు వారి కళశ్రమగు
శ్రీరాజారావు భాషయ్యమ్మారావు బహద్దరు వారియొద్ద శేఖనోద్యోగిగా
నుండెడివారు. ప్రస్తుతము ఏలూరునందలి ఏ. వి. హెచ్. యల్. యస్.
పాఠశాలలోఁ దెనుగు పండితులు. వీరిచే రచింపబడిన గ్రంథములు. 1.
ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము (నాటకము) 2 కాంతామతి (నాటకము) 3 ఇం
ద్రవిజయము (నాటకము) 4 ఇంద్రవిజయము (చతురము) 5 బాలనీతి.

శీ॥ పసపునిగ్గులుదేరు పసిండిపుట్టమువలె
వాటుగాధరియించి నీటుగులుక
సంపత్ప్రదంబని చాటుకన్దమ్ముల
ఘనసారసంయుతాం జనముఁగిర్చి
కస్తూరివాసనర్ గ్రమ్ముంగఁజెక్కిట
నీటుగాఁజిలుచుక్క పెరయదిద్ది
జవరత్నవిభుత వివిధభూపగసమా
క్రాంతివాస్తంబున రక్షగట్టి

గీ॥ నొసటఁగల్గఁగఱు తిలకమెసఁగఁదీర్చి
రమ్యపదములఁబసపు పారాణిబెట్టి
మెడననర్ఘ్యముక్త హారమడరఁదాల్చి
హైమవతిపెండ్లి కూతురై యలరెనహహ !

1

సీ॥ గౌరీమహాదేవి కైలాసవాసువా
మాంకి విభూతిచే నలరెననుచు
క్రిరమాకాంత యాశ్రితపక్షపాతివ
క్షోనివాసపుభాగ్య మూనెననుచు
వాణిసరోజాక్షి ననజగర్భుడవన
స్థితలసత్సౌభాగ్య గతినిజెంద
ననుచుసతీత్వంబు వినుతింప హైమవ
తీసతిచేఁబట్టె దినకరాధు

గీ॥ చంద్రవదన గురుమతినుకననునీతి
వడ్లమన్నాటి వంశపావను, సెబాను
మేలుమేలనుచు జనంబుమెచ్చినేస
లలరుసోనకై వడిఁ జల్లియట్రమంద.

2.

ఉత్పలమాలిక.

బోటికరాంబుజాతమునఁ బొల్కుగనిల్విన యాణిముతైముల్
నూటిగఁబడ్చ రాగరుచిఁ బొక్కుచుమూర్ఖ సమీపగాములై
చాటెడుకుందనూనముల చాయనుపెన్నెతి గుంపునందుదా
మోటువడెన్గురేంద్రమణు లొప్పెడుప్రక్రియ నంచుదేవతో
ద్భూటవచక్రిసూనములు కర్ణమహోత్సవ మాచరింపవా
మేటిధనుస్సు నెక్కిడఁగ మేలుబలీయని మానిసంఘము

ల్యాటికిమాటికిన్ గురుతమంబుగ మెచ్చ నురాంగనామణుల్
పాటలనవ్యరీతులను బాడుచువాడుచు నాకగుంబునన్
కోటిశతంబులైనలిచి కోమలగంధ మిశత్యమంబులన్
పాటలగంధినీతల బ్రాలనుబోయుచు నుండఁజల్లగా
హాటక చేలుఁడ్రాశిత సురాగమురాముఁడు సీతకేలుదా
గాటపుఁ బేమఁబట్టు గుణగణ్యసభానరు లెప్పువెట్లమి
న్నాటిపలార్థిసోముని గుణంబులప్రోవు భుజంగరాట్సురిం
గోటిశతాయుదున్నతుల కొడ్కులఁగూతులఁ బోతులందగన్
సాటియనంగరాని భువసంపదలాప్పుగ నిచ్చిసద్దయన్
నీటుగసూర్యచంద్రులిల నిల్చెడువాఁకను బోతురంతయున్. 8.

68. జంధ్యాల వెంకటప్పయ్య శర్మగారు.

పీఠిండ్రి లక్ష్మీకొమ్మార్తి శాస్త్రులుగారు. నయస్సు సుమారు ఇరు
వదిరెండు సంవత్సరములు. మంజువాణి ప్రబంధము, నీలలోహిత శికిము,
కన్యా విక్రయము, భార్గవి విజయము (నాటకము) ఇరువురిచే రచింపఁ
బడినవి.

69. జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రిగారు.

పీఠిండ్రి లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రులు గారు. పది పూర్వము పర
మేశ్వర ప్రోత్రిము, (సంస్కృతము) రాజయోగ పారము- (సీసార్థములు).
నయస్సు సుమారు పదు నెనిమిది సంవత్సరములు. ఇద్దఱునుగలిపి “జంధ్యాల
వేంకట శివకవులు” అని పేరుబెట్టు కొన్నవారు. పీఠి గురువులు జగద్వి
ఖ్యాతింబడసిన తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులు.

సీ॥ శ్రీరస్తు కుభమస్తు గీరస్తు మఖమస్తు
చిరతర సంకల్ప వీధిరస్తు

పుత్రరంజనమస్తు పుణ్యమస్తు యశోస్తు
 ధనమస్తు కాశ్యప దానమస్తు
 సత్యమస్తు మహాశాస్త్ర కర్తృత్వవద్య
 గుణమస్తు సంతత శుగుణమస్తు
 పాత్రాజ్యమస్తు కాశ్యపభాగ్య తితిరస్తు
 పృథ్విరస్తు మహాప్రసిద్ధిరస్తు

గీ|| దేశికేంద్రాంఘ్రి భక్తిపదీప్తిరస్తు
 కాంతిరస్తు మహాకథా శ్రవణమస్తు
 జ్ఞానమస్తు మహేశ్వర ధ్యానమస్తు
 తేమమస్తు సదాభిష్ట సిద్ధిరస్తు.

1.

గీ|| ఫాలమందు గునర్ల లీలనొప్పకృష్ణ
 పర్ల ముక్తాఫల ప్రభలునెగడ
 వక్షిమంగునమణి వ్రాసెనిర్మితమైన
 పులిగోరు పతకంబు పాలుపుమీఱ
 శ్రవణభూషితరత్న సంపన్న కాంచనా
 ర్జునశిలాటుకములు సొంపుమెఱయ
 శింశానవైడూర్య మంచీరములుపాద
 వనజంబులందు సొంచానరుమండ

గీ|| మైడిదాలునమొలత్రాడు బాహుభూష
 గములచిన్ని వెన్నెలలోపు వపులలరు
 రాముడోమతెను భుజంగరాయనుతెను
 సత్యనారాయణమాత్యు సంతతంబు.

2.

గీ|| శ్రీమదఖండలక్ష్మీ మహాభక్త
 భార్యయరాలోగ్యాదు లమరుఁ గాత

అచక్రవాళ పర్యంతంబు శక్తియు
 క్షులచేతనరులను దోలుఁగాత
 అభ్యుదయపరంప రాభిసృద్ధిగులంబు
 తామరతంపరై తనరుఁగాత
 అమోదమెసఁగంగ నాచంద్రతారకా
 ర్కముగసక్తిర్తి నిక్కమగుఁగాత

అ॥ రహిని శ్రీభుజంగరావుకుమారి
 యైన హైమవతికి నమలమూర్తి
 సత్యసారాయణునకును సంతితంబు
 నిష్ఠికామ్యార్థముల నీకుఁడిమృఁగాత.

8.

70. శ్రీమాన్ వింజమూరి వీరరాఘవాచార్య కవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము తణుకు నాలూకా దొంతివరము అగ్రహారము. వీరు దాక్షిణాత్య ద్రావిడ శ్రీవైష్ణవులు. అపస్తంబ సూత్రులు. కాళిక గోత్రులు. వీరి తండ్రి శ్రీనివాసాచార్యులవారు. తల్లి కనకమ్మగారు. వీరు పరీధావివాహ సంవత్సర ఆశ్వయుజమాసమందు జన్మించిరి. రోహిణీనక్షత్రము జన్మతార. వీరు సంస్కృతాంధ్ర భాషలయందుఁ బ్రబంధములను గావ్యములను రచియింపఁగలవారు. నూజవిడు కాపురస్థులను జగద్విఖ్యాత పాండిత్య శతావధాన నిపుణులును నభినవపండిత రాయేశ్వారి వీరుచాంకి తులునగు శ్రీమాన్ మాడభూషి విద్యాన్ వేంకటాచార్యులవారును దామెన రించిన భరతాభ్యుదయాది మహాప్రబంధముల రచనలో నీకవిగారి సలహాలను బుచ్చుకొనుచు వచ్చిరి. వీరికి సంస్కృత వ్యాకరణమునందుఁ బరిశ్రమ గలదు. ఆంధ్రభాషయందనేక వ్యాకరణములును గావ్యములును ప్రబంధము లులను బఠించిన వారును గొంపటి శిష్యులను ఆంధ్ర భాషయందుఁ గృతార్థు

లనుగాఁజేసిరి. ఏరు కొంతకాలము నూజుడు సంస్థానములో విద్వాంసులుగానుండిరి. మఱియు బెజవాడ మిషన్ వారి యుత్తమ పాఠశాలయందు సంస్కృతోపాధ్యాయోద్యోగమునందుండిరి. ఏరు లౌక్య విద్యయందును బరిశ్రమఁ జేసినవారే. ఏరు రచించిన గ్రంథములు, సంస్కృత భాష యందు:—1. మానస సందేశము. (ముద్రితము) 2. హనుమత్సందేశము, స్వకీయ చరితము, వచనరచన. (అముద్రితములు) 4. రఘువీర గద్యవ్యాఖ్యానము. (ముద్రితము) 5. శ్రీరామానుజ శ్లోకత్రయా చతుర్శ్లోక వ్యాఖ్యానములు. (అముద్రితము) 6. మానససందేశ వ్యాఖ్యానము. (అముద్రితము) 7. విశ్వామిత్రీ నూత్రవ్యాఖ్యానము. (విగ్రహారాధన విషయము) (అముద్రితము) 8. శ్రీపానక నృసింహస్తోత్రము. (అంధభాషయందు) 1. విశ్వరూప సందర్శనము, నాటకము, ముద్రితము. 2. సప్తభూమాపరిణయము, (డిటో) 3. విష్ణువిక్రమము. (అముద్రితము) 4. వివేకప్రసాయిని, వచనరచన (ముద్రితము) 5. భమరగీతా తత్వపారము (వేదాంత తాత్పర్యము) డిటో. 6. విశిష్టావైష్ణవ ప్రకాశికయను మాసపత్రికయందు 6 గ్రంథములు. సంస్కృత ద్రావిడములనుండి యాంధ్రీకములు. ఇంకను గొన్ని చిల్లర గ్రంథములు గలవు. ప్రస్తుతము గుంటూరు పురంబున నివసించియుండిరి.

శ్లో॥ శ్రీ పతిశ్శుభమాచార్యా ద్దంపత్యోరనయోస్సదా
భూతింకుర్యాదుమానాభో దంపతీచచిరాయుసః. 1.

శ్లో॥ శివేశ్వరయోగైక్యం యద్వద్రుమగోమహి
తిదనయోస్తుజంపత్యో రక్షితోసఫలంభవేత్. 2.

శ్లో॥ హైమవతీతేతచ నామ్నయా తివిజయలక్ష్మ్యభ్యా
నానప్రసత్వాఖ్యం నారాయణమేవైవ భక్తారం. 3.

శ్లో॥ దంపత్యోరనయోర్మృకండుతనయా యుష్యంభవేత్సర్వదా
వైశ్వర్యంకుమహానురాగసహితం సౌఖ్యంచవిభూయతాం

పాండిత్యంకవిశాచమత్కృతిరపి ప్రవృత్తతాశీరియో
కౌదార్యంకవిపండితేషు సతతం ప్రఖ్యాతిమియాశ్నువి. 4.

శ్లో॥ గౌరీనాధరమాపతికరుణయా సంరక్షింపింపతి
ఏతేవైభవకాలినౌసుగుణినా వాస్తామిమాదంపతి
శ్రౌతిస్మార్తవిధానకాతుకపరా వాస్తామిమాదంపతి
దీర్ఘాయుష్యమహామరాగసహితౌ స్యాతామిమాదంపతి. 5.

సీ॥ ఎరవడ్లమన్నాటి సంస్కృతజేకట
సత్యనారాయణ ఎరసమణియు
హైమవతియుసీత యజ్ఞులక్ష్మియు
నొక్క నామముగల యువిదయునిల
భక్తభార్యలుగాఁగ ఎసుమిరిరాజిల్ల
నాయుంకాస్తేయటంబు ద్విజులు
వేదమంత్రంబులువినిరించి పఠింప
నైగువుల్ శుభగాన మాచరింప

సీ॥ నక్షత్రారోపణంబు నన్యోన్యదర్శ
నంబుననాటి యానందమతికయింది
చిరమునాయువుసంపదల్ స్థిరముగాఁగ
ధనములనుగాంఠుగాక యీడంపతులె. 6.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రిపెగదాన్వయ జలధీపూర్ణేందురేష జయతాద్యుః
శ్రీమద్భుజంగరాజీత్యభిధాం లేభేకళామహిభారాత్. 7.

సీ॥ మంత్రిపెగడయను మహనీయనామందె
యినాపరహీరముల నెఱుకపరుప
సర్వవిద్యాభి భుజంగరాయాభిఖ్య

భూఫాలనంబును బొందుపడుప

విజయంజానానిచే నిఖిలజనంబులు

నానందమగ్నులై యాదరింప

లక్ష్మణరాదులే లక్ష్మిగామంబుల

వడుపునగనముల వార్తఁదెలుపఁ

గీ॥ బుడమివిద్యత్సత్త్విగ్నుల పూజలెపుడు
ముదముతోడనుజేసెడు పుణ్యమూర్తి
నృపలలాముఁడు రాముఁడేయిలనికనయ
టంచుసరసులుబొగడంగ వలరుఁగార.

8.

గీ॥ అపనినీపుపుపట్టియే హైమవతియు
సీతయువిజయలక్ష్మియై చెన్నుమీఱ
సత్యనారాయణుండె సాక్షాత్కరించి
తానె జామాతయయ్యెను దరమెపొగడ.

9.

71. కర్నూలు తాయనకవిగారు.

వీరి వివాసస్థలము కర్నూలు. జన్మస్థానము బళ్లారిజిల్లా, ఆలూరు తాలూకాలో హత్తిబెళ్లగల్లు. జననకాలము రుధిరోద్ధారి సంవత్సర మాఘ బహుళ చతుర్దశి. తండ్రి జగ్గయగారు. తల్లి యెల్లమాంబ. సూతసంకము. గుంపిలిగోత్రము. ఎఫ్. ఏ. చలుకుఁజదివిరి. కర్నూలు కలెక్టరాఫీసు నందుద్యోగియులు. ముగ్గురుకొడుకులలో నైదుగురు మాఁతులలో నగ్ర జాతి. సంతానము, ఇరువురు పుత్రికలు, ఒకపుత్త్రుఁడు. రచించిన గ్రంథములు:—నాటకములు-హరిశ్చంద్రీయము, ఏకాదశీ మాహాత్మ్యము, అజ్ఞాతవాసము, కల్యాణతి, పార్వతీ పరిణయము, వాసవ కన్యాభ్యుదయము, అపవాద పారంగధరము, విజయరాఘవము, శ్రీగిరీశ శతకము, (నీతి పద్యావళి)

ఉ॥ శ్రీయమునావియన్నచులు శేరిదివోతెర లాడుగున్నగా
రోయననేకదంతుఁ డొడిబొవ్వరహించు తురాగదంతుల
శ్రీయుతపార్వతీశ్వరులు చేయుత హైమవతి సమేతనా
రాయణునిన్ జీరాయమహితాష్టరమాసుయశశ్రుహస్థుఁ గాన్.

ఉ॥ ఏయెడసత్యమేవిజయ మేలుమనానుడి పాటిపర్యనా
రాయణరావుప్రేమ విజయాంకితలక్ష్మిమ శేలుపట్టెస
త్యాయధజాయమాన విజయాయతీక్రి నిరంతరంబుఁ
సేయుతమీషధూవరుల శ్రీకమలాక్ష కటాక్షవీక్షణన్. 2.

ఉ॥ పాయనిలోకయాత్ర యనువార్ధినిమాయముపేరినీకటిన్
దాయుషధూవరప్లవపు దాటిడిక్కులు నూపుయంత్రమై
రోయబిరానదోచెడి యరుంధతిహైమవతి సమేతనా
రాయణరాయనాళికి దయంగఱపు స్సగృహస్థధర్మముల్.

ఉ॥ తోయజమిత్రుఁజాట్టు చనుతోయజవైరి యుతోర్విమాద్రిగా
సేయనలుంబదక్షిణము శేఁగనుహైమవతి సమేతనా
రాయణుఁదామతాశనుఁడు హర్షముతోడుత నీషధూవర
శ్రీయముచెంపకాశ్వతపుఁ బ్రేమరగుల్పుఁ దదాత్మ వేదికన్. 4.

సీ॥ దేవాదిదేవుని దేహధారులభక్తి
సేవింపదివిరడి చిత్రమెసఁగ;
అర్గురుశత్రులజ్ఞాదు దారులుబడి
సత్యహర్షము గోరుస్వాంతమమర;
కలనైననవృతముల్ కలుషభాగములు
పలుకనినిర్మలభావమలర;
చిద్యాధనంబును విమలధనంబును
పుద్గితేయగడంగు బుద్ధితనర;

గీ॥ రాజదీరుదాంకిత భుజంగరాయశుభకు
 నమలక్ష్మీ ర్తివేంకటరామ యాత్మజానకు
 సకలసమ్మానములసంతోషులగున
 యీశుభకౌటి దీవనలిచ్చుగాత.

51.

72. కొత్తురి సుబ్బయ్య దీక్షితులుగారు.

వీరి జన్మస్థలము కోనసీమయందు దమలాపురమున కాణ్డమెళ్లదూరము. ననున్న పోతవరము. కోనసీమద్రావిడులు. రధీతరసగోత్రము. తండ్రిరామ. య్యగారు. తల్లి సోదమాంబ. జన్మము ఏ 5-1-1894. వీరాంధ్రమందు మంచి సాహిత్యము గలిగి చక్కని నవలలను, వ్యాసములను, నాటకములను వ్రాయఁబ్రసిద్ధులు. ఆంధ్రాంగ్లములందు మంచి వక్తలు. పసితనముననే శ్రీ ఉల్లాసు సంస్థానాధిపతులగు కీర్తీశులైన శ్రీ కందుకూరి మహాలక్ష్మమ్మ జమింగారిగారి కృపకుఁబాత్రులై కవిరాచమత్స్యునిఁ జూపించినస్థానము నడసిరి. వీరు జ్యోతిషశాస్త్రమందుఁజక్కని పండితులు. “బాలపరాశరి” విరుదాంకితులు. “జ్యోతిషప్రకాశిక” వీరి శాస్త్రానుభవజ్ఞానములను ప్రకాశింపఁజేయుచుండును. వీరు బాలవిద్యా (Mesmarism) నిపుణులు. విమర్శకులు. అగ్రామ్యులగుట. ప్రస్తుతము కాకినాడయందు పితాపురము రాజావారి కళాశాలలోఁబ్రథమశాస్త్రపరీక్ష (Intermediate) తరగతి. యందు శిక్షింపఁజేయుచుండిరి. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—(అమృతములు), 1. ఆదిత్యవిజయము, (ప్రబంధము) 2. కుసుమావతి, (నాటకము) 3. సాభాగ్యసుందరి, (నవల)

క॥ శ్రీమానిరక్తినిభువి

హైమవతి సత్యమూర్తులనయమలరుచిన్

శ్రీమతియుతులై నిరతము

హైమవతి సత్యమూర్తులనారయతన్.

1.

సీ॥ సకలదిగంత విశ్రాంతవిజయకాండ్ర
భటురగపతి కాంతినెలమిమించ
నిజమూర్తిహీరమాణిక్య కాంతివిశి
ఫణిఫణాగ్రస్థసమ్మణులందెగడ
నాదలధరియించు నాంధ్రభాషాశాక
మల్పభూభరణంచు నతిశయింప
చినదుశ్శృంగార ధీదర్పంబు చేనోళ్ల
మించివారననితి మేళవింప

గీ॥ ఎక్రగమనాదిహేయస్వభావవిధము
వెదకిచూచిన లేదనివిమలనంశ
విభవమేర్పడఁబలుకంగఁబ్రధ్విభులగ
రాట్పతిని మించెను భుజంగరాట్పతిండు.

2.

సీ॥ కాంచనస్థాపితకమరీయజ్రజర
త్నమణిసుభూషితద్వారచయము
చిత్రకిల్పాది రాజితనిరూపమదేన
రాగ్రహసమవిసోదసదనతతి
కతినశిలాద్రవతిరదిత్య కామరీ
గానోపమ మధురగానలహరి
గురుముఖ్యగుమనస్కు కోపిదతులనర్వ
పండితకవి సభాప్రధానరణి

గీ॥ వేయియేలనరునింగ నారాయణ ననా !
ఒకటలక్ష్మీవివాహమున కొనగూర్చి
స్వపురంజరమును భూలోకస్వర్గమనంగ
రహినొనర్పితినిబలి ! రారాజ ! రత్న
గర్భుడెడఁదలంచినఁగాని కార్యమున్నె.

3.

చ॥ ధరణిశచీ సురేశులవిధంబు నుమాహరులట్లు లిందిరా
కరివరదుల్ బలెన్ లలితకాంతి సతీకమలాపులట్టులన్.
నిరుపమభాగ్య కీర్తియుతనిష్ఠులమైతి నెసంగనీవధూ
వరులననుగ్రహించుత నపారకృపామతి విష్ణుఁడెప్పుడున్. 4.

గీ॥ అవని “ బాలపరాశరి ” యవఁగఁబరగు
సుకవివర్యుండు కొన్నూరినుబ్బయాఖ్య
దీక్షితుండిట్లు పాలుపారఁచెలియఁబల్కెఁ
బ్రధితమైతి నాశీర్వాద రత్నమాల. 5.

73. శ్రీపాదసుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు.

రామచంద్రపురము తాలూకాయందలి పాలమూరు నివాసస్థలము.
ప్రస్తుత నివాసము రాజమహేంద్రవరము. వెలసాటివైదికకాఖి. ఆపస్తంబ
సూత్రము. కాళికగోత్రము. తండ్రి లక్ష్మీపతి సోమయాజులుగారు. తల్లిమహా
లక్ష్మీసోమిదమ్మ. ఖరసంశస్పిర వైత్రకున్ద చతుర్దశి జన్మదినము. ఉభయభా
షానాహిత్యము కలవారు. సంస్కృత కవిత్వమున విశేషపరిశ్రమలేడు. వీరు
రచించిన గ్రంథములు, (నాటకములు) 1. వారకాంత, 2. శివరాయాభ్యు
దయము. 3. చరమచంబనము. 4. ఉషాపరిణయము. 5. కంసవధ, 6, కీచ
కవచ, 7. ఇందుమతి, 8. కుశలవచరిత్రము, 9. రామదేవివిజయము, 10.
సాహసికరాజపుత్రము, 11. పాణిగృహీతాశ్రమణానందశృంఖల. (విమర్శ
గ్రంథము.) 12. జగన్మోహిని. (నవల) 13. మిథునానురాగము. (నవల)
14. గీతిమంజరి. (చిన్నపద్యకావ్యము.)

గీ॥ అమృతసారమృలకుల సౌఖ్యాకరమ్ము
లమలకీర్తిగదములు నిరంకుశములు
ప్రధితకవిసారవ్య భాములభాషణములు
కరుణ నేలుత మిన్వధూవరుల నెపుడు. 1.

74. ఇవటూరి సుందరయ్యగారు.

వీరి నివాసస్థలము, ఆచంటజేమవరము. ప్రస్తుతము రాజమహేంద్రవర నివాసులు. శైవబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రము, కాశ్యపసగోత్రము. తండ్రిభవానీశంకరారాధ్యులవారు. తల్లిసర్వమంగళాంబ. పృథ్వీసంపత్సరక్రావణకుద్ధ విడియజన్మదినము. వీరాంధ్రగీర్వాణములయందు సాహిత్యముగలవారు. ఆంధ్రమందు సరసమయిన కవిత్వముఁ జెప్పఁగలవారు. “మినుమంచలిపాడు” అగ్రహాసీకులు. శ్రీహస్తాచక్రపత్రికారి మకుటధారణోత్సవాది సమయముల యందనేక పద్యములు రచించినవారు. శ్రీకృష్ణభారత విమర్శనగ్రంథకర్తలు. వీరనేకములు చాటుపద్యములు రచించినవారు.

సీ॥ శ్రీగాంగచటలూర్ని వేగాయతస్వమల్
తథభేరికాధణంధణుగాఁగ
మణిహూటములవెల్లు మాణిక్యరాసులు
విలసితనాస్త్ర దీపికలుగాఁగ
పవనపూరితముడౌ ప్రకటకీచకరుతుర
లలితకళ్యాణమురభులుగాఁగ
శశికాంతపాషాణ సమకుట్టిమస్థలి
పెంపొందఁగాఁ బెండ్లిపీటగాఁగ.

సీ॥ శిశిరగిరి శిఖరగరిత శిశిరవిందు
పటలిముత్యైపుఁదలితలంబ్రాలుగాఁగఁ
బరగుగారిశకళ్యాణవైభవంబు
నిరతమును బ్రోచునీవధూనరులసిరుల.

1.

ఉ॥ ఆయతమంత్రి పెగ్గడకులార్థవిధుండు భుజంగరాయఁడా
రాయనిపట్టి హైమవతి రంజిలునామెకు వేడుపత్యనా

రాయణువడ్లమున్నటిశుభావ్యయునిన్ బతికేసి బ్రహ్మదాఁ
బాయఁగఁగల్గెలోకమునఁ బ్రాజదుండన్నదురాపవాదమున్. 2.

గీ॥ రాజబుధకవి గురులుగారాబమొప్పు
శుభపదస్థితిఁ జెన్నొందిసుముఖులగుచు
నలరఁగఁగల్గె నైభవంబరయుచుండఁ
బెంపుఁగనకున్నె శుభము లీదంపతులకు. 3.

గీ॥ హైమవతియన సత్యవారాయణుండనఁ
బరగునీదంతులకు సంపదనొసంగి
పుత్రప్రాప్తాదిసంతతిఁబొడలఁజేసి
సిరియుపారియును నెపుడంరక్షింతు గాత. 4.

చ॥ కవిజనమండలిం బిలిచిగాదిలిపట్టి వివాహవేళగౌ
రివమొనరించి వారికిఁగరంబుముదంబునఁగాన్మలిచ్చెసం
ప్రవనము నొందనన్తుఁడు భుజంగసమాప్తయ సత్ప్రభుండునేఁ
డనినిజమలో నుతింపఁబ్రమదాంబుధి నందఱనోలలార్చుచున్. 5.
75. గోరుగంతు వెంకట్రామకౌస్త్రిగార.

“శ్లో॥ నత్వాసుందర మిందిరారమణ సప్తందార పాదాంబుజం
భక్తనామపవగ్గమార్గ దలసత్సోపాన ఘోశ్యంతి
శ్రీమద్వేంకటరామ పండితకవి రవ్యత్కల్పతానందత
త్పరిత్రం నిజమిందిరాకరుణ యాజ్ఞయ్యాచిరంభాసురం. 1.

శ్లో॥ ఛాతాజ్ఞేకప్రస్థపక్షేనభసి శుభయులేహ్యుత్తరాభాద్ర తారా
యుక్తాయాంశ్రీచతుర్థ్యామజనిజనమతాయాంసుభద్రాంబికాయాం
శ్రీమత్కృష్ణామధానేః ప్రవిమలయశసో రామచంద్రకృతానా
దాపస్తంబీయనూత్రిగ్రధితముకరసత్కర్మ ముక్తాఫలాశిః. 2.

శ్లో॥ శ్రీమత్ప్రండవరాఖ్యపత్రవరె శ్రీహంససీమ్నిధితే
విద్వద్భూసుర చత్వరాజలసితే లీలాగృహాల్లాసితే
రమ్యోత్తుంగ సురేంద్రనందన నిభారామేస్సదాభితే
శ్రీతొండేశ్వర కేశవప్రభుయ్యగే హ్యసీన్సితామగ్రణిః. 3.

శ్లో॥ శ్రీలక్ష్మీనరసింహపండితవర శ్రీసంగమేశ్వరయో
స్తవభ్యస్తాభిల తర్కవాక్యసరణి శ్రీనల్సిగోత్రోద్భవః
శ్రీమద్వేంకట రామపండితవర శ్రీగోరు గంత్వన్యయే
సంజాతో వెలనాడి వైదికవర స్సమ్యక్కృతాధ్యాపకః. 4.

శ్లో॥ పితాపురవరాస్థానే న్యాయశాస్త్రీచవాగ్వికం
దత్వోత్తమపరీక్షించ హ్యగృహ్యతాపరితోషికం. 5.

శ్లో॥ ఉల్లాసుసంస్థాన నిరధినాగలక్ష్మీ ప్రసాదాహ్వయరాజసన్నిహ
దత్వాపరీక్షాం మేభుగ్రహియంకరిం జగ్రాహ తత్రోత్తమవాగ్వికంచ. 6.

శ్లో॥ వైజాంసంస్థాన విభాజద్వయమూరు పురీష
శేషగిరాయనికటే విద్యాంధాతుం క్వచిచ్ఛిరః 7.

శ్లో॥ జోగారాయనావిర్యాజి బుధోత్తమ సుధీమతేః
నికటేకతచిత్కాల మవాప్నో సద్విజోత్తమః 8.

శ్లో॥ అద్యానసన్నిజేగామే విద్యారధ్యాప యన్సుధీః
చంకవిశ్వేశచయన శ్వశురార్యగృహేసుఖం. 9.

శ్లో॥ నవరత్నమాలికాపా వెంకటామాఖ్య శాస్త్రీణా
విష్ణోరక్షసినివ్యస్తాభూయఃక్షీర్ణ రిషిరా. 10.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రి పెగడాన్వయాంబుధి విశానాగస్యదిగ్వాప్యపినీ
శ్రీమద్భూభుక్ భుజంగరాయ సుకవేష్టజయ్యతే సత్సభా
విద్వద్భిర్భిదిలాపతేరివ కవిశ్రేణీభిరానందితా
శ్రీమద్వాణికశేఖరై ర్వరచభూ భాభాసుఖాభాసురా. 1.

శ్లో॥ శ్రీమద్దైమవతీసభావరిపుతం శ్రీసత్యనారాయణం
రక్షత్వా యురతుల్య సంశదమరం దత్వా వరంభాసురం
సీతావక్త్రవిహాకనోత్కవయనః శ్రీరామచంద్రప్రభుః
కళ్యాణైకనిశేతనో జనకరాట్కుశ్యాణ సదృశీతః. 2.

శ్లో॥ శ్రీమచ్చైలనుతాసమంచిత తనుశ్శ్రీ నీలకంఠోపర
స్యా యుద్ధీర్థమతుల్య వైభవమరం ప్రీతిమిహోభాసురాం
వధ్వాశ్చైవ దదాత్వజస్ర మఖిలా భీష్మప్రద శ్రీకరో
వేంకట్రామసుధీమదేర్హృదిసదానిత్యామక కృత్విః 3.

శ్లో॥ కళ్యాణభావమఖిలార్థకరంభజంతౌ
శ్రీభూమిజాదళరధాత్మజరామచంద్రౌ
దత్వా స్వయంవరంభూవరయౌరజస్రం
కళ్యాణభావభజతో శ్రియమాయురర్థం. 4.

శ్లో॥ శ్రీమద్దైమవతీసతీచభగవాన్ప్రీత్యనారాయణ
స్తన్నామ్నకధితాంభూంచ సుగుణం శ్రీసత్యనారాయణం
దత్వా యుద్ధనసంచయంతమభవానందంతయౌస్తత్పితుః
శ్రీమంత్రప్రేగడోపనామక భుజం గార్యంసదారక్షు. 5.

76. చింతలపాటి లక్ష్మీపతి శాస్త్రేగారు.

“శ్లో॥ శ్రీమద్ధారితగోత్రవార్ధి శశభృద్వేదాంగపారంగతిః
శ్రీమచ్చింతలపాటివంశ గుభగోరామయ్యశాస్త్రీబధౌ
పత్నితస్యరమాసమాన విభవా శ్రీపేరమాంబాతయోః
పుత్రోహంగిరిజానుతాప్తసుమతి లక్ష్మీ పతిర్నామకః. 1.

శ్లో॥ కాణాదనూత్ర పటుపాదరపాతిరేకా
భోగేంద్రపాణిని వచోవృతపార పూతా

గంభీరభాషయుల శంకరభాష్య బ్రహ్మ
సూత్రావగాహనిపుణారసనామదీయా. 2.

శ్లో॥ ఆపస్తంబంతుసూత్రమ్మే వెల్పాడీ వైదికోష్ఠ్యహం
ఆంధ్రగీర్వాణసాహిత్య కుశల స్పిష్యబోధకః. 3.

శ్లో॥ శ్రీజనార్దనగోపాల శతకేతు మియాకృతే
ఆంగీరసేవత్సరేతు త్రాణా మేందువాసరే
జననంఘంటకాలాయాం తత్రైవచ మమస్థితిః. 4.

సీ॥ శ్రీవడ్లమన్నాడ శ్రీతక్కిర్తి మద్వంశ
పాధోధి చంద్రుండు పరమగుణుండు
దానమానక్రియా ఓక్షుండువేంకట
రామనామాంకిత చమ్యమూర్తి
తత్పత్రుండతుల గాండర్యాభియుక్తుండు
విమలవాక్పాణిని విబుధతటిని
గురుజన మాన్యండు కువలయ శేత్రుండు
సరసవిద్యామృతి సాగరుండు
సుకుమార గాత్రుండు సురపతి సుతనిభుం
డనఘండార్యవిహిత నారతుండు
నలరు వేంకటసత్య నారాయణాఖ్యుండు
నట్టిబాలున కార్తికనతి ముదమున

గీ॥ రాయబహదూరు శ్రీమంతు రాట్సుమంతి
ప్రగడపంకాభిసోముండు భద్రయకుండు
భుజగరాడాహ్వయుం డాత్మ పుత్రిత్రహైమ
వలినసమ్మతితోనిచ్చి వసుధలోన.
సిరిని హరికిడ్డజలనిధి చెన్నువడసె
నమిత సత్కీర్తి నాచంద్ర తారకముగ.

కా॥ రత్నస్తంభ సుతోరణాంచితమహాద్రమ్యంగజోద్భాసితా
యత్నోద్గంభీరరత్న మాక్తికలతా యమావితానాంచితా
రత్నాక్షిణ వివాహవేదిగతులన్ రాజీవ వేత్రుండుమా
రెత్తుంబొప్పగఁజ్రోచ హైమవతి నిస్సృపత్య నారాయణున్ .2.

కా॥ వినుఁడుగిరిశుండు రాముండు విష్ణులొకట
రమణవేంకట సత్యనారాయణుండు
గాఁగ గిరిజాతభూజాత కమలజాత
లాయె హైమవతి సీతలక్ష్మీయనఁగ. 3.

కా॥ సారానారవికారదుల్ గురుపరుల్ప స్థానినర్యు ల్విభు
ల్క్యారుణ్యామృతపాగరుల్ హరిహరుల్ కళ్యాణధాముల్ ఘనల్
గౌరీపుత్రికు లాచతుర్ముఖముఖుల్ కామ్యార్థ సంసిద్ధులం
జేరఁజ్రోతురుగాత్ర హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్ . 4.

కా॥ రాజేంద్రులు రామలార ! సుమతి వ్రాజీవశ్రేణిసౌ
పారన్ హైమవతింగరంబుఁ గొనఁగన్ సత్యాఖ్య నారాయణా
కారుండై భవుఁ డేగుడంచెనిటకుం గాంతాశమాజంబిడే
నేరెంజూరిమటంచుఁ బల్కుదివిజుల్ క్షేమంబు మీకీపుతన్ . 5.

గీ॥ తొల్ల హైమవతిదేవి తోయజాతుఁ
గూడి సుఖములనొందడ కూర్చివచ్చు
లలిత హైమవతీసీతలక్ష్మీనేడు
సత్యనారాయణునిగూడి సంతసమాన. 6.

శ్లో॥ యాదవీలోకమాతా సకల బుధజనాఘోది సూక్తిప్రసంగా
యాసర్వాధారమూర్త స్త్రిదితి శృతిశిరస్సార భూతాంతరాత్మా
యామామస్సర్వభూత ప్రకృతిరితియయాప్రాణివః ప్రాణివంతః
సావేదార్థక ఫలదానత మరవినితాచంపతిపాతు గౌరీ. 7.

కా॥ యస్సర్వజ్ఞః పరాత్మా ప్రభురితికవిభిః ప్రాప్తితో దేవదేవః
సత్యః పూర్ణోవికారీనస ఇతిశృతిభిః పత్యతే తత్త్వ కాస్త్రైః
యస్సంసేవ్యోభిరామం సురవరఖగోభోగి గంధర్వదైత్యైః
శంభుశ్రీయాంసిదత్వానతు కుభఫలదో దంపతీ సర్వకాలం. ౯.

కా॥ ఆయుష్యన్భవదైత్యవాన్భవమహా రాజ్యాభిషిక్తోభవ
సామాంగల్యవతీభవాత్మజయుతా సాభాగ్యయుక్తాభవ
విద్యావాన్భవబుద్ధిమాన్భవ పతిప్రేమాభి యుక్తాభవ
ఇత్యేషానరికిన్యయాన్సుఫలదా సత్యాసదాశ్రవత్. ౧౦.

శ్లో॥ త్వంహాలాహలబృహ్మరోషిమనసో మూర్ఖాన్మమూలింగతో
హాలాన్వైభి భర్తృవైభచహలం ముగ్ధేకథంహలికః
సత్యంహలికతైవ తేనముచితా సక్తస్యగోవాహనే
నక్రొత్త్యతిజతా హిమాద్రిసుతియాస్మేరోహరః పాతువః. 10.

శ్లో॥ గజాననోగిరీశశ్చ జలజాక్షో చతుర్ముఖః
సిద్ధిశ్చరీమహాదేవి పాతులక్ష్మీ స్సరస్వతీ. 11.

77. సూరంపూడి సీతారామమూర్తి గారు.

కా॥ ఇంపావిక్రమకార్త్యంబునను కుద్ధేకాచకీ కృకవా
రంపుంగర్కట లగ్నిమందుపరి భౌద్రాచ్యత్రంఘ్రి జన్మిస్తీనూ
రంపూడవ్వయ రామమూర్తివికిన్ రాజాస్య సుబ్బాంబకున్
దెంపుంజెందితి పెద్దతండ్రియతి సంపీత త్కుండై పెంపంగన్. 1.

సీ॥ ఆశ్వేలకలజాడె నరియనాపస్తంబ
నూతుండనాత్రేయ గోత్రజాండ
చతుసతోః దపతిసంవరిణీయ సంయుక్త
నిర్యాగతారా సతీచర్మిత

మలదృశ్యరూపకములుగాఁగఁ బ్రాసీతి
 బాల్యచాపలమునన్ బాధపరుప
 అవిగూడ ముద్రింప నైతిస్వభావమ్ము
 గ్రమ్మిన యలసదనమ్ముచేత

గీ॥ పండితుండఁగాను దత్కృపా భాజనుండ
 సరసజితా విలాసభాగురుండఁగాను
 తెలుగుబాసనేరిచినాడ నలఁతినాడు
 నామధేయమెన్నఁగ నీత రామమూర్తి.

2.

ఉ॥ చెప్పెడివాడనాకువును జిన్నతనంబునఁగొంతధాటిగా
 నిప్పుడునాశరీరమున నిమ్ముకొనెన్రుజదానిచేతనే
 దప్పెనునోజవంబు కవితారమణిమణి యేనగించిత
 చప్పనజారుచున్న యదిజారజరాశ్రయ భర్తనుంబలెన్.”

3.

చ॥ చదువులుకొద్దికాస్త్రముల చాయలనైన నెఱుంగ గూఢమూ
 పదములయర్థమేనెఱుంగఁ బ్రాజ్ఞుల నెయ్యము గూడలేదునీ
 పదములెనమ్మినీకరణిఁ బండితవర్యుల మోలఁబద్దెముల్
 చదువఁగఁబూనినాడ సరసంబగు వాక్తరి నిమ్ముభారతి.

1.

ఉ॥ పెండిలినేతునాకుతకుఁ బ్రేమనుమీ రరుచెండటంచునీ
 పండితరాట్ భుజంగనరపాలుఁడు పాలనజేసిపిల్వమీ
 యండకుఁజేరినాడలన మైననెఱుంగఁ గవిత్వతత్వమో
 పండితులార ! కల్పాగిచి ప్రార్థననేతుశమింపఁ దప్పలన్.

2.

గీ॥ సముఁడుభోజనితో నీభుజంగరాయ
 ధరణిధతుడి మహామహు చిర్యనందె

కవితనెప్పడి సామర్థ్యగరిమనిచ్చె
గానిపాండిత్య మన్ననే కలను నెఱుంగ.

3.

సే॥ శ్రీరస్తు మికనిశ్రీదేవివచియింప
నభ్యుదయోస్తుని హరియూబల్కు
విజయోస్తుమికని యజరాణిబల్కుసాం
బ్రాజ్యమస్తును హంసవాహనుండు
సౌభాగ్యమస్తుని శర్వాణిదీవింప
నాయుష్యమస్తుని హరుండు నెప్పు
లాఽఞ్జయమస్తుని రతియననిత్యయా
ననమస్తుమికను ననజకరుండు

సే॥ సకలసౌఖ్యాభివృద్ధి రస్తుశచియన
వాహనవరంపరాస్తను పాకవైరి
మిధునవిడియంపునేళ నిమ్మిధునమునకుఁ
దక్కుగలదేనెఱోట్లు తథాస్తనంగ.

4.

క॥ ఇమ్మిధునమునకు నెప్పుడు
సమ్మతితో హరియూహరుండు సారసభవుండుం
గొఱ్ఱుని యావుతసకలను
ఖమ్ములు జవ్వనము ధనముకలకాలంబున్.

5.

క॥ రతిమదనులపోలికనీ
సతియూంబతియును విలాససాగరముననీ
క్షితినాచంద్రార్కంబుగ
నతిశయగతిమీఱునోల తాడెడుగ తన్.

6.

78. లక్ష్మణుల పేంకటకృష్ణ శాస్త్రిగారు.

వీరిజన్మస్థానము గుడివాడతాలూకా కురుమద్దూరి. ప్రకృతావాసము పామజుపురము. వీరు వెలనాటివైదికులు. ఆవస్తంబసూత్రులు. జనకుడు సుబ్రహ్మణ్యసిద్ధాంతిగారు. తల్లి ముబ్బుకూంబ. సర్వజ్ఞామ సంవత్సర శ్రేష్ఠ శుద్ధతదియజని దినము. వీరున్యాయనిగమాంత జ్యోతిష సాహితీ గీర్వాణకవి తాభిజ్ఞులును, నైకచ్ఛాత్రులకు విద్యాదానము చేయుచున్న విద్యాగురువులును, బరోదామొదలగు సంస్థానములయందు సన్యాసిత్వమునైయున్నారు. వీరిచే నిర్మించబడిన సంస్కృత గ్రంథములు. 1. స్తోత్రకదంబము. శ్రీరామస్తవ మాలా. 3. కథామంజరి. 4. విభవసమీమాంస. 5. ప్రశ్నకల్పరవు.

శ్లో॥ చక్రాజ్ఞాంతి పాణేః లక్ష్మీలితాకటాక్షి సంగస్య
సారాయణనామైతద్వృత్తం నాన్యద్వరస్యత జ్ఞేయాత్. 1.

శ్లో॥ బాల్యే హైమవతీతినామయదభూత్ సార్ధంభవేదద్యభో
యస్మాత్సీవ్యయగ్రహేమలం సమభవద్ధ మంహితద్వగ్యభూత్
సర్వోత్కర్షణ శాద్భూతవిజయా సమ్యక్సదా మాస్థితేః
లక్ష్మీర్నామ బభూవకేవలమియం కన్యాకమన్యాబుధైః. 2.

శ్లో॥ అనవరతవివరజైక పరాయణభిషణంచ శ్రీభుజంగాధ్యం
ఆరవితారక మవతాప్రేయాంసి వితీర్ణజానకీ జానకీ. 3.

శ్లో॥ కరబుధనుతవర్తనీతి మార్గామ విత్తీకతరవుసమవర్తీ చక్రవర్తీప్రవర్తీ
జయతుజయతుమాన్యః శ్రీభుజంగాధ్యరాజాజయతుజయతునిత్యశ్రీ
వధూః శ్రీవరశ్చ. 4.

శ్లో॥ లక్ష్మణుల అవంక చుగ్గజుగ్గ శ్రీసోదరభూతతే
సుబ్రహ్మణ్యకుగ్గశ్చో విజయతే కార్తాంతిక గ్రామణిః

తత్పరతగతు కృష్ణశాస్త్రీకవిగా పామరపూర్ణాయినా
నైకగ్రంథకృముదా విరచితా శ్రీరత్న మాలాభుకం. 5.

79. చివుకులవేంకటాచల శాస్త్రీగారు.

వీరి నివాసస్థలము శిశింధ్రాబాదు. వెలనాటి వైదికులు. ఆపస్తంబ
సూత్రులు. భారద్వాజగోత్రులు. ఒంగోలుతాలూకా కారుమంచి గ్రామవా
సులగు చివుకుల పురుషోత్తమ సిద్ధాంతిగారి కారసపుత్రులు. శిశింధ్రాబాదు
పురనివాసులును సుప్రసిద్ధులును పండితిలకులునగు చివుకులవేంకటాచల
శాస్త్రులవారికి దత్తకపౌత్రులు. సీతారామ శాస్త్రీగారికి దత్తకపుత్రులు.
సర్వజిత్సంవత్సర వైత్రేభమాళప్రతిపత్తు జన్మదినము. వీరికి సంస్కృతాంధ్ర
పాహిత్యములయందును, ఉధయకవిత్వములయందును, తనుమాగ్రము గీర్వా
ణవ్యాకరణమందును ప్రవేశమిప్పటికిఁగలిగియున్నది. వైశ్రాంత్యభాషాగో
వీరిచేరచియింపఁబడి యముద్రితములుగఁగన్న గ్రంథములు:—1. మిత్రకర
కము. 2. చంద్రకలాకారద ప్రకరణము

మ|| కడఁక నైస్సుదురాకుఁబొత్తముల లెక్కల్ దత్తకచివుకు
ర్పడఁగా వ్రాసియొగింజకుర్యగసహస్రంబొపకల్ పుచ్చియ
పుడుపాయంతన కృత్యముల్ నలుపఁగా బుద్ధిన్విరోధమనా
సుడివాల్దాలుపుపట్టి దంపతులకిచ్చుంగార్ తీర్థాయువుల్ 1,

ఉ|| అంజనపుంజకల్య తిమిరాపహాదీధితమంజుమంజరీ
పింజరితంబుగా- కెనబవిట్టలరించి జన్మప్రమాదబ
ద్ధాంజలిపాత్రుడై శృంగారతాళమంచునుతిన్ రసాంమనా
కంజహితుం డనామయముగా మిధునంబును బ్రోచుఁగావుతన్ 2.

చ|| జగమునఁబాటు తెల్లరూసు సల్పెనుజన్మములందు హవ్యముల్
తగఁగొనిమాటుఁగట్టుకొని వానవదైతులపాలికెగివా

సిగనవివారి కప్పునమునేయు మహాత్ముడు హాస్యవాహనం
డగణితరీతిడంపతులకయ్యయి సంపదలిచ్చుగావుతన్ 3.

ఉ॥ మానుగనొక్క వైపుకుణిమండనమండల మండేతాంగనో
చ్చూనమిఁకొక్కవైపు హిమసోమవృణాళమరాళసన్నిభా
నూనవిభూతిలిప్తమునోహరపూరుప వేషభాస్వరం
దైవశరీరమెప్పు శివుడెన్నిట పేరికిజ్ఞానమిచ్చున్. 4.

చ॥ ఓలయసమీరపోతములమందనన ప్రియకీరికాకలి
కలకలముల్ ద్విరేఫకృతిగానములుల్లస దిందు చంద్రికల్
పెలుచనహాయముల్లుటవ వేడ్కజరించుతలంపు చూల్చియిం
పలరంగనూత్నదంపతులకచ్చపుఁబేర్చి ఘటించుగావుతన్. 5.

ఉ॥ గ్రానమునందు నెక్కినిన కప్పుకుఁబేటికలోని చీమకేన్
హావడిగల్గకుండఁగడునాదర మేదుర చిత్తస్పృత్తితో
జీవికసంఘటించెడి ఎప్రవీకవిభుండగు మాధవుండు సా
భ్యావహమైన కోర్కులనయంచిడి యామిధునంబునోముతన్ 6.

మ॥ తొలుతన్ మర్దశధంధణాధణఘంఘంఘంకిటార్కారస
మ్మిళితంబైఘనతాళనిక్వణమునేమింపంగహూహూముఖా
ఖిలనాకస్థితగాయకోత్తములు రక్తింబాడనానందతుం
దిలుడొనఁజికి మృగ్యమావదవి ప్రాప్తింపంగనా పీరికిన్. 7.

చ॥ జనకవిసుంధరాధిపుడు జానకికిందగఁ బెండ్లినేయుప
ట్టననుమహర్షివర్యులఁబట్టుచుతీ భాయకుఁజే మహాత్ములం
దనయిలునేర్చి వావలయధార్తవిధిం గయినేర్పిల్లున
జ్ఞువఁడు భుజంగరాజు కవిసత్పుత్రఁజేసెడిగూఁతుపెండ్లివాన్.

సీ॥ కమపదఘటాక్షర్యటిపూకతాఖిలా
కాంతరమా శ్రోతియనజంబు
ఘటపటశబ్దసంఘటితవాగ్విన్నంబు
గురిపించుతార్కికనరగణంబు
టిడ్డాణఘాటపటిష్ఠనూత్రవిచార
సక్తమాశాబ్దికసంచయంబు
దశవిధస్యంజనధాతు గోవుచ్చాది
యతివక్షిమైన గాయకనివహము

గీ॥ ప్రీతి నేతెంచెయుండ మంత్రి పెగడభు
జంగరాయలుసుతను లక్ష్మ్యంబుచివుడు
రాననందగు సప్తినారాయణునకు
నొసఁగియుద్వామమును జేయుచుండెనమ్మ !

10.

సీ॥ ఈభుజంగనృపాలుడెలమి సక్తవిచారాటం
గాంచనంబునకు సౌగంధ్యమధ్యై
నికవినిరుడు భూమిశబంధ్యుండౌటం
గిమ్మక స్తుతులకుఁ గాఁతులధ్యై
నీసద్గుణానిమహీదేవకులుండౌటం
జందనాగమునఁబుష్పంబులమఱి
నీమహీదేవుండహీనగుణుండౌట
నలరుకన్ను లమానఫలములెసఁగె

గీ॥ గావున నెయాంధ్రదేశసర్కపుల నెల్ల
నాదరంబున రావించి యాశ్చర్యజాత
కుపయమంబును సలుపుచుమండెనటుల
నెవ్వరెన్ జేసిరే ? యామనీషిగాక.

9.

మంగళమహా శ్రీవృత్తము.

మంగళమనారతమమందముగఁ గల్గుత నుమాకృపను దంపతులకెందున్
 మంగళమనారతమమందముగఁ గల్గుతను మాకృపను భూధవునకెందున్
 మంగళమనారతమమందముగఁ గల్గుత నుమాకృపను దేశమునకెందున్
 మంగళమనారతమమందముగఁ గల్గుతను మాకృపను సత్కవులకెందున్ 11.

80. ద్విభాష్యంపుల్ల కవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము పీఠికాపురసంస్థానమందలి దుర్గవాటికయను నా
 మాంతరముగల దుర్గాడ. ఆరామద్రావిడ బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రులు.
 వాలభిల్యసగోత్రులు. వైశ్యామిశ్ర, అఘమర్షణ, కాసిక, ఋషీయము.
 తండ్రి జగన్నాథమగారు. తల్లివేంకమాంబ. వీరిది పండితవంశము. మాతా
 మహులు రాజమంత్రిులు. ఆంగీరస సంవత్సర భాద్రపద శుక్ల పంచమీ
 ఆదివారము రాత్రి అనూరాధా నక్షత్ర ప్రథమచరణ కర్కట లగ్నమందు
 గురుకుజులు లగ్నమందును, రవిబుధులు సింహమున, తులను శుక్రకుండు
 పృశ్చీకమునఁ జంద్రకేతువులు, ధనుస్సునశనియు, శృంగభమునరాహువునుం
 గఁగా ఆ 1872 సం॥ సెప్టెంబరు ది రిలేదిని పీఠజన్మించిరి. ఆంగ్లగీర్వా
 నులలో నాంగ్రపాహిత్యమధికము. ఉభయకవిత్వములలోఁ బలుఁగుకవిత్వ
 మునఁగడునివులు. ఆశుధోరణియంగలవారు. వీరి కవిత్వము పండితపా
 మరజనరంజకంబుగా నవరసభూయిష్టమై శృంగార లలికాలనాలముగ మృదు
 మధురవచన రచనమ్ముల ముద్దులుగులుకును జలివిలిపలుకులఁజేనియలొలుకు
 మందును. వీరు పదకవనమునఁదుఁగూడ మిగులరసీకులు. వీరు శౌలిశ్శా
 స్త్రీమునందును బరిష్కాతలు. వైదికశాక్తిప్రజ్ఞాచతురులు. మఱియును ధనస్థి
 తిశాంతమైనను నిత్యాన్నదానత్యాగభోగ పరాయణులగుచు, కవిత్వమహా
 త్వమున నశేకమహానీయులచే నస్మానింపఁబడుటయేగాక, పలువురను పండి

త కవిశ్వరులవలన నాశీర్వాదింపఁబడియు పదపద్యాదులనందియు వారి వారిని శక్త్యను సారముగ సన్మానించిన వదాన్యులుగూడనై యుండిరి. వీరు క్రిపితా పు సంస్థాన శ్రీరాజారావు వేంకట కుమారమహిపతి సూర్యరావు బహు ద్వరు జమీందారువారి వార్షికముగు వేతనమువలన గ్రామోద్యోగులై గౌరవ ముగింబోషింపఁబడుదు ననేక ప్రభుజనసభానములఁబట్ట వికాంబరసువర్ణాలంక రణములచే నలంకరింపఁబడి యత్యానందముగ సన్మానింపఁబడిరి. వీరు రచించిన గంధములలో క్లాపూశాస్త్రముగు బ్రభువానవిజయమును ప్రబంధము, దైవికముగు వైపరీత్యమునకులోఁబడి నశించుటచే పునరుద్ధారణ ప్రయత్నమున నున్నది. నానాప్రభుజన సందర్శనసమయస్ఫూర్తియను చాటుపద్యమాలికా ముక్తావళియనునది. ప్రబంధమునకంటెఁబడ్యసంఖ్యయైదింత లెక్కుడుగ నుండుటయేగాక మిగులమనోహరముగ నుండును. వీరు రచించిన గ్రంథములు:-

1. శ్రీసూర్యరాయవిలాసము,
2. శృంగారరసము,
3. స్వభావోక్తి,
3. బ్రభువానవిజయము.
- నవరస మిశ్రమము.
- పునరుద్ధారణ ప్రయత్నమున నున్నది.
- నానాప్రభుజన సందర్శన సమయస్ఫూర్తియను చాటు పద్యమాలికా ముక్తావళి,
5. నీతిగీతశతకము,
6. వేణీకలాపము,
- అర్థచంద్రికాసంపుటపద్యకావ్యము,
7. దండకమండలము.
- దేవీస్తవాదికము.
8. శ్రీకృష్ణగోపీ జలక్రీడా భాగవతము.
- యక్షగానము.
- వీధినాటకము.
9. భజనకీర్తనలు,
- జానభ్యమొదలగునవి.
10. మఱికొన్ని చిల్లరివి.

సీ॥ శ్రీరమారమణీమణీరమ్య కుచకుంకు
మంబురంబునఁ జొరుపంబుఁ దెలుప
నీశాధరాకామినీ మణులుభయపా
ర్శ్యములందు వింజామరములు వీన
బంగారుజలతారు పచ్చపట్టురుమాలు
కాయంబైవంత కళలనీన

కాజ్ఞాచక్రగదాది సాధనములుచతు
ర్భాసాధునములై పరిధవిల్ల

గీ|| నొలయుక్తిపతి కరుణనాయువును సిరులఁ
గాఁచెదరుగాత మంత్రిప్రెగడ భుజంగ
రాయరాజేంద్ర పుత్రికారత్న మైన
హైమవతియును సత్యవారాయణుండు.

సీ|| శ్రీమద్రమామాని నీమణీప్రవిమల
స్వాంతపంకజాత భాస్కరుండు
స్వకోక విషయగర్వ గ్రస్త దైత్యు
వాహినీవిని వైశ్వానరుండు
శ్రోధలోభాతికత్రుసమా హమత్తదం
తానభావీమృగ నాయకుండు
నిర్జరమానీంద్ర నికురుంబ విమలస
త్కల్హర శర్వరీకాంతుడైన

గీ|| హరియొసంగు భోగభాగ్య దీర్ఘాయువులను
ననభుమంత్రిప్రెగడ భుజంగార్కృత
యైనసీతావిజయ రమా హైమవతిఁ
దద్యరుండు సత్యనారాయణోద్వహునకు.

సీ|| శ్రీమదినీ బాలికామానసోత్కల్ప
పంకజభాస్వత్ప్రభాకరుండు
నమితనిర్జర సంఘామనీయమఖిలు సం
ఘటితరత్నప్రభాకరిత చతుఁడు

సత్త్వచయోన్మూత సారభాస్వితమరు
 వంకురవ్యాప్తదిగంతరుండు
 కరిరాడరాతి నక్షత్రభాభంజిత
 చక్రబానితకరసారసుండు

గీ|| శ్రీరమేశునికృప వలరెడరుగాత
 భుజగరాయతనూజయా విజయలక్ష్మి
 న్ద్రమన్నాటి సత్కులవాఢచంద్రుఁ
 డైన వేంకట సత్యనారాయణుండు.

సీ|| శ్రీరాధికాధరామృత సుఖాధారలఁ
 గ్రోలువాఁ డభిలంబు నేలువాఁడు
 వత్సస్థలమునఁ బుష్పపుబేరులెన్నియో
 వ్రేలువాఁడాగమ కాలివాఁడు
 క్షిణములోపలను లోకములఁ దెంపముగింపఁ
 జాలువాఁ డభుములదోలువాఁడు
 ననవరతంబు యోగానందవార్ధిలోఁ
 దేలువాఁడరికేలఁ గాలువాఁడు

గీ|| మేలువాఁడర్థజనముల పాలివాఁడు
 కలిమిచెలితోడు పానుపు చిలువతోడు
 సకలవేషమృలుసువేషఁ జాలువాఁడు
 వాఁడుమీశోక్త్య లీడేర్పు వాఁడునేడు.

4.

సీ|| శ్రీనివాసాధవుండీ నభూనరులకు
 సిరిసెప్పడును దయనీయుఁగాత

శ్రీభారతీకుండి శోభనదాంపత్య
మునకాయువునొసంగి మనుచుఁగాత.
శ్రీమేనకాత్మజా న్వామియాయగలికి-
కాశ్వలైశ్వర్య మ్మొసంగుఁగాత
శ్రీవిఘ్న పతికరుణా వంతుఁడగుచునీ
యమశమ్మునకవిఘ్న మునువుఁగాత

గీ॥ నయనీతావిజయ రమా హైమవతికి
వడ్డమన్నాటి సత్యదేవప్రభునకు
శ్రీమహారాజవిరుడ మంత్రపెండ భు
జంగరాట్కవిమాతంగ మంగళాంగ.

5.

81. సూరిసుబ్బారాయ శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థానము తణుకు తాలూకా బోడపాడు అగ్రహారము.
తెలుగాణి వైదికులు. ఆపస్తంబసూత్రము, భారద్వాజ సగోత్రము. తండ్రి-
రామానధానులుగారు. తల్లిలక్ష్మింబ. ప్రభవ సంకర్షర మార్గశిర బహుళనవ
మిగురువారము జననము. పీఠసంస్కృతపండితులు. శ్రీకాశీలోఁబడమూఁడు
సంసత్సరములు గురుకుల వాసముఁజేసి పఠంజలిమహాభాష్యకాంతిఁజేసినవారు.
వీరిని వ్యాకరణపండితులనుగాఁజేసినవారు బ్ర॥ దండిభిష్ట విశ్వవాధ శాస్త్రి-
లుగారు. ప్రకృతియు విజయవాడ (బెజవాడ)లోఁ జర్పిమిషన్ సానైటి
హైస్కూలులో సంస్కృతో పాఠ్యయులు.

శ్లో॥ శ్రీసర్వోత్తమజంగరాయ నృపతేరే భోజపామ్యంకుతః.
భోజంపశ్యతి పామకేనుకవితా పాండిత్యమాగాత్మిల
త్వత్తోగారణనీయమాన కుభలేఖాదర్శనేనైవతు
శబ్దేశ్వవిశేషమానుకవితా పాండిత్యమాపేదితే.

1.

శ్లో॥ విద్యద్రాజభుజంగరాయ నృపతేకస్తాదృశోభూతతే
శ్రీరాజద్విజ రాజరాజకవిరాడ్భూరాజ నామాఖలు
శ్రీమన్మంజులవాణ్యపాఞ్చకృత నానాదేశ కార్యజ్ఞక
త్వన్నామ్నాయది నాగరాజ ముఖినాశేగీయతేత్వద్యతః. 2.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రిప్రెగడాన్వ యోదధివిధుంపూర్ణేందు మందస్మితం
ముక్తాహరకీరీట కుండలధరం సౌరాజ్యసౌఖ్యప్రదం
ఆవంకాద్భుత చిత్రచామరయుగం సద్రాజ్యచిహ్నంచితం
శ్రీమంతం సభుజంగరాయ నృపతి పాయదనాదిశ్చినః 3.

శ్లో॥ కస్తూరీ ఘనసారకుంకుమలసచ్చీచందనాలంకృతే
సామంతేపిమలేందు రత్నఖచితే వైవాహికేమండపే
పాయాసుస్సునధూవరౌ సనియసౌ సౌభాగ్యభాగ్యోత్తమా
ఆసీనావనిశం తదంజలిపుట న్యస్తాః పవిత్రాక్షతాః 4.

శ్లో॥ కాంచీనూపురహరికంకణ లసత్కర్ణావతం సోజ్వలాం
సీతాహైమవతీవి పూర్వకజయే నాహూతలక్ష్మీంజరః
శ్రీమద్వంకట శబ్దపూర్వకలసచ్చీ సత్యనారాయణః
కన్యాంపర్యణయద్వదాసు మనసాంపుష్టిస్సువర్ణాపరీత 5.

శ్లో॥ శ్రీసౌగంధ్యమదాంధ సింధుర ఘటాసంఘటినాద్దుస్తరః
దిగ్రోదన్యమ విభేచంద్రవిలసత్కర్పూరదీపావళిః
మంత్రిప్రెగ్దభుజంగరాయ నృపతేః కన్యాప్రదానోత్సవో
బోభోన్నైథిలదేశగాజ తవయాకల్యాణానన్మోహనః. 6.

82. కాలనాథభట్ట నారాయణకౌస్త్రిగారు.

వీరు కాకినాడ తాలూకా, ఆర్యపట్టణమనామలు. వైదిక బ్రాహ్మణులు. కృష్ణయజుర్వేదములు. భారద్వాజగోత్రులు. ఆపస్తంబమాత్రులు. కాసలనాడివారు. అనితల్లికలువచేరు కాసనములోను, ముమ్ముడిసింగభూపాల అక్కలపూడి కాసనములోను పరిహితాచార్యులయొక్కయు మల్లినాథాచార్యులయొక్కయు సంకమలోని కాలనాథీయమను ధర్మికాస్త్రైకర్తయైన కాలనాథుడుమొదలు కాలనాథ భట్టయనుగృహనామముగలవారును వైద్యాది సర్వవిద్యా స్వతంత్రులగు వేంకటకామ్యులవారి పుత్రులును రెండు వందల యేబది రామపట్టాభిషేకములుచేసి యిరువదినాలుగు శ్రీమద్రామాయణ ప్రతులువ్రాసి భుక్తులపదక్షిణగానిచ్చిన వేంకన్నగారి పౌత్రులును దమ పూర్వులవలెదామను వైద్యవిద్యా స్వతంత్రులును వేదాంతములనుండవరశంకరులును యజుర్వేదమందు సాంగాధ్యాపకులును, నిర్విఘ్నముగనిరువదియైదువత్సరములు స్మారాగ్ని హోత్రము నొనర్చిసప్తపాకయజ్ఞములు కేసిన సూర్యనారాయణకౌస్త్రిగారి కనుజలైవారివలనఁ దమవలెసర్వవిద్యులుఁగలు పఁటడివానియం దాచరణము గలిగినవారును, ఉభయభాషాపటిమగలిగి బాణాసురవిజయమును నొకచంపువును, హనుమద్విజయమును నొకగంధమును, సంస్కృతమునఁజేసిరి. ఆంధ్రమున శ్రీరామకళికమును రచించిరి.

శ్లో॥ గుహావిహారిహరహృన్మహాగుహా విహారకః
స్సహామహాః ప్రవర్ధనోగుహాతీకాయావిక్రమః
అహార్యరాధ్యోహరివహా హీకృతాహిమర్దనః
క్రియామృభాని సంకతం భుజంగరాట్పురావతేః 1.

శ్లో॥ కలమలాచలా కలప్రలాలసాదరాంచితః
కలాపిలాంఛనప్రియః పలాకనేకనాకనః

పలారిసచ్చిలాభరుక్మలాగరాధినేవితః

క్రియామృభానిసంతతం భుజంగరాట్సుతాపతేః.

2.

శ్లో॥ శురాశురాదరాత్పితోమురాంతకః పరాత్పరః

కరారవిందమూర్తి మద్దరాది పంచలక్షణః

ఇరాభరాక రామరారిరాజరాజివారకః

క్రియామృభానిసంతతం భుజంగరాట్సుతాపతేః

3.

శ్లో॥ శునాశునాభవిగ్రహో శునాశునాశనః పరో

వనాశనావిశేరతః కునాశనపునాతినః

ననాటనాప్తకాననాట నాగపాలనాఽరః

క్రియామృభాని సంతతంభుజంగరాట్సుతాపతేః

4.

శ్లో॥ యమాదిమాట్టయోగయౌక్య మాధిగమ్యచ్ఛివః

కుమాసమాదిరాత్ప తంక్షురాదిపూనుఃపరివరః

క్షమాసమాభిమానభృష్టమాదిరాక్షిపాంతకః

క్రియామృభానిసంతతం భుజంగరాట్సుతాపతేః.

5.

30. మైనముపాటి హనుమంతరావుగార.

వీరి నివాసస్థలము ఎంగవోలుతాలూకా మైనముపాడు. ఆఱుతేల నియోగులు ఆపస్తంబ సూత్రము. భారద్వాజగోత్రము. తండ్రి సీతారామయ్యగారు. తల్లి పుల్లమ్మ. విజయసంవత్సర చైత్రమహళ త్రయోదశి జన్మ దినము. ప్రస్తుతము ఎంగవోలు ఏ. బి. యం. హైస్కూలులో స్కూలు ప్రెసలు విద్యార్థులు. అన్నలు రాఘవరావుగారు వెంకటప్పయ్యగారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. రంగనాయక తారాచరి. 2. తానీజు. (విషాదనాటకము.)

ఉ॥ శ్రీమహానీయరూపమవిశేష, సమంచిత వాగ్విలాస,యా
భూమిధరాత్మజాత, పరిపూర్ణదయాకర, లోకమత, మా
కామితముల్యుతంబు ననుకంపమెయి న్నెల యంచుతల్లి, మా
హైమవతీవధూతిమన హైమవతిం బతితోడఁబ్రోచుతన్. 1.

ఉ॥ కూతురివాహమంచుఁ గవికోటులఁ బిల్వగఁబంచివారిచేఁ
గైతలనందివారలను గారవమొప్పుఁగ నాదరించి వి
ఖ్యాతిదిగంతభూమల నఖండముగా నెలకొల్పినట్టియి
య్యోతతపుణ్యమూర్తి సుజనానందక్షు భుజంగరాయనిన్
భూతనయామనోహరుఁడు పూర్ణచిరాయురుపేతుఁ జేయుతన్. 2.

సీ॥ జిహ్వద్వయంబునఁ జెలుగియుండుటఁజేసి
యేకజిహ్వత్వంబు నిలను నిలుప
నెమ్మిరంద్రాన్వేషణమొనర్చుటను రం
ద్రాన్వేషణత్వంబు నడఁగిజేయ
నేలపైఁ బ్రాకుటంజేసి దుష్టగణంబు
నేలపైఁ బ్రాకించు నేర్పునూప
పక్షపాతంబున బాధఁజెందుటఁజేసి
పక్షపాతగణంబు భంగపఱుపఁ

గీ॥ గోరితొలిభవ మందలి కొడుకలెల్లఁ
దీరిచికొనంగ వచ్చియుద్గీర్ణలీల
నవతరించిన భుజగుడ్డో యనఁగమించె
నమలయ్యుతుఁడు భుజంగకాయాభిధుండు. 3.

సీ॥ మహానీయకావ్య నిర్మాణ ధుర్యులరన
భవదీయకృతకావ్య పాఠిసాక్షి

పండితసమ్మాన్య భావనులరసమీ
 సకలాంధ్రపండిత సభయోసాక్షి
 అతులసంపద్విరాజతులన మికున్న
 రాజాది విరుడవర్గంబెసాక్షి
 ధర్మమార్గానువర్తన తత్పరులన మీ
 శాంతమొల్కెడిముఖ సరణిసాక్షి

గీ॥ ఇన్నింటికిమీదుకీర్తి యతున్మన్నతముగఁ
 బర్వఁగడుఁజెన్ను మీఱునీ యుర్విసాక్షి
 మంత్రిపెగ్గడవంశ్య ! సమ్మాన్యచరిత
 సకలజనగేయ ! రాజాభుజంగరాయ !

4.

ఉ॥ ఆయతచారులోచనుఁ డహిర్వృత్తితేజఁడభీష్టసిద్ధుఁడుం
 బాయక నెల్లవేళలను భక్తులకొర్కెల దీర్పువాఁడువా
 రాయణుఁడబ్జకుంబ్రియుఁడు రాజలలాముఁడు శౌరిసత్యనా
 రాయణులక్ష్మితోడ ననురాగునిఁజేయును గాతసర్వదా. 5.

84. ఎడవల్లి శంకర సోమయాజిగారు.

వీరి నివాసస్థలము కృష్ణా డి॥ తాలూకా నందిగామ. తెలుగాణి
 వైదికులు. ఆపస్తంబసూత్రము. ఆరేయసగోత్రము. తండ్రి అప్పయసోమ
 యాజిగారు. తల్లి సీతాసోమి దేవమ్మగారు. వృష సంవత్సర మాఖ బహుళ
 అష్టమి వీరిజననము. ఆమూలాగ్రముగఁ గృష్ణయజుర్వేదము మూలమున,
 ఆధానపంచకము శ్రౌతమును, గర్భాధానాది షోడశకర్మమును సంస్కృ
 తాంధ్రకావ్యములును, కర్మకాండ ననుసరించిన యావధర్మకాస్త్రమును,
 జ్యోతిష కాస్త్రమును, ఆమూలాగ్రముగ వైవాగమమును అధ్యయనించి
 విద్యార్థులకుఁ జెప్పటయేగాక దక్షిణవల్లూరు యెన్నేట రాజావారి యిలాకా

కొప్పాక మొదలగు వింకన నేక స్థలములయందు చాత్యత్వము వహించి కైవాగమ, స్కార్తకర్మమును, పికింద్రాబాదు మొదలగు ననేకస్థలములయందు నేత్రాద్యవధానములును, మహాపండితా గ్రేసరుల యెదుటనిరారంభముగా నెరవేర్చి, ఆగమజ్ఞ, శిఖామణి, యాజ్ఞాకాగ్రణి, నేత్రాద్యవధాన వేది, యనబిరుదములతో బంగారు పతికములను బహుమతుల నందిన వారు. ఇప్పుడు లక్ష్మణగ్రంథముల జదివి కవిత్వము జెప్పటయెగాక కష్ట సాగ్యముగు నేత్రావధానముతోనహా, అష్టావధానమును జేయుచున్నారు. మఱియుఁ గర్మకాలంక ననుసరించిన ధర్మశాస్త్రములయందుగల రహస్యాంశములను, అంగీకరించుచున్నారు.

“శతమానంభవతిశ తాయః పురుషః శతేంద్రియ ఆయుష్యే వేంద్రియైః పరిత్ఫులి.”

ఉ॥ శ్రీకరుడవ్యయుండు సురసేవితుఁడాద్యుఁడనఁతుఁడుర్విశోభాకరుఁడాది ఘోషి సుమబాణునితండ్రియనారతంబునీ లోకములెల్లనిండి మనలోననియించెడు శౌరిలక్ష్మీయున్ మీకొనగూర్చు నెప్పుడును మీరలుకొనిన శోర్కలన్నియున్. 1.

ఉ॥ సూరిజనాభివింగనినఁ జూపవలెంగడుభక్తి, బీదల న్నోరుపుతోడఁగావలె నుండినయంత కొలందింపతులొ మీతినప్రేమలన్నొకరి మీఁదమఱొక్కరు జూపఁగావలెన్ ఈరుప్రవేశమున్ననిన యింటికపారపు కీర్తిలేవలెన్. 2.

గీ॥ నేనుముక్త్యుల ఎల్లరాస్థానములను
మన్ననలఁబొంది బిరుదులంగొన్నవాడ
వేదకొస్త్రాది బహువిద్య విదుఁడనిష్టు
నేను నీడెన్నికంకర సోమయాజి.

85. ఓకారము గురవరాజ కవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము నెల్లూరుజిల్లా కవిగిరిదుర్గము తాలూకా నల్లగండ్ల గ్రామము. ప్రస్తుతము విద్యాధిత్వమున గుంటూరుజిల్లా నరసారావుపేట తాలూకా కొప్పరములోనుండిరి. కాస్యపగోత్రులు. తండ్రి శంకటసుబ రాజుగారు. తల్లి రామానుజమ్మగారు. జన్మదినము జయసంవత్సర కార్తీక బహుళ పంచమి సోమవారము. ఆకుకవిచక్రవర్తుల కన్యలు. అష్టావ ధానా శుకవిత్వముల నిప్పుడివుడె యభ్యాసపడుచుండిరి.

కా॥ రాజత్సత్కవితాభివర్ధనత గీర్వాణాంధ్రభాషాద్వయిం
దేజమ్మగృహగోనంగరేసివ జగద్విశ్రాంత కీర్త్యన్నతుల్
భోజిత్వావల కృష్ణరాయనరపాలున్ తున్నమకకారమే
యోజంగాండగ న్నులట్టిదు భుజంగోర్వీకుడోసత్కవుల్. 1.

ఉ॥ ఏతరుణీమితశక్తికృప యించుకఁబర్వినఁ బోవులేములే
నాతిగీమామబ్జము జనార్దనఁడేసతి జీవితేకుండే
భీతకుగంగలోచనకు వేల్పుచెలుల్పని కత్తెలాసరో
జాతపతాకలక్ష్మీకృప నాకునధూనరుల నితాంతమున్. 2.

మ॥ మురువుంజూపి రమాసతీమణికి సమ్మానంబు ప్రాపింపభా
స్వరవైకుంఠపురీ నిశాంతము మునీశచార మున్వీడిను
స్థిరచిత్తంబునఁ బాలవెట్లనడుమన్ దీప్యత్యుఖంబందుక్రి
ధరుండ్రశ్రాంతము నీవధూనరుల నొందంతీయుతన్ సౌఖ్యమున్. 3.

మ॥ కరిచర్మంబును బన్మకేరులును భిక్షాపాత్రమంగాంచి యీ
శ్వరుండీతండగు మాకుమారికితండో ప్రాణేశుండంచుల్లసం
బురహింజూపెడి చెత్తికత్తియల మోముంధమ్మిచే నాగియీ,
శ్వరునుద్యానా పుత్రకండేల్విన యుమానామాషీ మిమ్మెలుతక.

కా॥ రాజాబాహుదరాది మేల్పిరుడముల్ రాజిల్లనెవ్వఁడు రా
రాజుల్ సత్కవిరాజులున్ బొగడఁగన్ రాజ్యప్రతంత్రంబులన్
దేజంగించియు సత్కవిత్వకలన్ విద్యావిశేషమునన్
భ్రాజిల్కిరిని గొన్నరాట్కవిసుతం బ్రాపించుఁగళ్యాణముల్.

సీ॥ మీతల్లిదండ్రులమేయ సౌఖ్యాఘృతై
కనికరమ్మున మిమ్ముఁగాంచుచుండ
స్తుతభావసౌభాగ్యవతి హైమవతి భవ
దర్శంగియానంద మందుచుండ
మీయత్తమామలు శ్రేయస్సమున్నతి
వంకాభివృద్ధిగా వలలుచుండ
సోదరీసోదరా మోదంబులోడ మీ
యెల్లబంధువుల మేలెసఁగుచుండ

గీ॥ నఁనిమీయిలై యిల్లుగానమరుచుండ
మఱిపురానట్టి చెలిమిమమ్మరయుమయ్య
గాజదోంకారవుంగురు రాజకవిని
అమలగుణధుర్య సత్యనారాయణార్య

6.

రిరి. గుండు సోమనాథకౌస్త్రీగారు.

వీరి నివాసస్థలము ఖాకింకోట. కరణకమ్మవైదికులు. ఆశ్వలాయన
నూత్రము. అగస్త్యగోత్రము. తండ్రి బుచ్చయ్య కౌస్త్రీగారు. తల్లివరసమాంబ.
ఆనందసంవత్సర ఆశ్వయుజ మాసమందు జన్మించిరి. వీరాంధ్రగీర్వాణసాహి
త్యములందును, వ్యాకరణకౌస్త్రమందును, సంస్కృత కవిత్వమందును బ్రవీ
ణులు. పెక్కురస పోహితీవంతులనుగాఁజేసినవారు. వీరుచాలకాలమునుండి
ఖాకింకోట సంస్థానాధిపతులగు శ్రీమార్కెళ్లశేంకటాచలము పంతులువారి యా

స్థానవిద్వాంసులు. వీరు రచించిన గ్రంథము, భీమవిక్రమము. వ్యాయోగము. ఆముదిరము.

శ్లో॥ కళ్యాణంకలఘాతకాంతి కలితః కళ్యాణసత్కార్యుక్తః
కళ్యాణాంబరబాణపాణిరనిశం కళ్యాణనామజ్వలః
కళ్యాణాలయసర్వసద్గుణనిధిః కాంగోజ్వలద్విగ్రహః
దంపత్యోర్విదధాతుశంభురుమయాపాకింస నానందధీః 1.

శ్లో॥ గౌరీపాదపయోజ సంక్రవావిఘ్నోపస్థిన్న సర్వాంగుళిః
పామణాక్రమణా సహిష్టురసక్పన్నంచన్నివాలంబయన్
పర్యాయేణపదానిసప్తవిధిని ద్యోంకారయానీలయా
దంపత్యోరమ రాగమాకలయతాదన్యోన్యమాద్యశ్శివః

శ్లో॥ మార్కండేయ సమాయమేవితసు తాన్మార్కాండచంద్రానలై
ర్భాస్వత్ర్యంబక సుందరాశ్యరుచిరస్సేర్పరాధరో స్థోజ్వలః
శ్రీగౌరీపరింభ సంభృత లసత్కృష్టిరవక్షిప్త
ప్రవృత్త్యంజయనామశోభితయశాబాలావిమూదంపతీ. 2.

శ్లో॥ కాంతాంవక్షసితత్పహోదరయుగింషేత్రేచ హారావళో
బిభ్రత్తత్పరుంకగస్సకుతుకోనాభోచతన్మందిరం
పాయాద్దైమవతంపధాంపరమిమం శ్రీసత్యనారాయణం
దత్వాయుశ్శరమక్షయాభిలసుఖంప్రీతంచలక్ష్యపతిః 3.

87. ద్వివేదినారాయణశాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము వింజరము. ఆరామద్రావిడులు. ద్రాహ్యయణసూ
త్రము. భారద్వాజగోత్రము. తండ్రితోటరాజు శాస్త్రిగారు. తల్లిశాగాంబ.
సర్వధారి పంచస్మరణానుభూతకారక జన్మదినము. వీరుపామవేదముందును,

సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యములయందును. నుభయకవిత్వములయందును బ్రవీణులు. వీరు స్వగ్రామమున సంస్కృత పాఠశాలలోఁగొంతకాలము ఉపాధ్యాయులుగానున్నవారు. ముద్రమండలస్థ సంస్కృతకలాకాలా పరిశోధకులగు, రా. కృష్ణమాచార్యులవారినిల్ల బాలసరస్వతీ బిరుదంబును, కాకినాడ తాలూకా బోర్డు ప్రెసిడెంటు గారగు గంటిసుబ్బానాయఁడుగారివల్ల, ఉభయ భాషాకవిబిరుదంబును బొందినవారు. ప్రస్తుతము, ఎర్నగూడెము, గౌరీపట్నము ప్రాథమికులు చిత్రాడగ్రామవాస్తవ్యులునగు శ్రీరాజాచెలికానిల చౌరాపుగారియొద్ద నాస్థానపండితులుగనున్నవారు. వీరు రచించిన సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు:—1. శృంగారరసాయనభాణము, సంస్కృతము. 2. స్తోత్రరత్నావళి, సంస్కృతము. 3. విక్రమోర్వశీయనాటకము, సంస్కృతమునకుఁదెనుఁగు. 4. రత్నావళి, సంస్కృతమునకుఁదెనుఁగు. 5. జానకీపరిణయనాటకము, సంస్కృతమునకుఁదెనుఁగు. 6. రుక్మిణీకళ్యాణము, అచ్చ తెనుఁగు, 7. హాస్యసుదానిధి, (బిద్దచట్టియము) 8. రసాభాసము, 9. మురారిశతకము. ప్రస్తుతము కాళికాపురాణము ఆంధ్రీకరించుచున్నారు.

కా॥ శ్రీరాజీవ ముఖేపయోధరలసచ్చిగంధసంవాసిత
స్ఫూరోదారభుజాంతరుండు ధరణీభామమనోభర్తగం
భీరస్వాంతుండనంతుండాశ్రితజన ప్రేష్టుండు విష్ణుండుప్రా
గ్భాంబోమతి నీనధూవరులదాఁగారుణ్యభావంబునన్. 1.

కా॥ శ్రీవాణీకలభాషిణీ హృదయనీరేజాత భానుండుచి
ద్భావుండిధలలాటలేఖనకళావ్యాపార పారిషాఁడున్
దేవేంద్రాది సురాభిపూజతుండునై దీపించులోకత్రయా
దేవుండివుతనీనధూవరులకున్ దీర్ఘాయురారోగ్యముల్ 2.

ఉ॥ శ్రీయమవతీ లలామయు నశేషసురార్పితుఁడైనయాదినా
రాయణమూర్తియన్ భుజగరాయయనుంగుఁగొమార్చెయెననీ

తాయీజీదర్శనీ ప్రియుఁ డుదారగుణాద్యుఁడునైనసత్యనా
రాయణరావుకున్ నిరీతిరాయువొసంగుతఁ జేర్చితోడుతన్ 3.

సీ॥ వాణీవిరించులవలె నుండుఁడుమా
వారికేవోకొంతపోరుకలదు
శ్రీకేశవులరీతిఁజెలఁగుదుఁడుమా
వారికైనను లోటువరలునుం
యలపార్వతీశులవలెనుండు రండుమా
వారికైనఁగొంతపరిధవిల్లు
వతిమన్మథులపోల్కెల్లెగాలుదు రండుమా
వారికైనఁనరువారడియును

గీ॥ భార ! యీచింపఁ జృతభాగ్యమహిమ
యేటిలోటునుగనసున్నయేడనైన
నీరికిని నీరెసాటియై వెలయుచుండి
సకలసుకవీంద్రులకు భుజంగరాయ 4.

కా॥ పావ్యత్యాః పరిణీతిమంగళ కథితత్వేకహస్తంపున
జ్ఞానత్వాబహుమితీశభూషణ చయోనమోస్తమాంగోజ్ఞా
పశ్యంతంజగదీశ్వరః ప్రహసితో హస్తేనసందర్శయచ
దేవ్యాఃపాతుపభూషణ సకరుణంచంద్రాద్ధిమాదామణిః. 5.

88. బొగ్గవరపు శ్రీరామ శర్మగారు.

పీరి నివాసస్థానము త్రిపురుషోద్దేశముగ నుంటారు జిల్లా వినుకొండ
తాలూకా చితాపురం అగ్రహారము. అటువేలనియోగులు. ఆపస్తంబమూత్ర
ము. భారద్వాజసగోత్రము. తండ్రి సుబ్బరాయకవిగారు. తల్లిసీతమ్మగారు.
విశోధికృత్సంవత్సర జైత్రబహుళ 30 బుధవారము. ఆశ్వనీ నక్షత్రయుక్త

జన్మదివసము. పితామహుండు పాపరాజామాత్య భూషణము. వీరాంధ్రగీర్వాణ భాషాభిజ్ఞులు. మిత్రభాషాకవితాభిజ్ఞులు. “విగతభవపాశ ! అలవాలవేంకటేశ !” అని బాగవతకథతో సీసశతకమును జేసిరి. వీరికి పితృగౌరవ నుబ్బరాయకవిగారు అన్నివిధముల నాజనకసములే “భద్రగిరిసీతారామచంద్రప్రభో” అనిరామాయణకథతో శతకమునుజేసిరి. (మూడు యామములలో) వీరు వడ్లమన్నాటి వేంకటాచల ప్రభువుగారియొద్ద నాస్థానపండితులు. విశ్వగుణాదర్శము తెనుఁగు సవరణకర్తలు. వీరు పెక్కురస బంచకావ్యములను బరింపించిన విద్యాప్రదులు. వీరి యీ శ్రీరామశర్మగారికి ఫాలమంగు పాదతాతింకమిడి, “ఓ, న, మః,” మొదలు, ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్యపాంగతునిగజేసిరి. ఈశ్రీరామశర్మగారును వైదిక వైష్ణవనియోగి భేదవృత్తిలేక, మూకులకు మురారినాటకమునఱకు సాహిత్యకవితా విశేషబోధనలయ వారు గద్వాలమొదలు సంస్థానములలో రాజీనాస్త్వికారులైయున్నారు. మాపాసకులుగాన, “రామసింధు మనపాలఁగలండు విచారమేటికిన్” అనుమకుటముతో శతకముంజేసిరి. బల్లారి జిల్లావారపనహళ్లిలో నెడ్లమన్నాటివేంకటాచల ప్రభువుడివ్వికలెక్టరుగానుండి తాలూకా గుమాస్తాపనినిచ్చి చేయించిరి. తర్వాత నిప్పటికి సంవత్సరము క్రిందటివఱకు ఆచితాపురగ్రామ గ్రామణిగానుండి ప్రస్తుతము నరసరావుపేటలో స్థిరమైననివాసమందిరమును, ఏర్పరచుకొని సకుటుంబముగ వాస్తవ్యులయిరి.

మ|| తినుసౌఖ్యంబున, గానమాధురిని, గాత్రశ్రోత్ర పరవంబులగ్న
న్ననఁగల్గించుచు, సృష్టికార్యమునకున్, వాఁడోడు జేఁడోడునై
యనుమోచించిడువాణి, నాస్యగృహ మందత్యంతమాప్రేమని
త్వినలోకేశ్వరుఁ డివ్వఁగూడరల సప్రేమమ్ముగాఁ బ్రోచుతన్.1.

వీ|| పలుకువెలందితోబలుకఁ బ్రాఁజదువులఁ
గన్న నేలుపు, తెద్దగన్నవాఁడు

కడకంటనుడివోని కలుముల వెలయించు

కలుముల జవరాలు గలుగువాడు

కొలలనువిడలింప గలుగువేలుపుచేటి

మిన్ననుగూఁతుగాఁ గన్నవాడు

వేడివెలుంగుచే వెల్లు జోరునుగనుల్

గాజుగాలను నేల గలుగువాడు

గీ॥ పాలమున్నీటి తరగలఁదేలువాడు

మన్నుమిన్నునుదానయి యన్నవాడు

నైనవెన్నుఁడుప్రోచునీ యాలుమగల

గోరుకోరిక లెల్ల కేకూరఁజేసి.

2.

మ॥ గురలున్ సర్వజ్ఞాధిపుల్ ప్రమగులున్ జోహారుల్కింప, నా

హరియున్ సప్తయు, సృష్టి కార్యములుఁ గర్తవ్యంబులుండెల్పుగన్

గిరిరాణ్యందనియర్థదేహమున రాణింపంగ భద్రాసన

స్థిరతన్ వెల్గిన రాజశేఖరుఁడు రక్షింతున్మిమున్ చంపతుల్. 3.

సీ॥ పిలిపించెనేమేటి ప్రేమదైవాఱంగ

సుకవిపండిత కడంబకమునేఁడు

పెట్టించెనేమేటి ప్రీతిమైన్మిమ్ము

ప్రాన్నముల్కల్ప మేకాధ్వరముగఁ

గప్పించెనేమేటి కాళ్ళిరవున్ నేల్వ

లిమ్ముగావిద్య దంసమ్ములందు

వెలయించెనేమేటి విమలయశంబభి

లాశాంగనామణిహానితమనఁగ

గీ॥ నట్టిసుకవి ప్రభువరణ్యనభిలగణ్యా

భుజగభూపాలదేవేంద్రుఁబుణ్యపాండ్రు

పరగుణనిధానుసుకవితావర్ధమాను
శ్రీసతీపల్లభుండు రక్షించుఁగాత.

4.

సీ॥ కవిరాజభరణ జంగమదేవతాభూజ

భూజనస్తపనీయపుణ్యతేజ
తేజఃప్రభావసాధిత సర్వరిపురాజ
రాజన్మహాభాగ్య రాజరాజ
రాజీవలోచనారసికత్వరతిరాజ
రాజతాచల శివగావరాజ
రాజాశ్వరాజ నిర్మలకీర్తిసురపూజ
పూజనీయోజ్వల పుణ్యగణ్య

గీ॥ గణ్యమంత్రిపెగడ భుజంగవృషవర్య
ధైర్యజితహేనునగవర్య ధరణిధుర్య
సతిసుత్రాత్రుజామాతృసహితుమిమ్ము
విధిహరిహరులు బ్రోతురు విహితగతుల.

5.

ఉ త్వ ల మూ లి క .

శ్రీరమణీశశంకరు లచింత్యపవిత్ర చరిత్రులిప్యజే
లూరుపురీవరంబునను లోచనసంపదసార్ధకంబుగా
హరివివాహవేశయని హైమవతీ సతిసత్యవేంకట
శ్చారమణీశయు క్త ర ని సర్వసుపర్వసమేతులైనయా

సారసగర్భవాసవుల సారకుఁజూచి జయాదిహోమమం
దేరసయు క్తహవ్యములు నిర్మలనిస్తులచిత్తులైనవే
సారకునారగింపనహసాదని వారును వారివారలం

గూరిమిచిల్చుకొందు చమకోరిక దీరభుజిచువేళని
 స్సారపుకూగలేనహి ససారమునన్నము భక్త్యభోజ్యముల్
 నోరులు మారఁజేయుఁగదనోద్య పదార్థములేకమైనలే
 దోరిటనూరు గాయలు మహోన్నతరుచ్యములందుఁదిందుమం
 దారసుమాలి గంపలునవారతమున్వెసఁగుమ్మరించిరా
 థేరమ్మదంగతమ్మట విభేదము గ్రాహ్యముగాకయుండన
 ట్లారమణీయలాస్యగతి లాలసపల్కులుగల్గి హేమగిం
 ఛోర్వశిఁగూడి పాడఁగ విమోహించివులు విప్రతైరిప
 హ్వరమణీయతంచనిరి వైశ్యులుబాహుజులవృడేతిమిన్
 సారెకుఁగూడ్చయత్నములె సల్పిరిపాదజలేమనన్వలెన్
 ధీరులువేదవేత్తలును దివ్యము భవ్యమటంచుబల్కుచున్
 సారెకునాది దంపతులె సాటికి మాటికి వీరి కంచువే
 దేరితవాక్యవైఖరివదించిరి నూరు పదారువర్షముల్
 గూరిమిలు త్రైపాత్రులను గుంపులు గుంపులుగాఁగనన్వలెన్
 ధారుణినిన్న యప్పుడెతిధాస్తవిరాహారి శంకరుల్ దయన్. 6.

౫9. బొగ్గవరపు రామకృష్ణశర్మగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరుజిల్లా వినుకొండ తాలూకా చితాపురము
 అగ్రహారము. అఱువేలనియోగులు. ఆపస్తంబసూత్రము. భారద్వాజస
 గోత్రము. తండ్రి శ్రీరామశర్మగారు. వికారిసంవత్సర శ్రావణ బహుళ ౫
 ఆదిపాఠమర్ధ రాత్రివేళ శ్రీకృష్ణోద్భవకాలమందు జనించిరి. ఇప్పటికి పదు
 నేను సంవత్సరములు. వైశాఖకార్యము పఠించుచున్నారు.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రపెగడ శ్రీమద్వక్త్రమన్నాటి సంకజా
 రాజాభుజంగరావ్యేంకట్రామ ప్రభుసుతావిహ

- శ్లో॥ శ్రీహైమవతి సీతావిజయఃకీర్తి ముదోద్వహన్
శ్రీమశ్శేవంకట సత్య శ్రీవారాయణవిభుర్మధా. 2.
- శ్లో॥ యథాగౌరీపరిణయే శంకరోబాకశంకరః
సీతాపతిరుక్మిణీ కావివోద్వాసమహోత్సవే 3.
- శ్లో॥ యావద్వసుమతిభాతి యావచ్చంద్రదివాకరా
తావదేతావరా పుత్రప్రాత్ర నప్తుభిరావృతా
మహదైశ్వర్యసంయుక్తాతిష్ఠితామాశిషాసతాం. 4.
- శ్లో॥ యావత్తీర్థతి కాశ్యపీశ్వరకృపా సంశోభితానందితా
యావచ్చంకరభావ్యసార లహరీసద్బుద్ధిభాజాంహృది
యావద్రామకథా సుధామధురిమా యావద్భవశ్శంకర
స్తావత్పుత్రకపాత్రనప్తుసహితావాస్తావిమాదంపతి. 5.
- శ్లో॥ యావచ్చంద్రదివాకరాగగనగా యావద్ధృసమ్ముగ్ధిర
స్తారామండల మభ్రగంహరిహరారక్షాభిశిక్షాకరా
ధాతాస్థానరజంగమ త్రిభువన స్రష్టానలోర్ధ్వంజ్వలే
త్తావత్పుత్రకపాత్రనప్తుసహితా వాస్తావిమాదంపతి. 6.

90. బుల్లు మల్లుసోమయోజులుగారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరి జిల్లా రాజవోలు తాలూకా పాడగట్ల వల్లి రామచంద్రపురము. వెలనాటి వైదికులు. ఆపస్తంబనూత్రము. గౌతమన గోత్రము. తండ్రి పడంగసహితవేదాగ్రయన సంపన్నులునతని గ్రహీతల్గు వెంకయ్యగారు. తల్లి సుబ్బమ్మగారు. పుష్పసంకర్షర మార్గశిర బహుళ చతుర్థిజన్మదినము. వీరు వేదమందు ఘనాంతమునఱకును శ్రీభాష్యము వ్యాస శిష్యవగైరాలక్షణగ్రంథములయందును శ్రోతమందును, ఆధానపంచకమునఱకును స్వార్థమందుఁబూర్ణముగాను సాహిత్యమందు సంస్కృతములోను

బ్రహ్మములు. ఎర్రమానమువలకు మీరు ఉల్లాసు సంస్థానాధిపతులగు కందుకూరి లక్ష్మీప్రసాదరావుగారు చేయించిన ప్రమాదీన సంవత్సర శ్రావణశుభ యందు అగ్రేసరత్వమును వహించి యున్నారు.

శ్లో॥ అంకేనాధునిషేదివాన్ గిరిసుతా నక్షోబదుగ్ధంపిబన్
నస్యోరోజజిఘృక్షయాం నిజకరం వ్యాకుచ్యచాపల్యతిః
నక్షోజేసతి తత్రతద్దతఫణిన్ దృష్ట్యాపృణాశాంకుర
భ్రాంత్యాసాదరమస్పృశత్సగణితామ్ పాయాదిమాదంపతి. 1.

శ్లో॥ శ్రీమద్భూరిభుజంగరాయ విడుఁబంపుత్రీ వివాహోత్సవం
ద్రవ్యంసమ్యగుపేత్యకైల తనయా శ్రీసత్యనారాయణః
తన్నామ్నాలసతత్త్వయం నరనధూయుగ్మస్య దీర్ఘాయుః.
దత్వారక్షతుపుత్రికాతతి మరం పుత్రైవకర్షోన్మతిః. 2.

91. భువనగిరి విజయరామ శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరు. తెలుఁగునాటి వైదికులు. ఆపస్తంబ సూత్రము. భారద్వాజగోత్రము జనకతండ్రి పట్టాభిరామ సోమయాజులు గారు. తల్లిబ్రహ్మేశ్వరమ్మ. పాలకపితృపట్టాభిరామ శాస్త్రిగారు. తల్లి రంగ నాయకమ్మ. తారణ సంవత్సరమాఘశుద్ధ ౧౫ జన్మదినము. గుంటూరు కలెక్టరుకచెపారీలోనువ్యాసము. 1. జీవయాత్ర, 2. భీష్మచరిత్ర, 3. హరిహర నాథశతకము, 4. మతవైదిత్వము. ఇవి వీరిచే రచియింపఁబడినవి.

కా॥ శ్రీకళ్యాణగుణాకరుండు, శుఖసంజేవుండు, సంతానభాగ్యాకల్పుండు, యశఃకరుండు, శుభగవ్యాపారి, యాశౌరి, యాయాకాలంబుల, నీవధూనరుల కాయాభావసంభావనోత్సేకుండై, సతతంబు వీరఁడు, ధాత్రీప్రేమరక్షింతురన. 1.

సీ॥ ఇచటసంగీత సాహిత్యసభల్ గూడె
రావమ్మ సీపుసరస్వతమ్మ !
ఇటనిత్యకళ్యాణ మెసగుచున్నదిరమ్మ
లక్ష్మమిందిడి వేగలక్షుమమ్మ !
ఇందువేదాళి కహీనసత్కృతిగల్గె
రావయ్యయిటుబమ్మదేవరయ్య !
ఇదెభక్తజనులు నిన్నేగొల్పెడినిరమ్మ
ధీయుక్తిచెలగ నారాయణయ్య

గీ॥ యనుచువేంచేసి విప్రయుగ్మాలినిఱచి
సేసలిడికోర్కెలన్నియుఁజెల్లునట్లు
దీవనలసల్పుచున్నారు దేవలిలిదె
సత్యహైమవతులకు భాస్వన్నతులకు.

2.

సీ॥ గుస్తులై నెత్తావిఁగురియు పుట్టుననంబు
నందుర్ముమ్మనుతేంట్లయారనంబా
చిగురుటాకులకునైజేరి సందడిఁబాటు
శుకపికాలాప విశుద్ధరవమొ
అత్మరవాను గుణ్యాస్వనింబ్రతికూయు
పికజాతసముదయోద్వేగరవమొ
మందమందానిలప్పుండమాన కిభావ
తీనాట్యసహితగుధ్వానమొక్కొ

గీ॥ నాఁగఁదనరు మనోహరరాగములను
బ్రీతనైతివటంచు విభ్యాతవాణి
యైదునలఁజేరి మంగళహారతి నిడె
సత్యహైమవతులకు భాస్వన్నతులకు.

3.

సీ॥ మినుకు మినుకుమంచు మెరియుమేగానిను
 స్థిరకాంతిగలదె వసిష్ఠకాంత
 కధికుఁడేతేరంగ ననుమానమేగాని
 యెసఁగునేస్థిరభూతి యింద్రునతికి
 ప్రాధకవిబ్రహ్మబరఁగునంతకేగాక
 స్థిరమైతిగీర్భృహలరయఁగలరె
 ఆర్తరక్షణకునై యవతరింపక కాక
 స్థిరభోగమలరునే హరికిసిరికి

గీ॥ వారివలె వీరిదాంపత్యభావమనెద
 కేలస్థిరపుత్రి దనరనభీష్ఠసిద్ధి
 చెలఁగనలెనంచు దీననల్ సలుపుఁడిపుడు
 సత్యహైమవతులకు భాస్వన్మతులకు.

4.

సీ॥ గంగాసముద్ర సంగమమట్లుసంతత
 సంపూర్ణాభ్యంబు జరుగవలయు
 భూతముల్నాల్గనివృడమిఁగొల్పెడిరీతి
 మిత్రాదులెందును మెలఁగవలయు
 సవిత్రిసత్కర సహస్రముభౌతి నధికసం
 తానమాత్మయశంబుఁదాల్పవలయు
 గృహమండలభ్యాతి దోఁపంగఁజితరా
 యుష్యంబుఁగీర్తియునొనరవలయు

గీ॥ వలయునవి యివియమచుఁదెల్పంగనేల
 గ్రహములతి శుభులగుచునగ్గలముఁగాఁగ
 వలయునన్నియు నిడుచుండవలయు నెపుడు
 సత్యహైమవతులకు భాస్వన్మతులకు.

5.

సీ॥ శీకరకనకభాషికశుకల్పకమేఘ
 సరసనాసంగుఁగాత శ్రాంతిహితము
 ధీమతిమహిమ సంధిలనిలవలగారి
 ముదమునోమునుగాత భూతహితము
 ఇందిర దినదినమెసఁగిసస్యసమృద్ధి
 గలుగఁగఁగనుఁగాత భూతహితము
 తలఁబ్రాలఁజెలఁగుత తద్ధితమితపూర్తి
 మనుమహామహాపూత మతహితమ్ము

గీ॥ నీవివితరణ నిజదేశభావిరక్ష
 వీర్యమతి ధైర్యము నవార్యవీర్యచటిమ
 తనరుఁగావుత నెప్పుడీదంపతులకు
 సత్యహైమవతులకు భాగ్యవృక్షులకు.

6.

92. బోధ్యులవెంకటకౌస్త్రీగారు.

శ్లో॥ ఇష్టమన్నాటి వంశాభిళాంకాయవరాయచ
 వేంకటపూజనోనస్త్రేనుకీలయనుధీమతే.

1.

శ్లో॥ వేంకటాచల పాత్రాయవేంకటాచార్యనూనవే
 కాండిన్య గోత్రసంఘాత సత్యవారాయణాయచ

2.

శ్లో॥ భుజంగరాజనస్త్రీంచ మల్లికార్జునపాత్రికాం
 భుజంగరాజస్తనయాంజయలక్ష్మీం నుధార్మికాం.

3.

శ్లో॥ లక్ష్మీహైమవతి నామ్నింకన్యాంపాదాత్సుధార్మికః
 సీతాకల్యాణవిధివత్కృత్వారాణాప్రయత్నతః

4.

శ్లో॥ సర్వానైవాంశ్యసంపూజ్య వివాహేతుయధాక్రమం
 అశ్రుపద్మదాసేన భూదేవాంశ్య సమాదరాత్.

5.

శ్లో॥ సురబ్రహ్మాండమస్సర్వ ఆయురారోగ్యసంపదః
దంపత్యోకేనయోస్సమ్యద్ధత్వా రక్షంతుసర్వదా. 6.

శ్లో॥ మంత్రిపెగడవంశాబ్ధి సోమస్వప్త్యస్తునిత్యకః
భుజంగరాయాధిపతే పుత్రృపౌత్రప్రసర్ధనం 7.

93. అల్లమరాజు సోమకవిగారు.

వీరి నివాసగ్రామము గోదావరిజిల్లా పితాపురము తాలూకాలోఁ జేరిన చేబోలు. చిత్రభాను సంవత్సర భాద్రపద బహుళ సోమవారము వీరి జననదినము. హరితసగోత్రము. ఆపస్తంబసూత్రము, తండ్రి సుబ్రహ్మణ్యకవి గారు. తల్లిచిన్నమాంబ. విరు రచించిన గ్రంథములు:—1. రాధాకృష్ణశతకము, 2. ముకుందశతకము, 3. భద్రవతీ పరిణయము.

శా॥ శ్రీమత్సర్వజగత్ప్రపూర్ణమగుదుం జెల్వొందినానావళి
గ్రామంబులో ధరియించుచున్విడుచుచున్దైవల్యముంబూనుచో
సామంతంబగు బ్రహ్మ మేలుసతమున్ సంతోషసంధాయియై
ప్రేమన్ దంపతులందు హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్ 1.

సీ॥ శ్రీరమానయన రాజీవప్రభాతప్ర
భాకరుండమిత శోభాకరుండు
సర్వసుఖర్వసం స్తవనీయగుణరత్న
బంధురుండు మగు ప్తసింధురుండు
సాధుసంసజ్జన్మ సంపారబంధవి
మోచనుండు రవీందులోచనుండు
నిజపదాంభోజాత భజనాభిరతభక్త
రక్షకుండు నిశాటశిక్షకుండు

గీ॥ శంఖచక్రగదాఖడ్గకారజధారి
గరుడవాహనుడత్యంత కరుణతోడ
హైమవతి సత్యనారాయణాభిధాన
యుతులనీదంపతుల శుభోన్మతులజేయు. 2.

సీ॥ తమవిహారంబులు త్రమమానిమానస
పీఠులం దనిశంబువిస్తరిల్లి
తమమహాతేజంబు లమరాదులకుఁబడం
జ్యోతిస్వరూపవిఖ్యాతిఁగొలుప
తమదయాదృష్టులార్తజన ప్రకాండంబు
లకుసమస్తసుఖంబులను ఘటింప
తమపదధ్యానముల్ తత్వజ్ఞులకుముక్తి
కాంతావిసోద విశ్రాంతిఁజొనుప

గీ॥ జగములకుఁదల్లిదండ్రు లైనెగడుచున్న
పార్వతీపరమేశ్వరుల్ ప్రాకటముగ
హైమవతి సత్యనారాయణాభిధాన
యుతులనీదంపతుల శుభోన్మతులజేయు. 3.

గీ॥ అనఘవేంకట సత్యనారాయణాఖ్య
వరుఁడు హైమవతి వధూవिरచితాను
రాగమునఁబుత్తప్రాత్రాభి రాముడగుచు
స్వాన్వయమునకు నెపుడు సద్యశమొసంగుత. 4.

శ్లో॥ ఆరోగ్యమస్తు శుభమస్తు చిరాయురస్తు
సౌఖ్యాగ్యమస్తు ధనధాన్య సమృద్ధిరస్తు
వధ్యాశ్చరూపవిభవాన్విత హైమవత్యా
నారాయణాహ్వానవరస్యవివాహితస్య. 5.

94. ముక్తినూతులపాటి గోపాలకృష్ణశర్మగారు.

వీరి నివాసస్థలము పెంగవోలు తాలూకా ముక్తినూతులపాడు. ఆఱు వేలనియోగులు. ఆపస్తంబసూత్రము. వసిష్ఠగోత్రము. లిండి సీతారామ శాస్త్రీగారు. తల్లి సీతాంబ. పుంసంస్కృతిపుష్ప బహుళచతుర్థి జన్మదినము. వీరు ఆంధ్రగీర్వాణములయందు, ఉభయవ్యాకరణ విశిష్టములగు సాహిత్యములయందును, ఉభయకవిత్వములయందును, సిద్ధాంతజాతిక ముహూర్తములను స్కంధత్రయాత్మిక జ్యోతిషశాస్త్రమును, తత్త్వశాస్త్రమునందును బ్రవీణులు. వీరు పెమ్మరను కార్తాంతికులుగను, సాహిత్యవంతులుగను జేసిన విద్యాగురువులు. ద్రావిడాంధ్రోయభాషలయందును, కృతపరిచయులు. పెంగవోలులోని, ఎ. బి. యమ్. కళాశాలయందు, ఆంధ్రగీర్వాణభాషాపండితులు. వీరు రచించిన గ్రంథములు, 1. మానసికశాస్త్రము, 2. హిందూమతాచార రహస్యము, 3. రసస్వరూపనిరూపణము, 4. జాతకభూషణము, 5. సిద్ధాంతసంగ్రహము, 6. జ్యోతిషకల్పగ్రంథము, 7. భక్తిసుధార్ణవము, మఱియుఁ గొన్నిచిల్లరవి.

శ్లో॥ యశ్చైధాగుణతస్తనోతి జగతస్సర్గావశేచాప్యయం
యద్వాచోమనసశ్చనైవ విషయోయ త్రేశ్వరత్వంపరం
పద్మాజానిముఖానయస్యకల యన్త్యంతందుగసన్నాయకా
ఁపత్యోక్తుభూమితనోతు సతతంవామార్థవామంమహాః 1.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రిపెగడాన్వవాయజలధౌ జాతాసుధాసోదరీ
కళ్యాణీహ్యచలాత్మ జాగుణవతి కంజాతకమాననా
శ్రీమద్రాజభుజంగ భూపతిసుతా సీతారమాదేవతా
భేజేవేకల శబ్దపూర్వవిలస శ్రీసత్యనారాయణం. 2.

శ్లో॥ శయ్యాభూషణకారణాన్నిజపతేస్తుష్టాంతరంగా సతీ
లక్ష్మీహైమవతి భుజంగపుపతేః కన్యాభవద్యుతితే

అద్వైతంశ్రుతిదర్శనాదధికతం తత్త్వంఘరంధీమతా
చట్టుక్తోద్ధ్వగతేసహృశ దశయుక్ప్రకేభ్యశంరాజతా. 3.

శ్లో॥ యథాచంద్రం జ్యోత్సాన్ని సుకవివదనం సార్థహితవాన్
త్రభావాసద్రత్తిం పరిమళర్పురీవా తరుసుమం
తథానాథం సత్యంసమధిగమయంత్యుచ్చపదవీం
సతీసీతాలక్ష్మీస్స కలగుణ సాంద్రావిజయతాం . 4.

శ్లో॥ జయతు భుజగరాయస్సర్వసంపన్నివాసః
సుకలగుణవిలాసస్సజ్జ నాలంబయప్తిం
జయతుచతనయాఽస్యశ్రీమతీనల్లభేన
శ్వశురకులమజ్జసంమద్దయంతీగుణౌహైః 5.

శ్లో॥ శ్రీశీకాజరమాళివాగిర ఇనేంద్రాచందవార్యోశనా
స్సార్వగ్వంకఖగాః ప్రభావ విభవాయుశ్రీవిభూతీకళాః
భారుగ్భూఫణధీశుభస్థితి భృతీరత్నానిదద్యుః క్రమా
ద్దంపత్యోనికరతాను రాగయుతయోలక్ష్మీపృషీకేశయోః 6.

6. వివరణము:—శ్రీశ=విష్ణువు, ఈశ=శివుడు, అజ=బ్రహ్మ, రమా=లక్ష్మి, శివా=పార్వతి, గిరః=పరస్వతి, ఇన=సూర్యుడు, ఇందు=చంద్రుడు, ఆర=కుబ్జుడు, విందన=బుధుడు, అర్య=గురువు, ఉశనాః=కుమ్రుడు, సారి=శని, అగు=రాహువు, అంక=కేతువు.

95. శ్రీపాదశివరామ సిద్ధాంతిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరి జిల్లాలోని మహేంద్రవాడ. వెలనాటి వైదికులు. ఆరుస్తంబనూత్రము. కాళికసగోత్రము. తండ్రి.లక్ష్మీపతి పోతుయా జనిద్ధాంతిగారు. తల్లిమహాలక్ష్మి సోమదేవిమ్మగారు. విక్రమసంవత్సర శ్రేష్ఠ

బహుళ ర శనివారము జన్మదినము. వీరు జ్యోతిశ్శాస్త్రముందు అనగా స్కంధత్రయమును జాతకముచూర్త సిద్ధాంతములయందును, నాటకాలంకార సాహిత్యమందును, గీర్వాణకవిత్వమందును, ప్రవీణులు శ్రోతమందుఁగూడఁ బ్రవేశము గలవారు. వీరు ప్రతిసంవత్సరము బంఛాంగములనుజేసి ప్రచురించుచున్నారు. వేగాయమృతేట (దొడ్డమపేట) సంస్థానమందుఁగ, చండంగి సంస్థానమందును, ఆస్థానపండితులు.

శ్లో॥ ధాతాయుష్యమనామయంతి తరతాద్వా గీశ్వరస్సర్వదో
విష్ణుర్జ్ఞానమను త్రిమంవితరతాల్లక్ష్యశ్వరశ్శర్వదః
ఇంద్రః పుత్రసమృద్ధి మేవభవతోదద్యాచ్చచ్ఛీ నాయక
స్తేనక్వేదురితం హరంతువపువః పుష్కంతు కాంతింవరాం 1.

శ్లో॥ శ్రీమంత్రిపెగడాన్వయాద్ధి శశభున్రీమద్భుజంగేంద్రజా
యుక్తంవేంకట సత్యదేవమిధునం శ్రేష్ఠంధిరంజీయతాం
శ్రీసూర్యాబ్జకుజేందుజామరగురు శ్రీకుశ్రసూర్యాత్మజా
యుక్తారాహుశిఖిద్వయేన సహతంయచ్చంతు పుత్రాధికం. 2.

శ్లో॥ భుజంగరాజుభవతో సుపుత్రైః కులదీపకః
అవిష్కంతు మేధావికుమారశ్శివయోరివ. 3.

96. ఉపాధ్యాయుల సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరి జిల్లాయందలి చిత్రాడ. వేయారు ద్రావిడులు. ఆపస్తంబసూత్రము. కాండిన్యస గోత్రము. తండ్రి సూర్యనారాయణాచార్యులుగారు. తల్లి అచ్చమ్మమ్మ. ఖరసంచత్తర కాణా శుద్ధకళామిష్మదినము. వీరు నాటకాలంకారాది సాహిత్యగ్రంథములను తిస్సగానభ్యసించి ప్రస్తుతము క్యాకరిణ శాస్త్రముభ్యసించు చున్నారు.

సగర॥ శ్రీమద్గంగాసంపతీ యురనికటతటీ మల్లికామాలికాభిః
 ప్రాతస్సాయం మహాభి ర్మునిభిరవనతైశ్చేత సారాద్వమానః
 దీప్యత్కల్లాలిని వాఃకణగణపటు విస్ఫుర్తిమత్కేశపాళః
 పాయాదాచంద్రతారం పరమకరుణయా దంపతీ చంద్రమాభిః 1.

శ్లో॥ సపాయాదపాయాత్పదాదంపతీతా
 లసద్వత్సమాలావిభూషాభియుక్తా
 కిరీటేకశోలలాటేహుతాశో
 భుజేభోగిరాజోగరో యస్యకంఠే.

2.

97. బేతపూడి ప్రకాశముగారు.

పేరు ఆఱువేలనియోగులు. శ్రీవత్సగోత్రులు. ఆపస్తంబ సూత్రము. నివాసము గుంటూరు జిల్లా రేపల్లెతాలూకా బేతపూడి. తండ్రి మల్లయ్యగారు. తల్లిమహాలక్ష్మి. ప్రస్తుతము పేరుహిందూహైస్కూలు నందాంధ్రోపాయత్వము వలన బందరులోనే నివసించి యున్నారు. విద్యాగురువు రేపల్లె నివాసులగు బ్రహ్మశ్రీ రామదుగు సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు. వీరికి సంగీత సాహిత్యములరెంటును బరిచయము గలదు. భరతప్రకాశికయను గ్రంథమొకటి తెనుగుననే రచించిరి. ఆంధ్రవ్యాకరణ మొకటి చేసియుండిరి. ఇంకఁగొన్ని నాటకములు, పారికథలు, చాటుపద్యములు రచించిరి. జన్మదినము పరీక్షా విసంవత్సర ఆశ్వయుజ బహుళ ౫ అంగారకవారము.

శ్లో॥ పాయాద్దమపతీ నీతాజయలక్ష్మీంవధూంకివః

సత్యనారాయణాభిఖ్యం వరం వేంకటపూర్వకం

1.

నీ॥ శ్రీమంత్రివెగ్గడ సింధుశీతకరుండు

భుజగరాయాహ్వయ భూమినాథః

దాత్తులు త్రికను శ్రీ హైమవతిపూర్వ
 సీతావిజయలక్ష్మి కెన్నుమీల
 పద్మమన్నాట్యన్వవాయ వేంకటసత్య
 నారాయణున కిచ్చిభూరిల
 మద్వాహమొనరించె నూజ్జగంబుగనెల్ల
 జనులు సుప్రీతులైవినుతిఁజేయ

గీ|| వారిసామంతములయందు నిరలునట్టి
 లక్ష్మీనారాయణుఁడును విలాసవీల
 నాయురాలోగ్య భాగ్యములమరచొసఁగి
 దయకు లక్షించుఁ గాత నీచంపతులను.

2.

సీ|| హైమవతి శబ్దమాఖ్యనుండుటఁజేసి
 గౌరీసుమాంగల్యగరిమనొప్పి
 సీతాప్వయంబును కెరియుండుటచేతఁ
 బూరచారిత్రయై ఖ్యాతిమీఱి
 విజయశబ్దంబును వెలయుచుండుటఁబట్టి
 విజయయైయైదెడ వినుతిఁగనును
 లక్ష్మీసమాఖ్యయు రంజిల్లుటకరన
 నిఖిలభాగ్యములచే నెగడుచుండి

గీ|| మంత్రప్రేగడ భుజంగరాజ్యానవేశు
 పుత్రికననామముననుండు పాలకులవలెఁ
 పనదుపతితోడఁబు త్త్యసంపితులతోడ
 నాయురాలోగ్యముల పృథ్వినుండుఁ గాత.

3.

సీ॥ శ్రీకరుండును సర్వలోకరక్షకుండును
 విబుధాభివంశ్యుడై వెలయువాడు
 దేవుడు హైమవతీ దేవియును నాది
 దంపతు లిర్వరుదయదలిర్ప
 శ్రీరముగ హైమవతీ పూర్వసీతావి
 జయలక్ష్మీవేంకట సత్యపూర్వ
 నారాయణాభి ధానములఁజెన్నొందిన
 జంపతులకు సర్వసంపదలును

గీ॥ నాయురారోగ్యభాగ్యము లమితసుఖము
 సంతసముగఁజునట్లు సత్సంతతియును
 భువినిసత్కిర్తి నృద్ధినిఁ బొందునట్లు
 కాచిరక్షించుఁగాతనే కాలమునను.

4.

సీ॥ మానితమైన యనూనగౌరముచే
 బంధుప్రకరమెల్ల బలియనంగ
 నీప్సితార్థప్రాప్తి నెంతయుఁదనియుచు
 యాచకులెల్లరునహహ ! యనంగ
 నన్నదానంబుచే నధికసంతృప్తులై
 బాడబులెల్లరుఁబ్రస్తుతింప
 సాటిమామ్యలు దానధాటిని వీక్షించి
 శవాభాసటంచుఁబశంసనేయు

గీ॥ మంత్రపెగిడ భుజంగరా ఇన్ద్రుజనాధుఁ
 దాత్మిపుత్రికిఁబరిణయమాచరించి
 రాజసూయాధ్వరము ధర్మరాజొనర్చు
 పగిదిజగమునసత్కిర్తిఁబడఁజెనహహ !

5.

సీ॥ ఒకపంకగాయకు లొనరించుగానముల్
జనముల చిత్తరంజనముఁజేయ
నొకచోటనాటకులొనగూర్చు పేఁగముల్
ద్రష్టలచిత్తసంతసముఁజేయ
నొకదెసకవివరు లొనరించు వర్ణనల్
వినువారి చెవులకు విందుసేయ
నొకచక్కబ్రాహ్మణు లొనరించునాశీర
పంబులు వినుచు విద్వాంసులలర

గీ॥ మంత్రిపెగడ భుజంగరా శ్రామజవరుఁడు
ప్రథమపుత్రికిఁబెండిలిబరపెనార !
సురలుమెచ్చంగ నెల్ల భూసురులు మెచ్చ
సంతసంబునమునుఁగుచు సంతరించు.

రీ.

98. తోపల్లివేంకటరామ సిద్ధాంతిగారు.

వీరి నివాసస్థలము ఖాళింగోట. పెలనాటి వైదికులు. ఆపస్తంబసూ
త్రము. కాళికగోత్రము. తండ్రి వేంకన్నగారు. తల్లి ముప్పాంబ. శాలివాహనశ
కగతవర్షములు ౧౭౭౨ నల సంవత్సర పౌషబహుళ ద్వాదశీ గురువాసరము
జన్మదినము. వీరు స్కంధత్రయాయృకమగు క్రౌఠిశ్చాస్త్రము నందును,
పాహిత్యమునందును, సంస్కృత కవిత్వమునందును నిపుణులు. వీరశేకులను
స్కంధత్రయ ప్రవీణులనుగాఁజేసిన విద్వాగురువులు. ప్రఖాళింగోటజమీదా
రువారగు మారళ్ల వేంకటాచలము పంతులువారి యాస్థానసిద్ధాంతులు. వీరు
రచించిన గ్రంథములు:—శాలివాహనశకము ౧౮౨౪ సంవత్సరమున శ్రీ
రాక్షీవంశసంభూత సర్వతంత్ర స్వతంత్రదైవజ్ఞ సార్వభౌమ బిరుదాంకితమ
హాగ్నిచిహ్నరసింహ కవిగారిచే సారసిద్ధాంతానుసారముగా రచింపఁబడిన
తిధికల్పవల్లియను గ్రంథమునకు మంజరియను వ్యాఖ్యానమును రచించి ప్రచు

రించిరి. పిమ్మట ౧౮-౨ శకమున కరణరత్నమును కరణగ్రంథమును, నూర్యసిద్ధాంత సమ్మతముగను, దృశ్యస్పృశసమ్మతముగను రచించిరి. ఏతద్వ్రంథా నీత రవ్యాదిస్ఫుటగ్రహములకును, గ్రీన్ విచ్ ప్యా రెస్ మొదలగు ప్రసిద్ధ ఆల్మెను క్కులలోనున్న సాయనగ్రహములకును, ఆయనాంశదేశాంతరాంతరము మాత్రము గలిగి యుండును. ౧౮౩౨ శకమున వైశ్యవేదోక్త క్రియావిచార వ్యవస్థాఖండనము శ్రుతిస్మృతి పురాణజ్యోతిశ్శాస్త్రసమ్మతముగ రచించి వ్రచురపరచిరి.

శ్లో॥ సామాంగల్యం చత్వా హైమవతి సర్వమంగళాసతతం
పాయాద్వధూలలామా మేతాం శ్రీ హైమవత్సంబాం 1.

శ్లో॥ కలాంచితం వేంకటశబ్దపూర్వం
శ్రీసత్యనారాయణమబ్జనూతిః
సురేంద్రముఖ్యామర సేవ్యమానః
పాయాదబ్రసంవరమాదోణః. 2.

శ్లో॥ పరస్పర ప్రీతివిశేషభాజా
పుష్పధియాహ్ విబుధైకమాన్య
సుధాంశుఫాణి నితరాందిశేతాం
పరస్పర ప్రేమనధూనిరాధ్యాం. 3

శ్లో॥ పద్మక్షణస్సర్వ సువర్ణసేవ్యః
పద్మాంముదా నత్తిసికాస్త్రభంచ
చిత్రజ్ఞగదక్షణ చిత్తిదీప్త
నధూనిరారక్షతు పద్మనాభః. 4.

శ్లో॥ ధాతాదదాతు శ్రుతిసిద్ధమాయా
ర్వాణీకలాకాశల మజ్జుబంధుః

ఆరోగ్యమైశ్వర్య మలంకురేంద్రో
 ఐధూవరాభ్యాం ముదమభిక న్యా.

5.

99. శివ లెంకలింగయ్య శాస్త్రిగారు.

సీ॥ అననిమంత్రి పెగడాన్వయ చంగ్రుండు
 భుజగరాజ్ణామక భూవిభుండు
 వాంగ్రదేశంబన నభిమాని భూసుర
 పోంతుండుసుగుణ భూబంధు
 ఆత్మపుత్రికగు శ్రీహైమవతికన్య
 సత్యనారాయణసరి సనరుని
 శోసంగివైవాహంబు పొసంగంగఁ జేయుచు
 బండితులకు నిచ్చెబహుమతలు

గీ॥ వారిదీపనలన్నియు నరుసనంది
 భాంకగాపాడంగల్లునృపాగ్నిభాస్వ
 నిష్టకామ్యార్థముల నిచ్చిపుష్టికి రి
 కాచిరక్షించుఁగాతనే కాలమునను.

1.

గీ॥ హరియులక్ష్మీయు నధికంబు సిరులనొసంగి
 నాయురారోగ్యమైశ్వర్య మందఁజేసి
 యీ ఐధూవరులనునిల నేపుమీఱఁ
 బ్రోచుఁగావుత నూరేండ్లుపాలు పెసంగి.

2.

సీ॥ నీదుసౌభాగ్యము నెలమినిష్ణంప
 నేరితరంబగు శేర్వమీఱ
 నీదుసుఖీలంబు నెలమిని బొగడంగ

శేరితరంబగు శేర్పూట

నీడువితరణంబు నెలమినిగొనియాడ

శేరితరంబగు శేర్పూట

నీచాక నకటంబు నెలమిని వినుతింప

శేరితరంబగు శేర్పూట

గీ॥ మహినిసీనంటి విద్యాభిమానిలేడు

మంత్రి పెగడ భుజంగమమానవేశ !

విబుధసురభూష ! విద్యావివేక భోజ !

ధరణిపర్థిలు మాచంద్ర తారకముగ.

3.

100. గబ్బిట యజ్ఞనారాయణశాస్త్రిగారు.

పిరి నివాసస్థలము, ఏలూరు తాలూకా రామరావుగూడెము అగ్రహారము. తెలుగునాటి వైదికులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. గౌతమగోత్రులు. తండ్రి సూర్యనారాయణగారు. తల్లి అన్నపూర్ణాంబ. అంగీరస సంవత్సరము పిరి జననము. గానవిద్యయందు మిక్కిలి ప్రవీణులు. కాకినాడ గానసభమొదలయిన గొప్పచోట్ల గానమొనరించి విశేషబహుమతులొందినవారు. ఆంధ్రభాషయందు కందు వందల పద్యములుగల వేంకటేశ్వరశతకమును, భద్రాచల ప్రసీతారామశతకమును, నూతనమైనవర్ణమెట్లైర్పరచిచ్చిన యరువది సంఖ్య గల కృతులు, జానకులు, భజనకీర్తనలుగల పుస్తకమును, మఱియు ననేక చాటుపద్యములను రచించియున్నారు. ఈకవిత్వము పేరు శ్రీరామానుగ్రహమువలన సంపాదించుకొని రేకాని లక్షణ గ్రంథములనంతగాఁ జదివినవారుకారు.

సీ॥ శ్రీమహావిష్ణుమూర్తి దయాద్వభావుడై

మంచుజ్ఞాన మొసంగిమనుమఁ గాక

ముక్తిపదాతయై మునులఁబ్రోచెడిబ్రహ్మ
 ఘనతరాయువు లిచ్చికాచుఁగాక
 చల్లనిదృష్టి నైశ్వర్యంబు లొసఁగుచుఁ
 శీఘ్రజివుఁడు రక్షింపుఁగాక
 యెలమిలోమఱియు దేశంద్రాదిదిక్కు
 లెల్లసౌఖ్యము లిచ్చియేలుఁగాక

గీ॥ అందముగ నీనఘానరులైనయట్టి
 ఎట్లనున్నాటి సత్కులాభిమండై
 సత్యనారాయణాఖ్యని సతినిహైమ
 నతినిసుమతిని సద్గుణనతిని నెపుడు.

1.

కా॥ శ్రీలక్ష్మీశ్వరుఁడేలుఁగాక యెపుడున్ శ్రీశైవ్యగాంధీర్యవి
 ద్యాలలిత్యయశస్సుధీబలవిశేషాకోగ్య సంపత్తుల్
 చాలఁజేయుడి విచ్చియద్భుతముగా సౌజన్యసౌందర్యసం
 శీలన్ హైమవతీ సతీతిలకమున్ శ్రీసత్యనారాయణున్.

2

సీ॥ శ్రీమహీసుర కుభాశీర్వాదములు మీఱ
 వరపురోహిత మంత్రవాక్కులలర
 మెచ్చిభాకికళాటి నెచ్చరికలునేయ
 ఘనశూర్యమంగళ భవసులుమోయ
 ముదమొప్పుగాయకుల్ మృదుగానము లొనర్పఁ
 బాతకస్తోత్రకోభలుదలిర్ప
 సత్కువుల్ తనమహోత్సవకథల్ వర్ణంపఁ
 బరివారజనమెల్లఁ బ్రస్తుతంప

గీ॥ ఆత్మసత్పుత్రయైనట్టి హైమవతిని
సత్యనారాయణునకు రాజాభుజంగ
రావు గారిచ్చి పెండిలిరహినొనర్చి
జానకీరాములకుఁ బెండ్లిజరిగినట్లు

8.

కా॥ శ్రీమంత్రి పెగడాన్వయోద్భవయశశీలుండు విద్యత్కవి
స్తోమప్రీతి మనస్కుడాంధ్రకవితాగుర్యుండు భూదేవతా
భూమిశుండు భుజంగరాయపతి సత్యశ్రీ వివాహంబుబరి
సేమంబొప్పసురేంద్ర వైభవముగాఁజేసెన్ జమల్ మెచ్చంగన్ 4.

101. వెంపటి వేంకటనారాయణగారు.

వీరి జన్మస్థానము భాగవతుల కూచిపూడి. వెలనాటి వైదికులు. హరి
త్వగోత్రము. ఆపస్తంబసూత్రము. తండ్రి నాగేశ్వరముగారు. తల్లి గంగ
మాంబ. ఈశ్వరనామసంవత్సరమున జన్మమునందిరి. నరసాపురము డిప్రెట్టు
మ్యన్సబుగారి వలనను, కాకినాడ జంట్రీపాలకొల్లువ రత్తులవలనను మచిలీ
బందరు కలెక్టరు శోభువారి వలనను దృశ్యప్రబంధ ప్రదర్శనమున నెన్నికం
గాంచి బంగారుపతకములంబొంది యున్నవారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు
1, చంద్రకాంత నాటకము, 2, గోపీచందననాటకము, 3, జయంతజయపా
లియనాటకము, 4, హరిశ్చంద్రయనాటకము, 5, సుగ్రీవపట్టాభిషేకనాట
కము, 6, లంకాదహనము మొదలైనవి.

కా॥ శ్రీపద్మావతధారుణీ సతివిగూర్మిన్సంతతోత్సాహకే
రీపాండిత్యముచేరడన్పురు బుధాశీగర్వసంత్రాతయా
గోపీచందన చర్చితాంగుడగు శ్రీగోపాలకృష్ణుండును
శ్రీపూర్ణస్థి నీవధూవరుల వాసింబ్రోమరన్ సత్కృపన్. 1.

చ॥ సిరిపదమొత్తజామరముజేకొని భూసతిపిననారదుం
దురువడితుంబురుండు నుమహోన్నతి పీణియమిటిపాడనుం
దరముగదేవకాంతలు ముదంబుగనాడ ఫణింద్రుశయ్యనే
దొరశయనించెజిమ్మెడు ఎధూవరులన్ గృహజామరగావుతన్ 2.

ఉ॥ పాయగరాని బాళినలవర్వత ఎరుని పుత్రియైనకా
త్యాయనితోడబాచికలనాడ చొడంగినచొల్లపందమున్
నాయకయుంచు టప్పనన నవ్వుతికూల గిరుండు సత్యనా
రాయణ లక్ష్మీయుగ్మము ననారితమున్సిరు లిచ్చికామతన్ 3.

102. నందివాడ వేంకటేశ్వకవిగారు.

పీరి నివాసస్థలము చెన్నపురి రాజధానింగల కృష్ణామండల మందలి
యేలూరు తాలూకాలోని సానిగూడెమును నామాంతిరంచునందగు స్వామి
పురము. ఆశ్వలవెలనాటినియోగి బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. భార
ద్వాజగోత్రులు. చినక ప్రియడిసుబ్బారాయణుగారు. జనకతల్లి ఆచ్యమాంబ.
పాలకతండ్రి మదనయ్యగారు. పాలకతల్లి సూరమాంబ. బగన్నాథకనిగారి
కనుజులు. తారణసంవత్సరాశ్వయుజ బహుళ చతుర్దశి జన్మదినము. సాని
గూడెమునకుగరణముపనింజూచుచున్నారు. కీర్తిశేషులయిన పండితదాసు
శ్రీరామకపింద్రుని శిష్యులు. పేరు రచించిన గ్రంథములు మిశ్రభాషలో,
1. రామశతకము, 2. శివశతకము, 3. బాలశతకము, 4. సీతీతారావళి, 5.
భజనకీర్తనలు, మతీయుంగొన్ని చాటుపద్యములు.

కా॥ శ్రీఘ్నంతతియుం జరాయువును సంశ్రేయంబు వాక్స్పాధియున్
బాలుర్పిరును బోలెమైత్రియును సత్పండిత్యముననర్థమే
కాలంబార్యజనానువర్తనము సాకల్యంబుగా శ్రీసతీ
పాలుందీవుత నీవధూవరులకున్ భావంబులింపొందగన్ 1.

కా॥ మానుల్గొల్వఁగినములైవెలయు బంధదేవ్విముఖ్యాదిదే
నానీకంబులసత్కిరీటముల దీవ్యద్రత్నముల్యాణిపీ
తానాదబునవేఁగరంగి నిజపాన్నాళికముల్ ముంపఁగా
నానందించు విరించనుండి దుతదీర్ఘాయుష్యమిజంటకున్. 2.

కా॥ చూడాగ్రంబునభవ్య దివ్యనదియున్ సాంపాండు బాలేందుఁడున్
జోడున్వీడక నగ్ధదేహమున మెచ్చుల్లాంచు రుద్రాణియున్
మూఁడుత్తులలవేల్పుఁబ్రోడసతతంబున్నత్య నారాయణున్
తేదీన్ హైమవతిం బొనర్చుత మహిన్ లీలాష్టభూత్యుక్తులన్. 3.

103. అఖండం భానుమూర్తి శాస్త్రీగారు.

వీరు గోదావరిజిల్లా కాళినాడ తాలూకాలోఁజేరిన సర్పవరము గ్రా
మమునంగల సంస్కృత పాఠశాలలోఁబాఠములుచెప్పి విద్యార్థులను తయారు
చేయుచున్నారు. వీరి తండ్రి రామన్నగారు. తల్లి కామేశ్వరిగారు. వీరు
కాశీలో పదిసంవత్సరములు తర్కశాస్త్రమును భాధాంతము గదాధరగ్రంథ
ములు కల్లాటసీతారామశాస్త్రులుగారి దగ్గఱచదివరి. కలకత్తా, బరోడా,
గిద్వాల, కాశీమొదలైన గ్రామములలో పరీక్షనిచ్చియున్నారు. వీరికి “తర్క
తీర్థః” అనియుపాధియిచ్చినారు. కలకత్తాలో వేదాంత శాస్త్రము ప్రథాన
త్రయమును, అద్వైతసిద్ధి గోషాఁబ్రహ్మనిందీయమును, ఇంకను వేదాంత గ్రంథ
ములును కాశీలో శ్రీదావిడ సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రులవారియొద్ద నగ్ర్యయనము
చేసినారు.

శ్లో॥ ఇమాంధూఁకౌపాయాద్విధి విష్ణుశివారుణాః
చత్వాదీర్ఘాయ రైశ్వర్యకుభారోగ్యాణిసంతతం. 1.

శ్లో॥ స్వనామధారణాద్దేమవతి హైమవతి ఁధూం
సత్యనారాయణ సృత్యనారాయణమవత్స్వనం. 2.

శ్లో॥ శ్రీసీతాజయలక్ష్మ్యశ్చ సత్యనారాయణస్యచ
పరస్పరానురాగోస్తు సీతారాఘవయోరివ.

3.

104. దేవరకొండ సోమనాథశాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థానము గోదావరి జిల్లారాజోలు తాలూకాలోని పెలిచేరు.
తండ్రి రామబ్రహ్మశాస్త్రిగారు. తల్లిశేషకుంబ. హరితస గోత్రము. ఆపస్తం
బసూత్రము. యువసంవత్సర వైశాఖశుద్ధ త్రయోదశి జనన దినము.

శ్లో॥ యస్యాంగనామంగళ దేవతాసా
యస్యాత్మజః చేత్ జగతాంచ సప్తా
యస్యాగ్రజోభూత్ సురలోకరాజః
విష్ణుస్వయంయో వతుదంపతీసః.

1.

105. దేవరకొండ మాణిక్యముగారు.

క॥ శ్రీచైలుపండెడు గావురి
వాచాలత హేచ్చుఁగాతి ఎరగుణమతులై
యీచిన్నింపతులు భువి
నాచంద్రార్కంబు శోభనలరడిగాతన్.

1.

సీ॥ ఈనధూనరులకింపెనని కృపాశుండై
యాయువిచ్చెడుగాక యలవిధాత
ఈనధూనరులకే యేవేళలందైన
నాశోగ్యమిడుఁగాకయల విధాత
ఈనధూనరులకు నిలమీదఁదులలేని
యైశ్వర్యమిడుఁగాక యలవిధాత
ఈనధూనరులకు నెడముదం దొనరింప
నగుసంతునిడుఁగాక యలవిధాత

గీ॥ జననిజనకుడు తమ్ముఁగన్గొనివిశోద
ములఁజెలంగఁగసంతానములఁజెలంగి
కలిమిమైవారివై వాహికములొనర్చి
యలరునటు ఖేరిఁబోచుఁగాక లలిధాత. 2.

గీ॥ వడ్లమన్నాటి కులవార్ధిపనజవైరి
యైనశ్రీసత్యనారాయణాఖ్యునకును
నతనిసతిహైమవతికిని చతురమతిని
మూఁడుమూర్తులు గుఱిమిచ్చి ప్రోచుఁగాక 3.

సీ॥ హైమవతీ వివాహాడంబరమువిన్న
గిరపతికీర్తనగొంపరాదు
సీతావివాహప్రసిద్ధి నాలింపంగ
మిథిలాధిపునకున్న మెప్పులడఁగు
చెలఁగిశ్రీవిజయలక్ష్మీ వివాహముగన్న
పాలకడలిగుట్టు బయటబడును
యుమపేరరమపేర నొప్పునీకన్నియ
పెండ్లిపులోముని పెంపడంచు

గీ॥ నహాహ ! యిటువంటి పరిణయంబవనిలేదు
సరసగుణగేయ ! రాజాభుజంగరాయ
ధరణినిసుబోలు మఱియొక ధన్యతమ్ముడు
గానఁబడఁడయ్య విసవయ్య కల్లగాదు. 4.

సీ॥ కవులసత్కారంబు గావించునెడనీకుఁ
గల్పపుత్రముపాటి గాదుగుమ్ము
అన్నప్రదానంబు నాచరించెడు నెడ
నన్నపూర్ణమ్ము నీయంతగాదు

అందఱి నొకభంగి నరయనోపకనీకు
 ఎనుభయైనను పాటివచ్చుటరిది
 రమణీయమంది రారామవైభవముల
 జంభానురారినీ పాటిరాడు

గీ|| ఎనుభసిరియున్నచోట వైభవములేదు
 విభవముండిన సిరిలేదు విద్యలేదు
 ఇన్నియును గల్గినపున్న మేమొకాని
 సరి సగుణగేయ రాజాభుజంగరాయ.

5.

106. కత్తాపాపయ్య శాస్త్రిగారు.

శ్లో|| “ప్రపంగవత్ప్రేదిత్యేమాఘమానే జనిర్మమ
 అసిలేప్రతిపద్యాభ్యే శుభగ్రమాయులేదినే
 శ్రీమదుత్పలపాకాడు గ్రామేతుకతివత్సరాన్
 నీత్వాపరోః రమతరంపట్టణం విజయాభిధం.
 ప్రవిశన్ పాతశాలాయాం కావ్యనాటకగ్రంథాదీనపతం స్మృతీసం
 గ్రహంపురాణాలచ కేహంచిదచ్చిద్రాక్ష ”

శ్లో|| కల్యాణానామవాపః కవినగభిదురః వాంఛితార్థప్రదాతా
 భూపుత్రీనేత్రయుగ్మోత్పల వికసన సంపూర్ణచంద్రః కృపావాన్
 శత్రూణాంకాలతుల్యః సురనగిసద్భుతోభక్తజాలస్యరామః
 దంపత్యోస్సర్వకామాన్ ప్రదిశతుసతతంతాత వాక్యానువర్తి.1.

శ్లో|| శ్రీవాణిరుచిరాస్య పద్మమిహిరః పద్మోద్భవః కర్మదః
 శ్రీవిష్ణుః కమలాపతి శృంగళాలంకార భువ్వంకరః
 దీర్ఘాయుస్యమహీపతిత్వ మహాచైక్వర్య ప్రదానక్షమాః
 దంపత్యోక్కుభదాభవంతు సుతిరాంతాస్తాస్సదాదేవతాః. 2.

శ్లో॥ ఏకోగురు ర్నాకగురే స్స భాయాంకళావివేకః కవిరేక ఏన
భుజంగదేవస్య సదస్యనేపాః కళావదః స్పద్ధరవః కవీంద్రాః 3.

శ్లో॥ బుధానాంబంధూనాం సపదివసతాం సర్వసుహృదాం
వివాహేస్మిన్ దివ్యాన్ వివిధబహుమానాన్ ప్రవితరన్
తరాంక్రిమన్మంత్రి ప్రెగడఫణిరాట్రభువరో
రసాయనాకల్పంజయతు జగదానందజనకః 4.

107. ఆకెళ్లసామనాథ శాస్త్రిగారు.

శ్లో॥ సకలజన నుతీనాం పాత్రముద్వద్ధుణానాం
అపిచవినవసీయో పండితగ్రామణీనాం
అతథనదవిరాజత్సంపదా మాకరోయం
జయతిజగతిరాజ భుజంగరాట్పార్థివేంద్రః 1.

శ్లో॥ తస్యపుత్రిమహాలక్ష్మీ సత్యనారాయణోఽరం
అన్యోన్యసక్తమనసా జయ్యాస్తాసంపదాన్వితా 2.

108. పావరాజు వెంకటకృష్ణరాయశర్మగారు.

పీరు శ్రీయాంజనేయ చరణారవింద నేనాభిరతులును, గుంటూరు
జిల్లా నరపారావుపేట తాలూకా యెల్లమంద పురవాసులును, నాశ్వల
యోగులు. కాశ్యపసగోత్రావస్తంబ సూత్రపవిత్రులు. ఇరువది యేనిమిది
సంవత్సరముల ప్రాయమిప్పటికి గలవారు. భక్తిరసప్రధానమగు శోటిలింగ
తత్వము, శ్రీజనార్దన శతకమును వచించిన సజ్జనవిధేయులు. ప్రస్తుతము
విద్యుత్రిగ్రామ పాతశాలోపాధ్యాయులు. వేంకట్రాయ భద్రమాంబలక్ష్మదేవి
మారులును, చుక్కమాంబ, దమ్మ కృష్ణ శ్రీరామరాయపానుమంతరాయ
అధిదాన లక్ష్మణమంత్రిల సోదరులు.

కా॥ శ్రీరంజిల్లుసనంద నాదియును లాళ్ళుంగార రంగస్థలిన్
 ధీరాగ్రేసరులైన వేల్పులను సందేహములేకుండగా
 నారాధించిన యట్టుటికవులునే దానంద భావంబుతోఁ
 బ్రేరేపించి నరాగ్రగణ్యులను సంపీలేచ్ఛవల్లింతురా. 1.

కా॥ శ్రీనారాయణపాదసేవకరులున్ శీలస్మితామణీ
 గానాకారిణి కారదాంబ ధరగంగా దేవయ్యన్ గౌరియ్యన్
 ధేనువ్రాతము దేవతాగణములున్ దీవింతునాగాంగనల్
 సానందంబుగ నీవహునగులకుద్య త్కిర్తనసంధిల్లగన్. 2.

సీ॥ శ్రీదేవిభూదీపి శృంగారి సురటుల
 వింజామరల్ పీచువింటిగాను
 మూర్ధ్వచంద్రదాగులే సోదరులైనిచ్చి
 తమకార్యములవలెఁదిలఁమఁగారి
 మురిసినట్లు జంటగానానందములఁగీరి
 సరగసంతోషముల్ సాగనిచ్చి
 సురపతీగణపతుల్ సొంపుపెంపులమాటి
 నిల్వొనరంగంబుఁగామమండె

గీ॥ రంగుమీఱంగఁబండిత రాజకవులు
 మంగళంబుగఁ గళ్యాణముంకవమునఁ
 గొల్వడిరినదంపతుల్ కోర్కెల్లెల్ల
 నిచ్చరక్షింప నీశ్వరు వెంతుమదిని
 ప్రకటగుణపాఁడ శ్రీభుజంగకవిచంద్ర : 3.

సీ॥ పంచభూతంబు లీపలుమాటలికవేల
 నాయురారోగ్యభాగ్యంబులీచ్చు

సురబృందమదియెల్ల సొంపు నేమందునో
 బలధైర్యముల పెంపు బాగనిచ్చు
 ముని బృందములకీ విముమ్మారు నేమందు
 మూలమంత్రంబులముద్దుఁడెల్పు
 శాస్త్రజేతలపెంపు శాంతమే మందునో
 ధర్మంబులేదెల్పు ధన్యమిచ్చు

గీ॥ సత్యనారాయణా ఖ్యునిసారుఁడెల్పు
 ధాతృనను బావ్యతీశపునక్షత్రనఁ
 దరముగాదమ్మ నీతాంబ ధరణిలోనఁ
 దనరుమీకీ ర్తించుదాన్కి తారకముగ.

4.

సీ॥ సత్యంబునకు పరిశ్చంద్రుండు సరివచ్చు
 జంద్రుండు సొగసుకు సమమువచ్చు
 గుగుణసంపత్తిని సూర్యుండు సరివచ్చు
 ధాటికి బలరాము సాటినొందు
 పాండిత్యగరిమకుఫాలాక్షుఁడనవచ్చు
 దానంబునంగిల్లు ధాటినొందు
 కవితారసముఁజూపఁగాలి దాననవచ్చు
 ధర్మరాజుతో కీర్తిదనరవచ్చు

గీ॥ బుడమిలోమంత్రిపెగ్గడ భూసుర్రాగ
 ణీభుజంగరాట్సుతయఁదానింపుమీఱు
 నిన్ను వరియించెఁగైకొను నింద్రకుల్య
 రమ్యగుణముఖ్య సత్యనారాయణాఖ్య

5

109. రాచర్ల వెంకటకృష్ణారావుగారు.

వీరి కాపురస్థలము గోదావరి జిల్లాయందలి గూటాల. తల్లిదండ్రులు వరసాంబా వేంకటరత్నార్యులు, వైదికులు, త్రిలింగనాథులు. ఆ 1894 సం వత్సరము నవంబరు 24 తేదీన జన్మించిరి. పేరు వ్రాసిన గ్రంథములు:—ప్రచండరాఘవము, శ్రీకృష్ణరాయ బారము మొదలగునవి.

కా॥ శ్రీరంజనసుధాధ్యాయోదయి రాజీవారి తోఁబుట్టువై
ధీరప్రజ్ఞాభుజంగరాయ ఘనమర్త్యేవలీన్ జాపిచ్చు
శ్రీకృష్ణజంబులగల్గులీను జయలక్ష్మింగొన్న నారాయణం
డాలోగ్యాదీకముల్ వధూవరుల కత్యంతంబుగూర్పుంపువన్ 1.

ఉ॥ గోమనఁబెన్ను గూర్చియట్లఘోరతపం బొనరించునార్యనా
సోమముఖిన్ మృగాక్షిసతి సుందరగాత్ర విభూతిఁగాంచి యా
హైమవతింబు నెంచిజవయందముఁజూచి భుజంగరాయక
న్యామణిగావరించు పారుడల్లువధూవరులం గృపంగనున్. 2.

చ॥ జలినిలిశేనె మాటలను జిల్కకుఁబెల్కులు నేర్పిపణతెం
త్రులుబిగియించి పాడుచుశ్రుతుల్ గిమనించి భుజంగనాథుమే
ల్కొలుపుచు సత్యమే లెనకు లోకముగాఁగలముద్దులాడిము
ద్దులదొరసత్యరూపుఁడు వధూవరులన్ దయ నేలుఁగావుతన్. 3.

సీ॥ సద్గుణసంఘాత జనపాలసంఘాత
కవితవిఖ్యాతి మంగళమునకు
విశ్రాంతిచేత విప్రకన్యాపూత
ఘననామసీతమంగళము నీకు
లలితతనూమాత లసదుత్తమశ్రీగ
కరజలజాతమంగళము నీకు

ప్రణుతబుధవ్రాతఁగర కటాక్షసమేత
కలుషనిర్హత ! మంగళము నీకు

గీ|| శ్రీభుజంగరాయల తపశ్శ్రీఫలంబ
పుత్రప్రాతాభివృద్ధితోఁ బాలుపుగాంచి
సత్యవర్తనగమనించి పాధ్వవగుమఁ
జరతరాయువు లొందు లక్ష్మీకటాక్ష !

4.

గీ|| పరులుగన్నట్టి బాలసీపాలఁబడియె
జవ్వనం బెల్లనీకుఁదాజన్మెగల్గె
నిన్నె సత్యంబుగాఁగోరెఁగన్నె మిన్న
బాళిమైగీలు కరుణాల వాలయింక.

5.

110. బొండాడ సూర్యనారాయణగారు.

వీరి నివాసస్థలము, నికాఖపట్టణము. తెలగాలు. తండ్రి కోదండ
రామస్వామిగారు. పుట్టిపీఠమాంబ. ఆ 1878 సంవత్సరము జూలై నెలలో
జన్మించిరి. బ్రహ్మతము గంజాముజిల్లా బర్హంపురము ఎగ్జిక్యూటివు ఇంజనీయరు
ఆఫీసు హెడ్డుగుమస్తాగానున్నారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—శ్రీచన్న
కేశవశతకము, శ్రీజనార్దనచరిత్రము, శ్రీవేంకటేశశతకము, పట్టాభిషేక సం
బాషణ మొదలైనవి.

గీ|| శ్రీపద్మలోచనుల్ శ్రీపార్వతీశ్వరుల్
వాణీపితామహుల్ వెగుధలోనఁ
గరుణతోనివ్వఁగూపరులకు దీర్ఘాయు
రాగోగ్యసౌఖ్యాదులందఁజేసి
సతతంబుశ్రీ హైమవతిని, శ్రీవేంకట
సత్యనారాయణు సత్యవచను

రక్షింతు గావుత్రబ్రహ్మతిబంధుమి
త్రాదునొననుచుండెనని, ప్రధి

గీ॥ పుత్రపాత్రాదులనుగాంచి భూరిభాగ్య
గరిమతోల్లహర్షపాగిరిమునందు
నలశ-చీజంభభేదులట్లలరి, యెపుడు
వరలుచుండెవరివృధావరులు కిరము.

1.

ఆ॥ పెండ్లికొమరునందుఁబెండ్లికూతురు మిన్న
యందు విష్ణుకళయు వారిసహూటి
కళయునుందు ననుచు గ్రంథరాజములలోఁ
బెద్దవారు నుచువెంటిమి గద.

2.

ఉ॥ కావుననద్వివాహములఁగెన్నులు పండువుగాఁగఁజూడఁగాఁ
బోవుజనావళుల్ శుభముఁబొందుట వోద్యమే? మేల్చి కార్యముల్
భావుకళలమై నిరువువారతి సన్మయగాఁగఁగ వారిలన్
గావముకుందుఁడల్లపును గంకణమున్ సరియింపఁజే? కృపన్ 8.

ఉ॥ వారనిపేర్కితోడ సింహభుండెప్పుడుఁబ్రోచుఁగావుతన్
సారవిచారుని న్విజయసాగంస మారునిధీరునిన్మహా
దారుని శూరునిన్ దురితదానవశోరి విచారశ్రముమ్
మారుభుజంగరాసు బహుమారుని నార్యజనోపకారినిన్. 4.

క॥ ఏలూరిపుణ్యమేమో
వాలాయంబిలని కీర్తనరదీప్తులచే
మేలొంది యూరులన్నిటి
నేలెడిగద కాకయున్న నేనారగునే!

5.

111. నూతలపాటి వసంతముగారు.

- క॥ శ్రీయును శౌర్యము ధైర్యము
నాయువుఁబూర్ణముగనొసఁగి యానందముతో
న్వాయువు ప్రాణముగాఁగల
యాయాశ్వరుఁ బోచు పతిని ననవరతంబున్. 1.
- క॥ భోగముననిండుకంటెను
రాగముకిన్నరులకంటె హరిగనొప్పన్
త్యాగముపూర్వకంఁటెను
నాగేంద్రులకంటెఁగాంతి నయముగనొప్పన్. 2.
- క॥ మన్మథునికంటెనేర్పరి
మన్ననయావిష్టు కంటె మఱిమిక్కుటవూ
సన్నముగు నడుము మిక్కిలి
వెన్నునిదిలఁచు దేహమేర్పడియుండన్. 3.
- క॥ హైమవతిఁబోలు బాలయు
దమయంతిని బోలుచక్క దనములయందున్
ఆమన్నగ భార్యనుతా
నామంబుగఁజించు నన్నివిషయములంగున్. 4.
- క॥ ఈదంపతులను దేవత
లందఱును బ్రోచుననవరతం బిద్ధరలోన్
మీదండన లేకుండఁగ
వేదంబుల తెల్పిబోవు వేదాధ్యయనా 5.
- క॥ హరిహర బ్రహ్మములందఱు
వరరాజగునట్టి మంత్రిఁగడ భుజగరా

యురుమహిభర్తను తేనిని
నరపదితాములతలుపు రక్షించుధరన్.

6.

క॥ నూతలపాటిన సంతము

భ్యాతిగనీపద్మములను గట్టెనుతప్పుల్
చాతుర్యవిహీనతచే
మాతప్పులు దిద్దుడయ్య నరనాథమణి.

7.

112. ప్రతివాదిభయంకర కృష్ణమాచార్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థలము కృష్ణామండలములోని విజయరాయి అను గ్రామము. వైష్ణవబ్రాహ్మణులు. శ్రీనత్సగోత్రులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. తండ్రి అప్పన్ నైవారాచార్యులుగారు. తల్లి కృష్ణమాంబ. సర్వజిద్యత్వర నైకాళి బహుళ పంచమి జన్మదినము. వీరికి ఆంధ్రగీర్వాణములయందు మంచి సాహిత్యము కలదు. సంస్కృత వ్యాకరణమునఁ బ్రవేశముకలదు. రెండు భాషలయందును గవిత్వము చెప్పఁగలవారు. వీ రాంధ్రమున, 1 సంస్కృత శబ్దప్రవేశము, 2. సంస్కృతశబ్దసుబోధము, అనువ్యాకరణ గ్రంథములును, 3. సాచిత్రలిజయము అను నాటకమును రచించిరి.

శ్లో॥ శ్రీమస్త్రైధిలరాజదత్త మమితానందాస్పదంజానకీ
పాణింమంగళరంజితం సతులకం గృహ్లాన్ ముదారాఘనః
శ్రీమద్దేవువతీ కరంభుజగరాడ్వత్తంకువైరాసృతం
స్వీకుర్వంతమతి ప్రభంసమనతాచ్ఛ్రి సత్యనారాయణం. 1.

శ్లో॥ లక్ష్మీతాండవరంగ మందిర తలేశ్రీవద్లమన్నాటినం
కాఢ్దౌజాతమమందశుందరమముం పూర్ణేందు మానందగం
శ్రీమద్వేంకట సత్యపూర్వక లసన్నారాయణాభిధృతం
బాలంసైకువతీ యుతంకమలజాదేవీసదారక్షితాత్ 2.

శ్లో॥ మంత్రపెద్దడ వంశదీపకమణే ర్భూమంబికానేవకాత్
రాజోత్తంభుజంగరాయ సుధియో జాతాంసుశీలాన్వితాం
బాలాంహైమవతీం సతీంసువర సంయుక్తాంనవోధామిమాం
సీతాహైమవతీం తథావిజయలక్ష్మీ చావతాన్నిత్యశః. 3-

శ్లో॥ దేవీవారిజ సంభవా సకలదేవా ధీశ్వరః కేశవ
క్రీగారీత దధీశ్వరశ్చ మహితా వాణీచధాతా తథా
అశ్వేమంగళదాస్సు రాస్పతరమిద్దా యుష్యమారోగ్యసం
పత్తింసద్ధినధాన్య పృద్ధిమతులాందత్తాత్తిధాసుప్రజాః 4.

శ్లో॥ దేవాస్త్రము దీరయంతు సకలా భూదేవతాశీక్రియా
నిత్యసత్యఫల ప్రదావిజయతాం మాంగళ్యముజ్జ్వలభతాం
గేహీస్మిన్ననయోగ్ధ నంచభవతాదస్పృధికాస్సుప్రజా
ఆరంభాశ్చ సదాయతి ప్రచురతామాలంబీరన్ సదా. 5.

ఉ॥ శ్రీయుతుండ పయోధి వతిశీతిల శుభ్రభుజంగశయ్యపైఁ
నాయముండేర్చి భక్తిజనకామితమలే సమకూర్పుచుండునా
కాయజుదండ్రీ గోరికల గల్లనవెల్లను గూర్చియిచ్చుచుం
బాయక గాచుంగార మనబాకదంపతులన్ ముదంబునన్. 6.

ఉ॥ శ్రీలసమానమైవెలుంగిజేతాని జానకిపాణిపంకజం
బాలలితాంగి తోడమణి భాసుర పీఠమునన్ ముదంబుతో
లీలసుఖోపవిష్టుడగు శ్రీరఘరాముడు సంపత్తియా
లాలముండైవధూవరుల రంజిలజేయతనిచ్చిదాతయై 7.

ఉ॥ యామునపైకలెంబుల నహర్నిశముం దగసంప్రసృద్ధమై
ప్రేమలు పొంగెగా సరసరీతులగ్రీడలనుండు రాధికా

కాముకుడీవధూవరులఁగాచి పరస్పరమందు తోషముల్
కామముమీఱఁజేరి యెసఁగఁ బొసఁగించి రయానఁబ్రోచుతనన్.

ఉ॥ భూమలనుండు నప్పడల పూతవరాహము వారులందుశో
భామలమీనముం గిరుల భాసురరూపుఁడు నారసింహుఁడున్
సామయికంబుగా నితరసర్వవసుంధర వాసుదేవుఁడున్
నేమముఁగూర్చఁగానగుచు శ్రీపతియీ మిథునంబునోముతన్ 9.

ఉ॥ శ్రీసుతుఁడారతీసతిని శ్రీలుకెలంగఁగఁ బెండ్లియునుదా
భాసురమార్దులౌవిబుధ వర్యులమృత్యుమెలంగఁజూచియా
శ్రీసతియున్ దడఁకుఁడును జేరలఁబోలెడు కంటిఁగోనలం
బూసలపేర్లునాపిడుచు పూతసుదృష్టులు వీరఁగామితన్. 10.

113. మరింగంటి చక్రాచారిలుగారు.

వీరి వివాసస్థానము కృష్ణాజిల్లా నందిగామ తాలూకా జగ్గియ్యపేట.
నర్సారావుపేట రాజాగారి యాస్థాన విద్వాంసులగు శ్రీమత్తీరుమల నల్లాన్
చక్రవర్తి వేంకిటరామ నృసింహా చార్యులవారి శిష్యులు.

క॥ శ్రీరామకరుణచేతను
భోరాజామంత్రి పెగడి భుజగేశ్వరియీ
వారాసియుక్త ధరణిని
ధారాశమువెలయునీడు ధామముశిఖార్. i.

క॥ హరియునుహరుఁడు విధాలయుఁ
దిరముగిలక్కియు సరస్వతీయు శాంభవియున్
వరనూర్పు వధూవరులను
మరియుచు బాలింతుగార మోదముతోడన్. 2.

గీ॥ ఆయువాతోగ్యమైశ్వర్య మష్టపుత్ర
బహుధనంబులు భోగముల్ బలుతెరంగుల
ముద్రమున నమానరాజ్యముల్ పొసంగనిచ్చి
గురలురక్షింతు రీడధూవరుల నెపుడు.

3.

క॥ ఏలూరు పట్టణంబున
వాలాయము జరుగునీవివాహంచితృశా
లీలాయత దంపతులను
చీలాగతి నేలు యాదనెందుడు పేర్చిన్.

114. నందూరు శేషాచార్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థలము కానుమెలుపురము. శ్రీవైష్ణవ బ్రాహ్మణులు.
అవస్తంబనూత్రులు. కాళికనగోత్రులు. తండ్రినరసింహాచార్యులుగారు. తల్లి
లక్ష్మణాంబ. విక్రృతిసంవత్సర నిజభాద్రపద శుద్ధ ౧౦ మంగళవారము జన్మ
దినము. వీరాంధ్రమునందే ప్రవీణతగలవారు. సంగీతమునందుఁగూడ నిండుక
వరిచితిగలదు. వీరు రచించిన గ్రంథము :—1. రుక్మిణీపరిణయనాటకము.
ఈనామములు వైరరా జీవనముగలవారు.

సీ॥ వైకుంఠవాసుని వత్సస్థలంబున
నిందిరయెందాక యింపుమీఱు
పకువతిమేనిలోభాగంబుఁ గొన్నయా
పార్వతి యెందాక పరిధవిల్లు
పద్మగర్భనిముఖ పద్మంబుచెంతను
భారతియెందాక ప్రబలుచుండు
పాతాళముననుండి భణిరాజసాంపుగా
నిలభారయెందాక నెసఁగుచుండు

గీ|| పృథివినందాకయైశ్వర్యృద్ధిఁజేసి
పాడిపంటయు భాగ్యంబుభాగమిహి
హైమవతీసత్య నారాయణాఖ్యులకును
దనరఁజేయుతనాచంద్ర తారకముగి.

115. కొదమగుండ కేశవాచార్యులుగారు.

వీరినివాసస్థానము నెల్లూరుజిల్లాలోని కాంగూరివారి అగ్రహారము.
బంధకవిత్వమునందు నేర్పరులు.

నాగబంధము.

చ|| నరఖగరాజవీర హరవారణ రక్షిరమావధూసహ
పరశులభానతారి రతపాతకహజ నుందరీతా
స్థిరభువనేశఘోరశరదీర హరస్తుతభాగభాహరీ
పరమదహరహీగర హరవిసద్యశైలధారణా. 1.

ఉ|| శ్రీకమలామనోబ్జవిలసీకృత భానువిలాసమూర్తివై
వీకతోయేలురాజ్యపురి వీర్యనిశత్యువిలాసమూర్తివై.
శ్రీకరమంత్రిప్రెడ్డికుల సింధుశిశువుశంకరాపు ను
శ్లోకునశ్చిక్తకామ్యము ననిపంగ్రపామతిఁ బ్రోతెశ్రీపతి 2.

ఉ|| శ్రీధరుడా ర్థభంజకుఁడు సింధుమదాంధవిదారి భక్తప్రా
ద్యృందమిళిందభాక్తప్రదశబ్దంబు సదామతనందనందనా
నందవిలాసుకంజనయ నాంచితహేమవతీసతీద్యకున్
సాదర మొందరాజ కులసాత్వికుఁ డమ్మునినిమ్మఁగావుతన్. 3.

116. సేనాధిపత్యం వేంకటసరసింహాచార్యులుగారు.

వీరినివాసస్థానము ఖాళింకోట, జనకులు శేషాచార్యులుగారు. యవ సంవత్సర శ్రావణ శుద్ధవిదియా గురువారము జన్మదినము. వీరు జానకీపతి శతకమును వ్రాసియున్నారు.

క|| శ్రీరాజాబిరుదాభిరాముడయి యతీతప్రతాపాఘ్నుడై
సారాసార విచారక్షర్యఖనియై సంగీత సాహిత్యవి
స్తానోదారనిరూఢతత్వనిధియై ధర్మస్వభావప్రభా
గారుండన భుజంగరాయ పభునిం గాకుఁజ్ఞుడేలుంగుపన్. 1.

క|| భాసురలీలన్ హైమవ
తీసీతావిజయలక్ష్మి దివ్యవివాహం
బాసీతాకళ్యాణము
వాసింగను గాత భక్తివత్సలు కరుణన్ 2.

మ|| షరభూపాల కిరీటచ్ఛివలసత్పాదాంబు జప్తిండువ్వడి
శ్వరకోదండ విఖండనుండు ధరణి జాతాసమేతుండుభా
స్కరవంశోద్భవమండనుండు కరుణాస్వాతుండు శ్రీరాజశే
ఖరుడోరాఖువుండివ్వధూనరుల వడ్కంఠోపురిన్ నిచ్చలున్కె.

చ|| ప్రమథగణంబు లెల్లడలఁబ్రస్తుతులుండగిజేయుమండఁగా
వమరవరుల్ మనుల్ గొలువనడిజకున్ ఘనరామతత్వమన్
ప్రమదముమీఱఁదల్పినిజ భక్తులకోర్కుల నెల్లఁదీర్పుశ్రీ
హిమగిరి కన్యకారమణుడేలుత దంపతులం గృహమతిన్. 4.

సీ|| సరశిజాపునిరాణి ఛాయాసమానజై
విఖ్యాతినలరుమా విజయలక్ష్మి

అత్రిమానిగుపత్నియనసూయ పోలిక

విఖ్యాతినలరుమా విజయ లక్ష్మి

పురుహూతు సతిశచి పాలుపునరాజిరి

విఖ్యాతినలరుమా విజయలక్ష్మి

శ్రీరామదేవి యాశ్రీజానక్ భాతి

విఖ్యాతినలరుమా విజయలక్ష్మి

గీ॥ విన తచరితపుగమ్ము శ్రీవిజయలక్ష్మి
వినతులౌపుత్రులను గనువిజయలక్ష్మి
వినులక్ష్మిని నలరుమా విజయలక్ష్మి
విజయలక్ష్మిని బోలుమా విజయలక్ష్మి.

5.

గీ॥ ఎడ్లమన్నాటి వంశపావనుడూ ఘనుడు
ప్రథితవేంటిట సత్యనారాయణుండు
శ్రీవిజయలక్ష్మి హైమవతీనధూటి
తోడసౌఖ్యంబులను గులంచూగుఁగాత.

6.

117. కందాడ నరసింహాచార్యులుగారు.

క॥ “శ్రీకందాళ కులాద్ధివి
భాకరరామానుజార్య పాపాత్రతని
ర్భీకులుతత్తనయులు నా
శ్రీకర శ్రీ శ్రీనివాసు శేఖరులరయన్.

1

క॥ శ్రీమంగళగిరియనునొక
భూమాన్వితదివ్యదేశ భూమణమొప్పన్
శ్రీమన్నరహరినిచ్చులు
కామితములొసంగు పానకము గ్రోలునటన్.

2.

క॥ ఆసులలితదివ్యస్థల
వాసులుకందాడవారు వాధూలులునై
భాసీలుచుందు రెపుడును
భాసురతప్రీతకార పరమగురువులై.”

3

చ॥ మెల్లనిలేటమాటలును మేలొవగూర్చుమనంబు నెల్లరం
జల్లగఁ జూచుచూడ్కియును జాలినవిద్యయు సచ్చరిత్రముం
గొల్లగనచ్చునై సకల కుంభినినిండిన కీర్తియున్ రమా
నల్లభుసత్కటాక్షమున వాటిలెనమ్మక చెల్లమికిలన్. 1.

శ్లో॥ ధనకనకసమృద్ధిః ధాన్యమైశ్వర్యసృద్ధిః
యవతిజనసమృద్ధిః పుత్రప్రాత్రాభిసృద్ధిః
పరిజన పరిసృద్ధిః కాశలంధర్యసృద్ధిః
తపభవతు సమస్తం కాశ్వతం మంగళంచ 2.

118. కోగంటి లక్ష్మీనరసింహాచార్యులుగారు.

పీరు శ్రీరామానుజ మిత్రస్థులు. శ్రీనర్ససగోత్రులు. వేంకటాచార్య
పుత్రులు. శరీరమాత్రభేదముగలవారై శ్రీమాన్ శ్రీ సముద్రాల అప్పలాచార్య
లవారును పీరును గలిసి యొకచోభాషాభ్యాసము గావించి యొకచోనవధా
నక్రమము గ్రహించి ప్రస్తుతము గ్రంథరచనకుంగడంగియున్న వారు. వీరి
నివాసము కాకినాడ జగన్నాధపురము. వీరి యశోలతలోకము నావలింప
నివృద్ధిపుడె జివురుపెట్టుదు సాగుచున్నది. వీరి విషయమై శతావధాని దివా
కర్ణ తిరుపతిశాస్త్రీగారును, కాకీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రీగారును సదభిప్రా
యములను వెల్లడించి యున్నారు. శృంగారకవి సర్వారాయుడుగారియొద్ద
పీరు విద్యాభ్యాసము చేసియుండిరి.

శ్లో॥ శ్రీమద్వైకుంఠపురానందాయ శ్రీ సత్యనారాయణా
భీభృతాద్భుత నన్యదంపతి దిద్భుత్ కౌతుకాదాకరః
కృష్ణాయచ్చతు భూరిసంపదధి కాలోగ్నాద్యమిభ్యాంముదా
విప్రాశీర్వాచనాత్మకోభుజగ రాక్షోహేస్థితాశ్యాంసదా 1.

మ॥ తలిదండ్రుల్ భవదీయస్మత్క్రియల మోదంబందగానైతిహా
మలుగర్వింపంగ బంధుమిత్రములు సమ్మానింపగామెచ్చఁగాఁ
జెలియినైమనతీకుజా విజయలక్ష్మీ దేవిలోఁగూడిభా
సిలుమాచందది నేశతారకముగా శ్రీసత్యనారాయణా. 2.

మ॥ కులధర్మములు విర్యధర్మములుగా క్రున్నిగ్ధగాఁబెద్దవా
చలవాక్యములు వేదవాక్యములుగా రాజాంకుఁడివ్వల్పుగాఁ
జెలియినైమనతీకుజా విజయలక్ష్మీ దేవిలోఁగూడిభా
సిలుమాచందది నేశతారకముగా శ్రీసత్యనారాయణా. 3.

మ॥ పినవాఁడంచునుదోడివారలు, బుధుల్ విద్వాంసుఁడేయంచు, వై
తనికుల్ కేవల ధర్మరాజనుచు, బుద్ధిప్రాయుఁడంచుంబరాం
గనలే వేళనునిన్ను మెచ్చుకొనమెల్లం బాలుమిమించుమిం
చినయినైమనతీ సతీయుతుఁడవై శ్రీసత్యనారాయణా. 4.

మ॥ బలిమిన్ బంధుసుహృద్జనాదరమునన్ భద్రద్రుక్రియా దక్షతం
జెలిమిన్ శాంతమునన్ దయారసమునన్ శిష్టనైతాసక్తిని
శృంభిక్తింబగుదానధర్మములనా చంద్రార్కమున్ మించిభా
సిలేకున్ నైమనతీకుజావిజయ లక్ష్మీదేవి ప్రాణేశుతోన్. 5.

మ॥ వెలయుంగార సమస్తసౌఖ్యములతో విజ్ఞానసంపత్తితోఁ
జెలఁగుంగారముబుద్ధిరత్నములతో శ్రీమించుభాగ్యమృతో

నలరుంగావుతక్కించందకలతో నాచంద్రతారాగ్నమున్
మెలగుంగావుత భర్తతో విజయలక్ష్మీదేవి ఛాయాకృతిన్. 6.

119. చిలకమఱ్ఱి యెంబెరుమానాచార్యులుగారు.

వీరి ప్రస్తుత నివాసస్థలము ఏలూరు. జననము రక్తాక్షిసంవత్సర
శ్రావణ బ|| ౧౧ శుక్రవారము. విద్యాప్రారంభము యువసంవత్సర చైత్రమాస
ములో వీరినండిగారియొద్ద భారవికావ్యమును జదువుకొని మాఘకావ్యమును,
నైషధమును పురాణపండమల్లయ్య శాస్త్రిగారియొద్ద జదివిరి. బ్రహ్మశ్రీవాజి
పేయ యాజుల సోమనాథశాస్త్రిలవారియొద్ద సిద్ధాంతకాముదిఁ జదివి యనం
తరము తాళిక వ్యాపారనశ్యతనుబట్టి వైద్యవిద్యయందు వైద్యకాస్త్రాభి ముఖ్య
ములగు చరకాదిభావ ప్రకాశాంతిము లఱకుఁగల గ్రంథములను, సింహురాది
రసోను కల్పరసాయనాది తంత్రముల నభ్యసించియున్నారు. వీరిపూర్వకులు
ఆశ్వలాయన ఋషితుల్యులు. ఆశ్వలాయన సూత్రులు. వీరి పితృపితా
మహాప్రమితామహులు రంగాచార్యులవారను పట్టాభిరామాచార్యులవారు.
తండ్రి పట్టాభిరామాచార్యులవారు. శ్రీవైష్ణవబ్రాహ్మణులు. జన్మస్థానము
కృష్ణాజిల్లా తణుకుతాలూకా తాడిపట్టు.

ఉ|| శ్రీయువతీలలామయనఁ జెల్లువహించిభుజంగరాయగ
ర్భాయతరత్నిమైయలరు హైమవతిన్వరియించె సత్యనా
రాయణుఁడీనధూనరుల ప్రాభవమొప్పుగ నేలుసత్యనా
రాయణుఁడెల్లభంగులఁజెరాయువొసంగుదు సర్వకాలమున్. 1.

120. నల్లాకచక్రవర్తుల పట్టాభిరామాచార్యులుగారు.

వీరి నివాసము గుండుగోలను. ప్రస్తుతము ఏలూరు. శ్రీవైష్ణవులు.
ఆనందంబసూత్రులు. తాళికగోత్రులు. కీలకనామసంవత్సర ఆషాఢశుద్ధ ౫

బుధవారము జననదినము. ఆంధ్రగీర్వాణములయందును, యజుర్వేదము నందును, స్వమతి గ్రంథములయందును బాండిత్యముగలవారు. ఇదివరలో చేసిన తెలుగు గ్రంథములు :—శ్రీరంగవాఙ్మనోహర మాహాత్మ్యము, సప్త గ్రహకూట చరిత్రము, మొదలగునవి.

సీ|| శ్రీరమారమణుడా శ్రీరజనానందభక్తుఁ
డభయంబొసంగు మీకనవరతిము
పశ్యిల్లాటుండు భక్తసంఘానంద
విజయంబొసంగెను వేడ్కలోడ
వాక్సతీజాని సద్వాక్యజాలములైన
కాస్త్రచయంబుల సర్వమొసంగు
హైమవతీనాణులబాలయయుమిమ్ము
ననయంబుబోచెద రతిమయున

శీ|| ముక్తిప్రసాదకులాంబుధి మహితచంద్ర
భూతిలేంద్రవాధనాథ భుజంగరాయ !
విరుద్ధసంపదియందు నవినయమహిమ
నెంచుకన్యంబెయిహిలోక నేతకైన.

1.

అ|| రాజరాడ్మిజంగింపు పుత్రకన్య ము
వతియంగినొప్పు వారిజాక్షి
ననుగుభర్తయైన యాసత్యవార య
కాఖ్యవరునకొసంగె నమరులలర.

2.

క|| వారివివాహోత్సవమున
వారిజభవభవమురారి వర్ణంబెల్లన్
సారమతి నాశిషోక్తుల
వారలవాకీర్వదించి వచ్చిరివేడ్కన్.

3.

అ॥ అనిసురలు వారియాస్థానమందున
 తేదవ్యాధిరీవిశేష ఫణిత
 నఖిలసంపదలను నాయురాశోన్మయై
 చంద్రసూర్యులట్లు చంద్రమొంది.

4.

అ॥ ఉండుండనుచుఁ బల్కునుత్సాహమునవార
 లొసఁగినట్టి కాల్వలసదృశముగఁ
 గొనుచు నేగిరంత కోర్కెలుసమకూర
 బ్రహ్మవాదులెల్ల సమ్ముదమున.

5.

121. మల్యాల వెంకటరావుగారు.

గీతమాలిక.

పరమభక్తితల్పియై నెన పథునరుండు
 రాజబిరుదాంకితుండు కమోజరాజు
 మంత్రి పెగ్గడ లంకాసంభవుండునైన
 శ్రీభుజంగరాట్టభునకుఁ జెన్నమీఱ
 నుదయమందితిననుమాట మదినినిల్చి
 పుట్టినొంటికి మఱియునీ మెట్టినింటి
 కినియశంబునుగీర్తయౌ భునులుహగడ
 నూర్జితంబుగసమకూర్చ నుత్సహించి
 పరమపావనచరిత్రవై పరిధర్మి
 “కరముబట్టెడువేళ నాకాంతులొడ
 భర్తమునకుసంతతికిని నిర్మలంపు
 బ్రహ్మచర్యసంపత్తికిఁ బరునిఁగోర
 ననివచ్చిందితి” ననుమాట ననవరతము

స్వకణజీయుచు బతిల్లాజసలుపుమమ్మ
 హైమవతియనుపేరు నీకమరియుంట
 నిక్కమగు హైమవతియని నిదునుగడు
 తలచుకొనునట్లుచరియింపు ధన్యచరిత్ర !
 సత్యనారాయణుండునీ సఖుఁడుగాన
 నారేడును చేరునకుఁదగి యమరుఁగాదె
 యిరువు రనురాగముననుజరించున్బొ
 లాయురాశోగ్యవంతులై యమరునట్లు
 దీక్షనలొంగికాపాడు దివ్యమూర్తి
 కరుణతోడుతఁ బ్రోచు శ్రీకాంతుఁడెపుడు.

122. పుత్రేష్ట నాగభూషణముగా.

వీరి నివాసస్థలము ఏలూరు. తండ్రి వేంకటసుబ్బరాయు మంత్రిగారు. తల్లి శేషమాంబ. ఉపాధ్యాయులు. నయస్సు ఇప్పటికి 22 సంవత్సరములు. ఆశ్వల నియోగులు. వెలనాటికాళి. అపస్తంబసూత్రము. యజుర్వేదము. పరాశర్యసగోత్రులు. వీరిచే రచియింపఁబడిన గ్రంథములు:—1. రసభావనా యికా సాంప్రదాయము, 2. దాసపోషక శతకము, (అచ్చుతయ్యారసవి) 3. అభినయమాదామణి, 4. శ్రీనివాస కళ్యాణము, 5. చిత్తజీయము, (ఇవి రెండును నాటకములు) 6. బల్లటక్కరురారు ఫార్సు, 7. దంబాచారి ఫార్సు, 8. శ్రీయాశోపాఖ్యానము, 9. సీతాకళ్యాణము, 10. మార్కండేయచరిత్ర, 11. విశ్రవానారాయణచరిత్ర, (హరికథలు) 12. నాగభూషణశతకము, 13. భక్తయోగరహస్యము, 14. సామాన్య సాంప్రదాయము. 15. భరతరసకుసుమము. 16. భరతశృంగారవి.

కా॥ శ్రీకారుణ్య గణాభివృద్ధియశమున్ క్షేమంబు ప్రేమంబుమన
 రాకానందము నాయురున్నతియు సామాజ్యంబు పూజ్యంబుసం

పోకంబున్ శశిభానులుండు వఱకున్ శోభాయమానంబుగా
శ్రీకన్యామణిప్రొచు హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్. 1.

కా॥ శ్రీకళ్యాణసమస్త వైభవములున్ శ్రేయంబు న్యాయంబును
శ్లోకత్వంబును నిత్యసత్యనియతిన్ సుజ్ఞానమున్ మానమున్
సాకల్యంబభిసృద్ధిజేయుచు మహాసంతోషముల్ గూర్చియా
శ్రీకంఠుండును ప్రొచు హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్ 2

కా॥ త్యాగంబుండుల శీలధర్మము మహాదైర్యంబు ధైర్యంబునున్
రాగంబున్ ఘనకాంతసృత్తి జయమున్ రమ్యంబు సౌమ్యంబునున్
భోగంబున్ పరపుత్రసంతతియు సంపూర్ణంబుగానిచ్చియా
శ్రీగారీసతిప్రొచు హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్. 3.

కా॥ ప్రాపైబాంధవకోటి విప్రగణముల్ పారోహితుల్ స్నేహితుల్
దాపైవండితసత్కువింద్ర తతులుండందోపతండంబుగాఁ
గాపైనిత్యము గొల్పుచుండఁగ మహాకళ్యాణముల్ గూర్చియా
శ్రీపద్మాక్షుండు ప్రొచు హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్. 4.

కా॥ సేవింపంగను యాచకావలి భటుల్ శ్రేష్ఠంబుగా నెప్పుడున్
దీవింపంగను వంది మాగధబుధుల్ దిన్యప్రకారంబులన్
జీవింపంగను భూతలంబునఁ జరంజీవిత్వముం గూర్చియా
శ్రీవాగీశ్వరి ప్రొచు హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్ 5.

123. గుడిగుంట లక్ష్మీపతిగారు.

ఉ త్ప ల మా లి క .

శ్రీయసువాణిచేరిన విశేషయశమ్ము ప్రతిస్వనమ్ములన్
మ్రోయఁగ సర్వమంగళ సమున్నతినొండెడి పూన్కి సత్యనా

రాయగరావు హైమవతిరాజ ముఖిన్ నిగమాక్షప్రక్రియన్
జాయగదాకర గ్రహణసల్పినుమంగళనూత్రధారిణిన్.
జేయఁగవేదమంత్ర విధిజేరినయట్టి త్రయస్త్రకోటిసం
ఖ్యాయతవేల్పురైహికసుఖమ్ములనెల్ల నొసంగుచున్ సదా
శ్రేయము సత్యభాషణము శీలశుభూత దయావ్రత స్తిదీ
ప్తాయువులిచ్చి దంపతుల రక్షణజేతురహర్నిశమ్ములన్

1.

సీ॥ తొలిపల్కు విధినిదాదొయ్యలిబెండ్లాడె
బ్రహ్మప్రోచును సతీపతులనెపుడు
ధర్మసంసిద్ధికై తరుణినిజేపట్టె
మాపతిప్రోచుదంపతుల నెపుడు
అష్టసంపదలక్షయతిననుగైకొనె
ధూర్జటిప్రోచు వధూనరులను
సంపూర్ణతైలంగ సతిగూడెభూతసం
తతిప్రోచు జాయాధిపతుల నెపుడు

గీ॥ హైమవతి సౌఖ్యములఁ గూర్చునల్లపతికి
సత్యనారాయణుఁడు ప్రోచుసతిననిశము
హైమవతి సత్యనారాయణౌఖ్యచంప
తులకుగుఱుములు కరతలామలకమిలను.

2.

సీ॥ సర్వమంగళములు సమకూరుననుటకు
సర్వమంగళయుత సతియెసాక్షి
సతిపతు లనురాగయుతులౌదు రనుటకు
సమరూపప్రాయశీలములెసాక్షి
బహుసుప్రత్రధనమ్ముఁబడయుదు రనుటకు
వనుకూలదాంపత్యమగు టెసాక్షి

ఇహపరసుఖపూర్తి నెనయుదురనుటకు
జ్ఞానసత్వత్త్ర సంగతియెసాక్షి

గీ॥ ఇట్టిసాక్ష్యములెన్నెని యేకరీతి

భావిఫలనిశ్చ యాహ్లాదపటిమగొలుప

హైమవతి సత్యనారాయణాఖ్యదంప

తులు మహాభోగములను వర్ధిలుదురిలను

నష్టమన్నాటి వంశదీపకులనంగ

మంత్రిపెగడ కులంకపానసులనంగ.

౪.

క॥ శర్మార్థకామమోక్షము

లర్పిలినొనరూర్చి చిరతిరాయున్మృన్మున్

నిర్మలదేహారోగ్యము

చర్మాంబరధరుడొసంగు సతిపతులకిలన్.

4.

మ॥ శృతులందల్పెడిసుస్వరోక్త మహాదాశీర్వాదమంత్రావ్వయో

న్నతియే సత్ఫలదాయకమృయి మహానందమృతేహూర్పదం

పతులత్యక్తమ ధర్మమార్గహీతులై వర్తించి సచ్చింతనా

రతినిండేలి కుభించుచుండురతి దీర్ఘాయువ్యతన్ ధీరతన్. 5.

124. శ్రీవతి నరసింహారావుగారు.

సీ॥ శ్రీరాజరాజ రంజితపండితసమాజ

అధ్యక్షిల్పకభూజ యాంధ్రభోజ

మంత్రిపెగడవంశ మహితోదధికళాంక

కవిపండితప్రళంస ఖలవినాశ

నిజరూపజితమార శుజనసంఘాధార

యలఘుమహోదార యల్లిధీర

అపభ్రాసరదేవతే నాశీర్వదించెద
నీవభూవరుల నాశీర్ముముదల

శీ|| నీదయామృతనిస్సంది నీకృతాప
గాహనంబునగాదె యీ దేహయాత్ర
గడుపుచున్నాడదినమొక్క గడియఁబోలె
సరసజనభాగధేయ భుజంగరాయ.

1.

ఉ|| ఆయతకీర్తిశంకరుఁడు వార్య సరస్వతి యున్నజాండుల
క్షీయుతుఁడైనశ్రీహరియు డేమచిమైన కటాక్షపీక్షలన్
యేయెడనీవభూవరుల నీక్షణనేయుచు బుత్త్రబాత్రది
వ్యాయురఖండసాఖ్యముల న్దలఁచేయుత నెల్లకాలమున్. 2.

125. మల్లాది వేంకటసుబ్బారావుగారి.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరిజిల్లా సువర్ణేశ్వరము. జననము, 25-12-1894 సంవత్సరము. వెలసాటి వైదికులు. తాత అచ్చన్నకామ్రాజుగారు. తండ్రి సీతారామశర్మగారు. తల్లి సుభద్రాంబ. వీరిచేరచియింపఁబడిన గ్రంథములు:—1. చంద్రహాస చరిత్ర, 2. అగస్త్యేశ్వర శతకము, 3. మాయావతి మొదలగునవి. ప్రస్తుతము స్కూలు ప్రైవటు విద్యార్థులు.

క|| శ్రీరత్నాన్ గురుకమ్మతోడవిజయ శ్రీరావు బెండ్లాడిమేర
చాతుర్యమున భూమి నేలిశుభముల్పంధించు నాతండుశ్రీ
సీతాహైమవతీసతీవిజయ లక్ష్మీస్సత్యనారాయణం
బ్రీతింగాంచియొసంగఁగాత పతమున్ దీర్ఘాయురారోగ్యముల్. 1.

మ|| నిరతైశ్వర్యముతో సరాస్థలిని గాంతింబొల్పి యెల్లప్పుడు
ధురకీర్తింగవియ్యవ్యభూవరులు సంతోషానురాగంబులు

బరగన్నిత్యనుఖంబులంబడసి సద్భావంబులుంగల్గిసం
చరణంబులొనరింతుగాత యవనీస్థానంబుతోభిల్లగన్. 2.

ఉ. పాయనిప్రేమయున్విమల భావములుంగలుగంగ సత్యనా
రాయణమూర్తిహైమవతులల్లనఁ జక్కనివర్తనంబుగై
నేయఁగసగ్గుణంబులను జేర్చిపతీతికి నెక్కితామును
శ్రీయలరించిమించఁగఁ జరింతురుగాక ధరానలంబునన్. 3.

గీ|| పతిదలంపఁగఁదనకు దైవంబటుంచు
బట్టిదలంపఁగఁదనకెల్లఁ బాణమునుచు
హైమవతియును సత్యనారాయణుండు
నెఱిగినన్తంతుగాత తామెల్లయపుడు. 4.

సీ|| ఘనకార్యములఁజేసి మునుక్తుఁగొనిధరా
స్థలిమించినట్టివారలఁ దలంచి
సన్మార్గములకు నాస్థానంబులైన సా
శీల్యాదిగుణముల నేకరించి
పుడమిమంచివిగాఁగఁ బూర్వార్జితములైన
యాచారపద్ధతు లభ్యసించి
గరిమతోమంత్రిపెగడ ఎడ్లమన్నాటి
ఎంశమ్ములకుఁగీర్తి ప్రతిధించి

గీ|| పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిచే బాలుపుఁగాంచి
భవ్యమతులైన యివ్వధూవరులునైన
హైమవతియును సత్యనారాయణుండు
శ్రీకరంబగుయశమువాఁడైంతుగాత. 5.

ఉ॥ అందముగావివాహసమయంబున మున్నొకయవ్వడున్నదం
బందుచుఁబండితో త్రముల నందఱఁబిల్వఁగఁబంచివారిని
బందరునందుఁగూడఁగనొనర్చిన సంగతివిన్నవారమా
చందముమాకునిచ్చటను జక్కఁగఁగానఁగ నయ్యెవేడుకన్. 6.

మ॥ కవియైపండితుఁడైనధానియయి భూకాంతుండునైయార్యసం
ప్రవనీయుండభుజంగరాజ్యపుత్ర విద్యాపోషకుండీతఁడం
చువచింపంగవు వెల్లవారిఁబిలిచెన్ శోభాయమానంబుగా
భువినిట్లేగదక్తీనింపుదురు సమ్మోదముననృజ్జుహల్. 7.

గీ॥ ఇచటనేలూరుపురమున కేగుదంచి
శోవిదుల్గాడి మాటాడుకొనుటయెల్లఁ
బరగుభవదీయ సత్కృపాపరతఁగాడ
సరసగుణసమదాయ భుజంగిరాయ. 8.

గీ॥ వడ్డమన్నాటివారికిఁ బ్రతిభఁగాంచి
వరలుమంత్రిపెగడ వెంకటపులకిపుడు
కలిగియుండినవియ్యంపు కతనఁజేసి
సర్వజనులకు హృదయముల్పంతెసేల్లె. 9.

గీ॥ తనరునగురాయసుకవి ఛాత్రప్రధాన
అకుకవితానిధాన యష్టాపధాన
శోభమల్లాదితేంకట సుబ్బరాయ
రచితిమైనవిధవేశ్వరంబు మాది. 10.

126. న్యాయావజ్ఞుల సత్యనారాయణమూర్తిగారు.

వీరి నివాసస్థలము ఖాకింకోట. వికృతినామసంవత్సర మార్గశీర్ష శుద్ధ
ద్వాదశి జన్మదినము. తండ్రి జగన్నాథముగారు. శ్రీవత్ససగోత్రులు. వీరిచే

రచింపఁబడిన గ్రంథములు:—1. చక్రీకథకము, 2. అమూల్యరత్నము
(నవల) 3. మోహిని (చరిత్రవిషయిక నవల).

సీ॥ పరియురంబుననిల్చు భాగ్యముమహినాక

చేకూరెననిసంతసించుసాధ్వీ

యవతారములతోడ నవతరింపఁగనాక

చేకూరెననిహుళిఁ జెంగుసాధ్వీ

ధనమూలమిజగత్తనిలోకు లెంచునా

సిరితానెయగుటకు మురియుసాధ్వీ

ముల్లోకములునేలు వల్లభుపారితాను

పొందినంగులకు నుప్పొంగుసాధ్వీ

గీ॥ ఎరుఁడుశ్రీవల్లమన్నాటి సంకభవుఁడు

ప్రళితవేంకట సత్యనారాయణునకు

వధువుసౌభాగ్యవతి హైమవతికి నెపుడు

శ్రీలొసంగుచుఁ బేమతో నేలుఁగాత.

1.

సీ॥ ఏలేమముదముతో నీశ్వరానుగ్రహం

బందియర్థాంగియై యలరుచుండు

నేకాంతబూచుల యేమినిపదవద్ద

ములఁగొల్చి మెప్పించుకులుచుండు

నేనారిపతిభక్తి నే నమ్మిజన్మంపు

నటకానిక్రితేమఁ బెంచుచుండు

నేచానరనప్రేమ కీడెద్దియనితెల్పు

గరళకంఠునిముగ్ధు లొరయుచుండు

గీ|| హాయిగా నేలునాపె బ్రహ్మయువోసంగి -
 వరుడు శ్రీవడ్లమన్నాటి సంభవుడు
 ప్రధితవేంకట సత్యనారాయణునకు
 వధువు సౌభాగ్యవతి హైమవతికి నెవుడు.

1.

సీ|| నిల్వియుండెనుగదా నెమ్మిలోనాభర్త
 తలవాకిలిల్లుగా నెలవోసంగి
 ఇచ్చియుండెనుగదా యింపునాపైనుంచి
 హంసరాజమును వాహనముగాఁగఁ
 గూర్చియుండెనుగదా కూర్చినాపైనుంచి
 నీరికోడలనునామ మరయనాకు
 చెలఁగియుంటినిగదా చెల్వొందుప్రేమచే
 సకలవిద్యలకును స్థానముగను

శీ|| అనుయమురిసెడి వాణివిద్యలనొసంగు
 వరుడు శ్రీవడ్లమన్నాటి సంభవుడు
 ప్రధితవేంకట సత్యనారాయణునకు
 వధువు సౌభాగ్యవతి హైమవతికి నెవుడు.

2.

సీ|| మద్రాసుబాలించు మహితుండు పెంట్లండు
 ప్రభునిరీతినివారి పత్నిరీతి
 భరతఖండపురాజప్రతినిధి హస్తంజి
 ప్రభునిరీతినివారి పత్నిరీతి
 ఘనుఁడుహిందూదేశ కార్యదర్శియును కూ
 ప్రభునిరీతినివారి పత్నిరీతి
 రాజరాజేంద్రుడై రాజిల్లుశ్రీజాన్త
 ప్రభునిరీతినివారి పత్నిరీతి

గీ॥ నేలుఁగావుతదేవుండు శ్రీలొసంగి
వరుఁడుశ్రీవడ్లమన్నాటి నంశభవుఁడు
ప్రధితవేంకటసత్య నారాయణునకు
నధువుసాభాగ్యవతిహైమవతికినెవుడు.

1.

సీ॥ కనులవైకుంఠంబుఁ గావించినారలే
దంపతుల్ పెండ్లి సందర్శమందు
నవనిజాకళ్యాణ మనిపించినారలే
దంపతుల్ పెండ్లి సందర్శమందు
స్వర్గసౌఖ్యముస్ఫురింపఁగఁ జేసినారలే
దంపతుల్ పెండ్లి సందర్శమందు
సర్వస్సృనకుహళి సమకూర్చినారలే
దంపతుల్ పెండ్లి సందర్శమందు

గీ॥ వారికిడుదేవుఁడాయువు వర్షశతము
వరుఁడుశ్రీవడ్లమన్నాటి నంశభవుఁడు
ప్రధితవేంకటసత్య నారాయణునకు
నధువుసాభాగ్యవతిహైమవతికినెవుడు.

5.

127. నిడుముక్కుల కనకయ్యదాసుగారు.

వీరి నివాసస్థలము ఏలూరుపురము. ఆఱువేలనియోగులు. ఆపస్తంబ
మూతులు. కొండిన్యసగోత్రులు. తండ్రి జానకిరామయ్యగారు. తల్లి నుబ్బ
మాంబ. యువసంవత్సర భాద్రపదశుద్ధ పంచమి జన్మదినము. వీరాంధ్రభావ
యందు సముచిత ప్రవేశముగలవారు. మఱియు హరికథాకథన ప్రవీణులు.
కవితారచనాభిలాషులు. వీరిచే రచియింపఁబడిన హరికథాసంబంధ చాటు
ధారలు, కథలుకొన్నిగలవు. వీరు స్వకీయమైన యెలిమెంటరీ పాఠశాలా
ప్రధానోపాధ్యాయులై యున్నారు.

శీ|| పూలునఁదావియుఁబొదచిన యట్లుందు

రీనధూవరులునిం పెసఁగపాసఁగ

నీరునుబాలతోఁజేరిన యట్లుందు

రీనధూవరులునిం పెసఁగపాసఁగ

హేమంబురత్నంబులెనసిన యట్లుందు

రీనధూవరులునిం పెసఁగపాసఁగ

రతిమన్మధునిఁగూడి రంజిల్లునట్లుందు

రీనధూవరులునిం పెసఁగపాసఁగ

గీ|| పారిపారాదులు కృపఁజూచి హైమవతిని

సత్యనారాయణంబును సత్యముగను

బ్రోచిరక్షించుకున్దిని బుద్ధినిచ్చి

ధరనువర్ధిల్లఁజేయును తన్మముగను.

1.

శీ|| నీదసాదలనెల్ల ప్రీతితోరక్షింప

నీదంపతులబుద్ధి హేచ్చుఁగాత

కవిగాయకులనెల్ల సవినయంబుగఁబ్రోవ

నీదంపతులబుద్ధి హేచ్చుఁగాత

కులబంధువులనెల్ల గూర్చిఁగోఁగపాడ

నీదంపతులబుద్ధి హేచ్చుఁగాత

ఘనవిప్రవరాలను గరుణతోఁ బోషింప

నీదంపతులబుద్ధి హేచ్చుఁగాత

గీ|| పారిపారాదులు కృపఁజూచి హైమవతిని

సత్యనారాయణమును సత్యముగను

బ్రోచిరక్షించుకున్దిని బుద్ధినిచ్చి

ధరనువర్ధిల్లఁజేయును తన్మముగను.

2.

128. కొన్నిటి రామకవిగారు.

వీరు అటువలెనియోగి కాఖ్యాబాహులు. అపస్తంబనూత్రులు. హరి
తసగోత్రులు. తండ్రి లక్ష్మీనారాయణగారు. తల్లి నాగమాంబ. జనన
కాలము విభవసంవత్సర శ్రీరామజయంతి. వీరు ఆంధ్రమున ధారాళముగఁ
గవిత్వముఁ జెప్పువారు. భీమవరము తాలూకా ఆరేడు స్వగ్రామము. వీరు
రచించినగ్రంథములు. — 1. ఇశోపాఖ్యానము, 2. దేవాసుర నాటకము,
కాండపంచకము, అష్టమస్కంధకథ. 3. సత్యభామా విలాసము, (యక్షగా
నములు) 4. చిత్రరాఘవము (పద్యకావ్యము) 5. అభినవమోహిని (నాట
కము) 6. పరశురామనాటకము, 7. గాంగేయోపాఖ్యానము, 8. ప్రహ్లా
దనాటకము, 9. దురోదరోపాఖ్యానము (పద్యకావ్యము.)

క॥ సీతారాములమామహేళ్యరులు లక్ష్మీకేశవులరోహిణీ
శీతాంశులయమునామరారులు రతీచేతోద్భవులసంతత
ఖ్యాతించామరతింపరైకులము పొంగందమ్మలంగోల్చి సం
ప్రీతింగూర్చిదరీఁధూనరులకున్ శ్రేయంబుల్లెప్పడున్. 1.

క॥ ఈభాషచతురాస్యుల
శోభనదంపతులనతుల సుగుణాన్వితులన్
శ్రీభాషచతురాస్యులు
ప్రాభవమునఁగాతు రపుడు భద్రపదులై. 2.

క॥ హైమవతీసర్వజ్ఞుల
నీమహానీయోరుమతుల నీదంపతులన్
హైమవతీసర్వజ్ఞులు
సేమరకేసుగామచందు రంతయుఁబ్రీతిన్. 3.

సీ॥ పరధైర్యగుణహిమపంతుడౌ రాజాభు
జంగరాణమల వికాలయశుని
పరకుమారికి హైమవతియనుకన్యక
నెట్లమన్నాటి సద్వంశజలధి
చంద్రుడౌవేంకట సత్యనారాయణ
రావునకునుదగు రాజసమాన
నలరునీసత్య నారాయణుని హైమ
వతికినిదిగును శుభంబులొలుకు

సీ॥ మమతరాజాభుజంగరాజ్యంత్రి మాళి
పట్టియగు హైమవతిచెట్టఁ బట్టెబట్టి
యిలఁడుసంస్కృతజడయ్యెనీ యిరువరకును
గూర్చినవిధానిశుభములఁ గూర్చుఁగాలి.

4.

సీ॥ అవనిసీమంగళాదేవి యైన హైమ
వతికిసత్య నారాయణస్వామియనఁగఁ
బరగును స్వర్ణనకును దాంపత్యమెలమిఁ
గూర్చినవిధానిశుభములఁ గూర్చుఁగాలి.

5.

129. సత్యవోలు అప్పారావు గారి.

వీరాణువేల నియోగులు. జన్మస్థానము రామచంద్రపురము తాలూకా జన్నాడయను గ్రామమైనను జన్మతనముననుండియు వీరు రాజమహేంద్ర వరమున వాసముఁ జేయుచుండిరి. తండ్రి శేషయ్యగారు. తల్లి సర్వమ్మ. క్రీస్తుశకము 1687-వ సంవత్సరమున జన్మించిరి. కోటిలింగశతకము, పున్నా బాయియను చిత్రవచనకావ్యము, నీతిబోధయను నీతికలకమును, సుమనోల్లాసమును పద్యకావ్యమును రచించిరి. మఱియు భారతమునుండియు, భాగ

వరము, రామాయణములు మున్నగు పూర్వకవులచే రచియింపబడిన పురాణములు, ప్రబంధములు మున్నగువానినుండియు నీతిబోధకములయిన పద్యముల నెత్తి “ఆర్యసూక్తిముక్తావళి” యని పేరిడి యొక గ్రంథమును బ్రచురించిరి. వీరు ప్రకృతిము మానవసేవయను మానవత్రికకు సంపాదకులైయున్నారు.

సీ॥ లెల్లముజలకఱ్ఱపెట్టి మూర్ధంబున
బాసాడికరమును బట్టినావు
ప్రతిదేవతలునిన్ను బలిబలియని మెచ్చఁ
గంధరంబునఁదాలి గట్టినావు
మానిసిమణులెల్లమడిని సంతోషింప
నింపు గాఁడలఁ బాలు నింపినావు
పాపనచరితయా బాలవెన్నంటిరా
నగ్ని నేవునిసాక్షి యడిగినావు

గీ॥ హైమవతినిదుకులకాంత యైనదింక
నెల్లవేళలదయతోడ నేలుమయ్య
పడ్డమన్నాటిసప్తంశ వార్ధిచంద్ర
రమ్యగుణసాంద్రసత్య నారాయణేంద్ర!

1.

సీ॥ నియమవ్రతుండవై నీతిదోఱంగక
బ్రహ్మచర్యముసల్పు భార్యతోడ
సత్యకీలుండవై సద్ధర్మములనేర్చి
నెఱువుముసర్మర్క నియతితోడ
ధర్మస్వరూపంబు చాల్చినవాడవై
కాపాడుదీనుల కరుణతోడ
సరమకాంతుండవై నిరతింబుమనమునఁ
బరమాత్మునేవింపు భక్తితోడ

గీ॥ ధనమువిప్రయుఁగల్గిన ధన్యులమని
మాన్యులగువారుతలఁపరు మానసమున
వారిపథమునఁజనుట యావలయునయ్యె
రమ్యగుణసాంద్ర సత్యనారాయణేంద్ర !

2.

సీ॥ సకలకాస్త్రగుంబాల సారి మెటింగిని
పండితులకుఁగర్త ప్రబలునింకి
దేశభాషలలోని దేవకల్పినమహా
కవులకువిఖ్యాతి గలుగునింకి
సంగీతవిద్యా వికారదులగువారు
గౌరవంబైతెడఁ గాంతురంకి
గతులనేర్చినయట్టి గరిజీటుపగ్గెమై
పంచసన్మానింపఁ బడుదురింకి

గీ॥ విలుధనరులార ! పెండిలివేశలందు
ఆంధ్రభాషావికారదుఁ డమలమతియు
సర్వవియు నైనయట్టి భుజంగిరాయ
ప్రభునతంసము సభనిల్పినరలెగాన.

3.

130. పాపరాజు కోదండరామశర్మగారు.

పీరినివాసస్థలము గుంటూరుజిల్లా నర్సారావుపేటతాలూకా యల్లమం
ద్రామము ఆఱువేలనియోగులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. కాశ్యపసగోత్రులు
తండ్రి నుబ్బయ్యగారు. తల్లి పేరలమ్మమ్మ శ్రీముఖనామసంవత్సర వైశాఖ
బహుళదశమిసోమవారము, రోహిణి, సింహాలగ్నముందు జన్మించిరి. ఆంధ్ర
గీర్వాణసాహిత్య ఆశుధారకవిత్వములయందు పేజలులు. మహాకవికా
రులు. ప్రేమరి, సర్వీ, ప్యాసయినవారు. పేరు రచించిన గ్రంథములు:—విజ

యవిలాసనాటకము, 2. రుక్మిణీ కళ్యాణనాటకము, 3. శ్రుతకీర్తి మహారాజ చరిత్రము, 4. మఱియుఁగొన్ని చిల్లరవి.

శా|| శ్రీశ్రోణీతనయా కుచాగ్రిరచిత శ్రీగంధపంకోల్లస
 ద్వక్ష భాగుండు సానురాగుండు దయాభావుండు రాముండు భ
 క్తశ్రేణుంకరమూర్తి దాశరథి కోదండ్జోద్వలత్పాణిసం
 రక్షించున్ దయనీనధూనరుల సన్మానించు శేషప్రార్థన. 1.

శీ|| శ్రీధారతీరమా శిఖరీశపుత్రిక
 లాత్మనీమంతిమలగుడురెనరు
 నారసిమార సేనానులజస్రంబు
 లాత్మనందనులుగా నగుదురెనరు
 అమరులు కపికుల ప్రమథగణంబుల
 త్యాగబ్రంహ్మలుగా నమరిరెనరు
 ఘనస్యై ప్రకుంఠ కైలాసలోకముల్
 రాజధానులనంగ్రబలనెవ్వ

శీ|| రట్టియాదిమండపతులనవరతిము
 హైమవతీత విజయలక్ష్మ్యంబమణికి
 సర్వనారాయణునకును శాశ్వతముగఁ
 జరపైశ్వర్య మిచ్చిప్రోచెడరుగాత. 2.

ఉ|| హనుండు కాంతినిచ్చి నిత్యభానుండు సంతసమిచ్చి ధారుణీ
 నూనుండు రాజ్యమిచ్చి శశిసూనుండు చారువివేకమిచ్చి ప్ర
 జ్ఞానిని భూమమిచ్చి శివబాతుండు వర్ణనశక్తినిచ్చి స
 న్మానితప్రార్థనోచెడరు మాన్యులదంపతులన్ శుభాన్నతిన్. 3.

మ॥ కనిచోడున్ వినిగ్రుడ్డియున్నడునిగాఁగొన్న రేకుండుటం
 విననాహారము గాలియేయగుటచే దీనత్వ ఘానంబుచే
 లనధోలోకము జేరి వెక్కిరిచేతంబుంది యాపంబుమా
 నినిజానందముఁజూపఁబూని తనసందేహంబుల న్నాపుకొ
 గిననంతంబు భవత్స్వరూపమున శృంగార ప్రభావైఖరిన్
 జననంబందె భుజంగరాహుడయి రాజశ్రేష్ఠరూపంబునం
 నునుమానం బొకయిం. లేవతిని విద్యాప్రాప్తిరూపించెడిన్. 4.

క॥ శ్రీమావిలాసినులకివి
 ధామంబులనించి సంతతియై ప్రోచెడివి
 సేమహిసంయోగ్యురరా
 జామంత్ర ప్రేమిడి నది భుజంగన ప్రియదా ! 5.

131. పద్మరాజు పెంకట గవరరాజశర్మగారు.

ఉ॥ “ ధీరుడతిమ్మరాజు భువనేజుడె వేంకటరామచంద్రాచార్యున్
 నిరజనేత్ర కాంతమకు నిశ్చలచిత్తఁడగౌరవాగ్రా
 మారు పుణ్యలయందు నిమగ్నోయను కొలిరుగోరముండునే
 గ్రీవభక్తజై వెలయ ప్రభుభక్త్యర్థమంగుడె పద్మతీన్. 1.
 వైభవహంశ చతుర్విధ ముదార్పణము అపహంబాశ్రయము.

ఉ॥ ఉపయోగించుచును పరివృత్తయ్యునుఁబోయో గీర్వీతున హరిన్
 సుపరివృత్త బెడబాసికాంక్షగురునిన్ నావలంబునన్నమ్మియున్
 నిపుణాంబును గల్లునానెమొగన్ నిర్వహమున్నొంగన్
 తపముల్బల్బగు దేశాదేవములనో భక్తీయోగినిపగన్. 2.

తొత్తడంపతులకు నీవుకోర్కొలిచ్చి
యలరనాకోర్వదింపుమా యజ్ఞశేత్ర!

5.

132. గుత్తిభాస్కర రామచంద్ర రావుగారు.

వీరి నివాసస్థలము అనంతపురముజిల్లా గుత్తి. తండ్రి రామకృష్ణమాచార్యులుగారు. తల్లివేంకటలక్ష్మమాంబ. స్మార్తబ్రాహ్మణులు. మురికినాడులు. ఇనాముదారులు. గౌతమసగోత్రము. ఆపస్తంబసూత్రము. యజుర్వేదము. నలుగురు సోదరులలో వీరు తృతీయులు. ఆంధ్రము, గీర్వాణము, కన్నడము, ఈభాషలయందు సమానమగు పాండిత్యమును గవితా ధోరణియుంగలవారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. చూలతి, 2. ప్రకృతిశాస్త్రానతి గీత పంచాశతి, 3. ప్రభుల్లావట్టాభిషేకము, మాతామహాండు పూర్వకవి రత్నము. పెదతండ్రి మృత్యుంజయులు, పిష్టజము.

శ్లో॥ అమోఘకల్యాణ గుణాభిరామా
భుజంగరాధ్యక్ష విభూషితాంగీ
గౌరీచగౌర్వవిజయత్రయైశ్రియం
సభర్తృకాయైముదమాచ దాతు.

1.

గీ॥ సత్యమెటనుండు విజయమచ్చట నెయ్యండు
నెచటనారాయణుండుండు నచటెలక్ష్మీ
కనుక శ్రీసత్యనారాయణునకు విజయ
లక్ష్మీయేర్పడె నెడవనల్వకుడరంబె.

2.

గీ॥ ముత్రిపెండ భుజంగరాజ్యాధికౌలము
నెట్లమన్నాటి నంశము వన్నెమీఱ
సత్యనారాయణుని మనస్సరసిజాత.
నీమవిహరింపు విజయలక్ష్మీలలాను..

3.

ఉ॥ సంకరటింకరలోనడలు నచ్చియురానిసుధామృతాక్షర
టంకములేక పంకజ విటంకములందు భుజంగరాజ ప
ర్యంకమునందు బాల్యదశహాయిని బచ్చిత వింక భర్తతో
లంకగఁగూడి యావిజయలక్ష్మి నె నామన మేండ్లునూరిల్న్. 4.

చ॥ అతిదయనగ్ర భాగమున హైమవలీ సతీసీత లెందునీ
కతులితకీర్తిసంపదలు హాయిఘటిల్లఁగఁ “బెండ్లికూతురా!
సతీతసుమంగలీభవ, ప్రళయపుట్టితలచ ” యంచుబ
ల్వితరణదీపనల్లడిగ వేలకువేల్చిరి పింఠుకావుతన్. 5.

ఉ॥ ప్రాయము కాయమున్ యశమపాయములేక వెలుంగనెల్లదీ
ర్షాయువు, సత్సతోదయము, హాయి, వివేకము, మైత్రియుప్పసు
శ్రీయుతులైధరీయన నశేషనంబు మమండు సత్యవా
రాయణంబుండఁగా విజయలక్ష్మిమ పూవును దానితీరునన్

శ్లో॥ ఏతాప్రసిద్ధావిదుధాశ్చలక్ష్మీ
నారాయణోతహి పివాహవిః
భుజంగరాజ్యోగసహస్రల
కాలాక్వచాన్యప్రహితం పదంబు.

133. మల్లంపల్లి కోటిశ్వర శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థానము కృష్ణామండలములోని యేలూరు పురము. తండ్రి
పద్యాంధ్ర వ్యాకరణ శివలీలాపంచవింశత్యాద్యవేళ కృతికర్తలగు మల్లికార్జున
శాస్త్రిగారు. తిల్లిసుండరమ్మ. ఇప్పటి కిరునదిసంనెత్సరముల ప్రాయము.
హరితసగోత్రము. ఆపస్తంబ నూత్రము. శైవబ్రాహ్మణులు. ఏలూరు మిషన్
హైస్కూలులో నాంధ్ర ప్రధానోపాధ్యాయులు.

ఉపనామ॥ పాయా దుమాయాః పరిసందుమారి

శుభాని నిత్యందయయాద దానః

శ్రీసత్యనారాయణ నామధేయం

ఐరంఘ్రాం హైమవతీ సమాఖ్యాం.

1.

క॥ శ్రీమార్కండేయేశుడు

హైమవతీ ప్రాణనాథుడనిశంబుగృపన్.

క్షేమంబులూసంగి ప్రాచున్

హైమవతీ ఐదువు సత్యనారాయణునిన్.

2.

134. శివశైలంక నాగభూషణముగాన.

వీరి నివాసస్థలము ఏలూరునకు సమీపముననున్న పెంగూరు. శైవ. బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రము. పాలంకాయనస గోత్రము. తెల్లడి కనకయ్య అయ్యవార్లంగారు. తల్లిమహాలక్ష్మమ్మ. ఆంగీరస సంవత్సర చైత్ర బ ౫ ఆదివారము (1872 సం॥ ఏప్రిల్ 28 తేదీ) జననము. 20 సంవత్సరములనుండి స్కూలుమాస్టరుగానున్నారు. 1898 సం॥ జరిగిన ప్రాక్టికల్ టెస్టు పరీక్షలోఁ జెన్నపురిరాజధానియందు ఫస్టుగాప్యాసుఅయి కొండలు విద్యాధులను లోయరు పెకండరి పరీక్షకుఁగూడ తర్ఫీయతుచేసినారు. శనివారపు పేట సమస్థానపులోయరు పెకండరి స్కూలులో రెండవ సహాయోపాధ్యాయులుగాఁ గొంతకాలము పనిచేసి ప్రస్తుతము చొదిమెళ్లబోర్డుస్కూలు హెడ్మాస్టరుగా నున్నారు. ఆగమశాస్త్రమునందుఁ బ్రవేశముండుటచే, బలిసె, యేలూరు మొదలగు చోట్లనున్న శివాలయములకు వీరు స్థానాచార్యులుగా నుండి కళ్యాణోత్సవములు చేయింతురు. విరికి పడకివిత్తమునందెక్కువ అభిలాష. 1910 సం॥ డిశంబరులో గుంటూరు కాలేజిలో జరిగిన “పద్య కేషన్ యెగ్జిబిషను కమిటీ” కి, ఆహ్వానింపఁబడినపుడు, ఆసభకు వెళ్లి శ్రీచక్ర వర్తిగారి మీఁదను, ధైర్యవర్తిగారి మీఁదను, ప్రసిద్ధింతుగారి మీఁదను, కృతులిచ్చిరి. వీరుకొన్ని శివభజన కీర్తనలు రచించి వీరి పితామహులగు మల్లనా

రాధ్యులవారు రచించిన శివతరంగములు మొదలైన వానితోఁజేర్చి “శ్రీశివ భజనకీర్తనలు” అనుపేర నచ్చొత్తించి ప్రకటించిరి.

మం గ లే హా ర తి .

జలరూపిరాగము-ఆదితాళము.

హారతి శ్రీమతి | హైమవతి సతికి |

హారతినేంకిట సర్వ | నారాయణరావునకు ||

హారతి.

1. అస్థిపుత్తులను | ఇష్టకామముల

సృష్టికర్తనం | తుష్టిగనొసంగుతెన్.

హారతి.

2. ఇమ్మహి నెప్పుడు | కమ్మపెట్టునిజసని

సమ్మతిస్వీకరింపడ | నమ్మునననియించున్.

హారతి.

3. చిరకాలముపేరు | స్థిరతరకీర్తులై

పరిపరివిధముల | బ్రస్తుతి నొందుతెన్.

హారతి.

4. నాగభూషణుని | నేగరక్షించెడి

భోగిభూషణుడు | భోగములొసంగుతెన్.

హారతి.

135. పోతరాజు విశ్వనాథకవిగార.

వీరి నివాసము నరసారావుపేట తాలూకా, ఏరుమారు. ఆఱువేల నియోగులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. శ్రీశైవ్య సగోత్రులు. తండ్రి రామకవి గారు. తల్లిసంజీవమాంబ. జన్మదినము విశంబి నామసంవత్సర శ్రావణ శుద్ధ త్రయోదశి. శ్రీమిన్నికంటి గురునాథకవిగారితోఁ గలిసి జంటకవులై “గురు విశ్వనాథకవులు” అనునామమున న్యవహరింపఁ బడుచున్నారు. విద్యావిషయిక విమర్శనలు వ్రాయుచుందురు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. సోమనేనవిజయము, 2. హనుమచ్ఛతకము, 3. చాటుపద్యములు.

గీ॥ సీతయును విజయలక్ష్మియుఁజేతమలర
భోగభాగ్యయురారోగ్యముల నొసంగి
హైమవతితోడ సత్యనారాయణాఖ్య
స్థిరకృపాదృష్టి నెపుడుఁజూచెదరుగాక. 1.

క॥ కనకాంబరుండు శ్రీవారి
ఘనకరుణా యుక్తుడగుచు గాచితనెపుడున్
గణనీయ హైమవతినిం
దనుజాలోపముని సత్యనారాయణానిన్. 2.

136. పుల్లాభట్ట సత్యనారాయణమూర్తిగాను.

వీరి నివాసము పూవులసానెపల్లె యగ్రహారము. ఏలూరు తాలూకా
కృష్ణాజిల్లా. ఆపస్తంబసూత్రులు. తెలుగాణి వైదికులు. తండ్రి శ్రీరామానధా
నులుగారు. తల్లిరామాంబ. వికృతి సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ ౧౫ మిజననది
నము. కృష్ణయజుర్వేదము నంగును, నేత్రానధానము సల్పట యందును,
పిల్లన క్రోవితో శృత్యోచ్చారణ మాచరించుట యందును సమర్థులగువారు.
తెనుఁగున సాహిత్యముకలదు. తెనుఁగునఁగవిత్వము ధారాళముగఁజెప్పు ప్రజ్ఞ
యునున్నది. మతీయుఁడెనుఁగునఁ బరశురామవిజయమును, సృకాసురచరిత
మును, కృష్ణాపవాదమును, నాటకములుగను మఱికిన్ని చిన్నగ్రంథములును
విరచించిరి. ప్రస్తుతము ఎర్నగూడెము తాలూకా అమ్మవారిమ్మగ్రామమున
కుట్రయ్యూన్ ఆఫీసరుగా నున్నారు.

ఉ॥ శ్రీగిరిజానతీవరుండుఁ జిన్నయఁడాఘ్యండు నిందుమాళి స
ర్వాగమజేదితుండు రజతాంబులవాసుండు ఎందితుండుస
ద్యోగపదాళి రక్షణుండు ధూర్జటినింది తురంగుఁడీకుండున్
భోగిగుఱువఁబుండు దయఁబ్రోవుతెంపతులమ్మభంబుగన్ 1..

ఉ॥ శ్రీకరమంగళా కరనిశీధన శేఖరసత్కటాక్షం
త్పాకరకాలకంధర సదాశివమూర్తి పరాత్పరాశివా
ప్రాకటవైభవాసుగుణ రాజిత పూజిత భక్త పోషణా
వేకరుణించి పూర్ణముగఁబెండ్లి కుమారునిఁ గన్నెనోముమా. 2.

ఉ॥ శ్రీయుతికీర్తితాలిగుణ శీలుండు సజ్జనపాదసేవక
ధ్యేయుండు సత్యవాక్య పరుడింగిత వంతుండునైన సత్యనా
రాయణమూర్తి హైమవతిరంగుగఁదైకొనెఁ బత్నిగాఁగభ
ద్రాయితమాపులై యిరువురాయువుగల్గి సుఖింతురెప్పుడున్ 3.

ఉ॥ పాడియుంబంటలు నృకులు వాహనము ల్బరచారకుల్పదా
కూడునుగుడ్డలుంగలిగి త్నోడితలంబున భోగభాగ్యులై
పీడని బ్రేమతోడుతను స్పృధ్ధినిబొందఁగ నెన్నోదీననల్
నేడిడుదుంటి దంపతులు నిత్యముసౌఖ్యము గొంగురంతయున్ 4.

గీ॥ హైమవతికింక సోదరులీమహీశ
లమునను జనింపఁగాన లెలలితగుణులు
గానలెను ధన్యనిరతులుగా వెలసును
మంతులై సననంతులై మనఁగనలెను. 5.

137. పరవస్తు గోవిందస్వామిగార.

వీరినివాసస్థలము విశాఖపట్టణముజిల్లాదేవాడ. శ్రీవైష్ణవులు, గార్లులు, ఆవస్తంబనూత్రులు. శ్రీనివాస వరదాచార్యులయ్యవార్లంగారి పుత్రులు. ఇప్పటికి వయస్సు 22 సంవత్సరములు. సంస్కృతాంధ్రోభయ వ్యాకరణ విశిష్టకావ్యాలంకార శాస్త్రజ్ఞులు. ఆభిమానవిద్య వేదాంతశాస్త్రము. విజయనగరమునఁ బ్రచురింపఁబడు “ఆనందవర్ణిని” యను మాసపత్రికకు సంపాదకులు.

శ్లో॥ క్రియాసౌకీల్యాది ప్రధితగుణ సంపన్నీలయ యా
సదాయంతోదేవఃసకల జనరత్నైక నిరతః
పరాంభక్తింస్వస్మిన్ కులసముచితాం ధర్మనిరతి
సవాంజద్యాద్విష్ణు శృభగుణగణా లంకృతతనుః. 1.

శ్లో॥ భీషాయస్మాచ్ఛలతి పవనస్సృజయంత్యాతి భాస్వాన్
భీషాయస్మాద్దహతి దహనోమానవానత్తి మృత్యుః
దీర్ఘాయుష్యం బుధజనమనస్తోషణం జంపతిభ్యాం
సౌశీల్యంతత్రవిశతు పరంబ్రహ్మలక్ష్మీస నాథం. 2.

138. పిన్నమరాజు వెంకటరమణయ్యగారు.

వీరి నివాససలము హేలాపురము. యాజ్ఞనల్కులు. కాండివ్యస
గోత్రము. జనకతండ్రి నల్లగొండ జానకీరామయ్యగారు. జనకతల్లి సుబ్బమ్మ
గారు. దత్తతండ్రి వెంకటసుబ్బన్నగారు. దత్తజనని చలమమ్మగారు.
ఈశ్వరసంపత్తర మార్గశిర శుద్ధ పక్షిజన్మదినము. వీరాంధ్రాంధ్ర భాషల
యందు బ్రజ్జగలవారు. తెనఁగు, ఇంగ్లీషు కసరతులందు బ్రవీణులు. మల్ల
విద్య వీరియభిమానవిద్య. మల్లవిద్యలయందనేకుల బ్రవీణులజేసిన మల్లవిద్యా
గురువులు. వీరు మల్లవిద్యాప్రవీణులని పతకముల బొందినవారు. వీరు
స్వతంత్ర భూజీవములు. వీరి మల్లవిద్యాగురువులు మహారాజశ్రీ ద్రోణమరాజు
రామారావు పంతులుగారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. సీతాచరి
త్రము, రామశతకము. ప్రస్తుతము రచించుచున్న గ్రంథములు:—1. మల్ల
విద్యావిధానము, 2. సైంధవసథ మొదలైనవి.

ఉ॥ శ్రీగిరిజేకుచాపమును రెండుగజేసిన బాహువీర్యమున్
లోఁగొనియాడుచుం గమలలోచనజానకి పొంగుచున్నదిం

దాగళమందువైచు పువుదండకుమెచ్చిన రామచంద్రుడె
తేగ్రుపఁబోచుఁగాత భుజగేంద్రునిగాదిలి కూతునల్లునిన్. 1.

ఉ॥ శాంతుఁడుభక్తిత్వలుఁడు సజ్జనపంధ్యుఁడు లోకరక్షకుం
డంతమ లేనివాఁడు దనయంతన దానరుదెంచిజ్ఞానమున్
వితగఁదల్చియేసనెడు పేరువహించిన భద్రమూర్తితా
సంతతమున్వహువరుల సంతసమందఁగఁ జేయుఁగావుతన్. 2.

తా॥ శ్రీరంజిల్లఁగనిత్యభోగములచే జిత్తంబుతోభిల్లనిం
పారవేష్టద్రులవెల్లిగొల్పుచు దినంబత్యంతమానందము
వ్వారిన్నించెడు మీవివాహమరుదై వర్ధిల్లఁగాఁజేయుచున్
గౌరీనాథుఁడు శంకరుండు శుభమెక్కాలంబు మీకిచ్చుతన్. 3.

గీ॥ కర్ణశేత్రోత్పవంబులఁ గలుగఁజేసి
నట్టియాశుకపింద్ర సింహములఁగఁటి
మార! యెవరిపెండిలినట్టి హైమవతికి
సత్యనారాయణునకును నిత్యశుభము. 4.

గీ॥ ఆయురారోగ్యభాగ్యము లందనయము
నోలలాడుచుండెడు నట్టలొనరఁజేయుఁ
గాత జానకీరమణుండు కలికిహైమ
వతిని సత్యనారాయణుఁ బ్రమదమెసఁగ. 5.

139. ఉప్పల మార్కండేయ శాస్త్రిగారు.

పీరి సవాసస్థలము కృష్ణాజిల్లా నూజివీడుతాలూకా కానుమోలు.
ఋగ్వేద కర్ణకర్మ వైదికులు. ఆశ్వలాయన సూత్రము. భారద్వాజసగో
త్రము. జోకులు శేషాద్రిశాస్త్రిగారు. తల్లి వెంకటసుబ్బాంబ. పీరిసోద.

రులు జ్యోతిష నవనీతగ్రంథకర్త అభ్యున్నకాస్త్రగారు, విశ్వాతిసంవత్సర మాఘశుద్ధ పంచమి జన్మదినము. మెట్రిక్యులేషనువఱకు వాంఙ్మయభాష నభ్యసించిరి. వీరిచేరచింపబడిన గ్రంథములు:—1. శ్రీరామజనన హరికథ, 2, శ్రీరామనక్షత్రమాల. 3. గ్రహచారశతకము. హాణ విద్యాభ్యాస మొనర్చుడికాలమందు నేర్పిన విద్యయేగాని యింతవఱకు నేరియొద్దను శుశూ షజేసి యెఱుంగరు. ఆనంద వాణీనిలయుమును నొకపుస్తక భాండాగారము వీరిచే కానుమోలున స్వగృహమునందే నెలకొల్పబడియున్నది. సుమారు 100 గ్రంథములవఱకునుండి యున్నవి.

క॥ శ్రీరంజిల్లెగ వామభాగమున శ్రీసీతామహాదేవిలో
 గారుణ్యకరులైన తిమ్మలుముపుర్ కల్యాణముల్ డెల్పెగా
 గారాబంబుగ వాయునందనుడు మీపాదంబులన్వొత్తగా
 తారాసూనుడు జాంబవంతుడును మీదర్పంబుల న్మెచ్చగా
 కూర్మిదాసులగాదు రాముడెలమిన్ కోర్కెల్దగందీర్పుతన్.

ఉ॥ గాధితనూజయాగమును గాచినదోర్బలకాలి రాతినిన్
 సాచర మొప్పునాతినిగఁజేసిన భక్తులజీవసుండుతా
 సాధుజనానినుండెలమి సౌఖ్యముశీలము నాయు వెప్పుడున్
 మాదమమీఱ కాముడిల మేదినిమిమ్ములఁ బోచుఁగావుతన్. 2.

సీ॥ భక్తిముఖులుపైఁబరగు మండేడివాణి
 యెలమిని మీకిచ్చు నెల్లవిద్య
 భక్తశిరంబుపైఁ బరగుచుండెడిగంగ
 యెలమినిమీకిచ్చు నెల్లపదవి
 భక్తవక్షింబుత్తెఁ బరగుచుండెడిలక్ష్మి
 యెలమినిమీకిచ్చు నెల్లశిరులు
 భక్తదేహంబులో బాటుగొన్నట్టియా
 పార్వతిమీకిచ్చు బాడిపంట

సీ॥ సకలసీరులునుకుభములు జరుగునటల
వేదములతెచ్చి విధునకువేగినిచ్చు
నజానిజనకుండు మీకిచ్చునాయువెపుడు
పుత్రప్రాప్తప్రసృద్ధిగాఁ బాడమిలన.

8.

110. మొటపర్తి సోమయ్యగారు.

మీరు కృష్ణాజిల్లా యేలూరుతాలూకా చెందులూరు గ్రామకాపు
రస్థులు. తండ్రి సుబ్బన్నగారు. చిట్టిసీతమాంబ. సునర్ణఫలగోత్రము, కమ్మ
వారు. ఖరనామసంవత్సర శావణశుద్ధి 3 శనివారము జన్మదినము. బ్ర॥
చింతలపాటి లక్ష్మీపతిశాస్త్రిలవారి శిష్యులు.

మ త్రే ణ మాలిక .

సరసాగ్రేసురాలార నేడటమహోత్సాహమున నేర్పడిని
సురభూనాయికవైశ్య పాదభవులన్ సూక్ష్మగ్రహావస్థర
ద్వరపాండిత్యవిశేషసంభవ కవిత్వాడంబసంభావనా
వరులన్ బంధులమిత్రులన్ సుమతులం బాండిత్యభారేయులన్
వరకిన్యోపయమోగు కాలమునకున్ భాషాభివృద్ధిగనన్
గరిమండెల్వడినంపితిత్కృతనో గాంభీర్యపద్యానీ
చరితాహ్లాదిమనశ్శిష్యకాశ కిరరాజామంత్రిప్రద్దాన్వయో
ద్ధరసామ్రాజ్యభుజంగరాయలు మహోద్దండార్థ క్షేత్రప్రభా
కిరులైయాంక్షకవిశ్వభానుని కలంకారస్మృతజీకూర్చియి
ద్ధరసప్యంతమహోపకార చచనానతాత్ములైరున్నతిన్. . 1.

ఉ॥ శ్రీయసుశ్రేయమాయువు సుకీలతయుండెనుమున్నుమంబులే
ప్రాయమువిద్యయున్నభిము బాడియుం బంటయుంబుత్తృపుత్రికా

దాసుమనిచ్చిదంపతులఁ దద్దయువర్ధిలఁజేయుమాధవుం
దాయతవైభవస్థితు లపారమునొండఁగ నిద్ధరాస్థలిన్. 2.

141. ఈశ్రీందియాశీర్వచనపద్యములు వ్రాసినవారు వివాహ
సమయమునఁజదివి పద్యముల కాకితమిచ్చునపుడు వారి
సంతకమును, అడుగునఁజేయుకుండ నిచ్చుటచే నామ
ము తెలియలేదు. ముందుకూర్పువేళకు తెలిసిన
యెడల చేర్చి ముద్రించడ మగును.

141

ఉ॥ కారదమేఘబృంద హరిసామజహంస శిశాంకహీరనీ
హారనిశాపకాంతమణి హారసుమాక్షిక హాసమల్లికా
చారుయశశః ప్రకాశపరిసారితభూరిదిగంతరుండునా
ధీరవరుండు పెంపెసఁగె ధీనిధివీరభుజంగరాయడన్, 1.

గీ॥ నిగమసారజ్ఞ నగమంత్రిపెగడవంశ
జలధిద్విజరాజ ధీరభుజంగరాయ
నీగుశాంతముధర్మము నదుయశము
జగతివ్యాపించియుండె సజ్జనులుబాగడ. 2.

సీ॥ నరులగుసంగీత పాతకులొక చెంతఁ
ప్రేధిమమీఱఁగఁ బరిభవిల్ల
అశుకవిత్వమందలరఁగఁ బ్రఖ్యాతిఁ
బొందినకవిమూల్ బొలుపుమీఱ
నొకవంకనకలంక సకలకాస్త్రక్షయ
నొకవంక వేదపాతకగణంబు

నాకచోటవేదాంత నికరవాక్యాన్తంబు
లోకదారినాటక ప్రకటనములు

గీ॥ విదితమైయున్న కళ్యాణవేదియందు
హైమవతి సంయుతుండయి యమయ్యున్న
సత్యనారాయణుని శోభసభికులన్న
వశముగాదని యెంచుచీవాసిమీఱు.

3.

గీ॥ రాజతుండై నసత్యనారాయణునకు
సత్యభామను బోలిన సాధుపుత్రి
నొసంగి వైవాహికంబు నీచొనరజేసి
రంగుమీఱంగనుంటి భుజంగరాయ.

4.

గీ॥ హేమగాత్రియునైయున్న హైమవతియు
సత్యనారాయణుండచు సాధుమంత్రి
యనంగిబలిసతులిరువుర నవయునునను
శౌరిదయఁజూచిరక్షిండు సిరులనొసంగి.

5.

గీ॥ నాడెమలరంగ వడ్లమన్నాటినంశ
జలజభాస్కర శృంగారఫలరసజ్ఞ
సత్యనారాయణాఖ్యని సతినిగూడి
పుత్రప్రాప్తాభిన్నుద్ధిచే బాదలుమెపుడు.

6.

శ్లో॥ కృత్వాభవంతం కవితాధురంధరం
కృత్వాభవద్దర్శన లోలుపంచునః
గత్వాగృహం తే సతతం శుభావహం
పుష్ట్యాభుజం గాఖ్య మూంహిపాప్తః.

7.

142. ఈక్రింది యాశీర్వచనపద్యములు వ్రాసినవారు వివాహ సమయమునఁ జదివినపద్యముల కాకీతమిచ్చునపుడు వారి సంతకమును, అడుగునఁ జేయకుండ నిచ్చుటచే నామము తెలియలేదు. ముందుకూర్పువేళకుఁ దెలిసినయెడల చేర్చిముడించడమగును.

శ్లో॥ మంత్రపెద్దకులాస్థిందుర్భుజంగ నృపతేస్సుతాం
నామ్న హైమవతీం సత్యనారాయణసారాయచ
చత్వాసర్వభూషైశ్చభూషితాం వంశపుంధర్యే
తస్మాద్భువ్వేంద్ర ముఖ్యాశ్చదేవతాస్సముపేయుషః. 1.
అశిశంపుత్రప్రాత్రాదిం కామయంతోదదాత్తయోః

శ్లో॥ యావన్మంగాతరంగాన్వహతి కురనదీ యావదాచక్రవాళం
యావత్ త్రోణీధరేంద్రా భువనతలగ తాస్త్రకశితాంశుమాలి
ద్వద్యత్రావచ్చపుత్రాచ్ఛుభ విభవగుణాన్సర్వదాసంపదంవాం
సర్వేర్విద్వాంససంఘైస్సముదితి నచనైస్వీయజానాత్పుత్రోత్త్యః.

శ్లో॥ నిశ్శేషమంబరతలంయదివత్రికాస్యా
తస్మాద్భూషీయదిసమేత్యమపీభవిత్రీ
నక్తాసహస్రవదనః తనపుత్రికాయా
వైవాహికీవిభవమత్ర విభేదదక్షిణ. 3.

శ్లో॥ క్రిమాన్ వామార్థజానిర్జలజ భవగురుస్సర్వ స్వర్లోకవాసా
స్సంఘీభూయావనీంద్ర ప్రధితగుణనిధిః పుత్రికాంక్రిసమానాం
కృత్వానారాయణస్య ప్రధితగుణగణే వడ్డమన్నాటివంశే
సంజాతస్యాస్యవోధాంపకల గుణగణాచారితార్థా బభూవుః. 4.

143. మంత్రివెగడ వెంకటరమణయ్యగారు.

శ్రీనివాసస్థానము సీతకాపురము. మొదట హేలాపురంబనం బుగు నేలూరు వాస్తవ్యులే. వీరి ప్రపితామహులగు జగ్గరాజుగారికి పీఠికాపుర సంస్థానాధిపతులగు శ్రీరాజానిలాద్రిరావు బహద్దరువారుసంస్థాన ప్రధానోద్యోగంబు (సూపరింటెండ్యాంటు) నొసంగి వారిరాజధానియగు పీఠికాపురంబు నకుఁ దీసికొనివెళ్ళిరి. పితృప్రపితామహులకుఁగూడఁ దత్సంస్థాన ప్రధానోద్యోగంబుల నొసంగఁబడుటచే వీరుపీఠికాపుర వాస్తవ్యులని ప్రస్తుతము చెప్పఁబడినది. వీరు అమాత్యకులులు, అనఁగా నాటువేల నియోగులు. తెండి సాంబ శివరావుగారు. తల్లి శింకరమ్మగారు. వీరి పెదతండ్రుగారు జగ్గరాజుగారు పోషకజనని జగ్గరాజుగారిభార్య వియ్యమాంబగారు. హరితసగోత్రము. వీరాంజ్ఞేయభాషయందుఁ బ్రవేశపరీక్ష (మెట్రిక్యులేషన్) నెఱతు నభ్యసించిరి. వీరికి కవిత్వమందుఁ బ్రజ్ఞకలను. శౌకిక వ్యాపారదీపములనును గిహిత్యాభిమానముగలదు. వీరికి బాల్యమునుండియు నాంధ్ర గీర్వాణములందభిరుచియు నభిమానంబును గలగు. వీరికిఁ బలువిధములగు నంజములం గూర్చి యుపన్యాసంబొనర్చు నేర్పుఁగూడఁగలదు. వీరు ప్రస్తుతము పీఠికాపుర సంస్థానోద్యోగంబునంబట్టి చామర్లకోటలో నివాసంబుగనుండెరి. వయస్సిప్పటికి 50 సంవత్సరములు.

ఉ॥ శ్రీరమణీప్రియండు సరసీరుహలోచనఁడైన భక్తమం
నారఁడురామచంద్రుఁడు ముదంబుచునాయువు పుత్రప్రాత్రులన్
భూమిమణిమయంబులగు భూమిరాసులొసంగుచుండగన్
భూరికృపన్వభూషరులఁ బ్రోచెడుగావుత సార్వకాలమున్. 1.

చ॥ సిరిమగదాయమాధవుఁడు శీతమయూఖుండినుండుభారతీ
వెరుఁడుధనంబుబుద్ధియును వాణిశమంబును సౌఖ్యసంపదల్

కరముగరంగుసన్నతియు కాంతిచిరాయువులున్ భుజంగరా
ద్వదనికుమారైకల్లునకు వాంఛితభంగినొసంగి బ్రోవుతన్. 2.

చ॥ పతికనురక్తిభావమునఁ బంకజనాభుని పాదభక్తిస
న్నతియుతులౌ సఖీమణుల మాటలసక్తిశరీరశక్తియున్
సతతముక్తిరీవాక్యముల సారతరంబగు యుక్తినిచ్చుచున్
సతిపతిఁబ్రోవు హైమవతి సమృద్ధమొప్పుగ సత్యమూర్తితోన్. 3.

144. వింజమూరి సూర్యనారాయణగారు.

వీరినివాసస్థలము పీఠికాపురము. తెలుగాణివైదికులు. ఆపస్తంబ నూ
త్రము. గౌతమసగోత్రము. తండ్రి మినయ్యకాస్త్రిగారు. తల్లి గంగమాంబ.
యువసంవత్సర వ్రాణమాసమున జన్మించిరి. వీరు సంగీతసాహిత్యముల
యందు నేర్పుగలిగి రెండిటియందును గవిత్యముచేపు నలవాటుగలవారు.
వీణనువాయించుటలోఁ జాలపరిశ్రమచేసి యున్నారు. వీరు రచించినగ్రంథ
ములు :—నీతిదర్శనము మొదలైనవి.

నీ॥ తల్లిదండ్రులొనర్చు దానధర్మంబులు
నెడఁబాఱుకేప్రాద్దు నిచ్చుశుభము
వేదకాస్త్రజ్ఞానవిద్వాంస దీక్షనల్
బాలచంద్రునిరీతిఁ బ్రబలజేయ
కవిపుంగవులమాట జనదాటకేప్రాద్దు
తోడునీడుగనాట లాడుమమ్మ
ముత్తైదువులచేత ముట్టికట్టినయట్టి
గళముమంగళమౌచుఁ జెలఁగుమమ్మ

గీ॥ తల్లిదండ్రులకన్నులు చల్లజేసి
ప్రియునితోఁగూడి యత్తింటఁ జేరువడిసి

పుత్త్రపౌత్రాదిసంపదల బొందవమ్మ
సుగుణములజల్లి శుభములనెగడుతల్లి.

1.

శీ|| గుజ్జనగూళ్లందు గూర్చుండుటలుకాదు
కలదులేదనుదానిఁ దెలియనలయు
చెమ్మచెక్కలటందు శీయెత్తుటలుకాదు
పూవుపీనచేతఁ బూననలయు
గచ్చకాయలురువ్వి గంతువేయుటలుకా
నత్తెమామలప్రేమ లందినలయు
నాటపాటలమీఁది నాహ్లాదమునకాదు
మించభృత్యులనాచ రించనలయు

శీ|| శత్రులమునందునన్నించి సహజమైన
గూపగుణములవైశ్యర్య రూఢిఁజెంది
భర్తతోఁగూడి పుత్రులఁ బడయుమమ్మ
రాజబహదూరు నుభుజంగ రాయతనయ.

2.

చ|| మగనిపిత్రికమించి పలుమాటలనాడకు మమ్మభర్తయే
జగమనియెంచుమమ్మ కడుసౌఖ్యముఁజెంది సుపుత్త్రపౌత్రులం
బొగడఁగరానిసంపదలఁ బొందెదవమ్మ పరాకులేకనా
దగుపలుకాలకించు కులధన్యపుత్రైమనతీ మత్స్యకో.

3.

శీ|| కలిమిగల్గెనటంచు గర్వింపఁబోకమ్మ
మించఁబీదలనాచ రించుమమ్మ
పుట్టుభోగిననంచు బొంగిపోర్చకుమమ్మ
పతికిసంపదసమానఁ బలుకుమమ్మ

అ త్రమామలమనంబంటి చరించుము
గర్వించిమాటల గసరకమ్మ
ఇంతకంతకుగోప మెంచిపండకుమమ్మ
పుట్టింటనలెఁద్రేముఁ బూనవమ్మ

గీ॥ పాలలోముంచినచేయి భర్తచేతఁ
బెట్టినంతనెయి త్రింటి పట్టినమ్మ
అత్తమామలెత్తలిదండ్రులనుచు నెపుడుఁ
చలఁచిమెలఁగిన సుఖములు గలుగునమ్మ.

సీ॥ ఒకవేళమీయ త్రయొకటి రెండేమన్న
మోముచిట్టిపడంగ ముడువకమ్మ
మామగారొక వేళమన్నించినంతనె
సహవాసులతో చెప్పఁజనదుసుమ్మ
గారాబమున భర్తచేరదీసినయంత
పరియాచకములాడ వలదుసుమ్మ
బంధుబృందములింటఁ బ్రబలియండినవేళఁ
చలలోని వాల్మీకైమెలఁగుమమ్మ

గీ॥ ఎంటవారలు దాసీలుబంటులున్న
సంతసింపకచేతనై సంతనఱకుఁ
బనియపాటలు నొనరించి భర్తమదికిఁ
బ్రియములొనగూర్చి ధరలోనఁ బేరుఁగనుము.

5..

త॥ మగనికి నెద్ది యిష్టమదిమక్కువతో నొనరించి సర్వదా
నగుమొగముప్పత్తిల్ల ముగుణంబులలోకులు సంతసింపసాం
పుగఁజరియించుమమ్మ కృతపుణ్యపు ధన్యపుతల్లిరీతిగా

నెగడిసువు త్రలాభమున నిత్యకుభంబులఁ జెందుమమ్మయా
నగసుతసత్కృపా మహిమన్యాయ విచక్షణనీకొసంగుతన్. 6.

శీ|| కోరికల్లెఁదీర్చి బుగ్గోటుల దీక్షనలంది భర్తతోఁ
గూరిమిమీఁఁగాఁ గొడుకుకొమ్మయుఁ గల్గినతల్లిదండ్రులే
తీరునసంత సింఁచెదరొ తేటపడన్తుగజాత సత్కృపన్
దీరుగదమ్మ కోరికలు దీర్తు మ్రోమనతీ మత్స్యతో! 7.

సీ|| కొడుకు నెత్తుకు ముద్దుఁగొనుచున్న నీతల్లి
చంద్రు లెంతటిలోక భన్యులమ్మ
తాతగారియొడినిఁ గూఁతునంచెడివేళ
నమ్మ గారిది సౌఖ్యమనఁగదమ్మ
తమ్ములతోఁగూడి తగవు లాడెడివేళఁ
జూచువారలకెంత శోభయమ్మ
కూఁతుబడ్డలటంచుఁగూక లేయుటమాని
భుజమునెక్కుట దెంతభోగమమ్మ

సీ|| కూఁతురుండెన యింటింటఁగోర్కలివియె
కానఁబితరుల ముచ్చట మానసమునఁ
దలఁచిపతిసేవఁబాయక మెలఁగినంత
పుత్రప్రాత్రుల సౌభాగ్యగాఁత్రినమ్మ. 8.

సీ|| కైలాసమునమిమ్ముఁగనుట కష్టమటంచు
సగముమేనిమ్మని జగడమాడు
తలనిద్దఱిని మోచిమెలఁగఁజాలరటంచు
సగముమేనిమ్మని జగడమాడు
నెద్దుపైనిద్దఱు నెటులనెక్కదరంచు
సగముమేనిమ్మని జగడమాడు

భక్తులగనమీతో బరువెత్తలేనంచు
సగముమేనివ్వుని జగడమాడు

గీ॥ సపతిపోరునుబడఁ జాలసగముమేను
నీయకుండిన నేనింట నిలుచనన్నఁ
గౌఁగింటను బట్టి ప్రియుమున గారవించు
నీకురుఁడు మీకు సంపత్తు లిచ్చుఁగాక.

9.

145. కాశీనాథుని వీరమల్లయారాధ్యులుగారు.

వీరు కృష్ణామండలియందలి గుడివాడ సీమలోనియలకుట్టుగ్రామవా
స్తవ్యులు. తెలఁబాహ్మణులు. ఆపస్తంబ సూత్రులు. ఆశ్రేయస గోత్రులు.
తండ్రి లింగయారాధ్యులుగారు. తల్లికాంతమాంబిక. ఈయనపాలక జననీజన
కులు కాశీనాథుని వీరమల్లయ్య, మాచమాంబికలు. విక్రమసంవత్సర క్రాంతి
బహుళ విదియ జన్మదినము. వీరికి హూణవిద్యాభ్యాస కాలమునం దలవడిన
శించిత్స్వభాషాజ్ఞానమును స్వయంకృషిచే వృద్ధిపఱచుకొని పండిత జనసాం
గత్యముచేతఁ దమదైవదత్తమగు కవితాధారను గ్రమక్రమముగా శుద్ధపఱచు
కొనిరి. వీరు రచించిన గ్రంథములు;—1. హరిశ్చంద్ర, 2. ఉషాపరిణయ,
3. తారాచంద్రియ, 4. కన్యకాపరమేశ్వరవిలాస, 5. గయోపాఖ్యాన
6. కుశలనపట్టాభిషేక, 7. లంకాదహననాటకములును, 8. మేనకాకాశిక
సంవాదము, 9. తెనాలిరామలింగని కట్టుకథలు, 10. సీతామనోహరప్రహ
సనము, 11. పూర్వహైందవస్త్రీలచరిత్రములు, 12. న్యవహరబోధిని
మున్నగునవియు.

కా॥ గౌరీనామముచేత దక్షిణహిమవత్ గారించి శ్రీపార్వతీ
ధీరాఖ్యన్ గిరిరాట్టనూజయయితజ్జేహంబుఁ బాలించి, భూ

దారుండైన భుజంగరాణ్ణాణి కపత్యంబైవిరాజద్యశ
స్ఫూరుంజేయ జనించు హైమవతి యుద్వాహంబు శోభిల్లుతన్ 1.

శీ|| బంగరునమణిఁ గూర్చినపగిదినిన్ను
నడ్డమన్నాటి కులవార్ధిబాలవిధుఁడు
సత్యనారాయణాహ్వయు సాధ్వజేశేసె
జనకుఁ డుభయవంశోన్నతిఁ గనఁగఁగోరి. 2.

చ|| గొనముల తీరుచేత, పదగుంభనచేత, విసితీచేత, వా
సినిగను నర్థగౌరవముచేత, సుధీజనవేద్యమైభవ
జ్జనకుని కీర్తినలైసలఁజాలెడు నీకవితాసహోదరిన్
మనమున నెంచి కీర్తినిడుమానడి హైమవతి తల్లొదరీ ! 3.

శీ|| కవిజనాశీర్వాదకలన మాయిద్దటి
కాయారాశోగ్యమృలబ్బుఁగాత
మితిల్లిదండ్రుల మేలుపుణ్యముచేత
ధనధాన్య పృథమిమ్మెనయఁగాత
మత్తమామల భాగ్యప్రతిచే మికుస
త్పిత్రలొభప్రాప్తిహృదముఁగాత
సుమాహూర్త బలవిశేషముచేత మాయిర్వ
రకున్నేహబంధంబు ప్రబలుఁగాత

శీ|| మెల్లసుఖసంపదలకు మాయిల్లునిలయు
మగునుగావుత శ్రీమనోహరుని కృపను
నవిత ! మంత్రిపెగడ వంశనధిపద్య
జాత ! విజయలక్ష్మీ ! గుణోపేతనీత ! 4.

కా॥ హేలావత్తన భాగ్యమేమొకడ ! హాహిత్యాగ్రణుల్ సత్కవుల్
 మేలగాయకు లెందఱుండ బొసుహున్నిత్రాకులైవచ్చిరి
 లీల్ త్రొత్తవి నీదుతండ్రి కయితల్పెప్పంగ శక్తుండు వి
 ద్యాలాభుండగుఁగాన సత్కవిజనాహ్లాదంబు సంధిల్లెదాన్. ౩.

146. చింతపెంట వేంకట రమణయ్యగారు.

వీరి నివాసస్థలము రాణ్యహేంద్రవరము. ఆశ్వేనయోగులు. ఆపస్తం
 బసూత్రులు. భారద్వాజ గోత్రులు. తండ్రి తమ్మిరాజుగారు. తల్లి అచ్చమ్మ
 గారు. జయనామ సంవత్సర మాఘశుక్ల పంచమి గురువారము జననదినము.
 ఎనురాయ కివివర్యుని శిష్యులు. ప్రవేశపరీక్షయందుఁ గృతార్థులై, పట్టణ
 పాఠశాలయందు సహాయోపాధ్యాయులుగ నున్నవారు. ఇరువదేడుల వయ
 స్సిప్పటికి గలవారు భాషాజ్ఞానమును గ్రంథపరిచితియుఁ గొంచెమైనను,
 అభిమానము హెచ్చుఁగఁగలవారు.

చ॥ సిరిహృదయంబునన్సతముఁ జెన్నలరారఁగశేషకాయఁడై
 సిరులుసుఖంబులుం గలుగ శిష్టులఁబాలనఁజేయు కృష్ణుఁడీ
 శ్వరుఁడు కృపావిభూషణుఁడుచక్కఁగఁబ్రోచెడుఁగాతమీనధూ
 వరులఁజిరాయురాదిక శుభంబు లొసంగి విశేషపుంగుపన్. 1.

చ॥ ధరన్మృత్యుడై, కివీంద్రుఁడయి ధానినినాథుఁడు కృష్ణరాయఁడో
 క్కరుఁడె ప్రసిద్ధిఁజెందెమును గబ్బము లంకితమందుచున్నభల్
 జరుపుదుఁబండి తానకులఁ జక్కఁగ నావరముం బొనర్చుచా
 సరణిని నీవయొప్పుదు భుజంగవృపాలక ! యట్లుకావునం
 దిరముగలుఁడైత్ర్యపాత్రులు జనించి మహింజరజీవుడొదరి
 శ్వరునగుకంపనీకుఁగడు సంతసనానిధిఁడెల నెల్లరున్. 2.

గీ|| పండితుడను కానైన బాల్యబాప
లమ్ముమైజేసినయ యీలాగుపద్య
సమితిఁ జింతపెంటకులుండ సాచివేంక
టరమణయ్య యనఁగధరఁబరగువాడ
వసుకపీకుని శిష్యుడనందితార్య !

3.

147. మంచికంటి పాపయ్యగారు.

పీరి నివాసస్థలము గుంటూరు జిల్లా నరసారావు పేట తాలూకా, సంత
గుడిపాడు, అనుగ్రామము. ఈ గ్రామమునకుఁ కుంకలకుంట గుడిపాడు, అను
నామాంతరముగలదు. వీరు, అఱుసేల వియోగి బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబ
సూత్రులు. కాశ్యపగోత్రపవిత్రులు. తండ్రి రామకృష్ణకవిగారు. తల్లి వేంకట
నరసమాంబ. 1875 సంవత్సరము డి 15 ఆగష్టులేదని పీరిజననము. నూతన
గోపాలశతకాద్యనేక గ్రంథములు రచించిన మంచికంటి పీరనారాయణ
ముకుంద కవినర్యునకు ముఖ్యశిష్యులై కవిత్వ, శా్తిక, జ్యోతిషముల యంద
సమానపాండిత్యమును సంపాదించినవారు. ఆశుకవిత్వప్రబంధరచనా సమ
య కాచార పరాయణులు. 1899 సంవత్సరమునకు స్వగ్రామము
నకు గ్రామణిత్వముగా నుండి కారణాంతరమునఁ బ్రస్తుతము, వీరియ టవు
ను సర్వేయరుగా నున్నవారు. గ్రంథపతనమాధుర్యమున్న పీరి సామ్మ. ఇంక
ములోఁగవిత్వమునునది యనాదిసిద్ధముగా ననుక్రమముగా వచ్చుచున్నది.
కాకునూరి అప్పకవిగారి ప్రణీతమగు, అప్పకవీయ మనుగ్రంథములో పీరి
వృద్ధప్రపితామహులగు మంచికంటి వోబనామాత్యవరునిఁగూడఁ బేర్కొనఁ
బడియున్నది.

సీ|| శ్రీకుండైపేలాపురీకుండైనవంబు
హనుండొశ్రీమజ్జిన్నాద్దనుండు

ధీరుడైభ క్తమందారుడైముల్లోక
 శంకరుండగు బాలచంద్రమాలి
 తాతయొపద్మ సంజాతయొ యుత్పత్తి
 నేతయొయొప్పువాణిశ్వరుండు
 మిత్రుడైపద్మినీ మిత్రుడైసన్నతి
 పాత్రుడైతగు కశ్యపప్రసూతి

గీ|| యైనపారివారచతురాన నార్కులెపుడు
 భోగభాగ్యచిరాయు సంపూర్ణలేజ
 ములనొసంగుఁగాత ! ననదంపతులకువేడ్క
 హైమవతి సత్యనారాయణాహ్వాయులకు.

1.

సీ|| గురుకవిబుధులనో సరిమిందు ద్విజరాజ
 నరులునాణి పరంపరలు నేయ
 నినశశికాంతుల నెనలేనిగ్లాన్లైటు
 లాకాంతములనెల్ల నాపరింప
 తుంబురు నారదాదులమించి గాయకుల్
 నవరసంబులను గానములు నేయ
 శచిగౌరి యనసూయకౌరదలనబుణ్య
 సతులుకర్పూర హారతులనీయ

గీ|| మంత్రిపైగడ భుజంగ రాణ్యౌశిశరధి
 హైమవతి నీతవిజయలక్ష్మమ్మ సాత్వి
 సత్యనారాయణుండు పాక్షాద్రమేకు
 లైరికశ్యాణ విభవమెంతని ఎచింతు.

2.

క|| ఎలిమలసుత, కలుములసతి
 పలుకులచెలిక్కి భోగప్రాభవవిద్యుత్

చెలఁగఁగ నవదంపతులకు

కలకాలము నిచ్చిప్రాచుఁగాత ధర్మిన్.

3.

సీ॥ శ్రీమంత్రి పెగడాస్థిసోముడౌరాజాభు
జంగరాట్సుతయనఁజెలఁగినావు
సుబ్బమాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల
ప్రాయమైజనియించి ప్రబలినావు
సాటిబాలికలతోఁ దోటివిద్యాధిని
గాఁదెల్వితేటలుగాంచినావు
సత్యనారాయణస్వారాని జేపట్టి
బందుగులను యశంబందినావు

గీ॥ హైమవతి సీతవిజయలక్ష్మమ్మతల్లి
తల్లిభావిచిరాయు పుత్రకులఁగాంచు
మమ్మదీర్ఘసుమాంగశ్యవైకుంఠ
నెవయుమమ్మ ప్రపాత్రులనెత్తుమమ్మ.

4.

గీ॥ శ్రీమహాలక్ష్మి విష్ణులరీతిఁదనరి
భారతిహిరణ్యగర్భులప్రతిభమించి
శచిమహాసాధ్వీ పాకకాసనులనంగ
హైమవతి శంకరుల గుగుడానురక్తి
హైమవతితోడ సౌఖ్యములందు మయ్య
నిత్యమగుఁగాక మీదుదాంపత్యఁజెపుడు
వడ్లమన్నాటి సద్వంశవాధిసోమ !
రమ్యగుణ సాంద్ర సత్యనారాయణేంద్ర !

5.

ఉ॥ శ్రీయతులై సుపుత్రకు లజేయులుపల్వరుగల్లుఁగాక ! వీ
ర్పాయువుగల్లుఁగాక ! సుతలందలు దీర్ఘసుమంగళాధ్యై

కాయజాబోలు పుత్రులను గాంతురుగాక ! త్వదీయసంతతుఁ
తో యజబాంధవాబ్జముగ లోకములో నుతికక్కుఁగాక ! శో
భాయుతిమంత్రి పెగడ కులాంబుధిచంద్ర! భుజంగ రాణ్యుణి ! 6.

148. శ్రీరాజామంత్రి పెగడ భుజంగరావు

బహద్రగుజమీరదారుగా.

వీరి నివాసస్థానము ఏలూరు. వారితనగోత్రోద్భవులు. ఆపస్తంబశా
త్రులు. ఆఱువేల నియోగులు. లక్కనరము, వెల్లమొదలయిన యెన్నేట్ల జమిం
దారులు. జనక తండ్రి మంత్రి పెగడ మల్లయామాత్యవర్యులు. జనకతల్లి వేం
కమాంబగారు. దత్తజనకులు శ్రీరాజామల్లికార్జున ప్రసాదరాయబహద్రర్
జమిందారువారు, దత్తజనని విజయలక్ష్మ్యంబగారు. దిగ్గజములనెంటి పండి
తుల సభలోవీరు, అష్టాధాన మొనర్చి జయముగాంచి మహామహాపాధ్వా
యవిగుదాంకితులగు బ్రహ్మశ్రీకొక్కొండవేంకట రత్నము పంతులుగారిచే
మిక్కిలి గౌరవింపఁబడిరి. వీరువేగాయమ్మ పేట జమిందారిణి వారగు శ్రీరా
జావాడ్రేవు రంగనాయకమ్మగారి మనుమరాలి నిల్లాలుగా గ్రహించి త్రిజన
సంతానముం బోనిసత్సంతానముం బడసిరి. ఏలూరునందును, బెజవాడ యం
దును మార్గముల కన్న సదుపాయము నిమిత్తము ధర్మసత్రములు స్థాపించిరి.
మఱియు గుంటూరులో కుగ్గురుదొరసానిగారి స్త్రీలోగ చిత్రాకాలాసమాప
మున రుక్మజన సౌకర్యార్థమై శ్రీవారిధర్మపత్నియగు శ్రీచిన్నమ్మారావుగారి
పేరట నొకవిళాలమగు నాసగృహమును నిర్మించిరి. ఇందు నలుబది కుటుంబ
ములవారనోన్య సమృద్ధము లేకుండఁగాపురము చేయవచ్చును. వీరుతమ
ప్రభువుత్రికారత్నముగ చి|| సా|| శ్రీహైమవతి సీతా విజయలక్ష్మీయను నీ
నధూంసరియొత్సవి సమయమున ననేక కవిశిల్పజల నాహ్వనముచేసి చాల
గౌరవముచేసిరి. విద్యావిషయమున లోలోపకారపృథయులై ధనవ్యయముని

యలోచింపక యొకముద్రాక్షరకాలను నెలకొల్పి మంజువాణియను మాసపత్రికా ముఖమున ననేక సనాతనాధునిక గ్రంథరాజముల ముద్రింపించి ప్రకటనఁగావించి కీర్తిఁగాంచిరి. వీరిజననకాలము. ధాతృనామ సంవత్సర జైత్ర బ ౫ గురువారము.

వీరు రచించిన గ్రంథములు.

పద్యకావ్యములు :—

1. సంలకుసుమము (ప్రీతిప్రేరేపక మహారాజ్ఞచరిత్రము)
2. వారికాంత.
3. శివగీతలు.
4. చారుమతి.
5. సుశీల.
6. సర్వమంగళాశలకము. ✓
7. మార్కండేయశతకము. ✓
8. మత్తయిసువార్త.
9. లూకాసువార్త.
10. యోహానుసువార్త.
11. మార్కుసువార్త.
12. సత్తైక్క సవశతకము. ✓
13. నీతివాక్యరత్నావళి.
14. క్రీస్తుమతసారము.
15. మధుపవిత్రము.
16. గలతీయులు.
17. రోమీయులు.

18. అపాస్తలుల కార్యములు.
19. శివపురాణము.
20. కన్యాశుల్కము.
21. జార్జిపుట్టాభిషేక వర్ణనము.
22. విక్టోరియా తారావళి (క్రీ.విక్టోరియా మహారాజ్ఞిగారి
డైమండు జూబ్లీకాలమున వ్రాసినది)
23. మార్కండేయ చరిత్రము.
24. మార్కండేయ తారావళి.
25. శంకరతారావళి.
26. విక్టోరియా స్వర్ణయాత్ర.
27. అష్టానధానము.

నాటకములు :—

28. నలనాటకము.
29. శశిరేఖానాటకము.
30. చిత్రహరిశ్చంద్ర.
31. పాండవాష్టాతవాసము.
32. శ్రీకృష్ణనాటకము.
33. చమత్కారస్నేహ ప్రహసనము.
34. విధవావివాహ ప్రహసనము.
35. నిరపవాద ప్రహసనము.
36. మహాయోగ రహస్యప్రహసనము.

వచనకావ్యములు :—

37. మనోరమ (వచన.)
38. విజయాంక సాహసము (వచన.)

- 39 రాజహంస (నవల)
40. వాసంతిక (నవల.)
41. నవనైషధము.
42. ప్రార్థనావిధానము.
43. క్రైస్తవసూక్ష్మాన్త ప్రదీపిక.
44. మోచలేఖనం.
45. న్యాయము.
46. శిశుసంబోధన.
47. గానామృతము.
48. సంస్కృతభాషా వ్యాఖ్యము.
49. చాలసతీకథలు.
50. ముక్తికథలు.

English :—

51. Inner Doctrines of Christianity.
52. The Power of Christ.
53. Baptism.

కృతినొందిన గ్రంథములు :—

1. ఆంధ్ర పరాశరస్మృతి.
2. శర్మజ రాజసూయము.

3. భుజగరాజుమణి శతకము.
4. ఆశ్వలక్షణసారము.
5. భుజంగనృపాలశేఖర శతకము.
6. కవిరాజసందర్శనము.
7. కనకవల్లి (నవల.)
8. హనుమద్విజయము (సంస్కృతము.)
9. మత్స్యపురాణము.

వీరుప్రచురపరచిన పురాతనగ్రంథములు :—

1. మంజువాణి :—మాసపత్రిక. దీనిని సుమారు పదిసంవత్సరములు ముద్రించిరి.
2. సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము.
3. అహోబల పండితీయము.
4. శకటరేఖ నిర్ణయము.
5. ఆంధ్ర చంద్రాలోకము.
6. రాజవాహనవిజయము.
7. కృష్ణరాయవిజయము.
8. అచలాత్మజా షరిణియము.
9. రామేశ్వరమాహాత్మ్యము.

10. దిలీపచరిత్రము.
11. వైజయంతీవిలాసము.
12. పారిజాతాపహరణము.
13. చిత్రసీమ.
14. ఆంధ్రలోకోక్తి చంద్రిక.
15. సంస్కృత లోకోక్తి చంద్రిక.

ఇట్లు విన్నవించు,

క్రొత్తపల్లి - సుందర రామయ్య.

రాజావారి యాశీర్వాచన పద్యములు.

ఉ॥ ఏలితమిన్వధూవరుల నేనుజనప్రియకారిలోకమున్
మేలుగనాత్మబోధమున మేలుకొనంగ నొనర్చుచుండునా
వేలుపువేల్పునందగిన విశ్రుతసచ్చరితుండువీరిపై
జాలుగసత్కృపారసము సాగఁగఁజేయుచు నెల్లవేళలన్. 1.

క॥ చెప్పఁగలదేమియున్నది
యిప్పుడమిస్సేటులయిన యింతులలోనన్
మెప్పుంబడయుచుఁబతితో
నొప్పులకుప్పవయి మెలఁగుచుండుమిత్రీ! 2.

ఉ॥ ఏలికవైననీవెచుమ యిష్టసఖుండవు నైననీవెమా
బాలికకట్లుగావునను బ్రాణపదంబుగఁ జూడుమయ్యన
స్థీలముమీఱమేమిపుడు చెప్పితిమింతియె కాకనీవుఁడ
తృలనరీతిఁగాంచివీత భావమునంజను వీయకుండువే. 3.

- క॥ ఇందునునందును కుఖముల్
జొందునెడన్మిగులమీకుఁ బురుషోత్తముఁడా
నందమున లెండుచేతుల
నందిచ్చినకరణిఁదోఁప నమరంజేయున్. 4.
- గీ॥ శుభపరంపరలిచ్చు నీకుండుమీకుఁ
జిరతరాయువులొసఁగును జిన్మయుండు
సిరులుసంపదలిచ్చు నశేషవేత
యొంఁగొరులఁ బ్రీతియిడుమీకు నురుమహిముఁడు. 5.
- క॥ మఱియాపరికుఢ్ధాత్ముల
పరతనయుండుధర్మహితుఁడు ప్రాజ్ఞాండమితా
దరముననేలుతనీకవ
భరమేలోకంబులేలు వానికినిదియున్. 6.
- క॥ సతియుఁబతియుఁజక్కవకవ
గతిఁబాపురములపగిదిని గాఢానురతిం
గృతకృత్యులగుటజనస
మ్మతమీశ్వరునిమతమవని మంగళయుతమున్. 7.
- క. ఏమతములుబోధించిన
భామినులనవజ్ఞనేయ ఎలదనియేకా
ధిమహితులకిహపరములఁ
దేమానిమల్పలని మదిన్ ముఱవకుఁడీ. 8.
- చ॥ కుతుకముమీఱుమీరు గవనూడిసుఖంపుఁడటంచు హేచ్చరిం
చితినిదిసాజమెల్లరకు జీవమునిచ్చిన దేవుఁడత్రేమతో

సతతముఁగొల్పుటొందు తనసాటిగజేవులఁ బ్రోచుటొందునీ
క్షీతిఁబరధర్మముల్ సుగతిఁజెందుటకియ్యవి యాలవాలముల్. 9.

సీ॥ ఇహసౌఖ్యములనెల్ల నేర్పడఁతుటియింపఁ
దల్లిమించినవారు ధరణిలేగు
పరసౌఖ్యములనునిర్బంధించి సమకూర్చు
గురునిమించిన వారగుపడతిలను
క్షేత్రంబుఁబాపిసుఖింపఁ జేయుటకెన్న
మిత్రులమీఱి ధాత్రినెవరు
దుష్టులశిక్షింప శిష్టులరక్షింప
భూజానిమీఱిన పురుషుఁడునహి

సీ॥ సతికిఁబతియునుభర్తకు జాయదలఁపఁ
దల్లిగురుడునుమిత్రుండు ధరణిపతియు
నైతనర్పుటకం టెయోగ్యంబులేదు
మీరలీగతిమెలఁగుండీ ధీరులగుచు.

10.

శ్రీ

హైమవతీ పరిణయము .

రెండవ భాగము.

వివాహ సమయమునకు రాజాలక
ఆశీర్వాచనములఁ బంపిన కవుల

చరిత్రాదులు .

శ్రీ హైమవతీ పరిణయము.

రెండవ భాగము.

149. ఇమ్మానేని వేంకటగోవిందరావు నాయనివారు.

వీరు, ఇమ్మానేని బావనయ్య నాయనవారికుమారులు. ఆది వెలుగు తుల్యులు. పూర్వదబ్బుపి గోత్రజులు. ఆంధ్రభాషా విహంగంబున కిరు పక్షంబులంబోలు బ్రహ్మశ్రీ కొక్కొండ వేంకటరత్న శర్మగారికిని, బ్రహ్మశ్రీ శం|| వీరేశలింగము పంతులవారికిని మిత్రులును, మైలాపూరు సెంతోము కాలేజి ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులుగనుండి భ్యాతలగాంచి కీర్తికేసులయిన బ్రహ్మశ్రీ వనము-గురుస్వామి శాస్త్రులవారియొద్ద నాంధ్ర సంస్కృతంబుల నభ్యసించి, వేదాంత విచారముచేసిరి. వీరు సెంతోము కాలేజిలో మెట్రి క్యులేషను, యాఫ్. ఏ. పరీక్షలనిచ్చి ద్వితీయ సన్మానపుస్తకముల వడసిరి. 1901 శంవత్సరమున ప్రెసిడెన్సీ కాలేజిలోజేరి, బి. ఏ. ఆంధ్రభాషా శాఖయందుఁ జేరియున్నవారు. వీరిప్పుడు చెన్నపట్టణము పోలీసు ఇన్స్పె క్టరు జనరలు ఆఫీసులో నుద్యోగములో 1904 లాగాయతు నున్నారు. వీరవృషభపుడు రచించుపద్యములు వార్తాపత్రికల మూలమున వెలువడు చుండును. వీరిటీసల నానాగొంది సంస్థాన యావరాజులుంగారి వర్ధంతి మహోత్సవ సమయమున రచించిన పద్యములు “ఆంధ్రప్రకాశిక” యందుఁ గానవగును. వీరు, ఆంధ్రవర్ణ దర్పణమునుపేర నొక గ్రంథమును, భాషాపరి జ్ఞాను మనుగ్రంథమును వ్రాయుచున్నారు, వీరు, ఆనాగొంది మహారాజు లుంగారి యాస్థానపండిత మండలి కలంకార ఖాతులైయున్నారు.

కా|| శ్రీకల్యాణగుణాకరుండు కరుణాసింధుండు పూజ్యుండున
స్తోకప్రాజ్ఞుండు పూర్ణుండమృతుండు చిద్రూపుండుమాన్యుండుధూ
లోకఖ్యాతుభుజంగరాట్సుతను సుష్లోకన్ సురూపాన్నివృతన్
శ్రీకిన్ నాథుని సేవకెంతయును ధాతించేయుతం బాత్రుగన్. 1.

ఉ|| కాయజుతండ్రిసద్దన నికాయముకంజ భవోత్తముండుదీ
ర్ఘాయువుశంకరుండు నిరకామితసర్వసుఖంబులన్ మహా
పాయసువిద్యసిచ్చిపతి భారతిభారతి బ్రోచుగాత, నా
రాయణరావునున్ సుగుణరంజిత హైమవతీసతీమణిన్. 2.

ఉ|| కోమలనఖ్లే హైమవతి కుంకుమశోభిత లోకమాతశో
భామలసర్వమంగళ సమంచితశోభన మంజువాగ్విలా
సామృతవైఖరీగరిమ సత్యప్రసర్తన సత్కులీనకున్
హైమవతీసతీమణి కహర్నిశమున్ గలుగంగఁజేయుతన్. 3.

ఉ|| నిత్యులుబ్రహ్మవిష్ణు శివనిర్మలమూర్తులు సర్వలోకసం
స్తుత్యులువాణిలక్ష్మి శివసాంపగుమోముర మర్ధదేహమా
న్మత్యమునందిమూర్తి సురనాథులపత్యము నానుకూల్యదాం
పత్యమొసంగిబ్రోచుత కృపామతిచంపతులన్ గుణాధ్యులన్. 4.

ఉ|| శ్రీయుతమానిషౌత్కమల సీమనివాని యనంతసత్యనా
రాయణమూర్తినజన రక్షణదత్తి దిగంతకీర్తి, యా
మ్నాయకలాకలాపు, బుధమండను, రామయనూను, సత్యనా
రాయణరావుకిచ్చుతి చిరాయువు, ధీ, వినయోక్తిసంపదల్. 5.

150. శ్రీవిక్రమ దేవవర్మగారు.

వీరి నివాసస్థలము విశాఖపట్టణము. వీరిప్పటి శ్రీజయపురము మహారాజుగారి కనిష్ఠపితృవ్యపుత్రులు. ఓత్రియులు. కాల్యాయన సూత్రము. భారద్వాజ గోత్రము. తండ్రిగారు శ్రీకృష్ణచంద్ర దేవమహారాజుగారు. తల్లిగారు శ్రీరేఖాదేవిగారు. శుక్లసంవత్సర శ్రేష్ఠపూర్ణ తృతీయాగత చతుర్థి భానువాసరరాత్రి (1869 సం॥ జూన్ తే 28ది) మేఘలగ్నమున జననము. మాతృభాష ఉత్కలము. వీరు స్వప్రయత్నము వలననే సంస్కృతోత్కలాంధ్రాంధ్రయభాషలను నేర్చినవారు. వీరు సంస్కృతమునఁగొన్ని యుక్తములను ఉత్కల భాషయందు రాధామాధవ నాటకమును, ఆంధ్రమున శ్రీనివాస కళ్యాణనాటకమును, మానవతీ చరితనాటకమును, నీతిగీతతీని, కృష్ణార్జున చరిత్రమును ద్వ్యర్థిప్రబంధమునకుఁ డీకను రచించియున్నవారు. వీరికి జయపురసంస్థానమునుండి మాసమునకు, ఎనిమిది ఎందల రూపాయలును, రావికమతమును గ్రామమువలన సంవత్సరమునకు రెండువేల రూపాయలును లభించును.

అ॥ శ్రీమతీకుండమర నేవితపాదుండు
శ్రీకరుండు మంగళాకరుండు
ప్రేమహైమవతిని వేంకటసత్యనా
రాయఁజరగుఖులఁ జేయుఁగాక.

1.

అ॥ ఆంగభవుని మారమంగళదేవత
కలశజలధి తనయకమల నిలయ
ప్రేమహైమవతిని వేంకటసత్యనా
రాయఁజరగుఖులఁ జేయుఁగాక.

2.

అ॥ సర్వమంగళయును జంద్రచూడుండును
వాణియును సరోజభవుండు నెసగు
ప్రేమహైమవతిని వేంకటసత్యనా
రాయణుఁ జరసుఖులఁ జేయుదురిల.

3.

అ॥ సూర్యశశికుజబురుగురు కవిభాను
పుత్త్రరాహుకేతువులు గడంగి
ప్రేమహైమవతిని వేంకటసత్యనా
రాయణుఁ జరసుఖులఁ జేయుదురిల.

4.

అ॥ శక్రరోహితాశ్వశమన రాత్రించర
వరుణవాయు ధనద గిరికులూపు
ప్రేమహైమవతిని వేంకటసత్యనా
రాయణుఁ జరసుఖులఁ జేయుదురిల.

5.

151. ఈశ్వర సత్యనారాయణ శర్మగారు.

వీరి జన్మభూమి వికాఖపట్టణపు జిల్లాలోని చోడవరము. నివాసస్థలము గంజాముజిల్లాలోని శ్రీకాకుళము. వెలసాటి వైదికులు. ఆపస్తంబ సూత్రము పారితసగోత్రము. తండ్రి సీతారామయ్యగారు. తల్లి కామేశ్వరమ్మ. వ్యయసంపత్తిర ఆశ్వియుగా షష్ఠి జన్మదినము. ఆంధ్రగోర్వాణముల యందుఁ జక్కని సాహిత్యము కలవారు. హూణభాషలో మెట్రిక్యులేషను పఠకుఁజదివియుఁ గులక్రమాగత విద్యయగుటచే నాయుర్వేదా భ్యాసముం జరిపి వానిఁగనుచున్నవారు. రచించిన గ్రంథములు:—1. శ్రీకూర్మశ్రేతమాహాత్మ్యము, 2. సత్యదేవ చరిత్రము నామాంతరముగల సత్యనారాయణమాహాత్మ్యము, 3. రఘుదేవరాజీయనాటకము, 4. బాసకేశ్వరశతకము, 5.

భాస్కరనక్షత్రమాల మొదలగు జిల్లరలు. రచనలోనున్న గ్రంథములు :—

1 హరీతసంహిత (వైద్యగ్రంథము. ఆంధ్రీకరణము) 2. వైద్యపద నిఘంటువు. (అకారాద్యక్షరక్రమము) 3. హర్షవల్లీ. (అరుసవల్లీ) శ్లేశమాహాత్మ్యము.

మ॥ గుణబద్ధంబయి, రమ్యనాయకమునై, గోమంతమై, లోకభూ.
షణమై, నిర్మలమై, వరాక్షమయి, విశ్వప్రస్తుతామోదకా
రణమై, కప్రపుదండ పోలికను భద్రగ్రంథియై, యెల్లెఱం
బ్రణుతిం గాంచుత నీవధూవరుల దాంపత్యంబు జేపకృపన్. 1.

152. పేరి పేరయ్య కాస్త్రిగారు.

“ శ్లో॥ పేర్యన్వయే జనిరముఖ్యకులం ద్విజానాం
తత్రాపివైదికవర్ణికులే ప్రసూతిః
గోత్రస్తుగోతమ సుతస్యహి పేరయాభ్యా
కాఖాయజుస్సక వైదిక్ కర్మహేతుః. 1.

శ్లో॥ వార్తనమ్మ నిర్మితమవద్యభి దశ్యసూత్రం
పేరభట్టనామక పితాజననీచ లక్ష్మీః
జన్మాక్షయోర్వాసిత భూతతిథా ప్రదోషే
సద్దావిదో సృవసతి ర్భువీపీతికాపూః. 2.

శ్లో॥ అశ్వత్థపాదభిజనో స్యనిరస్తదోషో
హోమప్రధూ మసురభీకృత సత్ప్రదోషః
అచార్యశిష్యముఖ నిస్సృత వేదఘోషో
వేదోక్తకర్మకర సద్విజచారుభూః. 3.

శ్లో॥ అత్రత్యపూర్వకృత కర్మవిపాకజన్మ
నాశాదిసంస్ఫుతి మహీరుహభేదదక్షః
యన్మాదయం నమధవద్భువి తత్ప్రసిద్ధా
మశ్వత్థపాడితి పరామభిధాంజగామ. 4.

శ్లో॥ యన్వైకతో నిబత్తిరక్షితప్రపథతా
సన్మానవౌఘ ఘనదోష నిరాసిపతా
కల్లోలిన్ గురువస్థి మునేస్సఫేతా
భాత్యన్యతః ఖగపజాతజీన్ సున్మతా. 5.

శ్లో॥ యత్రోషితాః కమలనాభ మహాప్రసాదా
దాప్తార్తి హృత్కమలవాసి రిమకటాక్షాః
వైధేప్రసిద్ధకమలాసన సర్పనాప్తాః
దత్తోహమేన కమలాగ్రజడేనతాయై. 6.

శ్లో॥ శాలాతురీయకృతి శిక్షణహేతుతోస్య
శ్రీకాకినాథ్వితకలాభననే దశాబ్దాః
అత్రాపిసప్తచగతాః పురతఃకిమహ్నా
శ్రేష్ఠానియోజయతి కర్మన్మళంసకీలా. 7.

శ్లో॥ సద్గ్రంథజాల సమపత్ర రసావిభూతాః
సారస్య పూరితమనః కమలావిభూతాః
దుశ్శబ్దజాలగిరిభేద పవిత్రకాష్ఠా
స్వచ్ఛబ్ద తన్మయనేజవినః కపింద్రాః. 8.

శ్లో॥ నాయంకవిః కవయితానన కోశకర్తా
నస్యాత్తతోభువి కఠిశపదాభిధేయః

అజ్ఞాతమాతనవ పల్లవిదూర సజ్జః
కాకః కథంపికవిహంగ పదాభిధేయం.

9.

శ్లో॥ యద్యస్యయం కవిపదానభిధేయ ఏవా
ప్రజ్ఞస్తథాపిగణితః కవిరాజపక్ష్మా
లోకేమణిప్రవరగుమ్మిత మాలికాయా
మధ్యేషీపన్తినను కాచమణేన్ లతాస్యః.

10.

శ్లో॥ యోమాదృశానపి పదార్థవిచారశూన్యాన్
చక్రేకపీన హవాపణ్డితమానినశ్చ
సోయంపరాత్పర తరః పరమాదిదేవః
ప్రీయాద్వస్తతిలకా గుమృచ్ఛదామ్న.

11.

శ్లో॥ ఆయుర్దారణి జోదదాతు వివిదైరాజ్యాదిభిస్తోషిత
స్సీతాహైమవతీసతీమణియుజా నారాయణేనానిశమ్
అష్టైశ్వర్యమనూన మాయురధికం నర్చస్తథా బ్రహ్మణో
దేయాన్మంగళ స్థంహతి శ్రుతిరతిం వదై వ్రవయ్యాశ్శిరామ్.

1.

శ్లో॥ ఇన్ద్రోదుశ్చ్యవనోదివః పరిబృఢశృచ్యాయుతో భార్యయా
దాయాద్విష్ణు తతిం రగ్రహ భవాం దేయాన్మహాప్రాభవమ్
రాయఃపుష్టిమనన్యభూపతిగతాం చాన్యోన్యరాగోన్నతిం
సీతాహైమవతీయుతాయ విభవేనారాయణో యానిశమ్.

2.

శ్లో॥ దేవోదేవగుర్చబుద్ధి మతులాంసగ్లోచరాం సాత్వీకీం
సృతానక్షత భూరిసత్ఫలసుసస్పత్వప్పిణీ వీరుధః
దేయాదాత్మభువః కరగ్రహ మహాప్రోద్వేష యోశతయో
ర్దంపత్యో రనిశం భుజగ్గృహతిక్రీడ త్సుపాపుత్రయోః.

3.

శ్లో॥ యస్యాంతుహేన్యాది సురాశ్చపుత్రకా
జనింగతా లోకహితప్రధిత్యనః
దిశ్యాత్సునూస్సాదితి రాత్ర సత్కియా
యతావిమాయోజతు సుపజాస్తయా.

158. కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు.

ఏరు 1878 సంవత్సరము నవంబరు 10 తేదిని బందరులో జన్మించిరి. వీరిని గన్నతల్లి అక్కిపిచ్చమాంబగారు. తండ్రి లక్ష్మీపునీహాచార్యులవారు. గుంటూరు వాస్తవ్యులయిన కాశీవేదవ్యాసాచార్యులవారికి దత్తపుత్రులు. చైత్రమతస్థులు. శ్రీ “మ” అధరాపురపు శ్రీనివాసాచార్యులవారు వీరి సాహిత్యగురువులు. కీర్తిశేఖలగు శ్రీ “మ” మహీశూరు భీమాచార్యుల వారును, బ్ర” గుమ్మలూరి సంగమేశ్వర కాస్తూరివారును వీరి వ్యాయకాస్త్ర గురువులు. వీరు ప్రస్తుతము గుంటూరు టౌన్ హైస్కూలులోఁ బ్రధాన సంస్కృతో పాఠ్యాయులుగా నుండిరి.

శ్లో॥ శ్రీనాథః శ్రీయమాయురంబుజ భవశ్శర్వశ్చసర్వేశితా
మహోగ్యంధ్యమణిర్ముదం హిమకంఠో మాంగళ్య మంగారకః
క్షోభిత్యం గురుతాంగురుస్సు కవితాంకావ్యభిరత్వం శనీ
రాహుశ్శంద్యజి నీంద్యజః ప్రదిశతాద్వాం నూతనాదంపతీ. 1.

కా॥ శ్రీమంతంబగు గౌరిపెండ్లి తరిజేతేలందఱుంజేరిని
స్వీమానందము మంగళాప్తక ముఖాశీస్సుల్కూదలెట్టగా
నేమంత్రధ్వనిలో నొరుల్వివని యట్లేమోవ్రసంగించుగౌ
రీమృత్యుం జయలిత్తురై హికమహా శ్రేయమ్ము మీకవృడున్ 2.

పీ॥ కడుపుచల్ల దనంబుగల దానవనుటకొ
యమ్మనీ నామధేయమ్ముపాక్షి

ఆడితప్పుని దానవనిపల్కుదానిని
మెడనుగట్టిన పెండ్లి కొడుకు సాక్షి

అఖిలభోగములచే నలరారుదనఁగమ
హాభోగియైననీయయ్యసాక్షి

వ్యవహార సర్వస్వబహువేత్రివపుదన
మహితనీజనక వంశంబుసాక్షి

గీ॥ వివిధవిద్యా సరస్వతి వపుదువనఁగ
నిచటి పండితమండలి యెల్లసాక్షి
ఇట్టినిన్నేముదీరించి యిప్పటికిని
ఋతవచస్కుల మనుకీర్తి నెనయఁగలము.

3.

ఉ॥ నీమహిమాధి కత్వమున నీపతినూతన రాజశేఖరుం
దామహనీయు నామమహిమాతిశయంబున నీవు, శ్రీవి, ధైర్య
యామహిమిర లిరువురు నుమేశరమాజగదీశులట్లుని
స్సీమసమస్తసౌఖ్యములచే నలరారుదు నుండుగావుతన్.

4.

గీ॥ ఐతివీవాది, సత్యనారాయణుడవు
కన్యమహిమను రాజశేఖరుడవైతి
వందుచే నెట్లనీవు మేనాసవారి
విభవమందుచు నుందువో పెండ్లి కొడుక.

5.

154. అయ్యగారి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థానము కృష్ణారాయని పెదపూడి. తండ్రి ఉమామహేశ్వర శాస్త్రిగారు.

శ్లో॥ భజేహంవ్యాఘ్రేఘోరం సదనీవర జాంబూనదమయే
పురః పీఠేరమ్యే శుభముభి నివర్జ్ణాంచగిరిజాం
ప్రస్ఫుత్యంతం శ్రీమద్భుజగ విభుకన్యాదయితయో
ర్విధాతుంకళ్యాణం విధిహరి శురేంద్రాది వినుతం. 1

శ్లో॥ పురానిధాతుడై తావదప్రియం
మనోహరాంగౌ కురుసద్యవానా
శృష్ట్యాతధాంగీకృత దారవాక్య
స్సంసక్తమేతన్నిధునంచకార. 2.

శ్లో॥ ప్రణవరూపకమైనట్టి పద్మరమునఁ
గీరబాలికయై యొప్పుగిరిజనెపుడు
భక్తితోడుతఁ బ్రణుతింతుభావమందు
ధరణిసౌభాగ్య మొసంగ నీదంపతులకు. 3.

శ్లో॥ ఉమామహేశపుత్రేణ మబ్రహ్మణ్యాభ్యుక్తాస్త్రాణా
ఏతస్మాక్త్రయం విద్యదాదరాత్రియలేముదా. 4.

155. నా చెల్లె పురుషోత్తమ శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము మచిలీపట్టణము. వెలనాటివైదికులు. ఆపస్తంబ
నూత్రము. హరితసంగోత్రము. తండ్రి కామావధానులుగారు. తల్లిసుబ్బ
మాంబ. రుధిరోద్ధారి సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ పంచమీ గురువాసరము
జన్మదినము. వీరనవద్య సంస్కృతాంధ్ర హిందూస్థాన భాషా సాహిత్యం
బును, ఆంగ్లేయ పారసీక భాషాపరిజ్ఞాతృత్వమును, జ్యోతిశాస్త్ర పరిశ్రమ
ముంగలిగి యనర్గళ బంధగర్భ కవితా చమత్కృతింబట్టి సరస చతుర్విధ
కవితా ధురంధరులను, చిరుదముగ్ధుడనీరి. పలుమారు లష్టావధానాదికంబుల

నొనరించియుం గీర్తెగాంచిరి. 10 సంవత్సరములు విశ్వవిఘ్నేయిన సత్త్వికా ప్రకటన మొనర్చియు, 22 వండ్లు బందరు హిందూ బ్రాంచిస్కూలులలో బ్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండియుఁ బ్రస్తుతము హిందూబాలుల పాఠశాల కధ్యక్షులుగా నున్నారు. — 1. అద్భుతోత్తరరామాయణము, 2. గురుభక్తి ప్రభావము, 3. కృష్ణానందీ మాహాత్మ్యము, 4. ఆంధ్రీకృతాష్టాశ్రక గీతా, 5. సోమేశ్వరీయము, 6. మాహేంద్ర పురాణము, మున్నగు 15 ఆంధ్ర ప్రబంధములును, 8 తెలుగు నాటకములును, 12 హిందూస్థాన భాషా నాటకములును, ఇంక ననేక విద్యార్థిబాలకానుమాల గ్రంథములును రచించిరి.

ఉ॥ శ్రీయుతులైమహాన్నతి నెసింపఁబడింపుమధీశ సత్యనా
రాయణుడనన్వరున్వధువు హైమవతిన్ ధరిజీపలం. 1వం
గాయజానిన్ రతిం గమలగర్భునివాణిఁ బురంబిరున్మచిం
బాసునిసారునంజెలఁగు పాండితిభోగమునంగుఁ బోలఁగన్. 1.

చతుర్ముఖకందము.

గుణరాశి సత్య - వారా ।

యణునిన్ ఎరహైమవతిని, న్యాయవి, ఎరణన్

గణియింపు మీభు - విజన ।

మణులన్ సరిలేరనంగ, మనుష, న్వరదా.

2.

భుజంగ ప్రయోతము.

అజా ! సత్యవారాయణాభిఖ్యతోడన్

భుజంగాత్మజంగూర్చి పోషింపుమీడన్

నిజానూనసద్భక్తినిన్నుం దలంపన్

భజంపన్నతింపన్నభం బుల్వహింపన్.

3.

కా॥ కన్యత్వంస ! భుజంగరాయ ! భవదుత్కంఠంబు ధీమజ్జన
స్తవ్యంబై కొనపాగుఁగావుతనలేందా ! దాననీ జన్మమున్
భవ్యంబయ్యెనటన్నభ్యాతిగని శోభన్నీడు కబ్బంబుడే
శవ్యాప్తంబయి హర్షదంబగుచు నాచంద్రార్క మొప్పారతన్. 4.

ఉ॥ శ్రీయలరార నెల్లపు డేశేపసుఖంబులఁ గాంచినీత్యశో
భాయుతసుందరాంగియు స్వభావినమ్రయునాగసత్కవి
స్తూయగుణప్రయుక్త యగుచుందనరాచెడిఁగాత సత్యనా
రాయణమూర్తిగూడి యసుర క్రిన్ హైమవతీలలామతాన్. 5.

చ॥ కలరిలనెందరేని నృపకాంతులుదారులు మిమ్ముమించిప్రో
ద్వలదురుడేశదేశ పరిపాలనముం బొనరించునట్టి నే
తెలనొక చైననిట్లు కవిత్వాదరముంగనిరే ? కపిట్పరి
త్రలబ్రచురింపనెంచిరి నరాధిప ! సత్కవి పీఠయాటచేన్. 6.

156. మయిలవరపు వెంకటరామయ్యగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరు. జన్మస్థానము గుంటూరుతాలూకా
లోని కర్లపూడియను గ్రామము. తెలుఁగు నాటివైదికులు. ఆపస్తంబ
సూత్రము. భారద్వాజస గోత్రము. తండ్రిసంగీత విద్యప్రపంచమున, అనం
తరామయ్యగారు, అను నామాంతరముగల హనుమయ్యగారు. తల్లి లక్ష్మీ
నరసమ్మగారు. సర్వజిత్సంవత్సర జ్యేష్ఠశుద్ధ ఏకాదశి. (అనఁగా 1887 సం॥
2 వ జూను) జన్మదినము. పీరు 1907 సంవత్సరమున బి.ఏ. పరీక్షలోను,
1918 సంవత్సరమున యల్. టి. పరీక్షలోను గృతార్థులైరి. పీరు ప్రస్తు
తము, విశాఖపట్టణములోని సి. బి. యమ్. హైస్కూలులో సహాయోపా
ధ్యాయులు. పిరిచే రచించబడిన గ్రంథములు:— 1 విశ్వేశ్వర కవివిర
చితము, పుమరింపబడిన పండితేతరలక్షణము. 2. కొన్ని చాగవి

163. కల్లేపల్లె వేంకటరమణమ్మగారు.

ఈమె యిదివరలోఁ గాకినాడ నీకట్టమ్మ అఖీను హెడ్ క్లర్కుగా నుండి ప్రస్తుతము గోపాలపురము కట్టమ్మ కలవ్వరుగానున్న శివరామయ్య పంతులుగారి ధర్మపత్ని. నివాసస్థలము గంజాము జిల్లానుండలి బరంపురము. భారద్వాజ గోత్రము. బలగన్నాటి కరణకమ్మ వైదికులు. ఋక్షాఖ. తండ్రి కురవీరామశాస్త్రిగారు. తల్లికామనాంబ. యువసంపత్సర భాద్రపద శుక్లినామి జన్మదినము. ఈమెగానికి ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్యమును, సంగీత వేదాంత శాస్త్రజ్ఞానమును, ఉత్పలాంఘీయ విద్యాప్రవేశమును, కలదు. ఆంధ్రకవిత్వమునఁ బ్రవేశించిరాలు. వ్యాసములును, విమర్శనములును వ్రాయుట యందు నిపుణురాలు. కృష్ణాపత్రికలోఁ “దెలుగు దేశపుస్త్రీలమూర్ఖాచారములు, తన్నివారణములు” అనువ్యాసమును, కల్పలతాపత్రికా ప్రశ్నములకుత్తరములను, ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది దర్బారు సంచికకు “ఆంధ్రస్త్రీలస్థితి” అనువ్యాసమును, దుగ్గేశనందన విమర్శనమును మొదలగు వానిని వ్రాసిపాఠితోషికములను, నర్సాపురము తాలూకాభివృద్ధి సంఘమువారి స్త్రీలపరీక్షియందు స్వగ్రంథపతకమును, విజ్ఞానచంద్రికామండలీ పరిషత్సరీక్షియందు యోగ్యతా పత్రమును బొందియున్నారు కొందఱు స్త్రీలకు సంగీత సాహిత్యవేదాంత విద్యలునేర్పిన ఉపాధ్యాయులు. కాకినాడ యందు జరుపఁబడిన రెండవ ఆంధ్రమహిళామహాసభాధిపత్యము యహించియు, నిడదవోలునందలి మూడవ ఆంధ్రమహిళా మహాసభకు కార్యదర్శినిగానుండియు జయప్రదముగా సభలను జరిపినవారు. ప్రస్తుతము కాకినాడ విద్యాధిని సభాధ్యక్షురాలుగాను, హిందూనుందరీ పత్రికా సంపాదకురాలుగాను, ఉండివ్యయవ్రయాసములను సరకుగొనక కోరిన స్త్రీసభలకధ్యక్షురాలుగానేగి స్త్రీవిద్యాభ్యుదయమునకై పాటుపడుచున్నారు. వీరిచేరచియింపఁబడిన గ్రంథములు:—1. వరలక్ష్మీపూజా విధానము, (యక్షగానము) 2. వరలక్ష్మీ

శతకము, (పద్యములు) 3. దుష్కేశనంధిని నవలావిమర్శనము, (నవనము)

4. చిల్లర పద్యములు, మంగళారతులు, కీర్తనలు మున్నగునవి.

శా|| శ్రీరామాసమయైన హైమవతితో శ్రీసత్యనారాయణున్
గారామరంగగూర్చి వేడుకలరంగల్యాణముం జేయులో
కారాధ్యుండు భుజంగ రాట్పుభుని శేఖండోచుదైవమ్ముతోఁ
గారుణ్యమ్మున నవ్వధూపరులఁ గాంక్షిల్పిర్చి కాపాడుతన్. 1.

సీ|| నామరూపక్రియ లేమియులేకని
రాకారమై తొల్లనలరిపిదప
నొకరూపమూని జేటొక యీవుఁగల్పించి
యారెంటికలయికపట్టిజతల
ముమ్మూర్తులై వానిమూలమ్ముననునట్లు
యాజుండ భాండమ్ములన్నియునయి
విశ్వోద్భవస్థితి విలయముజేయుచు
నిత్యమైసత్యమై నిభిలమునయి

గీ|| తనరుమండెడు నజమనంతంబునట్లు
రంబుజ్ఞానంబు నిర్వికారంబునైన
బ్రహ్మమేవేళ నీవధూపరులసిరుల
నాయురారోగ్యముల సృష్టిజేయుఁ గార.

2.

సీ|| పతిభక్తిరతలు లోపాముద్రయును నరుం
ధరియననూను పార్వతియులక్ష్మి
భారతిపొలోమి భాగీరథియురతి
వసుమతిరోహిణి వద్దినియును

నీరయున్నాళ్ళ నీమంతిని నుకన్య
సావిత్రిదమయంతి చందమతియుఁ
గృష్ణయురుక్మిణీకీర్తి మాలిమకుంతి
చారుమతి సువేదిసత్యభాను

గీ॥ శీలగాంధారి కృపిమహాశ్వేతమాద్రీ
వేదవతి చందముఖిపుష్పవేణిసుముఖి
సుమతిమొదలైన పాధ్వల సుస్వరూప
మివ్వధూపదులను బ్రోవనెందుఁ గాత.

3.

సీ॥ శ్రుతికర్తలగుగార్గి సూర్యయుమైత్రేయి
శ్రద్ధయునితర వాక్సరసిజాస్య
సంస్కృతగ్రంథరచనఁ జేసివట్టిసీ
తయుభామతియు మోరికయునులిబ
తెలుఁగునఁ గావ్యము ల్పలిపిన మొల్లయుఁ
దతిగొండ వెంకమ్మతత్వవేత్రి
సద్గుణచతుల సచ్చరితముల్ వ్రాసిన
బండారు అశ్వమాంబాలలాను

గీ॥ మొదలు గాఁగల పండితల్ బ్రదికియున్న
వారు గాలోకమున నెన్నఁ బడుదురట్టి
వారికరుణను నివ్వధూపదులుప్రేమఁ
గలిగిచిర జీవులై ఖ్యాతిఁ గాంతు గాత.

4.

క॥ అంగజా ననుజానిరాణియు
మంగళ కేవలయు సర్వమంగళ యుదయన్
మంగళ పరంపరలనునొ
సంగివధూపదుల రక్షసంబుడు రెపుడున్.

5.

మ త్త కో కి ల.

ఓవధూపరులార ! పెండిలియుత్సవమున మిమ్ములన్
సావకాశములేకఁ జూడఁగఁజాలనైతినిగాననా
భావమందలి ప్రేమఁజూపఁగఁ బంచరత్నములంపితిన్
జీవరత్నములంచు వీనిని స్వీకరింపుఁడుకాన్యఁగాన్. 6.

164. పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబగారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరి జిల్లా కాకినాడ. వెలనాటినియోగులు. ఆ
పస్తంబనూత్రము. మ|| పులుగుర్త వేంకటరత్నముగారిసహ ధర్మ చారిణి. చిం
తలపూడి నీలాచలము, అగ్గమగార్లపుత్రిక. కవిపర్యులగునడ కుదిటిరామన.
కవిగారి దౌహిత్రి. వీరు ప్రమాదినత్పరమున జన్మించిరి. ఈమెకుఆంధ్రగీర్వా
ణ భాషలయందు మంచిసాహిత్యముగలదు. ఆంధ్రసాహిత్యమునందు ప్రవీణు
రాలు. ఈమెపెక్కుస్త్రీలకు విద్యగరపి సాహిత్యవతులుగఁ జేసినవిదుషి. తన
సోదరీ లోకమునకంతకు విద్యాబుద్ధులు గరపవలె ననియెంచి క్రీసావిత్రియను
మాసపత్రికను నెలకొల్పిన సదాచారసంపన్నురాలు. ఈమెసాధ్వీలో కాన్య
ము విద్యావతుల యర్హకృత్యములు, పాతివ్రత్యము, సత్సహవాసము, మున్న
గుదాదాపు ముప్పది ఘనోపన్యాసములును, " కామమంజరి, రాగతరంగిణి
కళావతి, లోకబాంధవి, వజ్రపేటిక " మున్నగుననేక నీతికథలును, స్త్రీల్ల
పూజాసమయ మందును, మంగళవ్రత కార్యముల యందును పాడుకొనుటకు
గారీభరముగ 100పాటలుగల మంగళారతుల శతకమును, స్త్రీలకు నయవిద్య
మును " స్త్రీనీతిగీతము " లను కీర్తనలపుస్తకమును, మహిళాకళాబోధినియను
పద్యగ్రంథమును, సతీధర్మములు, నీతిపదములు, అనుద్విపదగ్రంథములుమహిళా
న్ని చిల్లరపాటలు, పద్యములు, దండకములు, రచించిరి.

౪॥ శ్రీకరుణపదార్థముల
 శ్లేకడగలవారు పార్వతీశ్వరులుసదా
 స్తోకాయు న్సుఖములొసఁగి
 సాకుతనీనూత్న బాలజంపతులఁగడున్.

1.

సీ॥ జీవేశుపదనరాజీ వాగ్రములఁగ్రాలు
 శారదవిద్యా విశారదతయు
 హృదయవల్లభుని హృత్పదనంబు నంగుల్కు
 శ్రీమహాదేవి సుశ్రీసమృద్ధి
 ప్రాణనాయకుని సామేనభాసిలుసర్వ
 మంగళాదేవిసు మంగళంబు
 అశ్మవల్లభునివామాం కంబునందొప్పు
 నలశశోదేవి భోగాతిశయత

గీ॥ పెండ్లికాన్కలుగాఁగసం ప్రీతిసొసఁగి
 కృపయెలర్పఁగఁ గాంచరక్షింతుగాక
 తమ్ముచోలేపైమనతమ్మదయితుఁడూడి
 భరణిపర్థిల్లనాచంద్ర తారకముగ.

2.

ఉ॥ సారసముద్యవించి ఘనసారసుగంధము వెల్లిజల్లికా
 సారముమీఱఁజేయుగతి శారికవ్రాలిరుతంబునేయుచా
 యీరముఁదీరునేయుగతి నీసతిభాసురధీస మేతయై
 భూరిగఁబుట్టి నింటికినిబొందిన యింటికివన్నెఁదెచ్చుతఁ.

3.

సీ॥ దయితుధీలతకుఁ బ్రాకయి కీర్తిఫలమంద
 గృతినొసంగెను జంద్రమతికినెవఁడు

వినుతపాతివత్యమున నదృశ్యత్రయన్
 నేయ మనిచెననసూయ నెవడు
 దురితాత్ముడగు తనవరు నేలనేల్పుల
 కుముదలనిడఁ జేసెనుతుతి నెవడు
 పతినిజిరాయురున్నతుఁ జేయుసచ్చక్తి
 వెలయించికాచెనావిత్రి నెవడు

గీ॥ అట్టిసత్యమయ్యుండు లోకాదృశ్యగుణ
 కాలి, కాంతస్వరూపుఁడసాధ్యశక్తుఁ
 డైనదేవుండు, పరమదయార్థపుండు
 శ్రీమతిని హైమవతిని దానోముఁగార.

4.

మంగళ మహా శ్రీవృత్తము.

శ్రీలిలితనక్షుఁ డలకిప్తజనరక్షుఁడు నశీకృతితపక్షుడఁడత్రిపేమన్
 జాలఁబలిభక్తియును సత్కరణ శక్తియునన్దగ్ధవిరక్తియునువేత
 ద్బాలికనుఛాయవలె బాయకనిదంతర ప్రవర్ధిత వినిర్మలనుకీర్త్యా
 వాలముగజేయునటు పాలనమునేయుతనపారమిడిమంగళమహాశ్రీన్

165. పుమ్రేఅలీషాగారు.

పీఠీ నివాసస్థలము కీర్తికాపురము. శున్నకాళి. మహామ్నదీయ మతము
 భాదరియాగోత్రము. తండ్రిమొహియ్యద్దీన్ బాద్షాగారు. వీరు హిందూ
 మహామ్నదీయా ద్వైతకాస్త్రవేత్తలు. తల్లిచాన్పీయాంబిక. ఇప్పటికి 26.
 సంవత్సరముల వయస్సు. వీరు రచించినగ్రంథములు:— 1. గీతావతీ పరిణ
 యము. 2. కారికాస్వయంవరము, 3. మణిమాల. 4. విచిత్రవిల్వదీయవాట
 కము, 5. చంద్రగుప్త. 6. కావనవధయను ప్రహ్లాదహిర్యకశ్యపీయము.

ఇది నాటకములు. 7. తారామతి, 8. పద్మావతి, ఇది నవలలు. 9. నాయకీదేవి, ఇది ప్రబంధము. 10. గులిస్తా, ఇది ఫారసీ గులిస్తానునకు భాషాంతరీకరణము. 11. స్వభావవిలసనము, ఇది నానా విధపద్యములుచూపులుగా నప్పుడప్పుడు చెప్పినవాని సంపుటి కరణము. ఇవిగాక మఱికొన్ని శతకములు, ఉపన్యాసములు. అద్వైతవేదాంత ప్రతిపాదకమైన చిన్నచిన్న పుస్తకములు.

కా॥ శ్రీరీజాలంగనేర్పు సర్వజగముల్ నేవింపఁగా నోర్పునే
వేళంబాంసువి మిశ్రితాంబుకణమున్ విశ్వంబుగా మార్చుమా
యాలంకారము లార్చునే సహజమజ్ఞాతో దృవాండంబుగా
రీలందీర్చెనో యాస్వభావ బలమోలిన్ కాంతచైతన్యమై
చాలన్ గూర్చుత యీవధూవరులకున్ సాభాగ్య మారోగ్యమున్. 1.

ఈ॥ భ్రాజిత్రబాహ్మణాన్వయము, పండితపంకము చారుభూరిరా
జాజయమంత్రి వైగ్గడ భుజంగ నృపాలునకాత్మ పుత్రిసీ
తాజయలక్ష్మమాంబిక సదాసుగుణా నివృతధన్యగాజలే
జోజయ శీలయాటను యశోధన యాటను నీతయాటచేన్. 2.

ఉ॥ ఆయమపూర్వ పుణ్యమున నద్భుత శీలుఁడునైన సత్యనా
రాయణరాయమంత్రిగుణ రాజీతుఁడై పరుడయ్యెమున్ననా
రాయణుఁ డాదిలక్ష్మికిని హైమవతి సతికాత్రిశూరియన్
నాయకుఁడైన యట్లుబుధనంశ్యను హైమవతిన్ దదీశ్వరుల్.
శ్రీయును మంగళంబును విశేషముగా సమకూర్చుఁగావుతన్. 3

సీ॥ సీతావతివ్రత చెలఁగిరాఘవునకు
మించువేడుక నలరించినట్లు
రుక్మిణీరమణి సౌరునసొప్పిశివప్లు
మణికనురాగంబు మలపినట్లు

దమయంతి యింతిస్వాంతములోన నలునినా
 రాధించికరము గరందినట్లు
 ఆర్యామహాదేవి యమలశీలతచేత
 స్థాణునివలపించి తనరినట్లు

గీ॥ హైమవతి సీతపజయలక్ష్మ్యాంబికయును
 విభునినలరించుఁగాత సద్విధులచేత
 లలితవిమలానురాగ వల్లరులచేత
 వరుఁడు సత్యనారాయణవరలుఁగాత.

4.

గీ॥ లతలయందుఁ గఫోతదంపతులయందు
 దినములందును చంద్రచంద్రికలయందు
 నెడలెగనిమై త్రిమితోన నెగడుఁగాత
 పటములోఁదోచు మీషధూనరులలీల.

5.

గీ॥ కోకిలముజంటమావిపైఁ గూరుచుండి
 మధుసమయగీతి కలుసుధా మధురమెలుకఁ
 బాడిప్రకటించు ననురాగపాటపంబు
 లాశ్రయించుత మిమ్మునన్యోన్యమైత్రి.

6.

గీ॥ హల్లకములందు ననపల్లవాలియందు
 కలితకల్లోలిని జలకణములందు
 రాగమలరారునదియ స్థిరంబుఁజేసి
 మీదురాగంబు స్థిరముగావింపనలయు.

7.

మ॥ ప్రతిరాగంబునఁ దేజమున్నది సుధావారాసితోఁబావినం
 ప్రతిసేయందగదంచుఁ జెప్పెనొక సద్రాగప్రవిష్టుండుమా

కితరంచేదియుఁబోల్చుఁదోఁపదిఁకమీ యిచ్చుంబ్రదీపించునం
చితరాగంబె యెసంగుమీవిధున పృథ్విమాన కాళంబులన్. 8.

సీ॥ ఉరముపై నెక్కించె నువిదనొక్కఁగునుండు
సగచీరనిడె నొక్క సదయపృథ్వయ
అర్థాంగిగాఁజేసెనతిఁ నొక్కనరుండు
అమృతగాఁబడె నొక్కయతిఁమిన్న
ప్రాణార్థములనిచ్చెఁబడఁతి కొక్కప్రభుండు
తలమోసెపతి నొక్కతలిరుబోడి
రణములు భేదించెరమణిక్తయొకభర్త
నలువలిచ్చెను నొక్కవనజగంధి

గీ॥ ఇట్టలనోన్మనః ప్రేమతో నెందఁతెంద
ఱనిపుణ్య సుఖోకంబు నందినారు
అట్లుమీమధునంబు మోహనురాగ
రాగసంయుక్తమై ధాత్రిగాలుఁగాత.

9.

గీ॥ ఇట్టులీవధూనరులకు నెలమినిత్య
మంగళముగూడ జయముదేవాంగనాళి
దివినిబాడఁగ నాశీర్వదించి వేడ్కఁ
గ్రాలు ; పుంరాలిషాయను కవియొకండు.

10.

166. మల్లెల దావీదుగారు.

వీరి నివాసస్థలము బాపట్ల, క్రైస్తవులు. లెండి. రెవరెండు ఈసాక్ష
గారు. తల్లిరెబ్బక్కిమ్మ. వీరు 1890 సం॥ ఆగష్టుమాస మాఘవలేదిని జన్మించిరి.
ఒంగోలు కలాకాలయందు విద్యనభ్యసించి బాపట్ల మిషన్

త్రయనిలగు స్కృతనిలదుఁగొన్ని వత్సరములుపాఠ్యాదులుగా నుండిరి. పుక్కులేము రామాయపట్టణ వేజాంత పాకకాలయందు వేదవిద్యార్థి. పదునాఁడేండ్ల నుండియే యనాయాసముగాఁ గవిత్వముఁజెప్ప వారంభించిరి. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. కుహితకథకము, 2. సమాయేలుచరితము, 3. ఏ. వి. యం. మాహాత్మ్యము, 4. శ్రీయేసునామవిజయము. 5. యోనా కథావళి, 6. డిల్లినమంజరి, 7. మనశ్శతకము, 8. మఱియఁగొన్ని పత్రికలు. ఈయన హైందవ క్రైస్తవాది జనోపయుక్తముగు “మన్నాకాల” ను గూడ స్థాపించిరి.

క॥ శ్రీకరునిరులిడనీతిది

వాకరుబెండిలికి నరుగవరగుణగణర

త్పాకరుకుభము లొసంగడ

యాకరుదంపతులఁ బ్రోచనాత్మఁదలంతున్.

1.

గీ॥ హైందవులకును మఱిక్రైస్తవాదులకును

మంత్రిప్రెగడకులైక ధీమంతులకును

వడ్లనున్నాటివంకాల్చి వంద్యులకును

తివురనింతటి భాగ్యంపుదినముకలదె.

2.

నీ॥ క్రైస్తవజనయుక్త గ్రంథవినిర్మితా

సక్తిచాటదేవ భక్తినార !

స్వర్గరాజ్యమొయనఁ జనుపహుణరాజ్యాను

రక్తిచాటదె రాజభక్తినార !

అంధమాతామమరిసి నీడదోడ్డ

పాటుచాటదె దేశభక్తినార !

కవులగెల్లమహాను భవులనొక్కటఁజేర్పు

శక్తిచాటదెగురు భక్తినార !

గీ॥ వేయిమాటలించేటికి దినుమిపుత్తి
కావివాహోత్సవమున భాషానిలయం
ధన్యయాయెంగదయ్య నీపుణ్యమునను
సరసకవిగేయ ! రాజాభుజంగరాయ !

3.

క॥ ఘనరిచ్చాపరిణయమో
యనఁదనరుంగాత విబుధులరంగశేలూ
రునక్రీడేకటనారా
యణ హైమనతీ వివాహమతి నర్థితమై.

4.

సీ॥ బాలదంపతులిలబహుచిరజీవురౌ
తంచుఁగోవిదులు దీవించుచుండ
బాలదంపతులకు బహుమానములనిడి
బంధుమిత్రులు ప్రీతిబరమమండ
బాలదంపతులకు స్త్రీలలామలుచేరి
మంగళారతుల నొసంగుచుండ
బాలదంపతులకు బాలికారత్నముల్
ప్రేమబూదండలర్పించుచుండ

గీ॥ నేమియొసంగుటకును శక్తిలేమిసలనఁ
బంచరత్నంబులను సమర్పించినాడ
నవధరింపుఁడు వేవేగవలఘుమతులు
జేవుఁడిలమిమ్ము నాశీర్వాదించుఁగాత.

5.

వీరు రచించిన యాశీర్వాచన పద్యముల యందలి రెండవతేట గీతమా
నందలి ప్రతిచరణావ్యక్తములను జదివిన “హైమవతి” యనిపచ్చును.

167. బాబుజాన్ చౌదరిగారు.

వీరి పూర్వీకులనేక సంవత్సరముల క్రిందట సంగదేశములోని యొక భాగమునుండి గంజాము జిల్లాలో చేరిన శ్రీపర్లాకిమిడి రాజావారి యాస్థానమున మిరాళిదారులుగనుండి కరణీకము జేయుచుండిరి. వారు జనపరిగణనమున గొడబ్రాహ్మణులని తెలియబడుచున్నారు. వీరి ప్రపితామహులుగంగాధర చౌదరిగారు భారద్వాజగోత్రీయులు, కాత్యాయని సూత్రము. వీరివంశము లో రెవరెండు పురుషోత్తమ చౌదరిగారను వీరి చినతాతగారు 1833 సంవత్సరము కటకమునందు క్రీస్తుమతమువలంబించిరి. త్సాడిగారయిన గోపినాథ చౌదరిగారు 1878 సం॥ యజ్ఞోపవీతము తెంచి కటకపురియందే క్రీస్తుమతాన లంబకులయిరి. జాన్ చౌదరిగారు 1876 సం॥ మే 2న తేది ధాతసం॥ మైత్ర బ ౧౧ నాడు జనన మొందిరి. మాతృభాష ఉరియా. క్రీస్తునేషకులు. చౌదరుగారు తెనుగుదేశములో నున్నందున నీభాషాకృషిచేసి కొనుచున్నారు. రవిప్రతికకు ఉపసంపాదకులు. గౌరవార్థము భారత రాజస్వలకు క్రీస్తును వార్త బంధుకార్యము నిర్వర్తింపుచు వారితో సుత్తరప్రత్యుత్తరములు సలుపుచుందురు. చిన్నమిరాసీదారులు.

చ॥ విమల వివాహబంధమున విశ్వములోపలనొప్పిగొప్పసౌ
శ్యములను బొందుచుంట యొక గౌరవకార్యముగాన దేవుణ్ణి
క్రముమును సృష్టినిల్పెఁగనుకన్ జనులెల్లరు సృష్టిబొందను
త్తమమగు నీతిరీతి యిదితెట్టియు మంగళమార్గమయ్యెడున్. 1.

చ॥ ప్రమదమనోజ్ఞోభిత వివాహమొనర్చె భుజంగరాడ్వరం
డమితమహోత్సవంబు వడయందగు పెద్దలతోర్క మిఱుగన్
సమయమువేచినేడుకడు సంభ్రమ మొప్పుగుమార్తెకున్ శుభం
బమరిన బంధువర్గహితమై వెలువొంద సమాదరంబునన్. 2.

నీ|| మంగళ ప్రదమైన సంగీతవాద్యాది
విభవంబులొక వంకవెలయుఁగాక !
సన్నిత్రమృదువాద సహితాభివందన
వకరంబులొక చాయబ్రబలుఁగాక !
భక్తప్రమోద సంభావితాశీర్వాద
తతియొక క్రేనవిస్తరిలుఁగాక !
అన్నతృప్తప్రజాభ్యున్న తస్తుతియి
హితముగా నొకచెంత నెసఁగుఁగాక !

గీ|| పరిమళద్రవ్యగంధముల్ పర్వఁగాక !
నీశ్వరాశీర్వాచనములు హేచ్చఁగాక !
హైమవతి రాజపుత్రికల్యాణమెసఁగు
భాసురాహ్లాదకర శుభవాసరమున.

5.

ఉ|| ఆయతలీలదంపతులెయై సౌభగొందుచునున్న సత్యనా
రాయణరావు హైమవతి రాజితకీర్తి ధరాతలంబునం
బాయనిప్రేమతోడ భగవంతుని భక్తినిగొల్పి పుత్రృపా
త్రాయరఁగొతాసుఖములన్వహముంది సుఖింతుగావుతన్. 4.

ఉ త్సాహము.

పరుఁడుక్రీస్తుకృపను మిమ్ముభవ్యదివ్యదీప్తితో
సరళమార్గమందునడిపి సర్వశుభము లొసఁగుచున్
నిరతరక్షణంబుఁగూర్చి నిండుకూర్మి వెలయుభా
సురసుఖంబు లెవఁగఁజేసి శోభపెంపుఁజేయుతన్.

5.

168. కోకా శ్రీరామారావు నాయుడుగారు.

వీరు ఆదివెలమకులజాలు. పైలురుగోత్రులు. వేంకటాచలపతిరాయ
 పాత్రులు. పండితాశ్వురు రాయనివారికిని తాయారాంబికకును బుత్తులు.
 అంగీరసనామ సంవత్సరవైత్రకుద్ధ నవమినాడు మచిలీపురము (బందరు) నజ
 స్థించిరి. ఆదినమ్మశ్రీరామనవమి యగుటనువీరికి శ్రీరామారావనామకరణ
 ముచేసిరి వీరుబందరు హైస్కూలులో విద్యాభ్యాసమునర్పిరి. మెట్రిక్యు
 లేషనుక్లాసులోఁ జదువుచున్న తరిప్పాద్రోగ బాధితులయి చదువుటమానవ
 లనివచ్చినది. పిమ్మటనాంధ్ర భాషయం దభిరుచిగల వారగుటచేఁబ్రాచీనకవి
 గ్రంథంబులును, లక్షణగ్రంథంబులును జదువసారంభించిరి. స్వయంకృషి
 వలననే విద్యాభ్యాసమునొనర్పిరి. 1892సం॥ మెట్రిక్యులేషను తెలుగుపె
 క్టునివషయమయిన ప్రశ్నోత్తరములను వ్రాసిముద్రింపించిరి. ఆదినములలో బం
 వరునాటక సమాజములయందు వచననాటకములే ప్రచురింపఁబడుచుండుట
 చే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, కీచకవధ, దశరథనిర్యాణము మున్నగు నాటక
 ములను వచనరూపమున వ్రాసియుండిరి. 1894 సంవత్సరము ఆగష్టు నెలలో
 వైవాహిక కార్యంబులు ముగిసినపిదప కారణాంతరమున 1896సంవత్సరము
 ఏప్రియలునెలలో బందరుపురమునువిడిచి రాజమహేంద్ర నరమున కరిగియం
 దలి సబ్ కలెక్టరాఫీసులో కాపీస్టుగను, క్లర్కుగను, కొంతకాలము పనిచే
 సీరి. ఆదినములలో గోదావరి డిప్యూటీబోర్డునకు వైస్ ప్రెసి డెంటుగా నుండిన
 మ॥ గంగాము వేంకటరత్నము పంతులుగారి ప్రోత్సాహమువలన 1897 సం॥
 ఏప్రియలునెలలో కాకినాడకుజని, యందలి లోకత్ ఫండు ఇంజనీయరాఫీ
 సులో క్లర్కుగాఁబనిచేయుచు, మునంబునం తెనంగొనిన ప్రతింధరచనాభిలాష
 చేత నుద్యోగమును విసర్జించి. 1902 సం॥ మున తిరిగి బందరు ప్రవేశించిరి.
 కుటుంబసంరక్షణార్థమయిన చిక్కులచే కృష్ణాజిల్లాకోర్టులో కాపీస్టుగా
 మరలఁబ్రవేశించిరి. వీరిచేరచియింపఁబడిన గ్రంథములు:—1. ఆదిమచక్రవర్తి
 యము అనుపేర హరిశ్చంద్రకథ, ఆయుద్యాసముల ప్రబంధము, 2. కథా

సంగ్రహము, అనుపేర మనుచరిత్రకథ పద్యకావ్యము, 3 ఆంధ్రకవి కుసుమ-
మాలిక, అనుపేర సాంధ్ర కవులచారిత్రమును నాటవెబిది పద్యములును,
సాహిత్యమునందెకాక సంగీతమునందును వీరికి పరిచయముకలదు. పారికథ-
లకు జెప్పటయందుఁగూడఁ బ్రవీణులు. పద్యకవిత్వమేగాక పదకవిత్వమును
జెప్పటయందును సేర్పరులు. ఇంకను, అనందసాగరము, రామాయణపారము,
విద్యద్వర్పణము, అనుమాఁడు గ్రంథములనువచనరూపమున వ్రాయుచున్నారు.

అ॥ ఒడలనొక్కయింతి జడలనొక్కసవంతి
గలిగితేలజింకఁదలనుజింక
దాల్చుదాల్చువాఁడు దగరల యెకిమిఁడు
మనుచుఁగాక యాలుమగలవీర

1.

చ॥ పలుకువెలందికిన్ గరిమవాటిలఁజేసిన పండితారీయం
దలఘుఁడవీవటంచు నెదనారసిదానికి మాటుమేలుగా
నలువధవ త్రనూజవదనంబునఁ బంచినవేడుక స్సమం
గలిగఁజిరాయువుం బడయఁగాఁగలదంచు రచించెమిత్రమా ! 2.

నీ॥ నింగికంగవఁగాలు నిగరంపుఁజెనుజాలు
నాలుగానడి నెత్తినాఁచెననుచు
జగములకును దుంటయగురక్క సునియింట
నడఁకువ దాస్యంబునడపెననుచు
గయిలునుక విహించి మెయిఁజిలువధిరించి
గిత్తనెక్కిరికిర మెత్తెననుచు
తిరుదంబువిడవాడి వీరంబు దిగవాడి
క్రిడితోననిఁజేసి యోడెనుచు

గీ॥ హైమవతి శర్వనర్పింప నాత్మతోసి (=పార్వతి)
హైమవతిగతినిఁ దపంబాచరించి (=కరకచెట్టు)
హైమవతియనమియింట ననతిరించి
సత్యనారాయణుని బొందుసలిపెననఘు !

8.

చ॥ పనజహితాన్వ వాయుమను వార్ధకిబూర్ణశకాంకుడైనరా
మునికడగంట చూడ్కి సతమున్ గనధాన్యసమృద్ధిజెందినూ
తనులగు దంపతుల్విరియుఁ దావియుఁబోలె మెలంగి పుత్రులం
గనిచిరకాలజీవులయి గారవమొండదలంతు మిత్రమా !

4.

169. సత్యవోలు సోమసుందర రాఘవగురు.

వీరి నివాసస్థలము పీఠికాపురి సంస్థానములోని యుష్పాడకొత్తిపల్లి.
ఆపస్తంబనూత్రము. భారద్వాజగోత్రము. ఆర్వేణియోగి బ్రాహ్మణులు.
తండ్రిగారిపేరు వేంకట్రాయుడుగారు. తాతగారిపేరు సోమరాజుగారు. తల్లి
గారిపేరు రామాంబ. పరీధావి నామసంవత్సర కార్తిక శుద్ధవిదియ వీరి జనన
దినము. వీరు సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యవంతులు. సరిసాంధ్రకవితాచతు
రులు. గానవిద్యావికారదులు. వీణావాదనప్రవీణులు. వీర లిడివరలో చాల
కాలము శ్రీరాజారావువెంకట జగ్గారాయనింగారి యాస్థానకవులుగా నున్న
వారు. వీరిచేత నిదివఱకు రచియింపఁబడిన యాంధ్రకావ్యములు :—(శ్రీవామ
ననాటకము, (అచ్చుపడినది.) 2. శ్రీరుక్మిణీపరిణయనాటకము (అచ్చుపడ
లేదు) 3. మాహేంద్రనాటకము (అచ్చుపడలేదు) 4. కలియుగకృతయుగ
వర్ణనాంశములతో నిండియుండు శ్రీజగదంబానారద ప్రసంగమనేడు గ్రం
థము. దీనిని శ్రీరాజాకొచ్చర్లతోట వెంకటరామ కృష్ణారావుగారచ్యుతేయిం
చి ప్రకటించిరి. 5. శ్రీజయదేవునిచే రచియింపఁబడిన గీతగోవింద కావ్యము
నాంధ్రీకరించి రాధామాధవ విలాసమును పేరఁ బద్యకావ్యముగా నిరచింపఁబ

డినది. (అచ్చపడలేదు) 6. సంస్కృతకాదంబరి నాంధ్రీకరించి వ్రాయఁబడినవచన కావ్యము. (అచ్చపడలేదు) 7. ముచికుందోపాఖ్యానము, హరికథ. (అచ్చపడినది) 8. శ్రీనరలక్ష్మీ శతకము. (అచ్చపడినది) 9. కుమారశతకము. (అచ్చపడినది) 10. చమత్కార రత్నావళి. లోకోక్తిముక్తావళి యనెడు గ్రంథము. పద్యకావ్యము. (అచ్చపడుటలోనున్నది) 11. సూక్తిముక్తావళిని తెనిగించి వ్రాసిన పద్యకావ్యము వీరి బోధకము. (అచ్చపడుచున్నది) 12. శ్రీసర్వమంగళాశతకము, 13. శ్రీరాజశేఖర శతకము మొదలు గాఁగలవి, (అచ్చపడలేదు.) వీరి పూర్వులనివాసస్థలము జన్నాడ. సరసాంధ్రగీర్వాణకవితాచాతురీభుజులై జగత్ప్రసిద్ధినిగొన్న శ్రీసత్యవోలు భగవత్కవిగారు. వీరికూటస్థులు, వీరి వంశజులు, కిర్లమపూడి. మంగితుర్తి, చడలవాడ, క్రొత్తపల్లి గ్రామములలో నివాసస్థులుగానున్నవారు. కిర్లమపూడి సంస్థానక పిండిరులగు సత్యవోలు కామేశ్వరిరావుగారు వీరికి సహోదరులు. వీరిలిరువురునించునుంచుగా నాంధ్రకవితా పాండిత్యంబున సమానులై యున్నవారు.

సీ॥ జానకీకర సార సద్వయి నెయ్యవి
పద్మరాగంబులభాతీనలగ
రఘురాముళిరముపైరంజిలుచెయ్యవి
కుందబృందములన నందమొండ
ఘనాడైన శ్రీరాము తమకాంతియుతములై
యేయవీనీలాల చాయ నెసంగె
గిళ్యాణమణి వేది గ్రాలుచు నెయ్యవి
నవరత్నముల రంగునంజెలంగె

గీ॥ నట్టిశ్రీరామ వైవాహికాంచిత్తంబు
లైనతలబాలమైత్రముల్ మానితులయి
నెలయునీదంపతులకు సుస్మృతకలన
నొసంగి కుభదాతుకము లొడు నెసంగుఁగాత.

సీ॥ ఏవధూనరులను నేవించువారికి

తోరణంబుల మడవారణములు

నేవధూనరులను భావించువారికి

మందురావళినశ్వ మండలములు

నేవధూనరులను నేవేళల భజించు

వారిగేహముల సౌభాగ్యవతులు

నేవధూనరులను నెలమితోఁబూజించు

వారికి సద్యశోవైభవములు

గీ॥ నెసఁగున ప్సార్వతీ పరమేశ్వరులగు

శ్రీకర్ణపురాణ దంపతులేకృపను

భాగ్యభోగ్యమృలాయు రాశోగ్యములును

నొసఁగి యీదంపతులఁ బ్రోచుచుండ్రుగాత.

2.

చ॥ శ్రీయుతయాట హైమవతి సీతయులక్ష్మీయవన్ దదీయశో

భాయుతనామధేయయగు బాలిక బెండిలి యాడెనత్యనా

రాయణరావుగావునఁ జిరాయువులై తగునీవధూనరుల్

స్వీయకుభాహ్వాయేశులిడు శ్రీలువహించి కుఖింతుగావుతన్ . 3.

170. సత్యవోలు కామేశ్వర రావుగారు.

ఏరి జన్మస్థలము (ఉప్పాడ) క్రొత్తపల్లి. నివాసస్థలము కిర్లమపూడి. ఆశ్వలనియోగులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. భారద్వాజస గోత్రులు. రామాంబాశేకటరాయల పుత్రులు. పంగీశసాహిత్య లలితకవితాధురంధరులగు సోమసుందరకవిగారితమ్ములు. శేంకమాంబాలచ్చి రాజులకు దత్తులు. రుక్మిణీ పరిణయాదిగ్రంథకర్తలై ప్రసిద్ధిఁజెందిన భగవత్కవిగారి వంశజులు. రక్తాక్షి శంవత్సర చైత్రపూర్ణకాదశి జన్మదినము. వీరు మొదటినుండియు శ్రీకిర్లమ

పూడిసంస్థానమునందె యాశ్రమలైయుండి తదాస్థానకవియై తత్సంస్థానాధిపతులగు శ్రీరాజాయినగుంటి బుచ్చితమ్మయ్య, చిన్నరామ నృపాతురయ్యాజ్ఞానుసారముగా నీక్రింది యాంధ్రగ్రంథములను రచించియున్నారు. మఱియు వర్తమాన ప్రభువులగు శ్రీరాజాయినగుంటి వేంకట రాజగోపాల నూర్యారావుబహదరు వారి యాజ్ఞానుసారముగా మఱికొన్ని గ్రంథములను రచించుచున్నారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. విశ్వగుణాదర్శనము, (వచనము, వేంకటాద్వైతకవి గ్రంథమునకుఁ దెలుఁగు) 2. ఋతుసంహారము, (కాలిదాస ప్రణీతగ్రంథమునకుఁ దెలుఁగు) 3. శ్రుతికంఠోపాఖ్యానము, (స్వకపోలకల్పితము) 4. రతిమన్మథనాటకము, (పండిత జగన్నాథకవి గ్రంథమునకుఁ దెలుఁగు) 5. కాదంబరినాటకము, (బాణకవికాదంబరి నుండి తెలుఁగు) 6. మఱికొన్ని చిత్రములు, జాగ్జిపట్టాభిషేక వర్ణనాదులు.

ఉ॥ ఒండొరులందుఁ గూర్చియును నోర్చును నేర్చునుదాసదాసికా
మండలి పైదయారసము మానితసంతతి సౌఖ్యమున్ నిరల్
పండితబంధుమిత్ర గురుభక్తిచిరాయురతోగతల్ ముకుం
దుండిడుఁగాత్ర మీకాపుడు నూత్నవధూవరులార ! కూరిమిన్. 1.

చ॥ వదనమునందురస్ఫులిని వామశరీరమునందమందమా
ముదమున వాగ్రమాంబికలఁ బూనిపరస్పరరాగమేంతయున్
విదితమునేయు పద్మభవవిష్ణు మహేశులహీనసర్వసం
పదలిడిమీకు నొండొరులపై నను రాగముఁగూర్చి ప్రోచుతన్. 2.

171. కవితార్కిక సింహవేంకట వరదాచార్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థలము కాంచీపురము. శ్రీవైష్ణవ వడగల ఆచార్యపురుషులు. శ్రీనరసగోత్రము. ఆపస్తంబసూత్రము. యజుర్వేదాధ్యాయా. వీరి పితామహులు వేంకట రాఘవాచార్యులవారు. వీరి శ్రేష్ఠభార్య కుమారులు

శ్రీనివాస రాఘవా చార్యులవారు. వీరి తండ్రిగారు, వీరిరువురును జీవించి యుండడమువలన నిర్దేశి నామధేయములును వ్రాయడమయినది. తల్లి శ్రీనివాసమ్మ. శ్రీతిరుమలై నల్లాన్ శ్రీవైష్ణవ చక్రవర్తి కవితార్కిక సింహస్వామి వారి సంకము శ్రీముఖసంపత్సర మిధునశుక్ల దశమి జన్మదినము. ఆంధ్రగీర్వాణములయందు, ఉభయ విశిష్టవ్యాకరణముల యందును, సంస్కృత కవిత్వము నందును బ్రవీణులు. తిరుపతి సంస్కృత విద్యాకల్పవల్లీ పాఠశాలయందలి శ్రీనివాస తాతాచార్యులవారు, వైయాకరణ శ్రీనివాసాచార్యులవారు, కాళహస్తి సంస్థానాస్థాన పండితులగు లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిలవారు వీరికి విద్యాగురువులు. వీరి పూర్వీకులు వైజాం యిలాకా జడప్రోలు సంస్థానం రాజ గురువులును, ఆస్థాన పండితులును, కార్యేటి నగరం సంస్థానాస్థాన పండితులును, వీరిపితామహులును దండ్రుగారును, మహారాజ రాజశ్రీబ్రహ్మశ్రీ వడ్లమన్నాటి వేంకటాచలము పంతులవారియొద్ద నాస్థాన పండితులు. వీరు 22 సంవత్సరములనుండి కాంచీపురము మిషన్ హైస్కూలునందలి సంస్కృతపండితులు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—సంస్కృతమున, 1. శ్రీవేణుగోపాల శతకము, 2. వరదకాజసప్తతి, 3. భాగవత దశమస్కంద సంగ్రహమును శ్రీకృష్ణమంగళము, 4. యతిరాజస్తవము, 5. శ్రీరామానుజులవారి చరిత్రసంగ్రహము, ఆర్యాసృతాత్మికము, 6. దశావతార స్తోత్రము, 7. కల్యాణవేంకటేశ సుప్రభాతము, 8. పద్మావతీ పంచరత్నము, 9. యథోక్త కారిస్వామి సుప్రభాతము, 10. వేదాంత దేశికులవారి సుప్రభావము, మొదలగునవి. ఆంధ్రమునఁ బద్మావతీ పరిణయము, వచనము, కాంచీపురాణము వచనము. జగన్నాథ మాహాత్మ్యము మొదలగునవి.

శ్లో॥ సావధ్యేతి మనోరమేమణిమయే కల్యాణసన్మండపే
సర్వత్ర ప్రతిబింబితాంజనకళాం పాణిగ్రహీతుంముహూః
సంయస్యన్నపి నక్షిణాజనత రాజ్ఞిరిత్యమానాంకరే
గృహ్లాన్తాళరధి స్పదానతుమదా దోదంశతీమాతనా.

శ్లో॥ నారాయణో వేంకటసత్య పూర్వో
నరశృణధ్వా సహహైమవత్యా
అరోగ్యయుక్తం మహితంచదీర్ఘ
మాయుష్యమాప్నోతు సుతాంశ్చ సుమౌగ్ధాన్. 2.

శ్లో॥ విధూనరా హైమవతీచదేవీ
నారాయణో వేంకటసత్యపూర్వః
సదాశశ్చిద్రావివ నిత్యభోగ
యుక్తాముదాస్తాం మహాదీయవేషా. 3.

శ్లో॥ శ్రీమద్దైమవతీచవేంకటపతి శ్రీసత్యనారాయణ
శ్రీశృంగేరతిమన్మథావిషమహా సారూప్య సంపద్యుతౌ
ప్రీత్యుత్కృష్ట సమన్వితాచసతతం శ్రీరోహిణీందూయథా
రాజంతౌరమయాయుతో విరవిరాజ్యన్నాయకో రక్షతు 4.

శ్లో॥ కరిగిరినాథోదేవః కమలాజానిః కృపాపయోరాశిః
కలయతుకుశలం ననయోర్వరవధోః కేనయోస్సుభాషితయోః.

శ్లో॥ శ్రీకవితార్కికసింహ శ్రీవేంకట విరదచక్రవర్త్యార్యః
అకరోదాశీర్వాస శ్లోకాత్మక పంచరత్న మిదమగ్ర్యం. 6.

172. పాగనంది రామకౌస్త్రిగాన.

పీరినివాసస్థలము పల్లాకిమిడి రాజధాని. పిగుకాసలనాటి వైదికులు. అశ్వలాతాత సూత్రము. కాశ్యపగోత్రము. తిండి ముఖింగేశ్వరుడు గారు. తల్లి రామలక్ష్మమ్మ. పరీధావి సంవత్సర క్రాంతి కుక్క నవమి జన్మ దినము. పిరు ఆంగ్లగీర్వాణములయందును భయవ్యాకరణ సమ్మితమగు సాహిత్యము కవిత్వమందును ప్రకృతికలనారు. పీరియొద్దఁ బెక్కండ్రు ఛాత్రులు

కృతార్థులయినవారు కలరు. వీరు బాబ్బిలిసంస్థానపండితులగు బ్రహ్మశ్రీ సుసద్దసీతారామకాస్త్యుల వారియొద్ద న్యాయవేదాంతములఁ జదివినవారు. పల్లకీమిడిరాజకీయాంగ్లేయ పాఠశాలలో సంస్కృత ప్రధానోపాధ్యాయులు గాఁజాలకాలముండి ప్రస్తుతము సంస్థానపండితులుగానున్నవారు. వీరురచించిన గ్రంథములు:—సంస్కృతగ్రంథములు:—1. మధుకేశ్వరీయనాటకము, 2. ద్విత్వాద్వైత సారాదర్శము, 3. శ్రీశంకరాశయా ౨౨దర్శము భగవద్గీతాటిప్పణము, 4 కన్యావివాహవయః కాలనిర్ణయము, 5. సంక్రాంతిపుణ్య కాలవివేచనము. తెనుగు గ్రంథములు:—1. ఆంధ్రమహాభారత విమర్శము, 2. భగవద్గీతార్థవిచారము, 3. స్త్రీపునర్వివాహవిధిజిజ్ఞాస. 4. స్త్రీపునర్వివాహఖండనము.

శ్లో॥ అర్థాంగీకృతదంప తిత్వవిభవావత్స్యంత రాగాన్వితా
సంశ్లిష్టామనసానకేవల మహోతన్వాపీయావాదిమా
నామ్నాచాపిగుణేనలోక విదితాదేవోపదంపతీ
దంపతోద్భవము యోస్సదావితను తామన్యాహతంమంగళం 1.

శ్లో॥ పాణిగృహీతేయ ముదారభావా
నధూర్ఘ్రహీత్రాసహ మోదతాంచరం
ముఖేగృహీతోరసివాగృహీతా
తనాగృహీతేవచ సర్వమంగళా. 2.

173. ఆలూకు వాసుదేవయ్యగారు.

వీరి వాఙ్మనము చంద్రగిరితాలూకా పాకాలపేట. ఈపాకాలపేట కుఁబత్తిమదిశగ నేడుమైళ్లదూరంబునను గార్గేయాశ్రమంబునకు నీకాన్యభాగం బుగనుండు పొల్కులయనుగ్రామము జన్మస్థానము. వీరుములికినాటి వైదికులు. ఆపస్తంబనూత్రము. కాశ్యపగోత్రము. తండ్రిరామ కృష్ణదేవజ్ఞులు. తల్లికృష్ణాం

బ. ప్రభవసంవత్సర జ్యేష్ఠశుద్ధ చతుర్దశ్యనారాధనకు త్రాన్వితజన్మదినము. వీరు జ్యోతిషాంధ్రములయందు సమర్థులు. వీరు రాయవేలూరు పూర్వీన్ కలేజయందుఁ బ్రధానాం డ్రోపాధ్యాయులు. వీరు రచించిన యాంధ్రగ్రంథములు:—1. జ్యోతిషకల్పద్రుమము. 2. శ్రీసిద్ధేశ్వరీయము. 3. కాణిపాక పురీమాహాత్మ్యము. 4. ఖాదిరిపురీమాహాత్మ్యము. (ఇవి పద్యకావ్యములు) 1. చంద్రరేఖ, 2. చంద్రసేనవిజయము, 3. మలయమారుత, 4. మరుద్వతి, 5. కాంతమతి, 6. మదనవతి, (ఇవిగద్యకావ్యములు) 1. మిత్రరంజని, (గాన యుక్తమగు నవీననాటకము.)

ఉత్పలమాలిక.

శ్రీయువతిమణింబాదలు ప్రేమమరోమణి యందునందముం
బాయకమాచుకొమ్మను నుపాయమునందన యంకిపీఠిం
దీయఁగఁజూచితేనగవుతీరు మొగంబుఁ దురుంగలింపనా
రా! యనురాగమంచును గరంబుప్రియంబునమేమాడనా
త్మీయముదంబుచిత్రమునఁడేలఁగ మెచ్చుచతుర్ముఖండుభ
ద్రాయతకీర్తిమూర్తివర హైమవతి జయలక్ష్మీసత్యనా
రాయణరావులందయును బ్రాభవకీర్తిప్రకస్తివిద్యదీ
ప్తాయువుభోగభాగ్యములుఁ బ్రాకటపుత్రసమృద్ధిధైర్యమున్.
ధీయునొసంగుఁగాత జగతింగృతకృతులఁ జేసియెప్పుడున్. 1.

174. ముడుంబ దొడ్డయాచాగ్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థలము తాళ్లరేవు శేళవపుర అగ్రహారము. శ్రీరైవవ బ్రాహ్మణులు. ఆశ్వలామనసూత్రము. శ్రీవత్ససగోత్రము. నరసింహాచార్యులుగారిఁ జొరనులు. శేషాచార్యులుగారిఁ దత్తులు. తల్లి వెంకటాంబ. శ్రోధనసంవత్సర శ్రావణబహుళ త్రయోదశిజన్మదినము. ఉభయభాషా పరిజ్ఞానులు. ఆంగ్లకవి

తాధురీణులు. కవితావిమైకకల్పలతాద్యనేక ఫారితోషికగృహీతలు. వీరు
 శ్రుతుతము తాల్గచేపుబోర్లు పాతకాలాప్రధానో పాధ్యాయులు. వీరు రచించి
 నవి:—పద్యగర్భిత ముకుందశతకము. కొన్ని పాతకాలా పతనీయాంధ్రగ్రంథ
 ములు, మఱికొన్ని చాటుధారలు.

ఉ॥ శ్రీమహితుండు మంత్రకులశేఖరుండార్యుండు శ్రీభుజంగరా
 డ్దీమణిముద్దుకూతును సుధీనిధిరాజిత సుందరాంగియా
 హైమవతీ పదూమణికి నార్యయు, వాణియు, నాదిలక్ష్మియుం
 బ్రేముడినాయువున్ సకలవిద్యలుసంపదలిచ్చి ప్రోవుతన్. 1.

గీ॥ ప్రథితవేంకటసత్యనారాయణాఖ్యుం
 డవి, మనసిజార్య, ఘన, చక్ర, రవులధైర్య
 రూప, మతి, దాన, విభవసద్రుమలమించి
 తనరుండ్రావుత నాచంద్రతారకముగ. 2.

క॥ ప్రోవుతననయంబునుభున
 నావనశీలుండు శారిహైమవతీనీ
 తావిజయలక్ష్మి నిరులన్
 దైవారుగుడాధ్య సత్యనారాయణునిన్. 3.

నీ॥ ఈపదూపరులువాణి విధాతలబోలి
 కళనాయుర్వృద్ధివెలయుండగాత
 ఈసతీపతులు శచీంద్రులబోలిను
 పుత్రవైభవముల బొరయుండగాత
 ఈదంపతులుపార్వ వీశానునుబోలి
 పతిభక్తిసతిరక్తిబడయుండగాత
 ఈయాలునుగలెచ్చుచాయారవులబోలి
 పతిచేరికనుగాంతి పలుకుండగాత

గీ॥ అనుచుగవులును బండితులార్యసమితి
వేడ్క హైమవతీసీత విజయలక్ష్మి
రమ్యవేంకట సత్యనారాయణాఖ్య
నరుసనాశీర్వచింపంగఁ బ్రబలు గాత.

4.

సీ॥ వివిధకా స్త్రపురాణ విజ్ఞానులొకనంక
నొకనంక వేమిపాఠకిచయము
సకలతత్త్వరహస్య సంవేగులొకనంక
నొకనంక సత్ప్రబంధకవితెలియు
ప్రకటగీతాశాస్త్ర పరిచితులొకనంక
నొకనంక వందిగాయక జనంబు
ప్రథితబాంధవమిత్రనర్తంబు లొకనంక
నొకనంక ముదుసలియువిదగణము

గీ॥ చెలఁగియొకమొగి నాశీర్వచింపఁదనరె,
వేడ్క హైమవతి సీతవిజయలక్ష్మి
ప్రథితవేంకట సత్యనారాయణమిథు
నంబులక్ష్మీహరులఁబోలి డంబుమీఱి.

5.

175. యగళైజానకీ రామయ్యగారు.

వీరి నివాసస్థలము గంజామునుండలమువందలి పాతలైక్కలిగ్రామము. ఆంధ్రకళింగులు. మాన్యవ్యస గోత్రము. తండ్రిబలరామయ్యగారు. తల్లిమహాలక్ష్మమ్మ. శ్రీముఖనామసంవత్సర శ్రావణబహుళద్వాదశి (1873 సంవత్సరము ఆగష్టు 19తేది) జన్మదినము. ఆంధ్రగీర్వాణములయంగును న్యాయకరణ విశిష్టమగు నాంధ్రసాహిత్యము నంగును, అచ్చాంధ్ర, మిశ్ర, కవిత్వములయంగును, ప్రవేశముగల భాషయం జిహ్వపధానముచేయుట యుండును, ప్రబీణత

గలదు. మఱియునాంగ్లేయ భాషయందును, ఓ. ధమునందును, వ్యావహారికోచిత పరిష్కానముకలదు. పాత లెక్కలి గ్రామమునకు గ్రామాధికారి పదవియందుండు ఇనాముదారులు, వీరు రచించిన గ్రంథములు:— 1. సీతాకల్యాణనాటకము, 2. సావిత్రినాటకము, 3. రాజరాజేశ్వర విజయమును నామాంతరముగల శ్రీపంచమ జార్జిచక్రవర్తి హిందూదేశాగమనము, 4. జంఝూమరుత్పంచాశతి 5. ఈశ్వరాభ్యుదయతారావరి, 6. దీనమందారశతకము, 7. శ్రీకృష్ణశతకము, 8. కాముకీవిలాసము మొదలగునవి.

కా|| శ్రీవాణీ గిరిజాసరోజముఖులర్ధింగోల్వఁగారుణ్యరీ
లావిరూఢతదృఢానురాగమునలో కోఁఘంబులంబ్రోచునా
శ్రీవిష్ణుంబుజ గర్భశంకరులు లక్ష్మీసుస్థిరాయుస్సుఖ
త్వానా ప్తిన వెలయింతురిమ్మిధునముంబ్రాంచద్విభాగన్యమున్. 1.

సీ|| అనుకూలదాంపత్యమలనడుం గాతయీ
మంగళాంగికి జగన్మంగళునకు
గుంతతామోదంబు సమకూరుఁగాతయీ
కుందరీమణికి నీకుందరునకు
వితతసాభాగ్యంబు వెలయుఁగావుతమయీ
రామకుసుమదాభిరామునకును
గుత్సితావాప్తివిస్తరిలు గావుతమయీ
యంబుజాక్షికి నంబుజాక్షునకును

గీ|| నకలలోకప్రళస్తనిస్తంద్రపాండ్ర
విభవకుభలాభ విజయగభీరసార
సుగుణములుగల్గుఁగాత భూసురులకృపను
హైమవతికి నీసత్యనారాయణునకు.

ఉ॥ ఇయ్యిలలోనదంపతులకయ్యది కల్గినదల్లిదండ్రులున్
నెయ్యురు గారవెతురు మనీషిజనంబు ముదంబునొందునా
తయ్యమునొం హొరుల్లని నుతింగొనపీరికి సమ్మదంబుమై
నియ్యెడఁగల్గుసభ్యకవి బృందము దీవనలిచ్చుఁగావుతన్. 3.

చ॥ చెలువునిచిత్తసచ్చమునఁ జేరినిజేకుని ముద్దుపల్కుచా
యల నెలపూనినాయకుని యర్థశరీరమవై మహాన్నతిన్
వెలయుచుఁదల్లిదండ్రులకుఁ బ్రీతియొనర్చును యజ్ఞపాణిమం
జాలకలహంసి కాగమన శోభినిహైమవతీ శుభాకృతీ ! 4.

మ॥ అగణాశంకరులక్తిమైనొసఁగు దీర్ఘాయుర్బలంబుదిస
త్వగక్ష్మిండుగునంతకుంబెలిచి నీతండ్రిన్మనుస్థార్థపా
రగునింజేసిన యిట్టదైవతము మార్కండేయమానీండుఁ డొ
ప్పుగనీకిచ్చిఁజిరాయురున్నతుల నుత్కల్యాణ పత్రేక్షణా ! 5.

ఉ॥ అచ్చపుభక్తితోడి వినయంబు నయంచెనయన్ సతీజనం
బచ్చెరువఁదఁగొల్వ మనయంబిలువేల్పుల నత్రమామలం
బొచ్చెములేనికూర్మిసరి బోటులఁజాదుముపుట్టినింటిపెం
పచ్చుపదంబ్రశస్తిఁగొను హైమవతీ ! సుమతీ ! శుభాకృతీ ! 6.

సీ॥ గృహకృత్యములునిర్వహింపు మింపునఁదేరి
సద్గుణశాలి పాంచాలిఁబోరి
కైసేయు ముజ్వలాంగకముల రికముగాఁ
దరళాక్షిరుక్మిణీ తరుణికరణి
పతియైదైవంబను పల్కెదవాటించు
నూటిగానీతానధూటి పాటి

రమణుడు స్వవశనర్తనఁడుగా మెలఁగుమో
ఁమినిసాత్రాజితీ రమణరమణ

గీ॥ శ్లోమన్నాటి సంశపాననుని ఘనుని
సత్యనారాయణుని జనస్తుత్య గుణుని
రాణివై ప్రాణిలోకకల్యాణి వగుము
సుమతి ! హైమవతీ ! నుతసుగుణ నిరతి.

7.

సీ॥ పాలించుదనయేలు ప్రజలనిక్కట్టులఁ
బొరయకుండఁగ దయాపరత మెరసి
యలరించువివిధ దేశాగత బుధకోటిఁ
దద్దయువాంఛితార్థంబులొసఁగి
పోషించునర్మి లిభామసద్భూమణి
ననవద్యహృద్య విద్యానిరూఢిఁ
చేమించునఱలేక బీదసాదాలఁ దన
దేశాభిమానంబు తిరము కొలిపి

గీ॥ మంత్రిపెగ్గడి సంశసంభవ భుజంగ
రావ్ బహద్దర్ జమీందార్ విరాజమానఁ
డతనిసుతకు బుద్ధులునెప్పు నెనసరంబె
సుమతి సీతావిజయలక్ష్మి సుగుణనిరతి.

8.

సీ॥ కులలేనిరతశాల తొడివులునెమ్మేన
ననునగు నెడల విన్ననువునెరప
బంగరువుంబూలఁ బనిదేరుచీరకు
చృగులు మీగాళ్లపై జీరుకాడఁ
గురులముందరనడఁకునఁ జూపునునుసిగ్గు

నగుమోమునకు వింతనగనిగుడ్డు
శేమముల్పానరుదు నెడిదిడ్డు పున్నెపు
పొలఁతుకల్ కలఁకులఁ బొదివికొనఁగ

గీ॥ విభునితోడవైవాహిక వేదిమీఁద
సొంపుగను నీదుపెంపు నెట్లంపఁగలిగె
గవిజనంబుల కిట్టి ధాగ్యంబుగలదె
సుమతి సీతావిజయలక్ష్మి సుగుణనిరతి !

9.

ఉ॥ నెయ్యమెసంగ మీకొసఁగు నిర్మలకాంచన రత్నరాసులం
దొయ్యలులన్ సుగంధములఁ దోరపుటూర్లుల నంబరంబులం
దియ్యనిపండ్లతోటలును భేనుగజాశ్వ రథాభినేత్రుమీ
యయ్యభుజంగ రాణ్ణుపతి హైమవతీ ! సుమతీ ! శుభాకృతీ !

176. వీటూరి వేంకటరామ శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము యలమంచిలి తాలూకాలో చేరిన కొరుప్రాణులు. ఆపస్తంబసూత్రము. భారద్వాజ గోత్రము. తండ్రి నాగేశ్వర శాస్త్రి గారు. తల్లి పద్మాంబ. తెలుగాణ్య వైదికులు. భాష సంవత్సరామాధ శుక్ల పూర్ణిమజన్మ దినము. వీరు యజుర్వేదముందు, ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్యముల యందు, మహాభారతక సిద్ధాంతముల యందును, ఉభయకవిత్వముల యందును, ఆంధ్రగీర్వాణ పురాణశైలియందును బ్రవీణులు. ఉర్దూముసభ యందు సంపూర్ణయజుర్వేద పఠనముందు యోగ్యతాపత్రికను పొందినవారు. ప్రస్తుతము గతించిన మహారాజశ్రీ పెద్దగుమ్మలూరు ప్రాప్రయిటరు మంగ మూరు మంగయ్యపంతులుగారు గవర్నమెంటువారి యరుమతినిస్థాపించిన వేదసంస్కృతి పాఠశాలయందు వెమక నుపాధ్యాయులు. ప్రకృతము గొలు గొండ తాలూకా ముస్తాదరులు యీనాందారులునైన బ్రహ్మశ్రీ రాఘమాడి.

177. భమిడిపాటి అయ్యప్పశాస్త్రిగారు.

వీరు ఉభయభాషాప్రవీణానధానకవులు. కృష్ణజిల్లా భీమవరము తాలూకా పర్లపురము (ఆకుగోడు) అనునది నివాసస్థానమైనను వీరి జనకులు వీరి జననమునకుఁ బూర్వము కృష్ణజిల్లా గుడివాడ తాలూకా సిద్ధాంతాగ్రహారమును నివాసముగా నేర్పరచుకొనిరి. వెలనాటి వైదికులు. ఆంగిరస, బార్హస్పత్య, భారద్వాజ ఋషిత్రయ ప్రవరాన్విత గార్గ్యస గోత్రము. సుప్రసిద్ధపాంగవేదాధ్యయనపారీణానుక్రమణిక మగువైతృకము. సుప్రసిద్ధ శాస్త్రపారీణానుక్రమణిక మగుమాతృకము. తండ్రి భమిడిపాటి అయ్యప్పా వధానులుగారి కుమారులును, ఉర్లాముసంస్థానముఖ శార్మికహర్షకులునగు నుబ్బానధానులుగారు. తల్లిమద్దూరిసర్వ భట్టాశ్రమిగారికుమార్తె యగు గౌరమాంబ. తమ్ముడు కామేశ్వరరావుగారు ఆఱుగురు చెల్లెండ్రు. తరుణి, మాతృకానుక్రమణికాంచితు లగు మద్దూరి అయ్యతరామశాస్త్రిగారి కుమార్తె యగు పేరమ, తనయుడు, అయ్యతరామశాస్త్రి. సర్వధారి సంవత్సర ఆషాఢ శుక్లసప్తమి ఆదివారము. (15-7-1888)జన్మదినము. కొంతకాలము వేదాధ్యయనముం జేసిరి. గుడివాడ తాలుకా అంగిల్లూరు(అంగల్వూరు)బోర్డు యెలిమెంటరీస్కూలునందు మాష్టరుగా నున్నారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు ; --సంస్కృతగ్రంథములు, 1. రామతారక తారకావళి, 2. హనుమద్విజయము, ఆంధ్రగ్రంథములు, 1. రామశతకము, 2. నాగేశ్వరశతకము, 3. భక్తిరసప్రధాన కీర్తన శతకము, 4. మీరాబాయి చరిత్రము, (హరికథ) 5. అనిరుద్ధ వివాహము (నాటకము) 6. ఆంధ్ర రఘువంశము, (కావ్యము) 7. అన్నదానమహిమ, (చవనము) 8. భారతమును హరికథా పంచకముగాఁ జేయు చున్నారు.

శ్లో॥ క్రీపద్మాంతః ప్రచారార్క కుసుమ శరతాత స్థిత స్థిత్యుదారా
భుక్తిప్రాధాన్యముక్తి ప్రదవిశద ధరాధీశ ధీశక్తివీజః

జంప్రప్రాప్త్య సర్వప్రధితముని నరాహీన హీనప్రళోపా
గమ్యప్రస్థానవిష్టుస్థిరకరనరళో భావుభావద్య పాతు.

ఈ శ్లోకము నాలుగు చరణములయందలి యాద్యంత్యాక్షరములు
“శ్రీభుజంగరాజఃపాతు ” అని నమృనట్లు రచింపబడినది.

వృత్తానేకగర్భిత సీసమాలిక.

విమత సర్వాక్రిత ప్రణాపాపితిహిత నజాసననర శోభనుడజాండు
వేంకటాశ్రమ నిగమాంక భాససకలజ్రపచతుర్ముఖ మహాశక్తిహరియ
కిషీతదుర్ముఖాక్ష కశ్యపముఖమునివిరాజిత తపోధనుడు హరుడు
టంకారఘంకార చంక్రమణవినుత్తు నైకాలిలసితి వాక్రతియును
సత్యవర్తనవిదా మాత్యుపాపితగజేంద్రుత్రివికాసిత మిత్రలక్ష్మీ
త్యజనదుష్కాపవర్గ జనితశోకవార్యచతుర కార్యవిహరగౌరి
నాకజనేద్య ఇశీకృతభారత ముఖ్యమానవ ధర్మమోచితులు
రాజవిలాసనైషమనః ప్రచారిత గోత్రభిద నిరూఢిగురువినతులు
యనరచితవిశుద్ధ బలిహితచనసో మేష్టిపాదకవిధుః డిట్టకారి
ణవరవిదతనద్యహు నసనవప్రాదయా ధిష్టితార్జునవిసతిలకుడునవి
రాజ్యమానితబహుళ జ్యోధినాయకా కిరవిశ్వసర్వ ప్రకారగురుడు
పుంజ్యునరిత ప్రపంజరాత్మకమహా ముక్తియుక్తవిసేతిశక్తి తతులు
మదససంతోషవాదదయ శోనహాస పుస్తకదైవికాపాస్తైమతులు
హైరసర్వమణి సమీరిత సర్వపో ష్యత్వసము జసచతురరతులు
మరుదన్వవాయ స్థగురుడు విషదశ రాసనశస్త్రుః డుపాసమతులు
స్థితకార్యపారుర్ధ రసకలభా గజనివేదితవైరి కార్యభార
తీర్థసమాననామగ్ధిరి విశదనేముడుజూచిత వాత్రితటిదరవాస
సీరితపాపవాఖార్ధ విదళనసీమగురుండ నటనెంచు జుగ్నుఃడున్ గ
తార్థసమాననా తుర్ధనశివనతారకమంత్ర విధిరాప్తంగమునుడు

విశ్వరూపైరా కలాశ్వకారణమహా కవిసుకాస్త్రోత్ప సంకాశమేశ
జక్రీత సామ్రాజ్య వాక్రయశస్సునీ తవిచరత్ప్రీత్యోజయననయాత్ర
యమితసర్వ స్పృహపాస్తభాసురమహీముఖరమిత్రస్వరామిదితావి
లనీతసత్వాశ్రితమున లక్ష్మీపాశ్రిత మాశ్రితక్షత్వభాసాశనాప్త
క్షుల్బజాతిశయాధి గమ్యసుకస్వచై ణీకవాదసంచయ నిత్యగురులు
మత్యనూన విలాసమాధన మారతాక్యవివర్ధితాళి న్యాయ్యకులు వరులు
సుత్యగిషిత వీరనూతన మోదకీ ముఖరాంచితక్షీతి ముఖ్యములును
శ్రీత్యగుర్విత సారసేవిత శిష్టతా నీకవిదుర్జయల్ నియమములును
వరితమిత్రమృగాంక వాసవవారిజాలఘుపీతకాచి దైవఘనభములు
రరితచైవతయోగ రాజితరైనికామదితాంచితాప్త సంపదశుభములు
దురితమారుతభేద దూరవిదూరకూ పవిత్రాలపాం ధస్తస్యచకరణములు
దురితసారస సారడోల విడుత్తమా వనసర్వదాన్ రాశిఘనవిత్తియు
పద్మప్రియుడు శశిభాముండునున్ బుధుడమరగురుడు గురుడడు
[సురగురు

రిక్కుగవియుశని యుక్తివిండర్కుసోమునిసేమ రాహువింకను ధ్వ
[జాడుం

పాపస్వభావంబు గోపస్వభావంబు ముష్కరభావంబు మూఢబుద్ధు
లిందుండనీ కసర్వేష్పితభావస త్యప్రచారకులయి ధరణీదనువు
చును నీవధూవరులను ననుపమగుడి ముఖగడిసం కీలవిఖలులుగను

గీ॥ గారవింపుచుఁబ్రోతురుగాక వేద

కాస్త్రోగీతాదిసర్వ భాషావిశేష

తమఘనం యైన నీసభాశ్రమవిలాస

లక్ష్మీయశమును హేచ్చించు లలితముగను.

2.

ఈ నీసమాలిక ప్రతిపాద మందలి మొదటి యక్షరములను జదివిన
యెడల “వి, వేంకటసత్యనారాయణరావును, హైమవతీ నీతావిజయ లక్ష్మ

మను శ్రీ వరగుడు పరిపాలించుగాత” అనియు, ప్రభుమదళముయొక్క యతివర్ణములను జదివిన యెడల “ప్రమాదీచమార్గ శీర్షబహుళ పంచమీ గురు మఖాతులావాహము” అనియు, రెండవదళముయొక్క ప్రభుమాత్మరములు చదివిన యెడల, “వైశ్రము, వైడూర్యము, గోమేధికము, భుస్యరాగము, మరకతము, మాణిక్యము, నీలము, పవనము, ముత్యము” అనియు, రెండవ దళముయొక్క యతిస్థానాత్మరములను నాలుగు చరణముల కొక్కొకటి చొప్పునఁచి చదివినయెడల “భమిడిపాటి అయ్యపకవి” అనియు ఎచ్చు నట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

శ్లో॥ శ్రీహేరంబగణాధి నాయక మహాశిస్సయంత ఘైర్యసా
కర్తృప్రీత సమస్తపాథు గుగుణాతీతస్తవాక్రాంతధీః
రత్నస్థాపితరౌప్యచిత్రిత మహాపీఠస్థితార్యాదృతః
ముక్తిప్రాభవకారణః ప్రళమితాతేమర్యతు ప్వామినా. 3.

చ॥ అననిసమస్తజీవముల హర్షముతో సృజించు చుండి న్యా
య్యవరపథంబునంగు జయ మందుచు మోదముతోడ నెప్పు డొ
ప్పవదనమందు వాణి వరభక్తుల కిష్టము లిచ్చు చుండు నా
క విహితధాతృసత్కృపను గాంతురు విద్యల నీవధూనరుల్ 4.

చ॥ వినయము సత్యశీలనము వీర్యము చిత్తము బుద్ధి శాంతమీ
రనయముఁ గూడియుండుటయు హర్ష ము సత్కులపృథ్వి గాంతి నూ
చినయము సర్వకర్తయును శ్రీహరిసత్కృపఁ బొంది పాథుచిం
తనయములై యజస్రమును శవ్యత్రేయముఁబొంది యుండులన్ .5.

చ॥ పరమముదంబునన్ హరుఁడు బౌర్వతనిం గని మున్ననిన్ గజా
ద్యరివరులన్ జయించుటను దగ్గితి శక్తినిఁ నాగ గౌరి దా
ముతీయుచు శక్తి యై పతికి మోదముఁబెంచెను శీతదృష్టి మే
ఱురుతరశక్తి సత్కృప నొహు యనఁ బొందుదురీవధూనరుల్ 6.

శ్లో॥ విభుధేశాది ప్రళస్తాస్సకలముని వరాశ్చేషముఖ్యాదిశిష్టాః
జరహీనాస్సర్వదేవాః కలిరహితజనాస్తార కాస్సద్ధయోషాః
యమితాకన్యావరాతా కవిహితమనసా సిద్ధకార్యావిదోషా
ముదితాపీరాప్రకుర్వంతు రహితకఠినా మంత్రసిద్ధాప్రసిద్ధా. 7.

ఈ పయిష్లోకములు బద్ధములును. అయిదింటి ప్రతి చరణాక్షరములను జదివినయెడల, “శ్రీకరము, అయ్యపుకవి రచితపద్యములు. విజయము” అని వచ్చునట్లు వ్రాసియుండిరి.

178. చక్రవర్తుల కృష్ణమూర్తి సిద్ధాంతిగారు.

ఉ॥ శ్రీసతిపాదసేవనముఁ జేయుచు నుండఁ బయఃపయోధి పై
భాగురలీలశేషఫణిఁబండిన శ్రీహరి సర్వమంగళా
వాసదత్తగంచలంబునఁ గృపామతితో శతవత్సరంబునెం
తో నిరులిచ్చి నిత్యము ఐధూఁషరులం దగ నేలుఁ గావుతన్.

కా॥ శ్రీజెల్వారఁగ నూత్నరేణువులలో శీతాద్రిలో కాల్పరీ
భూజంబందుఁ దృణంబులో నరలలోఁ బొల్పరు చల్పిమలో
తేజం బొక్కటి యై తనర్చునెఁ దద్దేవుండు సంప్రీతుఁ డై
యోజన్ సాకెడుఁగాక దంపతుల శ్రేయోభీష్టసంత్రాత యై 2.

ఉ॥ శ్రీలలరన్ మువాసినులు జేతులనారతులెత్తి పాడఁదూ
ర్యాకులు మోగభూమరులరావ మెసంగఁగ స్వస్తిజెప్ప నీ
తాలలనామణిన్ గడుముదంబునఁ బెండిలియాడురాముఁ డీ
చాలలనూత్నదంపతుల బాగుగఁ జేయుత సర్వకామమున్. 3.

చ॥ మనెదరుగాక ! చుక్కలుహిమాంకుఁడు మింటఁ జరించునంతకుం
గనెదరుగాక ! బెక్కురనుఖంబుగ నారఘునాథులైనదిం

ది నెదరుగాక ! క్షీరయుత దివ్యరసంబులఁ దృష్టినిరంగన్
వి నెదరుగాక ! దీవజనజేదన సాదరయత చిత్తులై.

4.

ఉ॥ చుట్టముల్లెరుం గలసి చూచుచు నుండఁగఁ గాన్మలెన్నియో
బెట్టుదు రట్టుచేయుటకు విఘ్నేడఁగావున సాహసంబులే
చిట్టలనూరకుండఁగ నెదైననుగిట్టు మొసంగ నెంచి నే
నిట్టులఁబద్యరత్నములనిచ్చితి నూత్నవధూవరుల్ గొనన్. 5.

179. భమిడిపల్లి సీతారామకవిగారి.

వీరు, ఉభయగోదావరీ మధ్యశేకంబున, ఆత్రేయపురగ్రామమున జన్మించిరి. కాసలనాటి బ్రాహ్మణులు. పౌరద్వాజ గోత్రులు, ఆపస్తంబ సూత్రులు. సుబ్బారాయకనకాంబలకుఁ గృతీయ పుత్రులు. జననము, 10-4-1882 సంవత్సరము. సంస్కృతాంధ్ర భాషలన్ యథోచితజ్ఞానము కలవారు. పాఠశాలలందుఁగళా కాలలందుఁ దెనుగునందుండమతోడి విద్యార్థులలో నగ్రగణ్యులై యుండిరి. ఆంధ్రబాష ప్రవీణులకు బహుమతులందు కొనిరి. కవియను నామంబునం జెన్నొందిరి. పట్టపరీక్షలో నాంధ్రభాషయందు రాజధానీ విద్యార్థులందఱిలో నగ్రగణ్యులగుటయెగాక సూపాఠకులక నేకులకు గురువులయి కృతార్థులఁజేయించిరి. సంస్కృతమునం దొకటియుఁ దెనుగునందైదారును అష్టకములును, వేంకటరమణ శతకంబును, రచించి, అంగ్ల పాఠగ్రంథము (Readings in Poetry) నుండి యనేకములను దలిఁ గించిరి. వంచకాఖ్యానము, ఆంధ్రభూసుర సందేశము, ఆంధ్రయక్షోల్లాసము ట్రాయయాధము, మొదలైన చిన్న పాత్రంబులుచేసిరి. పెక్కురచైఁ బ్రశంపా పద్యములం జెప్పి మెప్పువడసిరి. అష్టావధానం బొనర్చియిష్టుల స్తోత్రంబునకుఁ బాత్రులైరి. పోస్టాఫీసు డిపార్టుమెంటులో రాజమహేంద్రవరము హెడ్డాఫీసునందుద్యోగియులు.

మ॥ లలితాదార్యయశోధురంధరులు సంక్షాఘ్యప్రమేయప్రచా
రులు విద్యావినయప్రభుత్వగుణధుర్యుల్ నడ్లమహ్నాటిమం
త్రులు మంత్రిపెగడాన్వయప్రభువు లనోన్యన్యంబు వియ్యంపు లై
యలర్న్ బంగరుబంగారుగదినిన ట్లయ్యెం బ్రహ్మదంబుగన్. 1.

చ॥ వినయము నాభిజాత్యము వివేకము భవ్యకళానురాగమున్.
జనసుతవర్తనంబు నతిశాంతరమాప్రతిభాదిభద్రల
క్షీణములు సర్వ మీనగుమొగంబులలోఁ బ్రతినింబ మందుఁ గ
న్గొన నగు నవ్వి దంపతులకూరిమికిన్ స్వరణంబు లెంచగన్. 2.

ఉ॥ శ్రీయు యశంబనామయమశేషశుభంబులనూనకీర్తి దీ
ర్ఘాయువులన్ పరుండు నరహైమవతీకుభద్రప్రియ గర్భి నా
రాయణసత్కృపన్ దనరి యానధువున్ మనుచుండ్రుగాత సు
శ్రేయముసజ్జనాభినుతశీలసమర్థత లొంది పొందుగన్. 3.

చ॥ ప్రభువును దైవముం గనినభంగి మనోహరునిన్ భజింపుమి
కుభముఘటిల్లు హైమవతి చూడుమునీసతి మంత్రినింబలెన్
విభవముగల్గు సత్యమ భువిం గడుఁ గీరితి హెచ్చెడు నృహ
ప్రభుత తనర్పు నప్పు భగవత్కృపజేకురుఁ బూరుషార్థముల్. 4.

180. దింటు లక్ష్మీకాంతముగారు.

వీరినివాసస్థలము గుంటూరివద్ద నిద్దపల్లి. తెలుగాణి బ్రాహ్మణులు
అపస్థంబనూత్రము. కాండిల్యస గోత్రము, తండ్రి సంస్కృతాంధ్ర వేదియు
గ్రామాధికారియు నగు సుబ్బారాయఁడుగారు. శీతామహండు పదాస్థులు
శ్రీ యాంజనేయాలయ ప్రతిష్ఠాతలు గ్రామాధికారులునైన దేవయ్యగారు.
మాతామహండు భారద్వాజస గోత్రుండును తపాస్సీలువారి మున్నగు

నుద్యోగములు నొనర్చి బంటుమిల్లులో శ్రీ సీతారామస్వామివారి దేవాలయము ప్రతిష్ఠించిన భోనగిరి సుబ్బయ్యగారు. తల్లి మహాలక్ష్మమ్మగారు. 1860 సం॥ 28 ఏప్రిల్ కు సరి యైన రాద్ర సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ సప్తమి జన్మదినము. ఆంధ్రభాషా పరిచయము కలవారు. గుంటూరు జిల్లాయందు బదిలీసంవత్సరములు ప్రథమవిద్యా పాఠశాలా పరీక్షాధి కారులు గను రి సంవత్సరములు నూజివీటి సంస్థానమునందు తాజేదారు గను, ఇపుడు శ్రీరాజా పార్థసారథి అప్పారావు బహద్దరు జమీందారువారి సంస్థానంబున శతరూప్య మాస వేతనంబున నేజెంటుగ నున్నారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు :—
1. పార్థసారథి శతకము; 2. కృష్ణవేణి విలాస మనుపద్యగద్యాత్మిక నవల.

కా॥ శ్రీకళ్యాణగుణాకరుండు వరలక్ష్మీ లక్ష్మీకుం డాత్మభూ
శ్రీకందర్పముఖప్రజామరతి సంప్రీతిం గటాక్షింతు న
స్తోత్రశ్రీవిజయా యురున్నతి వలదోగ్యైకసౌభాగ్యవి
ద్యాకాశల్యము లిచ్చిదంపతుల కంతఃప్రీతి వర్ణిల్లగన్. 1.

ఉ॥ వక్ష్యమునందు నాస్యమున కామశరీరతలంబునందుఁ బ్ర
త్యక్షము నిల్చియోపల వరార్థశరీరులఁజేయు పుండరీ
కాక్షవిధాతశంకరులయాచితలక్ష్మిఁ జిరాయురున్నతుల్
దక్షత నిచ్చి సౌఖ్యములఁ దన్ని ఎఘావరల న్నఘించుతన్. 2.

ఉ॥ కూరిమిఁ బెండ్లిపేరు వినఁ గోరికలీరి కలెత్తుఁబెండ్లివా
డారయ పృథ్విజెంది ముదినల్లిప్రనూన ఫలోత్కరంబులై
నేరుగదంపతి వరమనీపలనైక్యముఁజేసి సౌఖ్యమిం
పారగ నిచ్చునట్లలరి వర్ణిలుత న్ననచిన్నిదంపతుల్. 3.

మ॥ అరయం బెండిలివేళనుప్పలిలి యనోన్మన్యామరాగాంకురం
బు రహి న్వర్థలి యోవధూవరవయస్సూర్తి నివృజ్ఞంభించి స

ద్వారసౌఖ్యామృత సంగతి న్నసవసంపత్ఫల్యసంతానముం
జరసంతోషములాందుఁ గావుత యశశ్రీయుక్తి నెల్లప్పుడున్. 4.

ఉ॥ దీవనలందుదంపతులె దేవసతీపతు లాంధ్రభారతీ
నేవకపూరుషోత్తమవిశ్వికపీశ్వరమంత్రవర్యమే
ధావిబుధాప్తమీసభ సుధర్మసభాసదు లెల్ల జూడఁగన్
దేవత లింద్రభోగములఁ దేలెడి గావుత నీసతీపతుల్. 5.

181. నారపరాజు లక్ష్మీకాంత కవిగారు.

వీ రాజువేలనియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆత్రేయసగోత్రులు. వీరినివాస
స్థలము బాపట్లతాలూకాలోని యింకొల్లుగ్రామము. తండ్రి శ్రీరాములుగారు.
తల్లి వెంకమాంబ. వీరి తండ్రితండ్రి యగు వేంకటామాత్యులు సప్తసంతా
నములుఁగాంచి ప్రసిద్ధిజెందిన పురుషులు. అతిదాతలు. వీరు ప్రమాదీచ
సంవత్సరమున జన్మించిరి. వీరికి అచ్చతెనుగున నభిమానము మెండు. వీరు
గుంటూరు టౌను హైస్కూలులో సహాయాంధో పాఠ్యాయులు గా
నున్నారు. బాల్యమున విద్యార్థిగానున్నతఁడె గవిజనచకోరచంద్రోదయ
మను నాటకాశ్వాసముల ప్రబంధమును రచించిరిగాని వంచనాప్రమాదవశం
బున నప్పుడది యొకపుస్తక విక్రేత చేతికిఁజిక్కి సంస్కారముఁ బొందకయే
ముద్రితమైనట్లును, ఇప్పుడాగ్రంథకర్తలగు వీరు దానిని చక్కగ సంస్కరించి
తిరిగి ముద్రింపించుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నట్లును తెలియుచున్నది.
మహాకవికాళిదాసము, ప్రతిజ్ఞావిజయము, రాఘవజననము, మున్నగు
గ్రంథములను రచించిరి.

ఉ॥ శ్రీమహితప్రభావమునఁ జెల్వెసలారుదు లోకపాలనం
దేమదిఁగోరి యెండొరుల నెప్పుడు బాయక యుండునట్టి యా

హైమవతీశ్వరు ల్గడుదయం దమసౌఖ్య మొసంగి ప్రోచుతన్
హైమవతీశ్వరత్వమున నందముఁబొందు వధూవరద్వయిన్. 1.

ఉ॥ పాయక తానె ది క్కనెడివారి దొసంగులు వాయునట్లుగాఁ
జేయధరాధరేశునకుఁ జిత్తమురంజిలఁ బుట్టినట్టిమా
తోయజనేత్ర హైమవతి దోరపువైఖరిమీఱ సత్యనా
రాయణపాదపంకజమె యాదరువై విలసిల్లఁగ్రాబుతన్. 2.

ఉ॥ ప్రాయము రూపు లేజమును నన్నెయు వానియు మేలిచిన్నెలున్
సోయగమున్ సమానముగఁ జొప్పడ జుట్టటికంబుఁ గొన్ననా
రాయణమూర్తి సర్వవిబుధావళి తద్దయు సన్నుతింప వా
లాయము ప్రేమతోవిజయ లక్ష్మిని నక్కున గారవించుతన్. 3.

చ॥ ఎలమినినింపుచెయ్యముల నెల్లజగంబులయందు నద్దము
ద్దులఁదులకించు హైమవతిఁదోడినెలంతలు మెచ్చ సర్వమం
గళయయి తానిజేకునకు, త్సౌధరవర్యునకున్ మహావిధా
వలికిని నెల్లకాలమును వారనిసంతస మీయకుండునే. 4.

ఉ॥ ఈయను కారయంగ నితఁ డీతనికిన్ మఱి యీమెయే తగుం
గా యని చూపరు ల్వాగడఁగా నలరారు వధూవరద్వయం
చేయొడఁబండువెన్నెలయు నిందుఁడు తాక్యము దానియర్థముం
జాయయు రూపముంబలె ననారతముం బెడఁబాయకుండుతన్. 5.

మ॥ గన మొప్పురంగ నొక్క హైమవతి తాఁ గాత్యాయనీదేవి య
య్యునరం జేయదసాధు, హైమవతి వే తొక్కర్థమందాకినీ
వనజాతేక్షణ యయ్య భర్తతలపై వర్తింపదే, యార్య యై
మనశ్రీ హైమవతమ్మ యాత్మపతి ప్రేమం బొందు టబ్రంబాహి. 6.

చ॥ పెరిమిటిరొమ్ముఁ ద్రొక్కునలప్రేయసిహారిమి యెట్టి దంచు నా
 ధుని ననునాల్క మెట్టు నలదొయ్యలిపేరిమి యెట్టి దంచు భ
 ర్తమఁ దలవంపఁజేయు చెలిరాగ మదెట్టిది యంచు నవ్వి యీ
 కుని దయఁ గాంచి హైమవతిచొక్కపుగొత్తడినాఁజెలంగుతన్.

ఉ॥ పాయనియట్టియానలుఁడు భామినిశ్రీదమయఁతియట్టులున్
 గాయజశ్రీరతీసకులకైవడి వాసపుఁడుంబులోమజా
 తోయజనేత్ర యట్లు శశి, తొయ్యలిరోహిణి రీతి, సత్యనా
 రాయణమూర్తిహైమవతి రంజితు చుందురు గాత నెప్పుడున్.రి.

ఉ॥ తీయమమీఱ హైమవతి దీర్ఘ కుమంలి యానుగాత నా
 రాయణమూర్తికూర్చి మెయి నాయమఁ జూచుత మేలిదంపతి
 న్యాయము వారియందున ననారతము న్నివసించుఁగాత శ్రీ
 కాయజాఁబోలునందనులఁ గాంచి సదామద మొందుఁగావుతన్.

182. అడిదము రామా రావుగారు.

వీరినివాసస్థలము విజయనగరము తాలూకా పూసపాటిరేగ. ఆఱు
 వేల నియోగులు. ఆపస్తంబనూత్రము. వసిష్ఠగోత్రము. తండ్రి వీరరాజు
 గారు. తల్లి నుండరాంబ. ప్రమాదీచపఁవత్సర పున్య శుద్ధ ౧౨ శ్చిరవారము
 జన్మదినము. వీరు 1902 సంవత్సరము ప్రవేశపరీక్షయందుఁ గృతార్థులయి
 కొన్ని సంవత్సరములు విజయనగరమున నివసించుచు హైస్కూలులోఁగిరిది
 తరగతులకు సహోపాధ్యాయులుగానుండి యాకాలములోనే శ్రీవెలుటూరి
 లక్ష్మణవంతులు గారియొద్దఁ గొన్ని తెలుఁగు పాపిత్యగ్రంథములు, వ్యాకర
 ణము మొదలగునవి చదివీరి. వీరు ప్రస్తుతము శ్రీవిజయనగరము మహారాజా
 వారికాలేజిలో హైస్కూలు తరగతులకుఁ దెలుఁగుపండితులుగా నున్నారు.
 వీరు రచించిన గ్రంథములు :—1. డిలీద్రాదు. (పిలవనిమి తము నాయు

బడినది.) 2. అడిదము రామకవిరచించిన “చెఱువుమిదిపద్యముల” పై విమర్శనము, 3. అడిదము నూరకవిజీవితము. (అచ్చపడనున్నది.)

చ॥ స్థిరత రక్తి ర్రిలాకములఁ జేసి చిరాయు వొసంగుధాతయున్
సరసవచఃప్రకృతి నిడి సన్నుతికెక్కి చరించువాణియున్
గరముశ్రితాశికోర్కు లిడఁగాఁ బరుగెత్తుకృపామతిన్ వధూ
వరులఁజిరాయురున్నతుల వాగ్విభవాఘ్నలఁ జేయుఁగావుతన్.

చ॥ కరిమసురక్తిలోకములఁ గాఢప్రమాదిమొసంగు శౌరియుం
గురుతరవైభవోన్నతులఁ గూర్చిబనంబులఁ బ్రోచులక్ష్మీయుం
గరముశ్రితాశికోర్కు లిడఁగాఁ బరుగెత్తుకృపామతిన్ వధూ
వరులఁబ్రమాదనూనసులవైభవయుక్తులఁ జేయుఁగావుతన్. 3.

చ॥ తిరమగు సౌఖ్యమిచ్చి జగతీజనరక్షణ సేయుశంభుఁడున్
సుగుచిరయుక్తి భద్రములతోభిలలాకము లేలునంబయున్
గరముశ్రితాశికోర్కు లిడఁగాఁబరుగెత్తు కృపామతిన్ వధూ.
వరులను సౌఖ్యసంయుతుల భద్రనిరూఢులఁ జేయుఁగావుతన్ 4.

183. పీసపాటి వేంకటరమణయ్యగారు.

వీరి నివాసస్థలము రాజమహేంద్రవరమునకు సమీపముననున్న ముని కూడలి. వెలనాటి వైదికులు. అపస్తంబసూత్రము, గౌతమగోత్రము, తండ్రి సుబ్బానధానిగారు. తల్లి అచ్చమాంబ. విరోధినామ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ సప్తమి జన్మదినము. ఆంధ్రకవిత్వమునందిమిక పరిచయముగలదు. హూణ భాషకూడఁ గొంతవఱకభ్యసించిరి ప్రస్తుతము శాస్త్రార్థులసమేష స్త్రీటుగా నున్న శ్రీవైజయ్య అప్పురావు పంతులుగారి ముఖ్యాశ్రీతులు. వీరురచించిన గ్రంథములు—1. సావిత్రివిజయనాటకము, 2. ప్రద్యుమ్నాపాఖ్యానము, 3. జయసేనవిజయము.

కా॥ శ్రీమంత్రిపెగడాస్వయాంబునిధి సత్సితాంశుఁడున్ ధన్యుఁడున్
 ధీమంతుండుభుజంగరాట్టర్ భుఁడుతద్విజ్ఞానినిష్ఠాఫలం
 బీమాపెండ్లికుమార్తె హైమవతిపేరే చేయువేవేలుసా
 ఖ్యామోదంబులభర్తతో భువిసుపుత్రావాప్తి నర్థిల్లుతన్. 1.

కా॥ శ్రీమీఱంగసమస్తలోకములఁ గుఱిందాల్పిరక్షించుశ్రీ
 భామావల్లభుఁడెల్లకాలమును సంపదైభవాయుష్యముల్
 నేమంబుల్ మిగులంగఁగూర్చయధిక స్నేహంబుదీపింపఁదా
 నోమంగాతభువి వ్యధూనరుల నత్యుత్సాహ మేపారఁగాన్. 2.

చ॥ తనసతి సగ్వమంగళసు దానెడఁబాయఁగలేక యాత్మసం
 హాసనమునందునర్థముగ నామెనుజేకొనిమించిభక్తర
 త్నాణమొనరించు శంభుఁడు జగద్విదితంబుగ సర్వభద్రముల్
 బానరఁగనిచ్చియెల్లపుడుఁ బ్రోచుత దంపతులన్ ముఖంబునన్. 3.

మ॥ పలుకుందొయ్యలి నెయ్యమొప్పు తనుసంభావించినేవింపను
 జ్వలపద్మాసనమందునుండి జముల్ సంసృష్టినిజేయునా
 నలుమోముల్ గలసామి మేటికరుణం బాటించిఘోయుక్తులం
 గలుగంజేయుతమానధూనరులకుందత్కన్యకాత్యాగికిన్. 4.

చ॥ చటులమనీషిజంధుఁడును చంద్రికవోరెఁ బ్రియానుకూలయై
 చిటిపాటిబిడ్డలంగనుమఁ జెల్వుగహైమవతిలలామతా
 నటుహిమశైలమాదినిట నభివరీతవ సుంధరావరి
 స్ఫుటపటుక్తిఁగాంచుచును పూర్ణముఖంబులఁగాంచుఁగావుతన్. 5.

వెంపటి రామనాథశాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము వెంకటగిరి. వెలనాటివైదికులు. ఆశ్వలాయన
 నూత్రులు. హరితసగోత్రులు తండ్రి కుబ్జాభట్టుగారు. తల్లి రామలక్ష్మదేవి.

రుధిరోద్ధారి సంవత్సర ఆశ్వయుజ బహుళషష్ఠిజన్మదినము. వీరి ఆంధ్రగీర్వాణములయందు సాధారణ పాండిత్యము. ఆంధ్రగీర్వాణ వ్యాకరణములయందు సామాన్యజ్ఞానము. ఉభయభాషలయందు కవనభోరణిగలదు. శ్రీరాజావెలుగోటిముద్దుకృష్ణయ్యచేంద్ర బహదర్ వారి హైస్కూలులో నాంధ్రపండితులు. వీరురచించిన గ్రంథములు—1. సంస్కృతమున కృష్ణచరిత్రము, 2. తెలుగున దశావతారచరిత్ర వచనకావ్యము

శ్లో॥ వాసుదేవస్సదాపాయా దిమానూతనదంపతీ
బ్రహ్మీసప్తపదీపాద సంస్పర్శనమహోత్సుకః

సీ॥ విజయలక్ష్మీ ఐధూవేంకటసత్యనా
రాయణవరులకు రమ్యయశుల
కామ్యయసంచోదితా యుగ్మిసంతతు
లబ్ధనూతియొసంగు నతులకృపను
సంతతారోగ్యంబు సారసమిత్రుండు
బలము నిచ్చుత మహాబలుఁ డనికము
నవ్యాహలైశ్వర్య మమరాధినాథుండు
కరుణిండుఁగాంతినిఁ గమలసదన

గీ॥ స్మృతియు మతిబుద్ధులను బృహస్పతి యొసంగుఁ
బ్రజ్ఞఁబ్రతిభను శ్రీచక్రరాజనిలయ
యర్థిజనులందుఁగరుణయు నచ్యుతుండు
నిర్మలయశంబు నిత్యంబునిభిలభర్త.

2.

ఉ॥ చెలియా ! పంతుచెల్లెకంకరుండు నీపెజ్జంబ్రకాశింప గో
మలహస్తంబులఁదమ్మలంబొసగుమమ్మా యందుఁ బల్కంజెలువ.

లలితాస్యమృతగుప్తితంబలరఁ బ్రోల్లాసంబునందేలున
జ్జలజాతేక్షణసర్వమంగళ మిమున్ సంప్రీతితోఁబ్రోచుతన్. 3.

సీ॥ శ్రీహైమవతిరీతిఁజెలఁగు నీ విడయని
హైమవతీనామ మమరనిడిరి
సీతపోలికఁబలిఁబ్రీతిఁ బాయుదటంచు
సీతాభిధానంబుఁ జేసిఁజలమి
విజయంబుచేకూరు నిద్యనీమెకనంచు
విజయాఖ్యనిచ్చిరి విమలమతిని
నారాయణునకీమె దారయాననియెంచి
లక్ష్మీపేరిడి రహోలాక్షణికులు

గీ॥ కాననీరేడుజగముల దానకడుపు
లోని నిడుకొనికాపాడు లోకనాథుఁ
డయిదునతనంబు కొడుకులనాత్మజులను
నవఁధూటికి నిచ్చు ననారితంబు.

4.

ఉ॥ రాజభుజంగరావుమనరాజ్యము నందలితెల్లభాషకున్
భోజాడు దీనభాషకునుబోలె నితోధికతంఘటింపఁగాఁ
బూజితులైనపండితులపుంజములం దగ గారవించి తా
భ్రాజితకీర్తియై చెలఁగి భస్యగుణంబులు లోక మెన్నఁగన్. 5.

185. మధిరనుబ్బన్న దీక్షితకవిగారు.

వీరి జన్మగ్రామము తాళ్లపూడి. వెలనాటివైదికులు. ఆశ్వలాయన
సూత్రము. ఆత్రేయగోత్రము. తండ్రికొండయ్యగారు. తల్లిసోమిదేవిమ్మ. విధ
వసుంధర్వర మార్గశిరశుక్ల ద్వితీయఁజన్మదినసము. కాటవరమును గ్రామమున,

ఇనటూరినాగలింగ కాస్త్రీగారియొద్ద పీఠవిద్యాభ్యాసము గావించిరి. శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి కాస్త్రీగారు వీరిసహాధ్యాయులు. కావ్యములు చదువునప్పుడే పీఠసంస్కృతి-మును కవిత్వము చెప్పట ప్రారంభించిరి. ఇరువదనయేట అష్టావధానముగావించి యెర్నగూడెము తాలూకాతహాశీలు దారుగారగు సామినేని నరసింహారావు నాయుడుగారివలన నత్యధిక బహుమానములఁ బడసిరి. వీరికుఠ యభాషలయందు ననవద్యమగు సాహిత్యముగలదు. ఉభయభాషలయందును ప్రౌఢముగాఁ గవిత్వముచెప్పుగలరు. వీరు ప్రస్తుతము రాజమహేంద్రవరమున నివసించియున్నారు. వీరురచించిన గ్రంథములు:- 1. శ్రీగౌతమీమాహాత్మ్యము ఉత్తరభాగము, పద్యకావ్యము, తెలుఁగు. 2. సప్తపాగరసంగమ మాహాత్మ్యము, పద్యకావ్యము. 3. భద్రాద్రిరామచరిత్రము, పద్యకావ్యము. 4. గౌతమీపుష్కరమాహాత్మ్యము, పద్యకావ్యము. 5. కాశీమజిలీకథలు, బుదివాల్మ్యములు, వచనము. 6. కాదంబరిశీతెలుఁగు, వచనము. 7. శ్రీశంకరాచార్యచరిత్రము, వచనము. 8. రసికానందము, నాటకము. 9. కన్యా పరశుల్కనిరసము, 10. నారదచరిత్రము, వచనము.

శ్లో॥ శ్రీమత్కళ్యాణభావప్రథితగుణ గణనూతభాస్వచ్చరిత్ర
దివ్యాలంకారశోభాసమధిక లలితస్వప్రసాదక
లక్ష్మీనారాయణోత్సాహవనచయ పరితానసంపక్తచిత్త
లక్ష్మీనారాయణాభ్యామరమిహదిశతాంశం గంధంపతిభ్యాం 1.

ఉ॥ శ్రీయురమందునందోడధరిత్రయు నీలయుఁగ్రాలఁజాలశో
భాయుతమూర్తియైభువనపాలన భేలనుఁడైనయాదినా
రాయణమూర్తి బ్రోచునలరామయ మంత్రితనూజసత్యనా
రాయణరావుసద్గుణవిరాజితు హైమవతీనభూయుతున్. 2.

క॥ ద్విజవర్గాశీర్వాద
ప్రజనితవర మహిమవైభవముగభుజంగా

శ్మజహైమవతీసీతా

విజయనులక్ష్మ్యంబచెలగు విభుఁగూడిమహిన్.

8.

ఉ॥ విప్రజనప్రకీర్తితవివేక విభాసిభుజంగరావుమం

త్రిప్రెగడాన్వవాయజలధి ద్విజరాజకళావికాలుఁడా

తృప్రియసూతిహైమవతి ధర్మరతిన్ మదనాభిరామరా

మప్రభుసూనుఁగూర్చె గృతమంగళులె దురుగాకదంపతుల్. 4.

మ॥ అనురాగంబుననాధుతోఁగలిసి దివ్యప్రాభవోపేతయై

తనరన్ హైమవతీవధూటియును సీతాదేవియున్ లక్ష్మీయున్

ఘనకారుణ్యముతోడఁబ్రోవుదుర భిఖ్యాభ్యాతినొప్పారఁగా

ధనధాన్యంబులఁగూడఁహైమవతి సీతాలక్ష్మమాంబన్మహిన్. 5.

సీ॥ అతినిష్ఠమును హైమవతి తపంబొనరించి

పరమేశునర్థాంగ పదవినొండె

సుర్వసాధ్యపణప్రయుక్త సీతకళాభి

రాముక్రీరాముభర్తగ భజించె

నవరాత్రములచండదివి జారితోఁబోరి

విజయయైకామేశ విభునిఁబొందె

లలితపాల్కుడలిబల్లవముగావించివె

లృడిలక్ష్మీమరవైరి వత్సమెక్క

శీ॥ జగతిఁదదభిఖ్యఁబూని భుజంగరాజ

కన్యకీవుఁడును రాముఁడుగాముఁడుగుచు

నలరు కేంకటసత్య నాశాయణునిని

మరిణయంబయ్యెఁ బుణ్యనైభవముగాఁదె.

లయగ్రాహి.

దంపతులఁ బోతురుని లింపులుతలంపులూన

రింపుదును బ్రీతిననుకంపదనరారన్

సంపదలనిచ్చికరుణింపుదురు లోకమున

జింపఁగనుబెంపఁగ లయింపఁగనుజాలిన్

బెంపుగవహించుబలితంపుదొర లభిమురి

పెంపుసుతగౌరి పటికంపురుచిమైడి

పింపఁదగునాతియుసుఖింపఁ గనొనర్తురిల

జంపతులనొండొరులు సొంపులువహింపన్.

7.

186. నందూరి మూర్తిరాజుగారు.

వీరినివాసస్థలము రామచంద్రపురము తాలూకాలోనిపాలవోడు. ఆఱు
వేలనియోగులు. ఆప్రస్తుంబనూత్రము. శ్రీవత్సగోత్రము. తండ్రిసోమరాజుగారు.
తల్లివరసమాంబ. వీరు 1904సంవత్సరమున బి. ఏ. పరీక్షయందుఁగృతార్థులయిరి
అందుఁదెలుఁగులో మొదటితరగతియందుఁజెన్నరాజధానికి మొదటివారుగాని
లిచి బంగారుపతకమును బహుమానముగాఁబడసిరి. వీరికిఁజెన్ననాటసుండియుఁ
దెలుఁగునందెక్కువ మక్కువ. వీరుప్రస్తుతము గోదావరి జిల్లాలో రెవిన్యూడి
పార్టుమెంటులో నెలకు నలువది రూపాయల జీతముగల యాద్యోగములోఁ
గానినాడ పురముననున్నారు. వీరురచించిన గ్రంథములన్నియు హూణభా
షనుండి యాంధ్రీకరణములు. 1. వివేకానందోపన్యాసములు. 2. సనాతన
ధర్మములు, 3. జపానుచరిత్ర, 4. శుక్తిమతి, 5. భక్తియోగోపన్యాసములు. 6.
కర్మయోగము. ఇవి అచ్చుపడియున్నవి. ఇదిగాక షేక్స్పియరు శుహాకవికృత
మైన Hamlet అనునాటకమును గూడఁదెలిగించి యున్నారు. అది యింకను
ముద్రితముకాలేదు. రామానందమను పేరనొక నాటకమునుగూడ వ్రాసియు

న్నారు, ఇది భాషాంతరీ కరణముగాక స్వకపోలకల్పిత మైనదిగా నున్నది. ఇదియును ముద్రించబడ వలసి యున్నది. పైనుదహరించిన గ్రంథములలో మొదటిరెండింటికిని గోదావరిహిందూసమాజమువారీ గ్రంథకర్త గారికి బహుమానమొసంగిరి.

ఉ॥ శ్రీకరమైనచూపులను శ్రీలనుజల్లుచు శ్రేయమిచ్చుచున్
బ్రాకటవైభవోన్నతుల పారముగాఁబ్రజకిచ్చిప్రోచుచున్
లోకకుటుంబుఁడౌతనమనో విభువృత్కమలానువుత్తయా
శ్రీకమలాయతాక్షి కృపసేయుత నీమిధునంబునిత్యమన్ . 1.

ఉ॥ తల్లులఁగన్న కల్లినగత్లజస్తన యామనోల్లిహృ
ద్వల్లభునుల్లముగ్ధపుపు తథ్యముదానగుస్త్రీమతల్లిశ్రీ
పల్లవపాణికిన్ మునుపు వాంఛలొసంగినకల్పవల్లినీ
కల్లపుదున్ కుభంబులును గీర్తియునంతరినిచ్చులక్ష్మిరొ. 2.

సీ॥ పల్కుభేదములేక పల్లభునకు నెత్తు
జిహ్వగ్రముననుండు చిగురుబోడి
సంగీతసాహిత్య సరసవిద్యారస
స్ఫూర్తినిఁబ్రజఁబ్రోచు పుణ్యచరిత
మహితమహితు గల్గుమహతిమ్రోయించుచుఁ
బ్రాణేశువానందపరచుగరిత
అక్షానతిమిరంబు నంతరింపఁగఁజేసి
సుక్షానదీపంబుఁ జాపుజవని.

గీ॥ వెలయనోముత సతముమావిజయలక్ష్మి
తన్మనోభవు నారాయణుస్సుదర్శి

నోలలాడించిగయ మించిమేలొనర్చి
చిరతరాయురారోగ్యముల్ శ్రీలునించి 3.

గీ|| బ్రహ్మయొసంగెడు గాకధీర్ఘాయువనర
విష్ణువొసంగుత సంతానపుద్దియశము
శివుడొసంగుత యైశ్వర్యశ్రీసమృద్ధి
మనసులక్ష్మికి నారాయణునకుఁ బ్రేమ. 4.

గీ|| కారదాదేవి సద్విద్యసరగనిచ్చు
ధనమునొసంగును లక్ష్మితాత్యాగమునకు
సకలసౌభాగ్యములనిచ్చు శర్వురాణి
మనసులక్ష్మికి నారాయణునకుఁ బ్రేమ. 5.

187. ముడుంబ కృష్ణమాచార్యులుగారు.

వీరినివాసస్థలముతాళ్లరేవు. శ్రీవైష్ణవబ్రాహ్మణులు. ఆశ్వలాయన
నూత్నము. శ్రీవత్సగోత్రము. తండ్రి శ్రీమాన్ దొడ్డయాచార్యులుగారు. తల్లి
సీతమాంబగారు. జయసంవత్సర జ్యేష్ఠశుద్ధశమిజన్మదినము. వీరాంధ్రభాష
యందత్యంతాభిలాషులై పదునాలుగేండ్ల వయస్సునుండి యుపదకవిత్యమును
పద్యకవిత్యమును నేర్పియుండిరి. ప్రస్తుతముస్వగ్రామమునండే ప్రథమపాఠ
శాలలో సహాయోపాధ్యాయులుగా నున్నారు. విద్యార్థులకుపకరించుకథా
నాటకములు, కీర్తనలు, నీతిపద్యములు, మున్నగునవి కొన్నిరచించిరి.

క|| శ్రీరమణుడు హైమవతీ
నారీరత్నంబు సత్యనారాయణునిన్
శ్రీరమ్యవిభవసంయుతు
తైరాజిలఁ జేయుఁగాత నశ్రాంతంబున్. 1.

సగ్విణి|| జ్ఞానధారే యశ్చ సత్యనారాయణా
దానసచ్చీల కాంతప్రభావుండవై
ధీనిధులొమెచ్చ సత్కిరినిన్ గాంచుమా
మానుగానీ ధరామండలంబంతటన్.

2.

సీ|| శతపత్సరంబు లీక్షితిశుభోపేతని
స్తులభోగములను బొందుదురుగాత
జనులెల్లరును మెచ్చుకొనునుశీలముగల్గి
దిశలసత్కిరిఁ జెండెదరుగాత
పత్యవ్రతాసక్తి నిత్యంబురాజిల్లు
చిలనుగౌరవము పహింతుగాత
ధనహేమవస్తు వాహనచయంబులతోడ
సుకృతాభి రక్తి గాంచుదురుగాత.

గీ|| భువినిననుకూల దాంపత్యమునశచీను
రేంద్రులొయనమిరు చరింతుగాత
వినుత హైమవతీసీత విజయలక్ష్మీ
రమ్యవేంకట సత్యనారాయణాఖ్య

3.

188. చంద్రమౌళి చిదంబర రావుగారు.

వీరిజన్మస్థలము గుంటూరుమండలములోఁ జేరిన రేపల్లెతాలూకాలోని యాజలిగ్రామము. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబనూత్రము కుత్ససగోత్రము. తండ్రిరామయ్యగారు. తల్లివరసమ్మ. వయస్సు 32 సంవత్సరములు. కావట్లకోర్టులో న్యాయవాదిగనున్నారు. అంగ్లేయరాష్ట్ర భాషలలో నించుక పరిశ్రమముకలదు. విద్యార్థిగానున్న కాలములో “ఆష్టావధానము చేయుచువచ్చినారు. చిత్తూరునుట్టడి యనునొక చరిత్రాంశమునుసాటిక

మును, రామమారుముట్టడియను నామాంతరముగల కృష్ణరాయవిజయమును మఱియొక చరిత్రాంశకముగు నాటకమును, వాసవీలాసమును నొక పురాణ కథాప్రయుక్తముగు నింకొక నాటకమును రచించినారు.

కా|| శ్రీవాణీగిరిజాసరోరుహభవుల్ శ్రీశంకరశ్రీశరా
జీవాప్తేందుసురేశదేవగణముల్ శ్రీవాగ్ధనాయుర్వయో
భావస్ఫూర్తులనీవధూవరుల కన్యజానురాగోదయ
శ్రీవర్ధిల్లనొసంగి బ్రోచుతయశశ్రీచంద్రికల్ బర్వగాన్. 1.

గీ|| హైమవతీసీత, విజయలక్ష్మీమృగాక్షిఁ
బురుడునేయఁగఁ జాలునీముద్దుగుమ్మ
హైమవతీసీత విజయలక్ష్మీమృగాక్షి
సత్యనారాయణేశ్వరు సకియయగుటఁ
బ్రమదమయ్యెడుహిత బుధవరులకెల్ల. 2.

ఉ|| పాయనికూర్చి హెచ్చ నిరపాయముదంబలరారసత్యనా
రాయణరాపుధర్మసతి హైమవతీ మణిఁగూడియర్థకా
మాయతధర్మమాక్షి పురుషార్థములన్నిహరింనుఁగాతదీ
ఘాయపుఁబుత్త్రసంపద నిరామయదేహముఁగల్గిసర్వదా. 3.

ఉ|| హైమవతీకళాంకధరులంబుధికస్యక చక్రపాణి ; పా
లోమియుషజపాణియునలోల పరస్పరమైత్రిగల్గి
భామహిమంబుతో మెలఁగుభంగి నభంగపరస్పరానురా
గామితసౌఖ్యసంపదలనందెద రీకుభదంపతుల్లరన్. 4.

మ|| పరిపూర్ణాయువు, మైత్రి, పుత్రధనసౌభాగ్య ప్రభాశక్తివి
స్ఫురణోదార్థదయానుభావములు సంతృప్తంబుగానీవధూ

వరులనోన్మనసుభానురాగ లగుచువ్వర్థిల్లగాఁబారవ్వతీ
పరమేశుల్లయఁజూతురెల్లపుడు సద్భావంబుదీపింపఁగాన్. 5.

189. ముడుంబ సరసింహాచార్యులుగారు.

వీరివాసస్థలముతాళ్లరేవు. ప్రస్తుతమునీలవల్లి బాలికాపాఠశాలలో
సహాయోపాధ్యాయులుగానున్నారు. శ్రీవైష్ణవబ్రాహ్మణులు. ఆశ్వలాయన
సూత్రము. శ్రీనత్ససగోత్రము. తండ్రి శ్రీమాన్ దొడ్డయాచార్యులుగారు. తల్లి
సీతమ్మగారు. నందనసంతానరవైకాఖిస్థుత్పలీయబన్ధుదినము. వీరునుశ్రీయేతే
శ్వరపు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారును కనకపులు. సరసింహనుబ్రహ్మణ్యకవుల
నుపేరంబరగుచున్నారు. వీరిరువురునుకాకినాడయందు వసించిరెండు సంవత్స
రములు నేత్రానధానము, వ్యస్తాక్షరిమున్నగు కష్టశత్రుములగు కార్యములతో
నష్టానధానమునేయుటయు నాకుప్రబంధములఁ జెప్పటయుఁ గొంతఁజకభ్య
సించిరి. వీరివిద్యాగురువులు బ్రహ్మశ్రీ శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారు.
భుజంగరాక్షత్యమాలయను నేకాశ్వాసముగల యొకపద్యకావ్యమును బ్రథమ
పాఠశాలలబాలికా బాలకులకుపయుక్తమగు రాజభక్తికీర్తనలు, అభినయ
గీతములు మొదలగుకొన్ని చిన్నిపాత్రములను వీరుప్రత్యేకముగా రచించిప్రక
టింపించిరి.

క॥ శ్రీవిభుఁడోముతనిత్యం

బావేంకట సత్యమూర్తి హైమవతీసీ

తావిజయలక్ష్మీయ నెడివి

ధూవరులఁ జిరాయువొసగితోరపుగరుణన్.

1.

సీ॥ ఇంపుగాఁగనులనీక్షింపఁ గానాశీర్వ

చింపఁగాసర్క.విశ్రేణిమిమ్ము

హాయిగాగురటీలు వేయఁగామన్నవల్

నేయఁగాదాస దాసీజనంబు

సోనగాడ్చుక్కాంతు లీనగామోములఁ
గానఁగానొండొరుల్ పూనిమిరు
చల్లఁగాఁగరము నర్థిల్లగానేసబ్రాల్
చల్లఁగాఁబెద్దవారుల్లసిల్లి

గీ॥ మీసతీపతులందిన యీగుఱుంబ

యేపుఁగాంచుత శుక్లపక్షేందుగతిని

సతతమోనడ్లమన్నాటి సత్తులవృ

భారవహమాత్మ దగపతులార ! పేర్చి

2.

సీ॥ సద్గుణాధ్యుండు నీజనకుఁడానందింప

విమలకీలుండవై వెలయుమయ్య

సత్కువిరాజునీశ్వరుఁ డౌననఁగనాంధ్ర

భాషాభిరతుఁ డవైపరగుమయ్య

సరససచ్చాననీ సాధ్వీసంతిసమంద

ఘనసుధీయుతుఁడవై గ్రాలుమయ్య

భవ్యవర్తనులు నీబండుగుల్మసుతింప

నమలవిఖ్యాతిచేనలరుమయ్య

గీ॥ మంచివాగల్గ నిన్నుచ్రేమించునటుల

శ్రీతజనాచనసంసక్తిఁ జెలఁగుమయ్య

పసుధనోవడ్ల మన్నాటిసంశతిలక !

రమ్యవేంకట సత్యనారాయణాఖ్య !

8.

సీ॥ భవ్యసతీత్వవైభవ హైమవతివాయ

నఖిలసంపూజ్యత నెగడుమమ్ము

గురుకుభోపేత సద్గుణజాతసీతవై

భూతదయాసక్తిఁ బొదలుమమ్ము

వీరజనారాధ్య విజయవిఖ్యాతవై
యెల్లెడసత్కిర్తి శౌసంగమమ్మ
లలితవిలాసనిస్తుల కాంతిలక్ష్మివై
తులలేని సిరులచే నలరుమమ్మ

గీ॥ హైమవతి, సీత, విజయ, లక్ష్మ్యంబయనంగఁ
జతురగతినినీయందుఁ బొసంగఁజేసి
నట్టిసీతండ్రెగారి వాక్యముఫలింప
మనగదమ్మ భుజంగరాయని నిసుంగ.

4.

సీ॥ దీర్ఘాయురారోగ్య దివ్యప్రభలమీటి
మీమేలిమూర్తులు పెరియుఁగాత
దరిలేనిసిరులచేఁ దామరతంపర్
మీభూరిసంపద మీఱుఁగాత
సతతాభివృద్ధిచే జయరమావాసమై
మీమహావిభవంబు మించుఁగాత
జానొప్పివసుమతీ చక్రంబునిండార
మోక్షీర్తివల్లికల్ ప్రాకుఁగాత

గీ॥ భువిముడుంబ నృసింహార్యకివియొసంగిన
ప్రాకటాశీస్సులెల్లఁ దప్పకఫలింపఁ
జెల్లుగావుత మీయభీష్టితములెల్ల
నవవధూవరులార ! యుత్సవములార !

5.

190. అల్లమరాజువేంకట గౌరీరాజుగారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరి జిల్లాలోని చేట్రోలు, ప్రస్తుతము వితా
పురము. ఆరామద్రావిడబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబసూత్రము. హరితసగోత్ర

ము. తండ్రి పెద్దిరాజుగారను రాజయ్యగారు. తల్లి కూరాంబ. వికృతిసంపత్తు రాపాడశుద్ధ పంచమిభానువాసరము జన్మదినము, మహారాజరాజశ్రీ శ్రీ శ్రీ పితాపురము రాజావారి యాస్థానోద్యోగీయులు. స్కూలు పైసలు క్లాసుజ దువునప్పుడు (1911 ||సం||) ఆంగ్లేయకవి సార్వ భౌముడగు టెనిసన్ ప్రభు విరచితమైన “డోరా”యను పతనీయగ్రంథమును “తార”యను పేరిటనాంధ్రీ కరించి ప్రచురించి యున్నారు. సావిత్రి చరితము, (ఆముద్రితము.)

కా|| శ్రీనాథుని పరస్పరంబువిపులంబ్రేమంబు మైనుండి భక్తానీకంబులు గొల్వవైభవముతోన శ్రాంతమున్నట్టుల
క్షీణారాయణులాయువున్విభవమున్ శ్రీయున్ సుఖించిచ్చిల
క్షీణారాయణులైమిముం గ నెదరీపుత్వింగుపాద్యుష్టులన్. 1.

గీ|| కాంతికిరణును దయకువాసస్థలంబు
భక్తజనకల్పనృత్తిమైనరలు రామ
నామనారాయణుడు నమ్మహామహుసతి
నీతయును మిమ్మునెపుడు రక్షింతుగాత. 2.

సీ|| ఆలరజితాద్రిపై హైమవతీజీవి
వామభాగంబున ఎరలుచుండ
పుత్రరత్నంబు లిర్వురునంకతలమునఁ
గూర్చుండి మాదముగూర్చుచుండ
సంతతివిజయ రక్షణమందు కలనైన
లోనఁబరాకును బూనఁబోక
అమర, భుజంగరాయనితోడ సంబంధ
గరిమచేఁ బెంపునుగాంచితనరు

గీ|| సామినారాయణుండైన శంకరుండు
వతనియధ్ధాంగమా హైమవతియుమీకు

వాయురాశోగ్యభోగ్యభాగ్యములొసంగి

కరుణఁజల్లని చూపులఁగాంచుచుండు.

8.

191. సూరివరపు సీతారామ సోమయాజులుగారు.

పీరినివాసస్థలము మైలవరము. తెలగాణ్యపు వైదికులు. ఆపస్తంబనూ
త్రము. వాధూలసగోత్రము, తండ్రి యజ్ఞనారాయణ సోమయాజులుగారు.
తల్లిపిచ్చమ్మ సోమిదేవమ్మ. చిత్రభాను సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ 2 జన్మదినము.
ఆంధ్రగీర్వాణములయందు, శ్లోతిషమందు, ఆంధ్రకవిత్వమందుఁ బ్రవీణులు.
శ్రీరాజానూరాసేని వేంకట పురుషోత్తమజగన్నాథ గోపాలరావు బహద్దర్
జమిందారు, శ్రీరాజావేంకట పాపయ్యారావు బహద్దర్ జమిందారు, శ్రీరా
జానూరాసేని వేంకట నారాయణరావు బహద్దర్ జమిందారుగార్లు ఆస్థాన
పండితులు. నేటివఱకు చిల్లరగా రచించిన పద్యములు మాత్రమే కలవు.

కా॥ శ్రీమద్వేదమయ ప్రభావవరదా చిద్రూపసత్యవ్రతా
కామకోధ విదూరసర్వసమలోకస్తాత్మనిత్యాపరం
ధామాసద్గుణ నిర్వికల్పజగదాధారామహాదేవసి
ప్రేమంజూపుమ యీశధూవరులపై ప్రీతిన్ శుభంబొప్పుగన్ 1.

కా॥ శ్రీకళ్యాణగుణాకరస్తుతబుధ శ్రేష్ఠాభివాంఛప్రదా
లోకాతీతపురాణ పూరుషఘనాలోకోత్తరశ్రీయుతా
పాకారిప్రముఖాభినేవితపదాబ్జద్వంద్వసంరాజితా
నీకారుణ్యము నీశధూవరులపైనిల్పింబసాదింపుమా. 2.

ఉ॥ శ్రీరజితాద్రివాససురనేవిత పాదసరోజభక్తమం
దారభవాబ్ధిపోత పరితాప విదార నిరామయానిరా
కారనిరంజనా ప్రధితగౌరవదాయక యీశధూవరుల్
ధూరికృపావిశేషమున భోగములందఁగఁ బోవుమాభువిన్. 3.

ఉ॥ శ్రీకరమైచెలంగఁగ నశేషచరాచర జంతుజాలమున్
ఏకస్యజించి పెంచిమరపించినటిండు మహానుభావుడ
స్తోకదయావిశేషమునతోడఁగ మొప్పగరాశలమ్మునన్
సాకుచున్ నధూనరులు సౌఖ్యములొంద చిరాయువిచ్చుతన్. 4.

ఉ॥ శ్రీరమణీయసద్గుణవిశేషవిరాజిత సస్య భానశృం
గారవిలాస సంప్రసాదకాశచరిత్ర సమస్త వైభవో
దారమహానుభావసుఖదాయక రత్నకదేనదేవనీ
భూరిదయన్ నధూనరులు భోగములొంద నమగ్రహింపవే॥ 5.

చ॥ సకలగుణాభిరాములగు సత్పుతులన్ ధనధాన్యవృద్ధియుం
బ్రకటితమైనకీర్తయు నపారముచం బొదినంగ నెల్లకో
రికలొనగూర్చి తిద్దయుభరిత్రినినిత్యమునీ నధూనరుల్
సుకరిముగా సుఖింపవయ పును స్వశరణ్యనెమ్మదిన్. 6.

మ॥ సుతులన్ సంపదలన్ సమస్తకుభముల్ శోభిల్లఁగానెంతయుం
జతురత్వంబునఁ గూర్చిసంతసము హెచ్చుండేసి యీనూత్నదం
పతులంబ్రోవుచునీకృపారసము బొల్పారంబ్రసాదించి కా
శ్వతసౌఖ్యాధిక చక్రవర్తి పరమేశాభక్తసంరక్షకా. 7.

ఉ॥ శ్రీయతుఁడున్ సమస్తజనసేవీతుఁడున్ ఘనలోకవాఘుఁడున్
గేయచరితుఁడున్విమఃకీర్తి ధనుండగుసర్వరక్షకుం
దాయతనశ్శ్రుపన్ భువిని హైమవతీసతినల్లసత్యవా
రాయణరాయనిన్ నిరురంజిలఁ జేసిచిరాయువిచ్చుతన్. 8.

192. మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు.

వీరిప్రకృతనివాసస్థలము విజయనగరము. పూర్వనివాసస్థల మనకాపల్లి
యనుగ్రామము. 1862 సం॥ లో వీరితండ్రిగారగు రఘునాథాచార్యులవా

రీవిజయనగరములో నుద్యోగముందుటవేళించుటచే నిచ్చటనేగిరి. వీరు గోలకొండ వ్యాపారివైష్ణవులు. భారద్వాజగోత్రము. యజ్ఞశాఖ. ఆపస్తంబ నూత్రము. తల్లిపేరులచ్చమాంబ. వీరుబాల్యముందు విజయనగరములోనున్న యాండ్లయపాతకాలలో నాండ్లయబాపనభ్యసించి 1883 సంవత్సరములో ప్రవేశపరీక్షయందు తీర్థులయిరి. పైపరీక్షకుఁజదువుచుండఁగాఁ దండ్రిగారుస్వర్గ స్థులగుటచే నా విద్యావ్యాసంగము మఱిజరుగలేదు. విజయనగర సంస్థానాధిపతులగు, ఆనందగజపతి మహారాజావారి యాస్థానాలంకారభూతులు. విద్వత్కవింద్రులునగు శ్రీమన్నుదుంబై నరసింహాచార్యస్వామివారియొద్ద సంస్కృత విద్యనభ్యసించిరి. ఆండ్లయసంస్కృత ద్రావిడాంధ్ర భాషలయందు వీరికి ప్రియలపాండిత్యముగలదు. ఆంధ్రగీర్వాణభాషలయందు సరసముగఁ గవిత్వము చెప్పఁగలవారు. పూర్వమీమాంసయందును అద్వైత విశిష్టాద్వైత వేదాంతములయందు నిరూఢప్రజ్ఞులవారు. 1885 సం॥ మొదలుకొని 1892 సం॥ వఱకుపాతకాల పుస్తకాలయాధ్యక్షుని యుద్యోగములోనుండి జ్ఞాన సామగ్రిసంపాదించి యాసంవత్సరములో నె పాతకాలసంస్కృతో పాధ్యాయ పదముందు నియోగించఁబడిరి. నాటినుండి నేటివఱకు నాయుద్యోగములోనే యున్నారు. దుందుభిసంవత్సర ఆషాఢబహుళచతుర్దశి వీరిజన్మదినము. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. సంస్కృత గ్రంథములు:—1. శతగోపసహస్రము, 2. షేక్స్పియరు నాటకకథామంజరి 3. సంస్కృత కవిజీవితములు, 4. ఆర్యభాషా చరిత్రము, తెలుఁగుగ్రంథములు:—సత్యవ్రత చరిత్రము ప్రబంధము. 2. పార్థసారథి శతకము.

సీ॥ వీరమృగపజల్లులీలా కటాక్షంబు

గురవాధవైభవ స్థూలలత

మేసాధ్యకుభనామ మేపారఁగాభువి

మంగళంబులకెల్ల మంగళంబు

పేదవికళిలేకుడిం పొందఁగాఁజేయు
విశ్వసృష్ట్యాదులు వేడుకలగు
సేమాతనిజభర్తృ హృదయంగమతనొంది
భక్తజనాశీకే బట్టుకొమ్ము.

గీ॥ ఆమహాలక్ష్మి సంతోషియౌచునెపుడు
మంత్రిపెగడబుజంగ భూమండలేంద్రు
ననుగుకూతురు హైమవత్సంబవరుని
సత్యనారాయణాహ్వా యుసకలసంప
దాయురారోగ్యములనిచ్చి యనుపమాన
పుత్రసంతతినొడఁ గూర్చిప్రోచుఁగాత.

1.

చ॥ జగతినాదిదంపతులు కాశ్యకులున్ నిజసంక్రితావన
ప్రగుణితసత్కుపానిధులు భారతిబ్రహ్మయులక్ష్మిమాధవుం
డగజపారుండుబ్రోచెదరనంతకృపన్ వధువున్ వరున్ జనా
తిగవిభవాయురున్నతులు తేజమరోగతనిచ్చినిచ్చులున్.

2:

కా॥ సీతారాములచాడువునన్ ఘనసునాసీరేంద్రపత్నిక్రియం
బూతారుంధతిశక్తితాతలగతిన్ బొల్పరునన్యోన్యసం
ప్రీతస్వాంతతనీవధూవరులు సుద్యేలాయురారోగ్యసం
ప్రోక్షైశ్వర్యసుపుత్రసంతతి మహాభోగాప్తిశోభిల్లుతన్.

3:

193. వింజమూరి వేంకటసుబ్బారావుగారు.

వీరినివాసస్థలము వీరికాపురము. జన్మస్థలము రాజమహేంద్రవరము
తాలూకాలోని తొమ్మిదవలెగ్రామము. తెలుఁగునాటివైదికులు. ఆపస్తంబ
నూత్రము. గౌరవగోత్రము. తల్లిలక్ష్మీవరసమ్మగారు. తండ్రివేంకటేశముగారు.
కీర్తిశేషులుమహాపురుషులు వీరికాపురాధీశులజనకులును అగ్రగణ్యరాజారావు.

వేంకట మహీసతి గంగాధరరామారావు బహదరు జమీందారువారియొద్ద పెక్కుసారులు దివాన్, సర్వముక్తార్ పదవుల నలంకరించి, నిరతాన్నప్రదాతలయి కీర్తిశేఖలయిన వేంకట సుబ్బారాయుడుగారు వీరిపితామహులు. వీరిజన్మదినముస్వభాసు సంవత్సరకార్తీక బహుళత్రయోదశి జయవారమునకు సరియైనది 27-11-1883. ఫీరు, యెఫ్. ఏ. పరీక్షయందుఁ గృతార్థులయి బి. ఏ. పరీక్షలో రెండుకాఖులయందుఁ గడలేప్రస్తుతము గుంటూరులో ఏ. యి. యెల్. యం. గరల్సు హైస్కూలులో సహాయోపాధ్యాయులు గానున్నారు.

క॥ శ్రీకరమైవడితిక

వ్యాకరమైసర్వ సుజనహర్షాస్పదమై

మీకొమరిత పరిణయమ

స్తోత్రోదయిత విభూతిశోభిలుఁగాతన్.

1.

క॥ వాణియుహరి రాణియుశ

ర్వాణియువిద్వా నిరంతరశ్రీసాధా

గ్యానంతసంపదలఁగ

శ్యామంబులనొసఁగు గాత హైమవతికిలన్.

2.

క॥ శరణాగతవత్సలుఁడీ

శ్వరుఁడురుసంపన్నముఁ బ్రసాదించిధరన్

జరజీవిగ నొసరిచిను

స్థిరకీర్తిసమన్వితునిఁగఁ జేయుతనరునిన్

3.

గీ॥ ఆర్యవిధివిహితముగ బ్రాహ్మణమహీప !

భవదుపాసితమహానీయ వాక్యభావ

మాయురారోగ్య పుత్రప్రాప్తాభిఘ్న

నెపుడుదంపతుల కనుగ్రహించుఁగాత

4.

మ॥ వరవిద్యాబలవృద్ధి, బుద్ధివిభసప్రాజ్యగుసరత్కిరిని
రఘరభక్తిప్రధితాంధ్రమాతృ పరిచర్యాప్రాప్తవిఖ్యాతిను
స్థిరదాంపత్యమొసంగి ప్రోమితనతక్షేమపుగంజీవిధూ
వరులన్ శౌరిసమస్తమంగళ కరైశ్వర్యాతిరేకంబుగన్. 5.

చ॥ ప్రవిమలభక్తితోడనిజ భర్తనుగొల్పుచునాద్యులందఱిన్
సువినయశాంతిసంయుతమనో విభవంబునఁబూజనీయుచున్
భువిజనియించెనేమొకొయనూన గుణాకరమైనయట్టివై
మఁతియొయంచుఁబల్కుమతి మన్నుతిపాత్రముగమ్ముమానినీ ! 6.

ఉ॥ ఆయతకార్మకౌర్వప్రశమార్జన ముఖ్యగుణప్రశస్తసు
శ్రీయుతిక్రిందక్షిప్తనిభరించి కరవ్యయి నెత్తియాద్యుల
హోయనునట్లుసత్యనియమొన్నత పీఠివసించినత్యనా
రాయణనీదునాహ్వాయముసార్ధకమానటులంజరింపుమా 7.

194. కొండమూరి వెంకటరత్న శాస్త్రిగారు.

వీరి జన్మభూమి గుంటూరు జిల్లా ఒంగవోలుతాలూకా అద్దంకిగ్రామ
సమీపమునంగల కొండమూరు. బడగల నాడికన్నడీ నియోగులు. శ్రీవత్సస
గోత్రముకృష్ణభీయాశ్వలాయన సూత్రాన్వయాభిజాతులు తల్లి కామాక్షింబ.
తండ్రి వెంకటప్పయ్యావధానులుగారు. వీరి జన్మము ప్రమాది సంవత్సరము.
వీరు తర్కవేదాంతాది శాస్త్రములందు విద్వాంసులు. సంస్కృతాంధ్ర కవి
త్వములందు నేర్పరులు. వీరు పెక్కురకు వ్యాకరణసాహిత్యవిద్యల నొసంగి
శవారు. వీరు ప్రకృతమునర్సరావుపేట బోర్డుసెకండరీ స్కూలులో సం
స్కృత పండితులు. వీరురచించిన గ్రంథములు, తెలుగు గ్రంథములు:—1.
వేదాంతఙ్గిడిక, (ఇదిసత్ చిత్ ఆనందం అనిమాఁడు భాగములుగలది) 2.
తీవ్రప్రశంస, 3. మాయానిర్వచనము, 4. గౌడపాదకారికలకు టీకాతాత్ప

ర్యములు, సంస్కృతగ్రంథములు:—1. కర్మయోగము, 2. దేహదేహిభావ నిర్మూలనము ఇత్యాదులు.

శా|| యోవిజ్ఞాననిధిర్నిధి స్సుమనసాంకల్యాణరత్నాకరో
నారీయస్య నిజాత్మనావిజయలక్ష్మీసంజ్ఞికాశోభతే
లక్ష్మీభాగ్యనిధిర్నిధిస్సుకృతినాం యోభానిధిధీకానిధిః
సశ్రీమాజ్ఞయతుక్రియాప్రవిలసచ్ఛ్రీసృత్యనారాయణః 1.

వ స ం త తి ల క మ్ .

కాంతావిమా సుకృతినా బలసత్వభాజా
ప్రేమాన్వితావిరత సాత్వికభావయుక్తా
శబ్దార్ధసంగి వపుషాపరిపూర్ణకామా
నిత్యంక్రియాహిజయతాం సుఖభోగరక్తా 2.

పంశస్థం|| విష్ణుతోగాంసముపాగతారమా
ద్రుపంహియాభాతి మనోరమాపతేః
భుజంగరాయస్యసతీ ప్రియాత్మజా
దద్యాత్ శుభంకాంభవమూర్తిరప్యః. 3.

శ్లో|| ప్రియంవరంప్రాప్యనిజాత్మనశ్చయా
సరూపమర్వాన్యంలసతిప్రభావతీ
కతావతీహైమవతీ మనోరమా
శివోఽస్తుతస్యాస్సుఖ దోరమావతీ. 4.

195. గౌ రీ సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.

పీఠి నివాసస్థలము గంగామనుండలములోని ప్రియాగ్రహారము, దేవి
శాలి నైదికులు, ఆవస్తంబనూత్రులు, శ్రీవత్సనోత్రులు, తల్లిపాంబసదా

శివకాన్తులవారు. తల్లివేంకమాంబ. చిత్రభాను సంవత్సరా పాఠబహుళద్వాదశి
బుధవారము జన్మదినము. వీరు ఆంగ్లగీర్వాణములలో ననర్గళమైన పాండిత్య
ముగలవారు. కాశీసాహిత్యపరిక్షలోఁగృతార్థులు. ఉభయకవితాళోవిదులు.
ప్రకృతము వీరు శ్రీశ్రీశ్రీ విజయనగర మహారాజకీయాంగ్ల కళాశాలలో నాం
ధ్రపండితులు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—సంస్కృత గ్రంథములు:—
1. విషమాయుధవిజయభాణము, 2. గణపతిస్తవరాజము, 500(శ్లోకములు)
3. అష్టకములు. ఆంగ్లగ్రంథములు:—1. ఉత్తరయాత్రాచరిత్రము, (వచన
కావ్యము) 2. విజయవిలాసమునకు వ్యాఖ్యానము, 3. ఉద్యోగపర్వమునకు
టిప్పణము.

శ్లో॥ పదాశివః పాతుషధూవరౌనవౌ
పరస్పరాలోకనజాతకాతుకా
వివాహవేషోజ్వల దివ్యవిగ్రహౌ
శచీమహేంద్రా వినసంస్థితౌపియా. 1.

శ్లో॥ నానాదేశసమాగతాఖిలకపింద్రాశిః ప్రభావాదియం
పాష్కల్యాత్తపసశ్చతే గుణవతీ భర్తృనోహరిణీ
జీయాద్దమవతీత్వదీయవికృతిర్విద్యావతీ నాంమణీ
సౌభాగ్యస్యనిధిశ్చరిత్ర విమలాపుత్రైః ప్రపౌత్రైఃప్రభో ! 2.

శ్లో॥ హైమవతీ హైన్యకూన్యందీర్ఘాయుర్దిశతులేజగత్ప్రజ్ఞా
కళ్యాణితద్వధూటీ దద్యాద్విద్యానుపాండితీంగురీష్వం. 3.

శ్లో॥ హైమవతి ! దిశతులేసాహుంగళ్యముఖత్రయంఘోరీ
కల్యాణి ! భక్తపరదస్తత్పతిరపి సంపదోసంతాః. 4.

196. చీమలకొండ అద్వైతబ్రహ్మశాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము పీఠికాపురము. తెలంగాణులు. వైదికబ్రాహ్మణులు ఆపస్తంబసూత్రము. భారద్వాజగోత్రము. తండ్రిపద్మనాభ శాస్త్రిగారు. తల్లివరసాంబ. స్వభాసుసంసత్సర మార్గశిరశుద్ధ పక్షిజన్మదినము. ఆంధ్రగీర్వాణభాషాసాహిత్యములను గవిత్యమునను బ్రహ్మతగలవారు. అగ్రహారికులు, గీర్వాణభాషనుగొన్ని అప్తకములు, ఆంధ్రమునఁజాటువులును రచించి యున్నారు. ఇంతవఱకును సంసిద్ధమైన గ్రంథములేవియు రచించినవి సమగ్రముగా లేనందున వానినుదహరించలేదు.

సీ॥ సకలలోకైక రక్షకుఁడెవ్వఁడార్తజ
నాననోద్యోగియైయలరు నెవఁడు
భానురతరసక్కృపాసింధుఁడెవ్వఁడు
దీనులపాలిని ధానమెవఁడు
శీఘ్రరక్షణదుష్ట శీఘ్రణవణుఁడెవ్వఁ
డన్నిటఁబరిపూర్ణుఁడగు నెనఁడు
దాసులహృదయ నివాసుఁడెవ్వఁడవా
జ్ఞానసగోచరమహిముఁడెవ్వఁ

గీ॥ డట్టిపద్మజవాసవాద్యమగనుకుట
రాజితపదాబ్జుఁడాది నారాయణుండు
వరకృపామతినివ్యధూవరులకెపుడు
మానసాభీష్టము లొసంగి మనుచుఁగాత.

1.

గీ॥ తనదుష్వాధీనవల్ల భాత్వంబు, భర్త
యందుగాధానురక్తినిత్యానపాయి

నీర్వముల ప్రసఫటంబులై నీర్వముల
హరియరథలవానిని నైసలక్ష్మి
యివ్వధూవరులకు సిరుతిచ్చు గాత.

2.

సీ॥ దోహకరుండని ప్రోసలచ్చుకి వానిఁ
గరుణతోడలవువు గాఢరించి
కరమధోగతిపాలు గాఁ గోరుననకగం
గనుట్రీతిను త్రహంగమునఁబూని
కాలకూటంబని కలతనొందక దాని
గళమున నవలీల గాభరించి
విమమనిశముఁగక్కు ద్విర సనంబులని దూ
రక వానిఁగంతహారములఁజేసి

గీ॥ యెట్టివారైనఁ దమనాశ్రయించువారి
నట్టెచేపట్టి రక్షించునట్టికివుఁడు
కరుణతోడుత నివ్వధూవరుల నెపుడు
కంటికిని తెప్పవిధమునఁ గాచుఁగాత.

3.

ఉ॥ అంగనలన్న భర్తలకు నర్థశరీరిణులంచుఁడెల్లవా
భంగి, విశేషగాత్రమున భవ్యతరార్థమునలడు నిర్మియ
హ్మంగడు సర్వమంగళ యపూర్వదయామయమైన చిత్తన్మ
త్రింగని యివ్వధూమణిని దీర్ఘముంగలిగా నొనర్చుతన్.

4.

గీ॥ కలిగిచేదోడువాదోడుగా మెలంగ
నలకతానందపదనామ్యుడగుతువాణి
నెనసి, యీరేడు జగముల నేలయన్న
బ్రహ్మకైకాయ వివ్వధూవరుల కొనుగ.

5.

197 మచ్చే సూర్యరావుగారు.

వీరి నివాసస్థలము గంజాముమండలాంగ్గతమగు జలుమూరు. వీరి శూర్యులు మహమ్మదీయాంధ్రము ప్రభుపాలితహిందూనేనాంతరోద్యోగము లలో ప్రసిద్ధిచెందినవారు. తెలంగాణంకము. 1904 సంవత్సరము, ఎమ్. ఏ. పరీక్షకు పతనీయమగు 'శ్రీకుద్ధాన్ద్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచన కుశచరిత్ర, శ్రీవైదర్భి పరిణయాది మహాకావ్య ప్రణేతయు, పల్లామిడి ఆంధ్రయకళాకాలయం దాంధ్రపండితులును అగు మచ్చే వేంకటకవిగారు వీరి జనకులు. తల్లి వేంకట రత్నమాంబ. సహోదరుడు ఆనందరావు. దొరతనమువారి కహీతుండగు నర్భిపట్టణనివాసి జర్దాసన్యాసివామవీరుని నిర్జించినకతన విశాఖపట్టణమండలపు జడ్జిగారిపలన నొకకైబారు బహుమానమునడసి నీ పీ బ్రాహ్మదొరగారి యాస్థానాంధ్రపండితులలో నొకరయి గుజేదారుబిరుదాంకితులగు మచ్చేగంగ య్యదొరగారు వీరికిచితానుమాలు. ప్రస్తుత మముద్రితములగు, ఆ రామ శ్రీ రామోత్పర్నప్రాస్తావిక పద్యావళ్యాది ప్రబంధనిబంధనులగు మచ్చేలక్ష్మీనారాయణ కవినరుండియన కొకవ్రేలు విడిచిన పినతండ్రి. వయస్సు ఇరువది యైదు సంవత్సరములకించుకమిందునది. సంస్కృతాంధ్రాంధ్ర భాషాపరిచయముగలవారు. ప్రకృతము కృష్ణాజిల్లాపెనుకొండగ్రామములో పోలీసుకుబ్ ఇన్స్పెక్టర్ ఉద్యోగములోనున్నారు. వీరు రచించినవి. 1. శ్రీకంఠస్తోత్ర రత్నావళి, 2. సతోజినీపరిణయము. 3. గ్వనిష్టేవాన్విరముగు చంపకమాలముఖ్యములు.

గీ॥ విమలాకారమునిర్గుణ

కుమలంబాద్యంబమేయముచీ గుణనం

తము " శ్రీకైవలరత్ర

హృము " దంపతులగడువోమున ప్రాంతమ్మన.

|| జగతిరామాత్మజుండు భుజంగరాయు
కుతనుగొనుట, పురాణసమ్మతముగాన
చెలిచిననుకూల దాంపత్యమలరునందు
నే శుకపుల్లె పరిచింపనేల !

2.

చ|| ఆకులితశేమసీవిభవుడైన భుజంగమరాజకన్యకా
యారెమగుటన్ స్వనామముల నొప్పినదంపతులన్ శివారమా
పతిపారులున్ యశోభన మపారముగాగి నన్నగ్రహించుటన్
సతతముగాపురంబలరు సౌఖ్యస మేతిమునైననుంఁబరన్. 3.

(1) పద్యములో భుజంగశబ్దము పెర్చిమునందు వర్తింపదున్నది. అనాడు శ్రీరాముని కుమారుడగు కుశరాజు సర్పములకు రాజమున తత్తకుని కుమార్తె కుముద్వతినివెంచి పరిగ్రహించినటులను వారి దాంపత్యము, అన్యోన్యముగా జరిగినటులను పురాణములే చెప్పుచున్నవి. కాని భుజంగ రాజకన్యకలను రామాత్మజులు పెరించుటసహజమనియును, వారి శ్రేయోభివృద్ధికి ముఱుబుండి తాశీర్వాదములంతగా అవసరము లేదనియును, పద్యార్థము, “భుజంగరాజుది శబ్దము” లో శేమను గ్రహించునది.

(2) పద్యము - - భుజంగమరాజ(శేమననియు, ప్రస్తుతజమిందారు, అనియు) శేమసీయుతుడనియు (శేమసీమతిః శేమననియు, జమిందారు, కవికానశేమసీయుతుడేయగుననియు) అతని దుహితృస్వభావనిధ్యముగఁడండి గుణగౌరవమును పొందునదియేకాక అట్టికాంతచే నిర్వహింపఁబడుట చేతను కుమారునినామము (వారాముణశబ్దము శివవిష్ణులందు వర్తింపదుండుటం జేసియు, కుమార్తెనామము, పార్వతీ, (హైమవతి) లక్ష్మి (లక్ష్మి) కామములతోఁగలసి యుండుటంజేసియు తదభిమానయుతులై పార్వతీ శివారులు (శ్వేతజ్వలలు) కీర్తిప్రదాయకులై లక్ష్మివిష్ణువులు భవప్రదాయకులు నని

చుటచేతను, ఐధూనిరుల కాపురము (శేషుషీయశోన శుశేతమగుటచే)
నిత్యసౌఖ్యసమేతమగుననియు నాశయము.

198. పరిమి సరిసంహముగాగ.

శ్లో॥ సీనివాసస్సదాపాతు
శ్రీభుజంగాధిపంపథం
శ్రీసమానాంవధూంపైచ
శ్రీవిష్ణుసదృశంనరం. 1.

శ్లో॥ విద్యదాజశిఖామశేతవని శాలేననిత్యైకతా
నాశేశేనివారితా తివరుచాద్విత్వంమృగాం జ్ఞార్కయోః
తిత్వంచావ్యపరితి మగ్నిషుశుచిత్వేనర్షిషుదాగగా
త్వదృశక్రౌడ్య చతుష్విమిష్టికలనాత్పంచత్వ వింద్రుషు. 2.

శ్లో॥ బృందాననాఖ్యనగరేనినన్ తుభేన
కాలన్తయమిఫణిరాజ కృపావిశేషత్
ఆనాయిమన్నికటమగ్న భవత్పుత్రాయాః
పాణిగ్రహోర్నివనివేదక ప్రితికాసా. 3.

శ్లో॥ కార్యానైరప్యవశనామశక్తువన్ త్స
స్మాగత్యవిశ్రీతుమహోనుమహోర్నివంతిం
భావత్కనూతనంధునరయోః కరోమి
పృథ్యామకృత్రిమగిరాఃపమృతిస్థిన్. 4.

శ్లో॥ పంచతోర్ధ్వరసయోక్తుభంజితరతాత్పర్యేత్వరస్సత్వదా
శేతోగ్నిర్విదధాతు సౌఖ్యముశనానాకృటనైవాకృతిః

ఆయుష్యంకమలాసనో వితనుతా దాశోగ్యమర్కుస్సదా
దహ్యాప్సీతిమచంచలా మనులభావార్థాంగజానిశ్చినః.

5

శ్లో॥ యోలక్ష్మీంపరిహాయ సింధుతవయాంస్థాతుంనకక్తః శ్చతా
త్రిద్యత్తఫల ఏవసమ్యగుపజేత్యానందమ గ్నోహ్యభూత్
సోయంశ్చిరమణః కరోతి నితరాంప్రేమాతిరేకంమిథో
గంపత్యోరనయోః పరస్పరతపస్సంపన్నభూతయోః.

6.

శ్లో॥ ఇంద్రశ్రేష్ఠండవిణ నిచయంసప్తధాత్వేతయోర్నవ
లేజస్విత్యంవితరవిమలంలేజ అన్నేనురేఖ
ఆయుర్దాతాభవ నుహవిహసమ్యగిద్ధోఘ్నలేన
స్వీయాన్ మ్రతాన్ పితర ఇతౌదంపతి రక్షతాత్త్వం.

7.

శ్లో॥ ఆయుఃప్రదస్సౌదనయోహుఃతాశో
ఘృతప్రతీకోఘృతయోనిరగ్నిః
ఘృతంచ పీత్యామధుచారుగన్యం
పితేవపుత్రానధిరక్షతాదిమా.

8.

శ్లో॥ భుజన విదితశంకే వడ్లమన్నాదభిశ్లే
వరమము మభిజాతం కన్యకాంచప్రసూతాం
నృపవరతనశంకే శ్రీయంతేనందధానో
విధిరభవదిదానీంతుల్య సద్ధానకర్తా.

9.

శ్లో॥ బృందావనాఖ్యనగరస్థితపాతసద్భవ
న్యధ్యావకేనపరిమిత్యుప నామభాజా
అః పురస్కరమియం వరసింహావామ్నా
ప్రాసీయతాత్రభవతాభవతాంసులేఖా

10.

వీరితస్తుతనివాసస్థలము విజయనగరము. వేగినాటివైదికులు. ఆపస్తంబసూత్రులు. భారద్వాజసగోత్రులు. రామస్వామికాస్తులవారి పుత్రులు. తల్లిగారిపేరు సరస్వతమ్మ. ప్రహ్లాదుతసంవత్సర వైశాఖశుక్లపంచమి జన్మదినము వీరు అండ్లము విద్యనభ్యసించి పట్టపరీక్షయందును, యల్. టి. యను నుపాధ్యాయ పరీక్షయందును. గృతార్థులైయున్నారు పట్టపరీక్షకాగినే విశాఖపట్టణమండలపుర గత్యురు కచేరిలో నొక సంవత్సరముద్యోగముచేసి తరువాతి ఖాసిముకోట జమీందారున రగు ప్రహరత్నవేంకటాచలము పంతులుగారికి నాలుగేండ్లుట్యూటరనుపేర నాండ్లయవిద్యార్థగురువులుగానుండి యిప్పుడు పదిసంవత్సరములయినది, శ్రీవిజయనగర మహారాజావారి యాండ్లయకలాకాలయందు విద్యాస్థులకు అండ్లయభాషనుగీతపుచున్నారు. వీరితమ్ములును, సహాధ్యాయులునగు సుబ్బారావుగారు పట్టపరీక్షయందును బి. యల్. అనుధర్మకాస్త్రపరీక్షయందును గృత్యక్తులై విశాఖపట్టణమండలన్యాయసభలో న్యాయవాదిగానున్నారు. పితండ్రిగారు అంభిగీర్వాణ భాషాసాహిత్యముగిరిగి యుభయకవిత్వములయందును బ్రవిణులై యుండుటంజేసి తద్వాసవాసముచేతను చిన్నతనమునందు సంస్కృతివిద్యార్థులతోను, చిమ్మటవిద్వాంసులతోను సహవాసము లభించుటచేతను, వీరికిసంస్కృతమందుఁ గొంతపరిచయముగలదు. తెలుఁగుగ్రంథములను ఆసక్తితోఁగదు పుచుండుటచేత నొకరీతి కవితాధారములవడినది. ఉత్సవసమయములందువీరురచించిన యుత్పలమాలికలు సంగీతకృతులు గొన్నిగలవు.

ఉత్పలమాలిక.

శ్రీరమణీయలీలవినితెడు పద్మభవుండుమేటిసిం
గారమేసంగమానికముఁగాంచనమున్ జతకూర్చినట్టుతీ

చారువధూనరాత్మక ప్రశస్తవిధూనరామెంచించిబ
 లేరిమిరెండునెంకములు పేరునహింగుగజేసి, బంధువుల్
 నూరిగణంబుసర్వజను లున్నదమందగమించుదంపతుల్
 పారెకుసజ్జనస్తుతుల సంతసమెచ్చజేలంగియాళ్లలోఁ
 గోరినకోర్కు లెల్లసమకూడుమ నుండఁ జిరాయురున్నతుల్
 భూరికుభంబులందుచును బూవునుదావియన స్మెలంగల
 క్షీరమణుండొనర్చుతవిశేషకృపామతివేష్టఁజెందుచున్. 1.

ఉ॥ వాణిహిరణ్యగర్భులనవాసిదలర్చ, శచీపురందరుల్
 ఖోజ్జిజరించునట్టులయిసాంపులుగ్గుల్కు సతీమహేశ్వరుల్
 బోజిమినంచునెల్లరునుబోల్చి, నిజాక్రితరాజమెచ్చిమా
 రాణియురాజనన్నిరులరాసియు సంతతిమీఱనిదిగ్గక
 ల్యాణవిలాసమైగృహమెలర్చ, మనన్వలెఁగూర్చిదంపతుల్. 2.

చ॥ సిరులకుదావలంబులయి, చెల్వివెలుంగఁబరపురానురా
 గరసఘనంబులై, హృదయకంజములచ్యుతసూర్యసత్కృపా
 కిరణవిరాజమానరుచి గీర్తిముదంబునుగూర్చ నీవధూ
 వరులకుమేలుగావలెను వాసవముఖ్యగురానుకూలతన్. 3.

200. పాటిబండ సూర్యనారాయణరావుగారు.

వీరిజన్మస్థానము గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లితాలూకా పాటిబండయను
 గ్రామము. ఆఱువేలనియోగము. ఆవస్తంబమాత్రము. భారద్వాజగోత్రము.
 తండ్రి వెంకటప్పయ్యగారు. తల్లినుబ్బాంబ. పిరుక్రి. శ. 1879-80. సం॥ ౮
 అప్రాంతములజన్మించిరి. వీరితండ్రిగారు గ్రామకరిణీకమును జేయుచుసహజ
 కవితాధురీణులై యాంధ్రమునఁ బ్రభులింగలీలాది పద్యకావ్యములరచించిరి-

వీరిష్టాతులు. వీరితండ్రిగారితో సమకాలికులు తద్దాగమునాస్తవ్యులు గీర్వాణాం
 ధోభయభాషాపరిణలు సోదరులునైన పాటిబండ పిచ్చయ్యయిన నామాంత
 రముగల పురుషుల తముడుగారు చిత్రకేసూపాఖ్యాన శుద్ధాంధ్రకంఠజయూది
 గ్రంథకర్తలుగను మూర్తిరాజును నామాంతరముగల గురుమూర్తిగారు ఋశ్య
 శృంగోపాఖ్యానాదిగ్రంథకర్తలుగనునై విరాజిల్లిరి. ఈ సోదరులలో జ్యేష్ఠులు
 విద్యాగురువులై కొండఱుండితులను గవులనుగానొనర్చిరి. వీరిగ్రామముకొలఁ
 దికాలమునొందటి నలుగురు బంధువులు కాటవట్లయు యీ ప్రాంతముల “పండి
 తులకుండ్రంగండ్ల సాసిబండ” యను స్థానముగాంచినది. వీరిక నిష్ఠపిశువుల
 లైన పాటిబండ పెంకటరమణయ్య పుత్రులుగారు. అనర్గళమైన సంస్కృతాం
 ధ్రోభయ భాషాసాహిత్యముగలవారై బెజవాడలో న్యాయవాదిప్రముఖులై
 కీర్తినిగాంచుచున్నారు. వీరు కడపండిలపలకములో జన్మించినారుగాన
 తాల్మమునుండియుఁ గవితాభిరుచివశేషముగలవారై వీరివీరతండ్రిగారి సహ
 యముచేత హుళావిద్యాభ్యాసకులై స్థితరువదీక్షనుగడలేరి ప్రస్తుతము
 గంటూగిలో కొండనగ్రేష స్థిరముగని జేయుచున్నారు. వీరువిద్యార్థిదశలో
 నష్టానధానమును జేయగలిగియుండిరి. వీరుసహజాంధ్రకవితా ప్రవేశముగలవా
 లైనను ఉద్యోగకళముననవకాళముఁ జేసికొనలేనివారై యాసక్తికలిగియు
 నిప్పుటివఱకుఁ పెద్దగ్రంథములఁ జేయలేదుగాని 1-ఈశ్వరశతకము, 2-నానా
 జీవజీవీసందర్శనము, 3-కాశీయాత్రమొదలగుకొన్ని చిన్న పద్యగ్రంథములును
 కలిమాహాత్మ్య, పండితలక్షణాంధసయోగి జనాన్నిత్యాది పద్యమాలికలును
 రచించిరి.

మ|| ఈయోగిల్లనలంకరించు కళకావ్య స్వచ్ఛివేదోయంగా

యోగి నామనినొసంగ హామపతికాదాయద్వీరసామ్యులై

మృదుభోగీంధ్రునిదారఁ చేసిలనరూపాసత్యవారాయణ

య్యవశిష్టించియోశ్యుకుండ శృంగుగూర్చునదంబుక్రిశ్ణముల్. 1.

క॥ ఆనందస్వామినివాడు

నానానిగలోనియ్యసత్య నారాయణుతో

భాసిల్లుగాత! హైమవ

తీసితావిజయలక్ష్మి సేరసంపదాన్.

2.

కా॥ భూతిస్సాహిత్యపరిపూర్ణునిగా మహాదేవతాపేరణం

బ్రీతిన్ దంపతులైన హైమవతి నారీసత్యనారాయణుతో

స్వాతిపాదాభిరక్షమైసఫల దివ్యాపూర్వదాంపత్యవి

ఖ్యాతిన్ ఛాత్రిని నిర్మియాత్మివినియాహ్లాదంబుసంధించితన్.

3.

201. మణికోండ శేషచల గుప్తగాధ.

సేరినివాసశలము కృష్ణజిల్లాబెజవాడతాలూకా మలనరము వైశ్య
కులలోద్భవులు. తండ్రిబాపయ్యగారు. తల్లిమాణిక్యకూంబ. ఇదివరలోమైల
నరము యూనియన్ మెంబరుగాను, వైరుమనుగానున్నారు. ఇప్పుడు
విలేజి మన్సిబుకోర్టులో బెంచీమెంబరుగానున్నారు. బ్రాహ్మసేనలో విద్య
ములవర్తకము. సేరిచేరచియింపబడిన గ్రంథములు: — 1. అక్షరారోపాఖ్యా
నము, 2. అనంతవద్దనాభోపాఖ్యానము. 3. స్వగుణుచారిత్రము. 4.
భక్తాచారిత్రము. పారికథలు వ్రాసియున్నారు. వామనచరిత్ర ద్వారా
వ్రాయుచున్నారు.

కా॥ శ్రీకృష్ణగుణాకరుండు సురసంతతుండధీరాత్ముడున్

సాకల్యంబుగనీనగు సేరులకున్ సామ్రాజ్యసౌభాగ్యములో

యేకాలంబునగల్గునందు గృహలోనిదీనరాక్షసులయూ

ల కళ్యాణిగనిచ్చుతానరములన్ లోపంబులేకుండగన్.

1.

మ॥ శతవర్షంబులుదీర్ఘమాయుననుచున్ కాశించిదీనించుచున్

సతలంబున్ ఘనమేమరత్న మనుమైసత్త్విత్తవందార్కమై

క్షితిలోనీమిదునంబుసంతతి కుభక్షేమంబుసంప్రాప్తమై
యతిసాభాగ్యమునొందునందుఁ బలికన్ నాయుందిరాధీకుఁడున్. 2.

202. కోరాడ దుర్గానాగేశ్వరముగాఁ.

శ్లో॥ శ్రియంతనోతువాంసదా విదేహినాననందినీ
ఘనస్తనాంతచర్చికామనోజ్ఞకుంకుమాంకితా
నవోపగూహలగ్న యాయుయాద్యవిద్యుతాయధా
లలాసకౌసలేయహృత్కలాపి బంధుబంధురం. 1.

శ్లో॥ శివాంబుష్ట్యైగంగోదక తరిశచంద్రంపరఃకాం
తమోభ్రాంత్యాభీతోవిభుః తిహియోబాధయతితాం
అయంముగేశ్వరధ్యానసర నటనోజ్జ్వలితనదీ
విలోలమృభ్రాంకుప్రతినిధి తీర్థోస్తుయునయోః. 2.

203. మంగు వేంకట లక్ష్మీనృసింహారావుగాఁ.

వీరి కాపురస్థలము తిరుమకు తాలూకాలోని పాలమూరు. ఆనందసంఘ
త్సర ఫాల్గున శుద్ధ ౬ జన్మదినము గోలకొండ వ్యాపారీవైష్ణవులు. భార
ద్వాజ గోత్రము. ఆశ్వలాయన సూత్రము. తండ్రి భవనాశిరావు పంతులు.
గారు. తల్లి వేంకటరామ్మ. వీరు చేసిన గ్రంథములు:—1. శృయంతనోపా
ఖ్యానము, 2. శ్రీకృష్ణభక్త సంవాదము, 3. కేశవశతకము, 4. సూర్యశత
కము, 5. శ్రీకృష్ణవిలాసము, 6. శశికళాపరిణయము, (కుర్థాంధనచనకా
వ్యము) శ్రీకృష్ణవిలాసము, 70 పద్యములు మాత్రమే, కట్టుపద్యములు. 7. శ్రీ
లక్ష్మీవిజయము, 49 ఛాందసము గ్రంథము (అచ్చుకాశము.)

క॥ శ్రీనాథలక్ష్మీనగ

జానరులు గ్రమముగనూత్నజంపతులకువి

ద్యావైభవి విజయాయు

శ్రీవిజ్ఞానము లిడుదురు కృపగలవాఁడ.

1.

క॥ హైమవతి ⁽¹⁾ వేంకటాద్రిని

రామనిసత్కునలసీత రమణవిజయల

శ్రీమానిని సారాయణుఁ

గామించుటతలఁపనర్హకార్యమయ్యెన్.

2.

గీ॥ హైమవతియటగోర సారాయణునట

తగునొకగదా చెప్పలయఁదన్ జ్ఞలరసి

నిర్ణయించిరట హిరణ్యవర్ణయగుట ⁽³⁾

దగునుముమ్మాటికే తెప్పదనువినుండు

3.

ఉ॥ శైవుఁడుగాడు తండిరి భుజంగమరాజ బహద్దరపుడు

న్యూపురుమూర్తు లొక్కఁడని మొట్టమొదటగాననుసేను గోరితి

స్వామిగుఁగఁగ వైష్ణవుని నాకను రూపవియోగుణాధ్యనా

నావిభవోజ్ఞులందనియె నాజయలక్ష్మీయు సత్యరామనిన్. 4.

క॥ విద్యద్యంద్యుఁడుదాత సప్తగుణమువీక్షించి హర్షించిదై

వార్తైతిన్ హరిభక్తియుక్తుఁడై యాపక్ష్మమన్నాటిదా

సద్వంశంబునఁబుట్టినట్టి వరునిన్వత్సభునారాయణు

న్మృతద్రవ్యకాదక కాయమానముల కుంగిందనివ్వకేషించి సం

5.

(1) శివుడని పురాణప్రసిద్ధి, (2) రామసహస్రనామము.

(3) శ్రీమా కృమము.

పద్మద్ధుల్ దనపాటి బంధులు సభన్ భాసిల్లకాంతముల
బృశ్మీదేవులు జేదఘోషములతో మిన్నంటి దీవింపసిం
హద్వారంబు మొదల్వివాహగృహపర్యంతంబు సంతృప్తులై
యుద్వాహోచితమైన కామకలతో సువ్వెత్తుగావచ్చిని 6.

ద్యుద్వల్లీనిభదేహిహైమవతికిం దుల్బండు నారాయణుం
డీద్యుద్వంబు ఘటించుధారమతి నెంతే. నీడ్యమానంచువా
ముద్వీలాగృతచిత్తులై జగములసోన్యంబుభాషింపఁగా
నాద్వాహంబొనరించె లక్ష్మికిని నిత్యోత్సాహసంపన్నుడై. 7.

క॥ వేంకటరామయశోమరుండు
వేంకటనారాయణునకుఁ బ్రీతినిలక్ష్మి
పంజరజనము నా
లంకృతగానిచ్చెఁ బెగ్గడి భుజంగుండున్ 8.

గీ॥ హైమవతి, నీత, లక్ష్మిని, భీమునకును
రామునికిని గ్రమమున నారాయణునకు
నగవరుండు జనకుండుపయోగిగడిగిడుం
చేమతోనిచ్చి రానిండు మితయేమి. 9.

గీ॥ హైమవతి నీతలక్ష్మిని భీమునకును
రామునికిని గ్రమమున నారాయణునికి
(1) (2)
నగవరుండు జనకుండుపయోగిగడిగియుండు
గులనెలమితోడ నిచ్చెనుగలదుమిత. 10.

సీ॥ సక్తిగర్భములనిత్యాగ్ని హోత్రము
నాగ్నియులు వడసున్నాటివారు

పట్కర్మసక్తులు కాస్త్రార్థతేత్ర రే
 న్మంగనువడ్లమన్నాటివారు
 ధర్మాది పురుషార్థమర్మ విజ్ఞానాతి
 నైపుణుల్యడ్ల మన్నాచవారు.
 విష్ణునిపైభక్తి వైష్ణవప్రతిపత్తి
 బాటింతునడ్ల మన్నాటి వారు

గీ॥ ఇట్టి సకలగుణంబులు పుట్టినిల్లు
 వడ్లమన్నాటివారల సంకమందు
 జననమందిన వేంకట సత్యమూర్తి
 గోరనారాయణుని లక్ష్మీ కూర్మితోడ.

11.

గీ॥ హైమవతి జంకుమంపు రేఖామహితని
 బలయగుడు వేంకటేశ్వరుడలిక నేత్రుఁ
 డాయెటో మ్మొక్క నిల్చినయారనిశిని
 దంతయింతు లెంతైనఁగావింతుపతుల.

12.

క॥ మంగళసూత్రమ్మును ప్రే
 మంగళమునఁగట్టె సర్వమంగళ కరుణన్
 మంగళ దేవీ నామకు
 వెంగళ నారయ శుభంబు శృద్ధింబొందన్

13.

క॥ ఓసీసేపాయామా
 యీసీతాయమగనిపయి నెట్టలొకమ మా
 నేసఠిజల్లెమ నంచును
 భాషింతురు వైతఘోషాది భుకపకనగుడున్.

14.

సీ॥ ఒకత్రేవంగగట్టి తగలెయ్యగ్ధాతెయ్య
 టంచుగణికలు నాట్యంబులాడ
 నొకచోటనీటుగా కుకపికస్వరముల
 వాంకికవైణికుల్పలిసిపాడ
 నొకదండ సందడి నొండొరురాయుచు
 ద్రోయుచునెల్ల పొరులునుజూడ
 నొకశేలవెన్నెల అదయుంచు దీపాల
 వెలుగునజాన పరులునుగూడ

సీ॥ నొకడననివిధ వాద్యంబు లొప్పుమఱియు
 నొక్కప్రక్కబట్టులు నుతుల్పక్కతెప్ప
 నింకనొకవంక నైదువలెత్తనార
 తులనుజెలగెఁబెండిలిదంపతులకుఁదులను.

15.

క॥ తులలేరుదంపతులకని
 తులమాచినటులుగఁ జేసెదోయజభవుఁ జే
 తులతలమ పొగడఁగన్నియ
 తులకుండొలఁగంగ ఎళమె దొరలకునైనన్

16.

సీ॥ రవికళికుజ కళిజగురుకవికనులుత
 మోధ్యజాలుమూఁడిటను నాయముననుబడిట
 రెంటనాల్గిటవెండియు రెంటనెన్ని
 దింటనైదింట నుబరునొ కంటనుండి

17.

క॥ క్రమముగ నాశోగ్యమృదు
 నునునస్కృతభూమి విద్యనుతనాభాద్య

మృమితాయావు విక్రిమమును
హిమలు నవనభూనగులకు నిడుదురుదయచేన్ 18.

క॥ గురుహోర దులాలగ్నిము
సరిణిజ శుక్రగురు చంద్రతరణులుకుభులై
నరుసంబంచేష్టిక ఫల
నరదులగుదురు సతతంబు నధునరులకలన్ 19.

క॥ బుధుడొక డెమింటును భృతాం
బుధులింపాతెదనినిరట బుధులును నమృతం
బుధునులైక్కులు చిత్రం
బుధరపముభుజంగరాజ పుత్రిక పెండ్లిన్. 20.

సీ॥ బూరెలుతించువా బొట్ట బాపడయన్న
వడ్డవివిస్తరిపైనినగు
గోధామపూరీలు గాధిగోత్రుడయన్న
బదులుచెప్పడు పంచెదులుచేయు
నేయిగానలయునేయో యెట్టనయ్యనా
తేయూతనిమ్మని చేయూసన్న
లడ్డంబుబాగుండెడ్డంతునన్న సీ
గుండెగొట్టుకొనును దిండిపోతు

గీ॥ చిక్కనాపాలలో మంచిచక్కరయును
శేలకులంగొట్టిపాడియును జాలగలిపి
చేసిరిపాసుముదినునా నీసమంత
యైనందు లేదను గాక మానిద్విజాడు. 21.

క॥ మాబాబునీకుదిండము

మాబాగునమండె బెండ్లిమణియొక్కతే

దీబూరెలుబాసెమ్మను

సేబాసయపుణ్య మంద్రున సేవక జనముల్.

22.

మ॥ పతికుశూనను నత్తమామలకు సేవల్నేతలన్నాధ్వీకన్

నుతసాభాగ్య చిరాయువులుగునందుంజిప్తగాజేయలం

కృతయైవాణిసువర్ణమాలగొని లక్ష్మీన్ భర్తనారాయణుం

గుతుకన్వాంతతగొల్పినవైననగా గొండయ్యనాప ద్వయల్ 23.

క॥ కుభదులు పురాణదంపతు

లభిప్సితార్థమ్ములిడుదు రభివనజాయా

విభులకు క్రిభామామా

విభులనయము మనములందు బెరిగెడు పెరిమన్

24.

క॥ నెన్నడుముగలిగినాక

నెన్నడు వడిగుదురగు నరునికి సత్కువికే

నెన్నగనిచ్చితిరేమిము

నెన్నడుగనలేదు నన్ను నెలమింగనుడీ.

25.

చ॥ కవితరచింపనేరనని కాదనకూరక యుండలేకయు

క్కవితముగాకచించితినిగైకొనుమయ్య భుజంగరాజుని

కవితకవిశ్వరుండ నెడు ఖ్యాతిధరిత్రినినొప్పునింతెజ్

కవితవుగావచించినదిగై కొననాను నదాన్యబోధితా

26.

క॥ తారావళిదివిగలదు కృ

తారావమతోడ బెండ్లియయ్యెనుగులని

స్తారావసరమిదెగదా

తారావళి నే నొసంగితి ధన్యుడనైతిన్.

27.

204. కొండముది నరసింహకవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరు మండలములోని బాపట్లకు సమీపమున నుండు అప్పికట్ల, ఆర్చేవలనియోగులు. ఆపస్తంబసూత్రము కాశ్యపపగోత్రము. తండ్రిఅక్కయ్యామాత్యుండ. తల్లికాయమాంబ. కాశ్యంబు నామసంపత్సర మాఖ బ ౧౮ జన్మదినము. వీరికి ఆంధ్రవ్యాకరణ విశిష్టంబులగు పాహిత్యమునందును, కవిత్వమునందును జ్ఞానముగలదు. వీరికి సంస్కృతభాషాపరిచయమున్నది. 1890-91-92-93-94 సంవత్సరముల అముద్రితగ్రంథ చింతామణి మయూఖములబరిఖపరిఘాది శిబ్దములయొక్క వివాదముల వీరు వ్రాసిన వ్యాసములు చాలకలవు. చిన్నతనమున విద్వాంసులుగల కొత్తపల్లిమున్నగుస్థలముల నష్టావధానము చేసినవారు. ఆకుకవిపింహుల సోదరకవులను, చీరాల, పూర్ణ, బాపట్ల సభలయందు వారి యాశుధారా కవిత్వమును వీరి యాశుధారా కవిత్వముతోనే మిక్కిలి నుతించినారు. శ్రీహర్షింజి ప్రభువుగారి జన్మదివసోత్సవమున బాపట్ల మీటింగులోవారి యాదార్యాది గుణముల నాశుధారా కవిత్వముచేజక్క. గావల్లించినారని 20 జూన్ మద్రాసు మేయిలు హిందూ పత్రికలయందుపొందుపరచినారు. వీరికి భూజీవనము గ్రామోద్యోగముగలదు. వీరు రచించిన యాంధ్రగ్రంథములు:—1. వేంకటేశ్వరశతకము, 2. దుర్జనభంజనీ శతకము, 3. జగదీశ్వర శతకము, 4. వత్సలనీతి శతకము, 5. పాంచాలీ పరిణయనాటకము, 6. పైంధవ పరాభవనాటకము, 7. కవిచర్యప్రహసనము, 8. ఆత్మారామచరిత్రము, 9. భోజచరిత్రము. 10. శ్రీరాణి చక్రవర్తినిగారి ట్రిమేషనుకు సరియైనతెలుగుపద్య కావ్యము, శ్రీయొడ్వర్లు చక్రవర్తి శ్రీజాద్విచక్రవర్తి గార్లమీదఁగృతివిచ్చినవి. మఱియుఁగొన్ని చిల్లరవి.

కా॥ శ్రీమద్విశ్వచిరాయువున్ స్థిరతరక్రియన్ సదాన్యత్వమున్
సామాన్యేతరదైవభక్తియు సదాసత్సంగతిన్ సత్విమున్
సేమంబొప్పగనిచ్చి హైమవతినిన్ శ్రీసత్యనారాయణున్
చేమన్ రక్షణసేయుఁ గాతవిభుఁడౌ శ్రీశంకరుం డెల్లెడన్ 1.

చ॥ నిరుపమభక్తిసేసతి వినిర్మలపాదసరోజమున్ వధూ
వరులువివాహ కాలమున వాంఛదలిర్పఁగఁగొల్పి సౌఖ్యముల్
స్థిరముగఁబొందుచుందురిల సిద్ధయశోయుతులై నితాంతమా
గిరిసుతయీ వధూవరులఁగీర్తి వికాలురసేయుఁ గావుతన్ 2.

మ॥ ధరణిన్ దంపతిభావమెవ్వరు యధార్థంబైతగందాల్పుమం
జరజీవిత్యముభక్తసంతతులు సంసిద్ధంబుగానిత్తురా
స్థిరకారుణ్యులు నాదిదంపతులు నాశ్రీపార్వతీశంకరుల్
ధరదాంపత్య సుఖంబునిచ్చెదరు గాతన్ బ్రీతినశ్రాంతమున్. 3.

క॥ శ్రీసర్వేశ్వరుఁ డిడునా
నానందధరిమ సత్యనారాయణున్
భాసురతరముగ హైమవ
తీసీతావిజయలక్ష్మి దేవికి నెచ్చుడున్ 4.

క॥ జనమాన్య సులక్షణములఁ
దనరారు వధూవరులకు ధనధాన్యకళా
ఘనపుత్ర పౌత్రబలముల
యునుకొనిదయ సేయుదురుత్రిమూర్తు లనిశమున్ 5.

205. శ్రాత్తపల్లి సూర్యరావుగారు.

వీరు గోదావరిజిల్లా పితాపురము డివిజనులోని చెందుర్తిలో శ్రీమంతుల సంవత్సర చైత్ర బహుళ ౧౨ గురువారము నూర్కొండయ సమయమున జన్మించిరి. కాండివ్యసగోత్రము. తెలుగాణివైదికులు. ఆవస్తంబనూత్రము. తండ్రి రామన్నగారు, తల్లినుబ్బమ్మ. వీరు 17 సంవత్సరము మొదలుకాకి నాడలో రాజయోగి ముద్రాక్షరశాలలోను, సరస్వతి ముద్రాక్షరశాలలోను బనిచేయుచుండియిప్పుడు చెన్నపురి ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్కార్యస్థానము మేనేజరుగానున్నారు. వీరికి సంస్కృతము, తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందుస్థాని కన్నడము, ఓడ్రముమొదలైన భాషలలోవ్రాయను, జనుపను, మాటలాడను, నేర్పుగలదు. తెలుగున రసవంతముగాఁ గద్యపద్యములలో వీరుస్వకపోలకల్పితముగా గ్రంథములు రచింపఁగలరు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. సంస్కృతనాటకకథాసారము, 2. దుర్యోధనాభిమానము, 3. కన్యకాపరమేశ్వరీనాటకము, 4. కపిలగోపు, 5. ఘనానేఅజాయుజ్, 6. జపానుదేశచరిత్ర 7. అనందసాగరము, 8. గుణమంజరి, 9. శుద్ధాంధనిరోష్ఠ్య నిర్వచనకు చేలచరిత్ర, 10. హరిశ్చంద్ర మహారాజుకథ, 11. త్రిలోకసుందరి, 12. వైశేద్యము, 13. వీరస్త్రీలు, 14. కాంత, 15. సత్యవాక్యము మొదలైన గ్రంథములు దాదాపు ముప్పదినలుబది గ్రంథములు.

కా॥ శ్రీమద్భక్త భుజంగరాష్ట్రరునిను శ్రీమించుతత్సంతతిన్
గోమొప్పన్ శిరసావహింతు నెఱినక్కుం జేర్పిలా లింతు నేన్
బూమెల్లవిదేదాన కంకణమునాముంజే నటంచందునం
దామోదార్థమునిల్పినట్టుల భుజంగాంకంబుఁ గావించునా
వీక్షాతీతదయాస్వరూపుని శరణజీవిత్యసాభాగ్యును
త్రామైశ్వర్యదృఢానుకూలిన జ్ఞానత్యముంజెల్వమున్
శ్రీమద్భాగవతరాజ కన్యాయవిషేషిన్ సతతఃప్రార్థితే

భూమైశ్వర్యశివున్ పరించెననుచున్ ముల్లోఁముల్ లాఠిక
వ్యామోహంబుననుంచు హైమవతి శక్వత్పుత్రపాత్రాదిక
తోమాంగల్యము నెల్లకాలమును సంతోషంబు సద్వృత్తియ
త్యామేయార్థము లీషధూఁపరుల కీయంగోరి ప్రార్థించెదన్
శ్రీమద్రామచరిత్రమట్లు మృదులస్థితంబు బాల్యంబునన్
శ్రీమద్భారతమట్లుయావనమునన్ శ్రీకృష్ణలీలాగతిన్
గౌమారంబునవార్ధకంబునఁ ద్రయీకాండంత వాఙ్మేళుణిన్
సామర్థ్యంబునఁబల్కునేర్పి జనకుల్ సంబంధులున్ మిత్రముల్
చేవింపన్పుతిపాత్రమాతమెపుడున్ శ్రీయశ్చమీద్యంబున
తేమాదంబుననీసభాసదులు సద్వృత్తాన్వయాచారవా
ణీమాధుర్యవినిోదులిచ్చెదరుసన్నే హంబునన్ దీవనల్
రామంబైనకురంగకాబకము, స్ఫూర్ణచూలముంజేతులన్
గోమాఛాగశికుంధికూలమును దక్షుం డెవ్వఁడేతాల్పెనో
కామాతీతుఁడుప్రోచువీరినల మార్కండేయ సర్వేశుఁడౌ

(1) శ్రీమద్భూధరరాజశక్య=పార్వతి, 2. హైమవతి=పెండ్లిపార్వతి, 3. మార్కండేయసర్వేశుఁడు=మార్కండేయేశ్వరుఁడు, ఏకుఁడు=ఏను.

206. పంగులూరి రామచంద్ర శర్యుగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరు డిప్రొక్టు పంగోలు తాలూకా పంగులూరు గ్రామము. ఆఱువేలనియోగులు. ఆపస్తంబనూత్రము. కాండిన్యసగోత్రము. తండ్రి నరసయ్యగారు. తల్లి సీతమ్మ. జన్మదినము:-సిద్ధార్థిసంవత్సరకార్తీక శుద్ధపూర్ణిమ. నాటకాలంకార ప్రకరణ సాహిత్యసహితముగు గీర్వాణపాండిత్యముగలవారు. ఛండోవ్యాకరణలక్షణ విశిష్టవివిధకవిత్వ ప్రయత్నముగునాంధ్రపాండిత్యముగలవారు. వీరిచేరిచింపఁబడిన తెలుగుగ్రంథములు:—

1. దధిమధనవిలాసము, (గీతప్రబంధము) 2. ప్రచ్యుత్తు విజయము, (గద్య

పద్యాత్మక శ్రవ్యప్రబంధము) 3. విచిత్రరాఘవము, (గద్యపద్యరూపకదృశ్య ప్రబంధము, 4. ఆంధ్రీకృతోత్తర రామచరితము, (గద్యరూపకదృశ్య ప్రబంధము.)

ఆర్యాగీతి|| శ్రీహైమవతీసీతా జయలక్ష్మీనామ కవ్యకాంక్షికః
వేంకటసత్యోపపదం వారాయణనామకం పరంచాన్యాత్ || 1.

శ్లో|| సుకృతయశోధనంతోనుపుత్త్రంతో సుగుణగణితాంతో
పూర్ణసుఖాయుష్మంతో భూయాస్తాం ధృవమిమావధూకాంతా 2.

క|| రహివియ్యముదగ వెలసెన్
మహిమంత్రి ప్రెగడెడ్లమన్నాటికుటో
ద్వపాలగు భుజంగరాధూ
ర్వహవేంకటరామమంత్రి పరులిరువురకున్. 3.

క|| వారలసుకుమారీసుకు
మారులు కళ్యాణనివ్యమంటపమునఁజె
ల్వారుదురుగాత యీసుకు
మారులరతీ రమాకుమారులభౌతిన్. 4.

సీ|| ధన్యుడీవరుఁ డభున్వంసియాశంకరు
నంశముసత్కార్యుఁడైవరాము
నంశము నరసమూహాధారుఁడగు విష్ణు
నంశమునుంబూవియవరించె
నాగవేంకటపత్మవారాయణాభిఖ్యైః
చార్పనీకవ్యకరదమ గతిని
నిరీతవయా జానకీ రమాంశములగు
గాంచియూయెడ సుదృఢించెనాగ

గీ॥ భ్యాతిగని హైమవతియన నీరయనగ
విజయలక్ష్మియనంగను జేఱులెని
పేరునొకదానిదాల్చెనీ పెండ్లికొమరు
లభిలజనలోకరంజకులగుటకరుదె.

5.

సీ॥ వీరిదాంపత్యముర్విని భార్యతీకుహీ
శ్వరమాత్ర సత్యమైపరగుఁగాత
వీరిహల్లభ్యముర్విని భార్గవీచక్ర
ధరమాత్రలభ్యమై తనరుఁగాత
వీరిసాభాగ్యముర్విఁబులోమజాపురం
దరమాత్ర భోగ్యమైపరఱుఁగాత
వీరిసాందర్యముర్విని రతీశంబర
హరమాత్రధార్యమైయలరుఁగాత

గీ॥ వీరి పూతస్వభావముర్వినినరుంధ
తీవనిష్ఠైకజీవమై జేఱుఁగాత
వీరియాముః ప్రమాణముర్వినిసరస్వ
తీవిధాత్రైకమానమై తనరుఁగాత.

6.

207. నందిరాజు చలపతిరావుగారు.

వీరి వయస్సు నుమారు 35 సంవత్సరములు. తండ్రి నుబ్బారాయణ
దుగారు. తల్లిసుబ్బమ్మ. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—(పద్మకావ్యము)
విజ్ఞానదీపము, 600 నూతనపైసలు కాస్త్రోవిషయములతోఁ గల్పింపఁబడిన,
అద్భుతకథాసంవిధాన విలసిల్లమైనది. (గద్యము) ఉపన్యాసదర్పణమనఁబడు
ఆంధ్రసాహిత్య దర్పణము, (నాటకములు) చిత్రాంగి, నలనాటకము, రాజ

కళింగంగు, ఇంగ్లీషు తెలుగుభాషానిఘంటువు. ఇండస్ట్రీమున్నగు విషయక గ్రంథములు.

ఉ॥ శ్రీయుతుఁడాద్యుఁడవ్యయుఁ డేశేనవిలాసుఁడజండుసత్యవా
రాయఁబుడర్ధిరక్షణకళామర భూజుఁడు నైగమోక్తదీ
ప్తాయతలేజుఁడంచితభావహుఁడో మెదుగాతమెప్పుదీ
ర్థాయురవాప్తసంపదలు రంజిల దంపతులన్ ముదంబునన్. 1.

సీ॥ శ్రీమన్మహాజనాశీర్వాద పదమూర్తి
సకలదిగంత విశ్రాంతకీర్తి
సాహిత్యసాహిత్య చాతుర్యవిస్ఫూర్తి
యార్యానుకూల చర్యానువర్తి
భూజన ప్రవనీయరాజ కీయాశేక
కార్య వినిర్వాహధుర్యకీర్తి
కరుణావృతాసార భరితకనీనికా
మానితదీనావనాసుర కీర్తి

గీ॥ ఆత్మవత్సర్వభూతాని యనుచుఁదలఁచు
మాభుజంగునిపుత్రి హైమవతి పెండ్లి
ఆదిమిధునంబులగు గిరిజామహేశు
పరిణయంబుచిథంబునఁ బరగుగాత. 2.

గీ॥ మొనసినూరేండ్లు యైదువతన ముమోసి
శ్రేష్ఠముగు పుట్టినింటి ప్రతిష్ఠఁగాచి
యత్తమామలు కన్నుల నొత్తుకొనఁగ
శీలశేలుము హైమవతీలలామ. 3.

గీ॥ అత్మబద్ధర్పకూతాని యనెనునీతి
యరణమిచ్చెను నీతండ్రి యడ్డగొనుచు
పతియై దైవంబటంచు సంపదలఁబొదలి
మించియుండుమువ్రేలు వంపించుకొనక 4.

ఉ॥ షష్ఠను బెట్టియాపయిని పాయసమాదిగ నేదియేదియో
యొప్పుగఁజేతఁబెట్టియదిగో శ్వకురోత్తమసద్గ్రహంబున
వప్పుడెపోదు వేయనినయంతఁ గికాకికలాడుచుండుచి
న్నప్పుడు నేడుతద్గతిఁజనంగదె ముద్దులపెండ్లికూతురా 5.

ఉ॥ ఆయతధర్మమార్గమువిరంతరమన్ గముకొంచుసత్యవా
రాయణసద్వరుండు విమలావృత రాగిరస శ్రవాహమన్
బాయకగొల్పిహైమవతిఁ బాలనజేయుత మెప్పుడున్ జగ
ద్దేయవివేకధుర్యుడయి కీర్తిధవంబుల పెంపుఁగాంచుచున్ 6.

మ॥ ధరవాత్యాయన నూత్రధర్మములు విద్యాప్రాప్తిమీఱన్ మహా
దరమొప్పున్ జటిపించుచున్ బరహితార్థంబుల్ నడింజేయుచున్
దిరమొప్పున్ దనువుత్రుప్తాత్తిల్లికలతో దివ్యోపభోగంబులన్
ధరనూరేడులు కుంకుమాంకముఖ పౌందర్యమ్ముతో మండుమా 7.

కా॥ అకిర్వాదముఁగోర్చివాసిన కుభాహ్వనంబుఁగైకొంచువి
ప్రాణిః పాత్రములైనదంపతుల కత్యానందముంగూర్చఁగా
నీకున్వేదెదసర్వసంపదలతం డేయిచ్చువాడౌటది
ద్దాకాయాతకవిశ్వరాలిమడుపుల్ గీర్తిద్యుతులైవంతజే 8.

208. చొమ్మకంటి నృసింహకాస్త్రిలుగారు.

వీరి నివాసస్థలము గోదావరిజిల్లా ర్యాలిగ్రామము. వీరు త్రివింగవైది కులు. ఆవస్తంబనూత్రము. హరితక్షగోత్రము. తండ్రిపేరు కాస్త్రిలుగారు. తల్లి సుభద్రమ్మగారు. నలసంవత్సర మాఘ శుద్ధ ౧౧ జన్మదినము. జగ్గంపేట సంస్థానపండితులు. కావ్యనాటకా లంకారాది సమస్తసాహితీ గ్రంథాధ్యాపకులు. మహాభాష్యంత వ్యాకరణ శాస్త్రమును, అవయవాంతము నఱకుఁ దర్కగ్రంథమును, వ్యుత్పత్తివాదము, మంజూష మొదలయిన శబ్దఖండ గ్రంథములును, నూత్ర భాష్యమును, గురుముఖముగాఁ జదివిన వారు. తరుచుసంస్కృతమందు మాత్రముకవితారచన చేయుచున్నవారు. 1. తిలక సహస్రము, 2. మణిమంజరీ విశ్లేషమును ద్వైతమత ఖండనగ్రంథమును గ్రమముగా శ్లోకరూపముగాను, వాక్యరూపముగాను రచించి.

శ్లో॥ శ్రీమన్ భుజంగ విభువన్యత వాత్సజాయా

వైవాహికోత్సవ సమాగమ బోధనాయ

యత్రేషితంవివయ వాగ్వితరంసుపరం

తత్రేష్యతాదభితం మమచిత్రమాసీత్

1.

శ్లో॥ తాదృశ్యహోత్సవ నిరీక్షణకాతుకేన

సంచోద్యమానహృదయోపిరుజానకాంగః

నేతేతదాభి గమనాయసుధీ ప్రయాతః

కల్యాణపద్య సరణింకలయేయధాన్వం

2.

శ్లో॥ గుణాలవాలస్యత వాత్సజాయాః

పత్యుక్తపాశ్చక్కుభమేవసిద్ధం

తథాపిమాద్య గ్వచసాంఽనోద

స్పస్యానువాదోస్తు ముదానహస్యన్

3.

శ్లో॥ కల్యాణలక్ష్మీ కలయాసమగ్రా
కన్యావశాస్తాం కమనీయమూర్తీ
ఆయుర్వలారోగ్యసుఖానురాగ
ప్రజానుకూల్యాది శుభాన్వితాతే

4.

శ్లో॥ బ్రహ్మదృక్కుల భవేనృసింహ
భిఖ్యయావిలసిలేన బుధేన
ఆశిషఃఫణితి రల్పపదేయం
నిర్మితాకృతి పతేశ్శుభస్పృహ్యై

5.

209. తిరుమల ఉప్పరపల్లె రంగాచార్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థానము, అనంతపుర మండలములోని యుప్పరపల్లెయనుచిన్నగ్రామము. అనంతపురమున పైతము పెద్దయిల్లును, శిష్యులునుగలరు. శ్రీ వైష్ణవబ్రాహ్మణులు. శతమర్మణగోత్రము. తండ్రి కృష్ణమాచార్యులుగారు. తల్లి లక్ష్మమ్మ. ప్రకృత కౌపురస్థలముగుత్తి. కాళయుక్తి సంవత్సర ఆశ్వయుజ శుద్ధనవమి జననము. లండన్ మిషన్ హైస్కూలునందు 1888వ సంవత్సరము మొదలిప్పటివఱకుఁ దేవఁగు పండితులుగానుండిరి. రసాలంకార సాహిత్యమందును, వ్యాకరణమందును తెలివిగలవారు. ఆంధ్ర గీర్వాణములందు సమాన పాండిత్యముగలవారు. చాటుకవిత్వమునందు శక్తికలవారు. తెలుఁగునఁ బురంజనోపాఖ్యానమును నాటకరూపమున రచించినవారు. వీరిపూర్వీకులు తర్కవ్యాకరణ సాహిత్యకవిత్వములం దసమాన పాండిత్యముగలవారు. ఆచార్య పురుషులైనందున శిష్యసంపదచేతన, జీవించుచు, అనంతపురప్రభువుల యాస్థాన పండితులైమాన్యములు సంపాదించు కొన్నవారు.

క॥ శ్రీమద్భుజంగరాయ
ధీమహితయశోవికాల దీపితలేఖ

కామితకల్ప కథాచా

నేమంబుగుఁ గాతమీకు శ్రీహరికరుణన్

1.

క॥ రాజామంత్రి పెగ్గడ

భోజాధీమంత్రికల్ప భూరుసాలేజా

పూజాపరులిదె మెచ్చఁడ

నూజాపరిణయ మొగర్చిసూర్జిత కీర్తి

2.

క॥ శ్రీలక్ష్మీ హైమవతీ

శీలంబులుగల్గియుంటి నీరినలెతానం

జాలంగకుభము నొందుత

బాలామణివిజయలక్ష్మి పరమాత్ముకృపనీ

3.

క॥ నారాయణ రాయనినిదె

నారాయణుడెపుడు మిగుల నచ్చితోడన్

సారత రాదరణంబున

ధీరమతింబ్రోచుఁ గాతధీరు మెచ్చన్

4.

క॥ ఈ దంపతులకు నాయువు

మోదంబలరారు సిరులుముఖ్యసుఖంబా

మీదంబుత్త్ర ప్రాప్తివి

నోదంబులుగల్గించుండు నూర్జితకీర్తి

5.

క॥ కవివండిత సంఘంబిట

సువిమలమతితోడ మీరుసోదరబుద్ధిన్

సువిలాసంబునఁ గూర్చితి

రవిభనునంగూడి యుండునార్యులు మెచ్చన్

6.

క॥ ఈ యాంధ్రభాష నెచ్చెలి
 నీయింటంజరుగు పెండ్లి నెమ్మదికొఱకై
 సాయమొనర్చిన రీతిగ
 నాయమవిచ్చే పెసభకు నధికప్రీతిన్ 7.

క॥ పేరంటంబిడ పెండ్లికి
 నూరందలువచ్చుదుండ నోపికతోడన్
 గోరంతకొఱత లేకను
 పేరంటమువచ్చెబాస పేరిటిసతియున్ 8.

క॥ శ్రీలోసంగు మీకు నెప్పుడు
 చాలగమివుత్త్రుత్రి జామాత్మలకుం
 బోలంగసాఖ్య పరంపర
 లోలింగలిగిండునాత హాశేకుడొగిన్ 9.

210. దంతుర్తి సుబ్బారాయకౌస్త్రిగారు.

వీరు రాజాప్రాలు తాలూకాలోని చల్వలనివాసి. త్రైలింగ్య వైదిక బ్రాహ్మణులు. ఆవస్తంబనాథులు. ఆరేయగోత్రము. తండ్రి గోపాలయ్య గారు. తల్లి సీతమాంబ. జన్మదినము దుందుభిసంవత్సర శ్రావణశుద్ధపంచమి. సంస్కృతాంధ్రహిందీ హూణభాషాప్రవీణులు. ప్రస్తుతము పెద్దాపురస్థిత మిషను మహాపాఠశాలయందు సంస్కృత పండితులు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:— 1. భావకళకము—ఇది నాగకాజ విరచితసంస్కృతము నకునాంధ్రీకరణము, 2. వరభూహంస విలాసము,—శ్వకల్పితము. 3. ఆత్మ రణము, ఇది వచనము. సంఘసంస్కరణము, సంస్కృతభాషాస్థయన మొలోనగు సుపన్యాసములు. (ఇది తెలుగునది) సంస్కృతకావ్యము

లిప్యటికీ రచియింపలేదు. రాజాప్రోలు, పల్వలమునను శబ్దములకుఁ గ్రమంబుగ రాజోలు, పలివెలయని వ్యావహారికనామములు.

గీ॥ శ్రీకరుఁడుభక్త న్నకుఁడులోకైకగురుఁడు
గురుకృపామతి నిష్వధూవరులనెలమి
ముదముగదురంగ ననురాగమెదలఁబోదల
నాయురారోగ్యములూసంగి యరయుఁగాఠ. 1.

క॥ మిక్కిలిమక్కున నెక్కిన
నక్కునసిరిపడఁతిఁ దాల్చియలరెడివేల్చి
చక్కనిచిలుదంపతులకు
నొక్కటిసరివలపులెసఁగ నొసఁగుతఁగోర్పుల్. 2.

క॥ కలువలచెలి నొదలవలి
మలసుతపామేనఁ దాల్చిమలగడికివుండీ
కలికధూవరులకుబలు
కలిమిచెలిమికిలిమిదొలుకఁ గావుతమెపుడున్. 3.

మ॥ సమశీలవ్రతయుక్తులంచిత సహచారప్రచారాన్వితుల్
విమలోదాతగుణాకరుల్ పరశుభావిర్భూతిసంశోభితుల్
నుమనస్సంచయశస్త్రనిస్తులకులుల్ కుంభద్యతోభానురుల్
కమనీయాకృతులీ వధూవరులుసౌఖ్యంబిమ్ములంగంచుతన్ 4.

ఉ॥ భావములోక్కటన్ సరసభావ నిరంతరలాలితంబుగాఁ
భావనులీవధూవరులు పాలునునీరునుజోలెనేకమై
పూవునుదావియుంబలెనుబొల్వుగఁ గూడికఁజెందిహార్యసం
భావితసర్వభోగములవారిగఁ గాంతుడుగాతనిచ్చుటన్ 5.

గీ॥ కలితకుభయుత ముత్రిపెగడభుజంగ
రాయకవిరాజ పుత్రీవిరాజమాన
పరిణయోత్సవవేళను బరిధవిల్లు
పండితకవీంద్రమండితోద్బంధసభకు. 6.

గీ॥ అమరదంతుర్తి సుబ్బరాయాహ్వాయండు
సుమహితంబుగఁ బెద్దాపురముననుండి
పంచరత్నంబులివి పంచనందితముగఁ
బెండ్లికానుక గాఁ గడుఁబ్రయముదనర. 7.

211. పండిట్. వి. యజ్ఞేశ్వరశాస్త్రిగారు.

గీ॥ మూర్తిభేదంబుచేతఁ ద్రిమూర్తులైన
దివ్యమూర్తులదంపతుల్ దీప్తమాను
లభిలసుఖములనందిచ్చు హైమవతిః
రమణవేంకట సత్యనారాయణునికి. 1.

గీ॥ నిత్యమంగళకరులును నిర్మలాత్ము
లాదిపూజ్యులుకివ నామమందువారు
హైమవతిసత్య నారాయణాఖ్యవరుల
కాయారాశోగ్యపుత్ర పౌత్రాదికమిడు. 2.

గీ॥ తాతతాతలనామంబు దరలఁజేయు
సత్యనారాయణునిగొను సర్వమంగ
ళార్పనామోద హైమవత్యాఖ్యకవ్య
కమలసౌభాగ్యపుత్ర పౌత్రాదికమిడు. 3.

212. అక్కరాజు లక్ష్మీ నృసింహరావుగారు.

వీరి నివాసస్థలము వంగోలు. వియ్యోగితెగ. ఆపస్తంబనూత్రము. హరి తనగోత్రము. తండ్రి రామకృష్ణయ్యగారు. తల్లి చెంచులక్ష్మమ్మ. వీరివయస్సు 26 సంవత్సరములు. వీరి కాంధా క్లేమములయందుఁ గొంతవఱకుఁ బరిచయముగలదు. ఆంధ్రమున మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షయందుఁ దేలిరి. ఆంధ్రకవిత్వమునందుఁ బరిశ్రమచేసిరి. వీరు 5 సంవత్సరములనుండి ఈ పట్టణముందలి, పి. వి. ఆర్. హిందూ నెకండరీస్కూలునం దుపాధ్యాయులుగ నున్నారు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—నాటకములు. 1. దుష్టిణిపరిణామము, (2) నులక్షణ (ధర్మాంగద) రి. రంభారావణ సంవాదము. (అంకము) 4. రామచంద్రవిజయము, (పూర్వమువంగోలునేలి ప్రసిద్ధికెక్కిన మందపాటిసిరుల చరిత్ర) 5 శ్రీరామతీర్థస్వామివారి జీవితమును ("యజ్ఞభావము" అనివారియు పన్యాసమున కాంధీకరణము) ఇంకనుగొన్ని చిల్లరవి.

కా॥ ఆనందంబులసద్గతింజెలఁగ ఊరాంభోధిపైసప్పశో
గానంబుల్ చెలఁగన్ రమామణి వెసంగైపట్టిపార్నించుల
క్ష్మీనారాయణుఁడెల్లవేళలనుగూర్చిం గూర్చెడుంగాత ల
క్ష్మీనారాయణనన్య దంపతులకున్ గీర్తిప్రమాదంబులన్. 1.

ఉ॥ హైమవతీకులట్టులిట హైమవతీకులు సర్వమంగళా
ధామవిభూషణాధ్యతసతంబుఁ బరస్పరమైతఁ జూపిసా
ఖ్యామృతపూర మానియువనంత యశంబువహించి మంచియీ
భూమిగుప్తసాధ్యముల బోధలకిచ్చుత పెల్లలక్ష్మీమూల్. 2.

ఉ॥ అర్ధశరీరభార్యయను నార్యపదంబు కరంబుధారుణిన్
సార్థముగాఁగనీతవయ సాధ్యులసాధ్యయు గాంతుకృష్ణస

ర్వార్థములిచ్చుకాంతమునునై మనుచుండెదదీయభర్త
ర్వార్థలదేవభూజసముండైసుకృతోన్నతుడైచెలంగుతన్ 3.

మ|| కొడుకుల్ కూతులు మోదమీనఁగ వెసంగోడొందునల్లుండ్రునె
వ్వడిసమ్మాన మొనర్పబందుగులు మేల్వాత్సలమున్ జూపుచున్
నడువన్మన్నులు మన్నరాండ్రుమునిమన్నుల్ మన్నరాండ్రొప్పునె
ప్పుడువీరల్ సుఖవార్ధిదేలనగుతన్ ముజ్జిలలంబాడుచున్. 4.

213. శ్రీడింగరభట్టరు వేంకటాచార్యులయ్యవార్లంగారు.

వీరుమున్ను “హేలాపురి” యను నేలూరు పట్టణమును బరిపాలించిన
“చింతపట్ల” వారికి ఆచార్యులయిన శ్రీడింగరభట్టరు రాఘవాచార్యులయ్య
వార్లంగారివంశీకులు. నివాసస్థలము శనివారపుపేట, శ్రీవైష్ణవులు. ఆపస్తంబ
సూత్రము, శ్రీవత్సగోత్రము. తండ్రి తిరుమలాచార్యులయ్యవార్లంగారు. తల్లి
వేంకటనరసమ్మ అమ్మ వార్లంగారు. సృష్టియేది 1955884988 సంవత్సర
ములు గలిగినపిదపసర్వజితనామసంవత్సర భాద్రపద శుద్ధనవమి శనివా
రము జన్మదినము. వీరు జ్యోతిషశాస్త్రప్రవీణులు. ఆంధ్రగీర్వాణభాషలలో
గవిత్వముచెప్పువారు. వీరురచించిన గ్రంథములు:—1. సౌరసిద్ధాంత దర్శన
ము, 2. జ్యోతిషచాలబోధ.

గీ|| సత్యవారాయణునలని సతనిహైమ
నలనిశ్రీగారి శ్రీలక్ష్మి పతులనిశము
పుత్రసౌత్త్రయ రాశోగ్య భోగభోగ్య
నిరులాసంగుచువేగ రక్షింతుఁగాక.

1.

214. ప్రయోగప్రకాశరావుగారు.

వీరి జన్మస్థలము ఎలమంచిలి సమీపముననుండు కొర్రుపోలు. తండ్రి రామమూర్తి. తల్లి సుబ్బమ్మ. తెలుఁగాణి వైదికులు. ప్రస్తుతము గుంటూరు కాలేజీ బ్రాంచిపాఠశాలలో సుపాఠ్యాయులుగా నున్నారు. ఇదివఱకు దైవభక్తియను నొకపాటల పుస్తకమును, ప్రభుభక్తియనునొక పాటలపుస్తకమును, వ్రాసియుండిరి. మఱియుఁ బాఠశాలల బాలురకుపయోగమగు కొన్నిపుస్తకములనే వ్రాయుట వాడుకయయినను ఇప్పుడిప్పుడు పద్యరచన యందును నభిలాషవృద్ధియై కొన్నిగ్రంథములను వ్రాయుచున్నారు.

సీ॥ శ్రీరస్తు విజయోస్తు శ్రేయోస్తుధనమస్తు
కాశ్వతవిభవోస్తు జ్ఞానమస్తు
శుభమస్తు సంతతముఖమస్తు బలమస్తు
సామ్రాజ్యవిభవోస్తు శాంతిరస్తు
కాస్తుభమాణిక్య ఖచితముక్తాచార.
భూషాస్తువిజయోస్తు పుణ్యమస్తు
ఆరోగ్యమస్తు దీర్ఘాయుష్యమన్యోన్య
రాగోస్తుధీరస్తు రాజ్యమస్తు

సీ॥ భూరినిర్మలవిద్యా ప్రపూర్ణతాస్తు
వినయవితరణమస్తు వివేకితాస్తు
సరససద్గుణ సంపత్తృ శస్తిరస్తు
ధర్మరతిరస్తు మాతనదంపతులకు.

1.

సీ॥ జన్మంపువేడ్కతో జనకుండుకృషిసేయ
దొరకిన చక్కని సరసిజాషి

సుందరీమణులలోఁ జందురునిం జోని
 నూత్నంపుకళల సన్నుతివహించి
 చెలులతోనాడెడు చిలుకగోర్వంకల
 మృదుమధురోక్తులఁ గుఱుపరచి
 తనసువర్తనమునఁ దలిదండ్రులలరంగ
 భక్తివిష్ణుని పయిఁబరగనిల్చి

१॥ పిన్నవయసున రామునిబెండ్లియాడి
 ప్రజకుసంతోష మొదవించుపరమపూత
 చరితసద్గుణభరిత భూజాతనీత
 ప్రోచునీతా విజయలక్ష్మిఁ బుణ్యవతిని.

2.

కా॥ శ్రీలక్ష్మీసహితుండు ప్రేమనాసంగున్ జెన్నారక్రీసంపదన్
 భూలావణ్యవతీసమేతుఁ డిడుతన్ భూచక్ర సల్లాభమున్
 నీలంగూడిన శోభనాంగుండు దయజ్ఞేమించు మాంగళ్యమున్
 శీలంబొప్పంగనూత్తు దంపతులవాసిం బ్రోచుదేవుండిలన్.

సీ॥ చిలువయున్నలువయుం జేతోముదంబునఁ

3.

జరతరాయవ్యంబుఁ జేర్పుఁగార
 మణియును నలనభోమణియును స్థిరమైన
 దేదీప్యకాంతులఁ దేల్పుఁగార
 ఇంద్రుఁడున్ హిమకరసాంద్రుఁ డాచంద్రుఁడుం
 జల్లదనంబు లాసంగుఁగార
 గురుఁడును నలవరాశిరుఁడును నీతితో
 విదులఁగాదయసుగావింతుఁగార

గీ॥ పడ్డమన్నాటివంకార్థి బాలచంద్రుఁ
 డైనతేంకట సత్యశారాయణుండు

బాలశ్రీహైమవతి కేలునట్టునెడల
శ్రీమనోహరుఁ డాశీర్వదించుఁగార.

4.

215. అబ్బర్రాజు హనుమంతరావుగారు.

వీరి నివాసస్థానము నరసారావుపేట తాలూకా వేలూరు. పితామహులు జ్యోతిర్కాస్త్ర లక్షణవేదియైన సునింహామాత్యులు. జనకుఁడు మాఘురాణవైకృత కావ్యనిర్మాణచణులగు శేషచలామాత్యులు. వీరివయస్సు ముప్పదిసంవత్సరములు. వీరిచే రచింపఁబడిన గ్రంథములు:- 1. వాణీశతకము, 2. హరిహరనాథశతకము, 3. నిరోష్ఠ్యపితృశతకము, 4. అచ్చాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్గద్య సృగచరిత్రము, 5. కవికర్ణపేయము, 6. అంబరీషచరిత్రము, 7. సుగ్రీవపట్టాభిషేకము, 8. అచ్చాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్గద్యదాశరథి చరిత్రము. ఇవ్వుడు, విలసరము బోర్డుస్కూలు పాఠశాలపాఠ్యముగా నున్నారు.

ఉ|| శ్రీయువతిన్ స్వవక్షతుల సీదళపుం బెను పేరుటుయ్యెలం
బాయక నిల్చియూచుటకుఁ బక్షములం జెలిజంటనిల్చెనా
నేయెడవక్ష పక్షములనేర్పక లక్ష్మీనిభూమినీశనం
దాయఁగఁజేర్చి కుల్కుహరిదంపతు లాజయలక్ష్మీసత్యనా
రాయణరావుఁ గూర్చి మెయిరత్న పుణ్యపులనిచ్చిపోవుతన్ 1.

మ|| కృష్ణనారాయణుఁ జేర్చియాత్మసుతలక్ష్మిం బెద్దలెన్నన్నదీ
ధనకాంతాభుజగేట్రధాని తమిసుద్వాహంబుఁగావించెగా
కృష్ణనారాయణుఁజేర్చి యాత్మసుతలక్ష్మిం బెద్దలెన్నన్నధా
వనుఁడొక్రిభుజగేట్ర ధానితమిసుద్వాహంబుగావించెనా 2.

ఉ|| శ్రీమంతుభుజంగ రాజమణి మెచ్చుగఁ బండితపాలికిచ్చెఁబ
ట్టంచుల పచ్చదాని ఎరవోలు సరార పరకాలు వేలువ

లించుక పేరుగల్గు కవిశేషియుఁ బండితు శేనిచిల్వనం

పించుచువిందుఁబెట్టుచును విందులకుం బలెఁగూఁతు పెండ్లిలోనకె.

216. ప్రత్తిపాటి కామేశ్వరకవిగారు.

వీరు ఆఱువేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబ నూత్రులు. ఆశ్రేయముని గోత్రులు. తండ్రి రామదాసుగారు. తల్లి సీతమాంబ. జన్మదినము తారణసంవత్సర ఫాల్గున బహుళపంచమి. వాసస్థలము గుంటూరు జిల్లా సత్రెనపల్లి తాలూకా దమ్మలపాడు. వీరు కొన్ని శతకములు మాత్రమే రచించిరి. అష్టానధానమున సమర్థుల దాంభికుల స్పృహవలేషనము సవిమర్శముగా నిష్పుత్ర పాతలుద్ధితో నడంచు, దేశోపకారులు.

కా॥ శ్రీరామాంశజ రుక్మిణీ రమణి యౌర్తిన్ విప్రుదోతంచినం
గారుణ్యామృతదృష్టిజూచిరిపులంగన్నారఁగాఁ జేసిత
న్నారీరత్నము కేలుఁగేలఁగొని యానందాభికోలార్చనా
ధీరగ్రామణి యివ్వధూనరులకంటే గూర్పుఁగళ్యాణమున్. 1.

మ॥ తరుణీరత్నము ప్రాణనాథుమెయినర్థంబందు రప్పల్కునొ
క్కరితన్నే నెగపించితిన్ విభుఁడునన్దామించె మందాకినీ
శిరముంజేరితి నంచుఁద్రుళ్లకమడిన్ సిగ్గుదుమియంచుఁదాఁ
బరిహాసంబానరించు శాంకరిమిముంబాలించుతన్ దంపతుల్ 2.

క॥ సిరిఁగల దొరకూఁతురుసతి
సిరిఁగల దొరకొమరుఁడీనచెల్లననియెచే
సిరిబాంధవ్యము పెద్దలు
సిరిఁగల ఫలమనుభవించి చెల్లగుమువత్సా! 3.

చ॥ జనపరునింటి బిడ్డనని శర్వజనస్తుతి పాత్రినంచుఁగాం
తునినొక తీరుజూడక సత్తుల్ చరియించిన మార్గమానిపూ

పును మకరందమన్న నుడిపొల్పు నెఱుంగుచునాధునిక్ నుధి
జనవరు సేయుమమ్మ నిలసన్నతుతాననలక్ష్మమాంబికా 4.

సీ॥ అవధానకార్యమ్ము లాచరించితివిమే
లనితత్వభాజను లభినుతింప
గ్రంథంబులెన్నేనిఁ గల్పించితివిస్వీయ
మతమన్యమత మనుమాటలేక
లకవరాదిపురపాలనముఁ జూపితివాది
రాజులఁబోలి ధర్మంబు నెరపి
ఆశ్రమసులభుడవ్యాఘాతసద్వృత్తుం
డశుయశంబందితినభిలదిశల

గీ॥ నింతకునుమున్ను నేడు కవీంద్రవండి
తేంద్రులంగూర్చి భాషాభివృద్ధిదేర్చి
నందనివివాహమద్భుతా నందమెసఁగఁ
జేయునిను సుచ్చకుండినఁ జెనఁటిగాడె
ప్రకటగుణదీప్రకేభుజంగ కవిభూష. 5.

217. పోతరాజు రామకవిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గుంటూరుజిల్లా నర్సారావుపేటతాలూకా యేరు
చూరుగ్రామము. ఆఱువేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆవస్తంబనూత్రులు. శ్రీవ
త్సమునిగోత్రులు. తండ్రి వరదరాజుగారు. తల్లి పుల్లమాంబగారు. జన్మదివస
ముహూర్తము 1838 సంవత్సరముకు సరియగు హేమలంబి సంవత్సర
త్రావణశుద్ధదశమి. సంపన్నగృహస్థులు. గొప్పసంతతివారు. వీరి యగ్రజాలగు
1. కాయనకవిగారు 2. నరసయ్యగారు, 3. లక్ష్మయ్యగారు, వివిధవిద్యా
ప్రవీణులు, వీరికవనముగోస్తవీ పాశమునఁ బండితపాదుగరంజకమైనది. వీరి

కవనము వినినవారు వీరి నల్లసాని పెద్దనతోఁ బోల్చుచుందురు. వీరనేక విషయములఁ జాలమరది శిష్యుల సమర్థులనుజేసిరి. వీరికి బోధకతాశక్తి హెచ్చుకలదు. వీరి శిష్యులేకాక పుత్రులును, అవధానాశు కవిత్వములి నిపుణులు. శ్రీమదాశుకవి చక్రవర్తి అవధానపంచాననాది బిరుదవిరాజితులును, జగత్ప్రసిద్ధులగు కొప్పరపు సోదరకవులకు వీరు గురువులు. వీరి వంశము శుకవివంశము. వీరురచించిన గ్రంథములు:—1. కుచేలోపాఖ్యానము, 2. సావిత్రిచరిత్రము, 3. నరసింహదండకము, 4. నిరోష్ఠ్యన్మసింహశతకము, 5. నీలకంఠశతకము, 6. నృకేశరీశతకము, 7. గర్భబంధచిత్రకవితానియమబంధుర పద్యప్రపంచము, 8. కాశీక్షేతాభిగమనము, 9. రామేశ్వరయాత్రాభి వర్ణనము, 10. శుకవితోదయము, మఱియు ననేకములగు పాటలును, గీర్తనలును రచించిరి. సంస్కృతమునను దేవతాస్తోత్ర శ్లోకములను రచించిరి. మఱియు, 1. ఇతిహాసము, 2. ఆగమము. 3. కావ్యము, 4. సంగీతము, 5. కవిత్వము, 6. లిపికర్మము, 7. దేశభాషాలిపిజ్ఞానము, 8. వాచకము, 9. ఆప్టవధానము, 10. కాకునము, 11. సాముద్రికము, 12. సూదకర్మము, 13. అగ్నిస్తంభము, 14. జలస్తంభము, 15. చిత్రక్రియ, 16. లోహక్రియ, 17. ఆశ్మక్రియ, 18. దారుక్రియ, 19. కృషిక్రియ మొదలగు పలువిద్యల నెఱింగిరి. మఱియు భారత, భాగవత, రామాయణాదికములగు ననేకదివ్యప్రబంధములు తాత్పర్యములఁ జక్కనియక్షరములతో లిఖించిరి.

సీ॥ శ్రీమద్రమాచిత్త జీవనజారుక్కుండు

దేవేంద్రముఖజీవ భావితుండు

భోగిలోకాధీశ భోగళయానుండు

వికసితసితపద్మవీక్షణుండు

పుత్రిలోకేశ్వరప్రకట గంధర్వండు

జాంబూనద ప్రాంచితాంబరుండు

శంఖచక్రాదికసాధనోపేతుండు
బరిచిత్రైలాస పాలకుండు

గీ॥ సదయస్పృహయుండు గాంధీర్యపాగరుండు
మహితచారిత్తుడైన రమావిభుండు
హైమవతినిశ్రీసత్యనారాయణాఖ్య
సంపదలొ సంగినరతంబు సాకుఁగార.

1.

218. పెళ్లూరు శ్రీనివాస రంగేశ్వర శర్మగారు.

వీరు పెళ్లూరువంశకుక్తి ముక్తాఫలంబగు శేషయా మాత్యపుత్రులు. బాపట్ల గ్రామనివాసులు. కాండిన్యసగోత్ర పవిత్రులు. 22 సంవత్సరముల యీడుగలవారు. పట్నపాస్రనియోగివంశజులు. చిఱుత ప్రాయమునుండి యాంధ్రేయవిద్యాభ్యాస మొనరించిస్కూలుమైనలు పరీక్షలోఁగడ తేరినపదప కవితాప్రసక్తి యందించుక యాసజనింప నచటనచట బుధోత్తమసాంగత్య వశంబుననించుక కవిత్వము నలవరచుకొనిరి. తదుపరి, తద్వృద్ధిగావించి అష్టా వధానశతావ ధానంబులఁ జెన్నపుర్యాది పుటభేదనంబులయందు సర్వీయశం బుఁగాంచిరి. ప్రస్తుతము వీరు నరసారావుపేటలో సాట్టు డిపార్టుమెంటులోఁ గొలుపున నున్నారు. అదినుండియు వీరిని దెనిచిపెద్దవారినిజేసి విద్యకెప్పించిన వారు వీరి పితృవృత్తులు నీలంరాజవంశ కీరసాగరశకాంశేయ రాయమ నీపి. వీరు రచించిన నాటకములు. -1. కుముదవల్లి విజయము, 2. వంగవోలు రాజులచరిత్ర, 3. భావనభద్రావతీయము. సంస్కృతంబునఁగూడఁ గవిత్వము చెప్పుఁగలరు.

సీ॥ తర్కాదిపట్టుప్ర ధారేయలైన స
త్పండితులొకచోటఁ బ్రబలుమండ

స్వీయకవిత్వనిర్జిత కాళిదాసుల
 కవివరులొక యెడ గ్రామమండ
 గాంధర్వవిద్యా ధురంధరైనవా
 రాంగనలొకచక్కఁ బ్రభలునూప
 మృగమదశ్రీఖండ మిళితసువాసనల్
 సంతసంబెంతో యొసంగుచుండ

గీ॥ నృత్యగీతస్వనంబులు నేర్పుఁజెలఁగ
 భేరికాహళినాదముల్ మేరమీఱ
 జనకపుత్రీ వివాహయశంబు దోచుఁ
 గనులపండువుగానుండె గాంచివంత.

1.

చ॥ ఎరకవితాప్రసక్తులు నివారిత శత్రుసమూహులున్ బ్రభా
 కరసమలేజులౌ నృపులఖండయశుల్ ముఱిగాయతోత్తముల్
 సరసతనీవివాహమున సంబరమెంతయొగల్గఁజేరిరా
 రరెగనవద్యుతంబు మదిరంజిలు దీనినిఁగూర్చివిన్నచో

2.

ఉ॥ శ్రీయంతనగ్ధజాఘ్యుని ఎకకృతమానవనర్గుసత్యవా
 రాయఁజూదనీరజవిరాజిత మానసకంజవిన్ బుధున్
 వ్యాయవభవత్రకుఁ గవితామృత పారవిపానుసత్యనా
 రాయణమూర్తి ధారుణివిరాజిలుఁగావుత కాశ్వతంబుగన్.

3.

క॥ భాసురగాత్రిని హైమవ
 తీసీతావిజయలక్ష్మీఁ దీరనికుప్పిన్
 శ్రీసరసిజాత రాణులు
 వానిగనేలుదురుగార ! వైభోగములన్.

4.

219 కానుభట్ట పద్మనాభ శాస్త్రిగారు

వీరు గంజాముజిల్లా శ్రీపల్లాకిమిడి మహారాజావారి సంస్థానమునందు డెయిగు బాలికాపాఠశాలలో సుపాఠ్యాయులవలన కృతార్థులైన వారు. ఈసంస్థానమందలి రామనగర ప్రసిద్ధాగ్రహార వాస్తవ్యులు. వేగినాటి ఋగ్వేదులు, కాశ్యపగోత్రులు. సంస్కృతాంధ్ర కవితావిచక్షులు. వీరి జన్మపూర్వతము కీలక సంవత్సరము వీరిచే “శర్వాపార్వతీవల్లభా” అనుమకుటముగల శతకము, ఆంధ్రమునఁబూర్వీకైర వద్యసందర్భముగ శార్దూలమత్రేభస్మితములతో వ్రాయఁబడినది. మఱియు సర్వేశ్వరా అనుమకుటముతో సర్వలోకోప యోగప్రార్థనము మీఁదిస్మృతములతోనే వ్రాయఁబడినది. మఱియు సంస్కృతమున బాలాస్తవము వ్రాయఁబడినది. మఱియును దత్తతాలోచిత చాటుగ్రంథములు వ్రాయఁబడుచు నచ్చినవి.

శ్లో॥ దంపతీమా వాదిమాతే
దంపతీ జగతాంపతీ
శివాయా నిర్వృతశివే
రక్షేతాం పితరాపరా.

1.

220. శ్రీపాదపాపయ్య శాస్త్రిగారు.

వీరి నివాసస్థలము కోపూరు. వెలసాటివైదికులు. అప్పస్తంబనూత్రము. కాళికగోత్రము. తండ్రి మందయ్య శాస్త్రిగారు. తల్లి యజ్ఞసోమదేవ్యంబు. పర్వజిత్యంపత్న రాశ్వయంజ శుద్ధపూర్ణిమా భానువారము జన్మదివసము. ఆంధ్రగీర్వాణములయందు వ్యాకరణజ్ఞానమును, సాహిత్యమును గలవు. ఉభయకవితా రచనాసామర్థ్యముకలగు. సంహితావదములు మాత్రము వేదమునం దభ్యసించఁబడినవి. యాజుషస్మార్తము తెలిసినవారు. మఱికొన్ని చిల్లరలు తెలియును. శ్రీకళ్యాణ నందాంధ్రసంస్కృత పాఠశాలలో సంస్కృతో

పాధ్యాయులు ప్రకృతము శిండురులో శ్రీరాజా యినుగంటిరాజుగో
పాలరామసూర్య ప్రకాశరావుగారి యొద్ద నాస్థానపండితులు. వీరురచించిన
గ్రంథములు: -1. జీవకీ నందనశతకము, 2. సత్యనారాయణశతకము,
తెలుగు:- చిల్లరచాటుధారలు.

శ్లో॥ విశ్వప్రియంభవతు వాంగిరజాప్రసాదాత్
విష్ణుప్రియావసతువాం హృదయేనికాయే
భూయాస్త మాత్మజనతోత్తమ కీర్తియుక్తా
సంపత్సమృద్ధి పశున్మృద్ధి యుతౌకుమారౌ. 1.

ఆశ్రవిశ్వప్రియమాకాస్తే ఇతిమంత్రార్థేవివృతః.

శ్లో॥ అక్యాయధాస్వంగుణ ముజ్జిహీతే
నోత్స్వంతథా హైమవతీప్రసాదాత్
త్వదీయ హృద్వారిజ చంచరీకే
మాత్వం విమోచీః ప్రణయంకుమార. 2.

ఆతిష్ఠేమమస్యాపం ఇతిమంత్రార్థ స్పష్టీకృతః.

శ్లో॥ యథాప్రసిద్ధౌ లనరీలనంగా
పరస్పరాభ్యా మలిమచ్యమానౌ
సంకల్పయంతౌ సుమనస్యమానౌ
ఇష్టాదియుక్తా భవంతికుమారౌ 3.

సఖాసప్త పదాభవమంత్రాంశో నిరూపితః.

శ్లో॥ ధర్మార్థకామాఖ్య సుపాశజాతై
రాశ్చృష్టచిత్తోపి వవిష్టురేరిహం

అనువ్రతాం త్వచ్చరణాం హృదై
గౌరీసమాంపాలయ శంభుతుల్యః.

4..

ధర్మేచ, అర్థేచ, కామేచ, త్వయైషానాతివరి తవ్యాఅగ్నేరనువ్రతా
ఇతిమంత్రార్థప్రదర్శితా.

శ్లో॥ వర్ధతాం ధరణితలేసదాభవంత
వైదేహీదశరథ పుత్రతుల్యరాగా
సాయుష్కే ధనపశుపుత్ర పౌత్రయుక్త
యద్యత్తాభవత ముమాగిరీశశవే. (ఇతి)

5..

శ్లో॥ శ్రీపాపకాస్త్రీ శోచూరుగ్రామేవాసీ శుభాశిషః
అచాదుండురు సంప్లానపండితో సౌవధూవరా.

221. గరిమెల్ల శివరామయ్యగారు.

వీరినివాసస్థానముచెల్లారు. వెలనాటివైదిక బ్రాహ్మణులు. ఆపస్తంబ
నూత్రులు. కాండిల్యస గోత్రీకులు. తిండిగారు త్యాగిషభాగత్రయముల
యందును, వేదాంతమందునుపూర్ణమైనప్రజ్ఞగల గౌరీపతిసిద్ధాంతి గారు. తల్లిగారు
పేరమాంబ. వీరి జననకాలము, ఈశ్వరబహుధాన్య సంవత్సరములలో నొక
టయి యుండవచ్చును. వైశాఖబహుళ ౧౨ జన్మనక్షత్రము రేవతి. వీ రాంధ్ర
భాషాభిసేవకులు. సామాన్య జనరంజకంబులగు కొన్నిగ్రంథములు రచించిరి.
ప్రస్తుతము ప్రధానోపాధ్యాయులై యున్నారు. వీరుముద్రింపించిన గ్రంథ
ములు:—1. హరికథేతి హాసమంజరి, 2. భగవన్నామ సమ్మేళనమాటలు,
3. జనరంజనీటప్పాలు, 4. చెల్లారు నూతనమనోరంజనీమట్టు, 5. చైలు
కీర్తనలు. 6. పడపటాటలు, ముద్రించబోవునవి:—1. చైలునాటకము,
2. సముద్రదుగ్ధసనాటకము, స్కూల్ గ్రంథమునకి వచ్చునవి:—1. శిశుతరగతి.

భూషణము, 2. ఒకటవతరగతి భూషణము, 3. రెండవతరగతి భూషణము, మున్నగునవి.

గీ॥ అమృక్తిమార్కండేయు నాయువయును

భానుతేజంబునిందిరా భాగ్యమంది

హైమవతిసత్య నారాయణాఖ్యదంప

తులుసతింబిష్టసిద్ధి నొందుదురుగాత.

1.

గీ॥ ప్రభగుణోన్నతిక్రి సాభాగ్యగరిమ

వినుతహైమవతి సీతవిజయలక్ష్మి

వినుతహైమవతి కుజావిజయలక్ష్మి

యైతలిర్వుత నెల్ల వారభినుతింప.

2.

222. 5 న్నేవల్లి సాంబశివ రఘురామస్వామిగారు.

వీరి నివాసస్థలము గంజాము మండలాంతర్గత ప్రియగ్రహారము. విదర్భ దేశీయులగు వెలనాటి బ్రాహ్మణులు. గౌతమగోత్రము. ఆపస్తంబనూత్రము, తల్లి కామేశ్వరి. తండ్రి లక్ష్మీనరసయ్యగారు. చలమరపాలవలస హుందా మార్కుదారులు. ఆశుకవులనివాడుక. ఆంధ్రకవి. ఇంగ్లీషుభాష ధారాళముగ మాటలాడను, వ్రాయును వెలుగుదురు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—(స్త్రీ) సాహసము. (నాటకము) 2. పద్మినీప్రభాకరము, 3. విఘ్నేశ్వరజననము, జననదినము విరోధిసంవత్సర ఫాల్గుణబహుళ చతుర్దశి.

మ॥ ధవచాక్యవ్రతిశూల కారణముచే దక్షాధ్వరంబందుమే

శుచిసర్జించిగిరింద్రుసర్గృహము నందుంబుట్టితద్భక్తివు

న్య విశేషంబుననీశ్వరుంగని వివాహంబాడుకొన్నట్టిహై

మవతికాంతభుజంగరాయనుత్తమన్ ముంగళ్యమైయందుతన్ 1.

సీ॥ హైమగర్భుండు బ్రహ్మంబు మీకప్పుడు
 దీర్ఘాయురారోగ్య దీప్తి నొసంగు
 మహితకారుణ్యసంభావితం డీశుండు
 కాశ్యపైశ్వర్య విస్తారమొసంగు
 వసుమతీభారంబు భరియించువిష్ణువ
 న్యోన్యానురాగ విన్యాసమొసంగు
 తివిరివిప్పుంబులఁ దీర్చెడుగణపతి
 పుత్రప్రాప్త్యాదిసంపూర్తనొసంగు

గీ॥ సత్యమేమికుఁగోరిన సౌఖ్యమొసంగు
 దేవునారాధనముసర్వధీ యొసంగు
 వినయనయపుత్ర మాత్రసద్విజితులార!
 హైమవతిసత్య నారాయణాఖ్యులార !

2.

మ॥ కవిసంతోషణభాజనంబు విబుధాఘప్రాప్తసమ్మోదమున్
 వివిధస్తోత్రసమంచితంబును సుదృగ్విన్యాసమున్ దివ్యతా
 నవసంపూజ్యముపుష్పగర్భ మహితానందంబునైనట్టిహై
 మవతీభూరివివాహ శోభనముసంభాష్యంబు కాడకనన్

3.

223 చించినాడ 'వేంకటరత్నశాస్త్రి'గారు.

వీరి నివాసస్థలము బృందావనపుర కాళానగ తింతిరిగర్తపురము
 (బందరు చింతగుంట పాలెము) వెలనాటివైదికులు. ఆఫ్ఘస్తంబనూత్రము.
 కాళికసగోత్రము. తండ్రి లింగయ్యగారు. తల్లి రామమ్మగారు. శుమారు 25
 సంవత్సరములవయస్సు. వీరు సంస్కృతాంధ్రములయందు పాహిత్యముకలిగి
 అవధాన నైపుణ్యము ధారణాశక్తియుం గలిగినవారు. వీరు కొన్నిప్రసిద్ధ
 సంస్థానములయందుఁ దమపాండిత్యమును జాపింపముతులందినవారు. త్ర

శృతము విజయవాడయందు నివసించియున్నారు. అద్భుతోత్తర రామాయణాది బహు గ్రంథకర్తలగు బ్రహ్మశ్రీనాదెళ్ల పురుషోత్తమ శాస్త్రిలవారి శిష్యులు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:- 1. శ్రీరామవాక్యమేధసాటకము. 2. ఆంధ్రీకృతసప్త శతి, 3. దుర్గాశతకము, 4. నాగేశ్వర శతకము, 5. శుక్ర్యామలనువలమొదలగు గ్రంథములును, రసవంతములగు వాచిక చాటుపద్యములును జెప్పియున్నారు.

సీ॥ చెలువొప్పుకైలాస శిఖరభాగమున ని
 ర్మలమణిమయ భర్తానిలయమునను
 విలసితశశికాంత వేదిపైసకలశృం
 గారంబుమీఱఁగా గారవమున
 సురసిద్ధపాద్య కిన్నరమానిగంధర్వ
 వరులునుబ్రహ్మధులు వరుసఁగొలువ
 మేఘంబుమీఁది క్రొమ్మించులేజంబునా
 భూషణద్యుతిమేవఁ బొల్పుమీఱ

గీ॥ నిండుకొలుపుండి కన్నుల పండువుగను
 నచ్చరలయాట పాటల నలరుమండు
 మంచుమలవట్టి హరుఁడు మన్నించురాణి
 గామఁగాకమిమ్ముల సదా కరుణవెలయు.

1.

224. పెళ్ళూరి శ్రీరామకర్మగారు.

వీరి నివాసము నరసరాట్పురము. వీరు పెళ్ళూర్య న్యాయసాధరాజు పిత్తరత్నదీపంబగు వేంకట రత్నమంత్రికి దనయులు. కొండిన్యస గోత్రోద్భవులు. చట్టవాస నియోగి మహాన్యాయసంజాకులు అనాదినుండియు నీవంశీకులు కవిత్వంబున వన్నెకెక్కినవారగుటచే వీరును బ్రత్యానంబం

చుదు రని వేటేచెప్పనక్కఱలేదు. ఈయన నర్సారావుపేటలో హిందూ పాఠశాలాధ్యాపకులుగాఁ బనిఁజేయుచున్నాడు.

న॥ నీరిహరులున్ సరస్వతియుఁగ్రీకరుఁడల్లసితామహుండునీ
శ్వరియు శివుండు సంతతము సంతసమిచ్చును గాతనీపథా
వరులను సౌఖ్యదాయులయి నిర్ధిలఁజేయుచు నుండుగాతనే
కొఱఁతలు గల్గకుండ ననుకూలముగాదయఁ జూచుచుండెడున్

225. పి. వెంకటరామప్ప పంతులుగారు.

“శ్లో॥ మహారాజాఘమాన్యస్య విద్వత్కల్పావనీరుహః

లసద్వనీపకాఘాక్షిజీవం జీవకళానిధిః

రమారమణపాదాబ్జ సవర్యాసక్తచేతసః

తటాకదీపగేహాదిసప్తా పత్యవిభాయినః

అఖర్వగర్వసర్వారిశౌర్యదావ పయోముచః

పంగ్వంధబధిరానాథాథనావన కనద్ధియః

దేశికాంఘ్రిసరోజాతభక్తి మారందపాయినః

వ్రత్యర్థ్యద్యమకాలాంభోగర రాజవభస్వతః

హూణభాషాలతోపఘ్న కాయమానితమేగసః

వ్రతీపథావముకుటీ ఘృష్టపత్నరసీరుహః

కాండిన్యమానిగోత్రాద్ధి రాకాకైరివిజీవిభోః

ఆపస్తంబమునిప్రోక్తా సూత్రమార్గావలంబినః

శిరోభూతయజుర్వేదకాళినః కృష్టిప్రోషిణః

వేంకటాద్వరీపాత్రస్య విశేషనయవేదినః

కీకాగమవసప్రీమప్రళళగే హవిధాయినః
బల్లారివగరాధీశమహో ద్యోగానలంబినః

వ్యాయూర్గపరిస్కృతుః నయకాస్త్రార్థవేదినః
శ్రుత్యర్థజ్ఞానినోనిత్యంనూనోర్యేంకటభూభృతః
వేంకట్రామప్రధానీశసన్నిధేస్సన్నిధేస్సతాం?

౧.

శ్లో॥ క్రియంకరోతు నస్యదాపయోధిరాజనందనీ
కపోలభాగషుత చిత్రలేఖనైకతత్పరః
విరాజదబ్జ చక్రహేతిభాసిపాణిపంకజః
పదీప్తచక్రపీడితే భరాద్ధ్యాయాభిబాడబః.

1.

శ్లో॥ ఆయురారోగ్యమైశ్వర్య సంపదంవిపులాయుశః
వేంకట్రామప్రధానీశ దదాతుభవతీరివాః

2.

శ్లో॥ పరాయఃకారుణ్యాద్యమ భటభ్రాంతమనసం
జపంతంపంచార్ణగృధిత మనురాజంజటిసుతం
యథావీధిమద్వేంకట కలితరామాఖ్యసదీపం
తథావ్యాద్యారీశోజగ దవనరక్షాతినిపుణః

3.

శ్లో॥ గంగాపూరప్రచలిత జటాస్తస్తభోగీంద్రభీతా
మలింగంతిమచలతనయాం సస్మితంపీక్షమాణః
లీలాపాండైఃప్రణతజనతాం నందయంశ్చందమాని
స్సర్వాభీష్టందిశతుభవతే వేంకటేశార్యమాశే.

4.

శ్లో॥ కుంభత్పరాక్రమనికుంభ వికుక్లభండ
ఛండ్రసలీజమహిషాసుర గర్వహంత్రీ

శ్రీవేంకటేశభవతే సకలార్థసిద్ధిం
దుర్గాదదాత్వవితదేవ మునింద్రవర్గా. 5.

చ॥ నలువసురద్రుపంచకమునం గ్రమపద్ధతివేటువేఱకా
ఖలనయిదింటిజేకొని జగమ్మునగమ్మున నాత్మసజ్జనో
త్స్వలతకువేంకటేశ కరసర్గముజేసి నిసర్గపాణిమం
జాలతరపంచకాఖి పద సూన్యతమూనె నటందురీపులన్. 6.

చ॥ చతురుడు నీతివిద్యలను జాలబరేంగిత భావబోధలన్
రతుడుపరోపకారములఁ బ్రోధుడు రాజ్యరమావిభూతులన్
హితుడతిదీనరక్షణలనేర్పరి యర్థముగూర్చుచోననన్
వితరణివేంకటేశుడు వివేకిశకాంకుడు ధాత్రిలొపలన్. 7.

శ్లో॥ కైలాసవాసీభగవాన్ కాళహస్తీశ్వరశ్శివః
కరోతుతపకల్యాణం కరుణాకరుణాలయః. 8.

226. కాళినాధుని బ్రహ్మయ లింగారాధ్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థలము మచిలీపట్టణము బచ్చుపేట. శ్రేణిమూర్తి అయ్య
వారి కుమారులు. ఆపస్తంబులు. ఆశ్రేయగోత్రము. యజ్ఞాఖ్య. 86 సంవ
త్సరములు వయస్సు. 52 సంవత్సరములు బృందావన పట్టణమందలి హిందూ
మైస్కూలులో సంస్కృతాంధ్రపండితులుగానుండి కుమారు పదిసం
వత్సరముల క్రిందట అందునుండి విరమించియున్నారు. చాలవృద్ధులు. శివ
పూజాధురంధరులు. ఇత్తుటికినికార్తీకమాసమంతయు నక్తములుండి మాహీ
శ్వర పూజచేయుచున్నారు. శివరాత్రియనట్లే.

శ్లో॥ ఆపస్తంబ మనిప్రోక్తమాత్ర మర్గామ గామినః
శిరోధూతయజ్ఞార్చ్యద కాళినఃకృష్టిపోషిణః. 1.

భుజంగరాయ భూకాశేన స్త్రీంగార్యర్చనోత్సుకాం
మల్లికార్జున గోత్రేశఃపాత్రీం కుభగుణాన్వితాం. 2.

భుజంగరాయకృత్సకళాపుత్రీం కుగుణసంయుతాం
కన్యాంహైమవతీం సీతాంవధూం సౌభాగ్యకాలినీం. 3.

శేంకటోప పదాన్విత సత్యనారాయణంవరం
రక్షతాం కృపయాజనం పార్వతీపరమేశ్వరా. 4.

227. సి. హెచ్. అచ్యుత రామశర్మగారు.

ఉ|| శ్రియుతు లయ్యుదంపతులు చెల్వముగల్గియులేత ప్రాయులై
యాయువు దీర్ఘమై దనరియత్తురునందున భక్తియుక్తులై
న్యాయపువర్తనం జెలఁగియద్భుత సత్యమునందు నిల్వనా
ధీయాతమూర్తి బ్రహ్మమిల దీవనలిచ్చుచుఁ బోవుచుఁగావుతన. 1.

సీ|| అలవడ్లమన్నాటి యభిసోమండైన
సత్యనారాయణస్వామికిలను
హైమవత్యంబయానర్థాంగి యాయెను
సంతోషమొందంగ సభ్యులెల్ల
నాయురారోగ్యంబు లైశ్వర్యయుతులయ్యుఁ
బుత్రపౌత్రులనొంది భోగులనుదు
వర్దిల్లుచుండి యపారప్రేమముగల్గి
మెలఁగుచునుండి యీమిధునమిపుడు

అ|| పారునియందు భక్తివద్భుతంబుగనిల్చి
సత్యకీర్తులగుచు శాంతవృత్తి
వతిధిపూజసల్ప నాదిదేవుండును
దీవనలనొసంగుఁ డిరముగాను.

శ్రీవేంకటేశభవతే సకలార్థసిద్ధిం
దుర్గాదదాత్వవితదేవ మునీంద్రవర్గా.

5.

చ॥ నలువసురద్రుపంచకమునం గ్రమపద్ధతివేటువేటా
ఖలనయిదింటిజేకొని జగమ్మునగమ్మున నాత్మసజ్జనో
త్స్వలతకువేంకటేశ కరసర్గముజేసి నిసర్గపాణిమం
జాలతరపంచకాఖి పద సూన్యతమానె నటందురీపులన్.

6.

చ॥ చతురుడు నీతివిద్యలను జాలబరేంగిత భావబోధలన్
రతుడుపరోపకారములఁ బ్రౌఢుడు రాజ్యరమావిభూతులన్
హితుఁడతిదీనరక్షణలనేర్పరి యర్థముగూర్చుచోననన్
వితరణివేంకటేశుఁడు వివేకితాంకుఁడు ధాత్రిలోపలన్.

7.

శ్లో॥ కైలాసవాసీభగవాన్ కాశిహస్తీశ్వరశ్శివః
కరోతుతవకల్యాణం కరుణాకరుణాలయః.

8.

226. కాశినాథుని బ్రహ్మయ లింగారాధ్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థలము మచిలీపట్టణము బచ్చుపేట. భేరవమూర్తి ఆయ్య
వారి కుమారులు. ఆపస్తంబులు. ఆత్రేయగోత్రము. యజ్ఞాఖి. 86 సంవ
త్సరములు వయస్సు. 52 సంవత్సరములు బృందావన పట్టణమందలి హిందూ
హైస్కూలులో సంస్కృతాంధ్రపండితులుగానుండి నుమారు పదిసం
వత్సరముల క్రిందట అందునుండి విరమించియున్నారు. చాలవృద్ధులు. శివ
పూజాధురంధరులు. ఇచ్చటికినికార్తీకమాసమంతయు నక్తములుండి మాహే
శ్వర పూజచేయుచున్నారు. శివరాత్రియనట్లే.

శ్లో॥ ఆపస్తంబ మునిప్రోక్తనూత్ర మార్గామ గామినః
శిరోభూతయజుర్వేద కాభినఃకృష్టిపోషిణః.

1.

భుజంగరాయ భూజానేన స్త్రీంగార్యర్చనోత్సుకాం
మల్లికార్జున గోత్రేశఃపాత్రీం కుభగుణాన్వితాం. 2.

భుజంగరాయశృంగ్యేశఃపుత్రీం గుగుణసంయుతాం
కన్యాంహైమవతీం సీతాంవధూం సౌభాగ్యకాలినీం. 3.

తేంకటోప పదాన్విత సత్యనారాయణంవరం
రక్షతాం కృపయాజ్ఞసం పార్వతీపరమేశ్వరా. 4.

227. సి. హెచ్. అచ్యుత రామశర్మగారు.

ఉ॥ క్రియుతు లయ్యదంపతులు చెల్వముగల్గియులేత ప్రాయలై
యాయువు దీర్ఘమై దసరియత్తురునందున భక్తియుక్తులై
న్యాయపువర్తనం జెలఁగియద్దుత సత్యమునందు నిల్వనా
ధీయుతమూర్తి బ్రహ్మమిల దీవనలిచ్చుచుఁ బోవుచుఁగావుతన్. 1.,

సీ॥ అలవడ్లమన్నాటి యభిసోముడైన
సత్యనారాయణస్వామికిలను
హైమవత్యంబయనర్థాంగి యాయెను
సంతోషమొందంగ సభ్యులెల్ల
నాయరాశోగ్యంబు లైశ్వర్యయుతులయ్యఁ
బుత్రపౌత్రులనొంది భోగులనుచు
వర్జిలుచుండి యపారప్రేమముగల్గి
మెలఁగుచునుండి యామిధునమిపుడు

అ॥ హరునియందు భక్తివద్దుతంబుగనిల్చి
సత్యకీర్తులగుచు కాంతవృత్తి
నతిధిపూజసల్ప నాదిదేవుండును
దీవనలనొసంగు దిరముగాను.

228. కూచిపూడి రాజరత్నముగారు.

వీరి తండ్రిసమయేలు. తల్లి హన్నమ్మ. కాపురము తేనాలితాలూకా కూచిపూడి గ్రామము. ఆ 1888 సంవత్సరము శుక్రవారమున జన్మించిరి. తాత అబ్రహము. జీనము న్యూసాయము తల్లియ్యం దండ్రయ్య, ఏ. ఇ. యల్. యం. సువార్తసేనకులు, మతభక్తిగల కుటుంబములో జన్మించిభయభక్తులతో పెంచబడి 1898 సంవత్సరములో గుంటూరు బోర్డింగులో జేర్చబడి మూడవ తరగతి మొదలు మెట్రిక్యులేషను తరగతి నెఱకును జడివి 1908 సంవత్సరము జనవరి నెలలో వేగపాఠశాలమునకై ప్రత్యేకించబడిరి. డాక్టరు ఆబర్టీ, రివరెండు కెన్నడీదొరగార్లు యాజమాన్యముక్రింద థియాలజికల్ సెమినరీ (వేదవిద్య) లో గృతార్థులై 1910 వ సంవత్సరము జనవరి నెలలో సువార్తికులుగా గుంటూరుజిల్లా శేఖర్లపట్టణమున నుంచబడిరి. ప్రస్తుతము మిషనుకు సంబంధించిన సంఘసూపరువైజరు, తాతకు విద్యలేరు. తల్లిదండ్రులతో నారంభము. తల్లి, తమ్ముడు, చెల్లెలు, భార్య, కుమార్తె, వీరిమరణము వలనఁగలిగిన ముశ్చింతల యనుభవమే శోధనలు, బ్రదుకుయొక్క యుద్దేశ్యములు:—1. కొరింతి, 9-16-17 వాక్యములు. సువార్తను ప్రకటింపనలసిన భారము వీరిమీఁదనున్నది. కవిత్వము:—ఇది నేర్పునలఁగాక స్వాభావికముగా మొదట చిన్న చిన్న కీర్తనలతోఁ బ్రారంభింపబడి ఓడిలోఁబయితర గతులలో ఘండస్సు నేర్పుచుండఁగా నృద్ధిపరుపఁబడినది. దానియందెక్కువ కృషి చేయనందునను, ప్రోత్సాహపరచు వారెవరును లేనందునను, అదియాలాగైనది. సువార్తికమయిన సేనకుఁడగినంత కావ్యజ్ఞానముంటే అదే చాల శృప్తికరమనితరుచుగాఁ దలంపుగలుగును. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. క్రీస్తును కీర్తనలు. 1905. 2. క్రీస్తు జన్మవిలాసము, 1913. 3. అగ్రైసులకు సంబంధించిన పద్యములు, కీర్తనలు మొదలైనవి. ఆచ్చువేయఁబడినవి:—1. ద్రాక్షతోట, ఉపమానవిలాసము, 2. యాత్రికుని ప్రయాణము, సంభాషణ, 3. పూవులగంపచరిత్ర, కథారూపము, 4. బడుల కుపయోగించు పాటలు,

నలుగు మొదలగు ప్రత్యేక సందర్భపాటలు. వీరికిఁ దలఁచు, ఇంగ్లీషు, కు, హిందూస్తాని భాషలు వచ్చును. సంగీతమందు చాలయాళకలదు. వాద్యులయందు చాలయిష్టము. ప్రస్తుతము నిలువయున్న కుటుంబము, శువార్తికులయిన తండ్రి సముదేలు, విద్యార్థియగు తమ్ముఁడు, అబ్రహాము. కుమారుఁడగు శర్మి బెన్ని. భార్యకృపమ్మ శువార్తికమయిన సేవకురేపల్లెలోనే ప్రారంభించి యంతఃకృత నక్కడనే పని చేయుచున్నారు. రిపరెండు బర్లరు దొరగారి శర్మిలోఁబనిచేసిరి. ఇండియన్ క్రిష్టియన్ మేరేజి ఆప్టు ననుసరించి గౌనఁ డ్ 'స్పిల్' పారు వివాహ రిజిస్ట్రారుగా లైసెన్సు ఇచ్చినారు. తెనాలి, రేపల్లె లూకాల సెక్టరీగాను, తెనాలిలోని లైబరరీకి గూడ కార్యదర్శిగాను నిచేయుచుండిరి. కూడ్రజాతివారి మధ్య జరుగుచున్న పనియొక్కవ.

ఉ॥ శ్రీరమణీయకారణుండ శ్రీప్రభువాసకలాంతరాత్మసం
సారవిదూరఘోరకలుషప్రజ నాశసమస్తజీవనా
ధారయశోవిహారవిబుధ స్తవనీయచరిత్రదీనమం
దారకయావధూవరుల ధాత్రినిఽవనలొందజేయుగా. 1.

గీ॥ ఘనులు శ్రీరావు బహదరు వినయగుణులు
పేరుగణగణహోగుమ వెలయుచున్న
రాజశ్రీమాన్య శుభుజంగరాయపుత్రి
బాలికామణియగు హైమవతియకాద. 2.

గీ॥ ఇలనుగీర్తికక్కిన మహద్విష్ణుమతులు
సకలసౌభాగ్యముల నొందు సత్యమతులు
ధరమరాజవంశంపు శ్రీధన్యపితలు
రాజశ్రీభుజంగేంద్రులే రమ్యమతులు. 3.

చక్కెర॥ శుభహినునామధేయాన్వితాత్మకాగుణుల
విభవాత్మకాత్మహంపుత్రికావినయబాల

సభబూజనీయురాలైన ధీమతీసదయన
శుభమౌనునీతిసీతాభి ధానకేనుజనకీర్తి.

4.

క॥ శుభములు కలుగునుగావుత
శుభములుమీదంపతులకు శోభిలగలుగున్
విభవాలంకృత పరిణయ
శుభములుమీకగునుగాత శుఖముగగరబొన్

5.

229. వింజమూరి వేంకటస్వసంహా చార్యులుగారు.

వీరి నివాసస్థానము విజయనగరము దగ్గఱపత్తయ్యపేట. వయస్సు 53 సంవత్సరములు. విశిష్టాచార్యులు. యజ్ఞాభి, కాళికాస గోత్రులు. వాటు పురముద్రావిడులు, తండ్రిశినివాసాచార్యులుగారు, తల్లిమంగంబ. అచార్యుల, విశిష్టాచార్యుల వేదాంతశాస్త్రములు ప్రధానవిద్యలు. అంకార శ్లోకాస్త్రాదు లుపసంజనవిద్యలు.

నీ॥ వడ్లమన్నాట్యనవాయుడౌ వేంకట
సత్యనారాయణ సత్తమునకు
నాతనిపత్నియౌ హైమవతీసీత
విజయలక్ష్మ్యభ్యుచేతలయుసతిః
వాయువ్యైర్భూమిమృతాసమండిచ్చుత
నారోగ్యమొసగుతనబ్ధసఖుండు
విశ్వరూపిచ్చునయ్య బృథరుండుచాల
సామ్రాజ్యమొసగుత కచిమగండు
నీతినిచ్చునచాలవిద్వర. గురుండ్రెత్తి
విద్యలెఱుంగునిడు విధిమపత్ని

భూరియశంబిచ్చుఁ బురుషోత్తముండెత్తు
వాత్సైపుణం బిచ్చువాయుగుతుఁడు

గీ॥ ననుచునాశీర్వచించెడు నమలమతిని
వింజమూర్యన్వయుండైన కేంకటనర
సింహగురువరుఁ డెప్పుడుసిద్ధసాధ్య
వినుతుండైనట్టివిష్ణుని వినుతిఁజేసి.

1.

230. మామిళ్ళవల్లి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు.

వీరి నివాసస్థానము గోదావరిజిల్లా పెద్దాపురం తాలూకా ధర్మవ
రము. హరితసగోత్రము తండ్రినారాయణగారు. తల్లివెంకటరమణమ్మ. వీరు
ధర్మవరము బోర్డుస్కూలుమాస్టరుగా నున్నారు. సంస్కృతాంధ్రభాషాజ్ఞా
నము కలవారు. వీరి జననము, సర్వధారి నామ సంవత్సర శ్రేష్ఠ బహుళ
పాడ్యమి. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—హరిహరస్తుతి వారణమాల (స్తోత్ర
గ్రంథము) 2. జానకీపరిణయము. (హరికథ)

చ॥ అలఘుభుజంగరాజ గుణమాశ్రిత కోటిమేలొసంగెనా
నలవిబుధాళి పుణ్యజనులచ్యుతు సత్కృపకెందెరందునం
బలువిబుధుల్నుధావ్రమద వైభవమొందిరి తద్గుణంపుమే
లలయచలాప్తినింగ నెడు నద్దిరధీరభుజంగరాధ్వరా.

1.

1. భుజంగరాజగుణము. { శేషుడనెడు రజ్జపు,
భుజంగరావుగారి ముగుణము.

2. విబుధాళి ... { దేవతాసమూహము.
పండితసముదాయము.

3. పుణ్యజనులు ... { రాక్షసులు.
పుణ్యనంతులు.
4. మధాప్రమదవైభవము. { ఆమృతసంపాదన జన్యసంతుష్టి.
ఆమృతసంపాదన సమాశసంతుష్టి.
5. ఆచలాన్ని ... { పర్యతప్రాప్తి.
భూమండలవ్యాప్తి.

ఉ॥ ఇంద్రుని పండితులకులుకు చెన్నుడునొక్కటనుండురోయనన్
అందముమీఱఁ బెండ్లిగను నాతఁడుజేసెడు చోటఁగాకయా
చందముదెట్లుగల్గు భువిపారముగల్గు భవాద్యకుండునీ
చందముజేయుగాన ఘనకాశ్వత కీర్తినిగాంచితొబి 2.

సీ॥ సకలచరాచరస్థప్రపంచంబువి
రించిరూపాన సృష్టించు నెవఁడు
స్థావరజంగమాత్మక జగత్తులవ్యాప్తి
కేళురూపాన రక్షించు నెవఁడు
సంఖ్యారహితమైన సర్వలోకములను
హేళురూపానలయించు నెవఁడు
జననప్రభృత్యవస్థలఁగాంచిజననాద్య
వస్థలఁగాంచని వాఁడెవఁడు

గీ॥ అట్టిపరమేశ్వరుండు దాననవరతము
హైమవతి, సీత, విజయలక్ష్మ్యైశ్వర్యసద్గు
ణాధ్యు వెంకటసత్య నారాయణాఖ్యు
ననెడుదంపతులనుబోచి యలరుఁగాక.

శ్లో॥ సత్యనారాయణంశ్రీః పాయాద్వేంకటపూర్వకం
భూయో హైమవతీయక్తాం సీతావిజయలక్షణాం. 4.

గీ॥ అనుచునీరిదీవించు నమరతుల్యు
లైవవిబుధులవాక్యంబు లగునుగాక
యంటిమానందమొందిత దాప్తి ఫలము
సౌఖ్యరూపానందగాంధ్రు నిస్సంశయముగ. 5.

281. తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు

శతావధానులు.

ఇందు మొదటివారు వెలనాటి బ్రాహ్మణులు. జల్లి సీమకాపురస్థులు.
ఎండగండినివాసులు. ప్రస్తుతము కాకినాడలో శ్రీపోలవరము జమీందారువా
రి యాస్థాన విద్యత్కవులు. వీరిజననము ప్రమాదూతనామ సంవత్సర ఫాల్గు
న శుద్ధ ఆష్టమి

సీ॥ సతతాన్నదాన దీక్షకాలిధన్యం
తర్వదియైవని ముత్రాతతాత
ఎవనితాతకుతాత యీశదేవిద్యుల
పాటవమ్మునమించు పానకాలు
చదువుమైతండ్రితో సముండువేంకటజోగి
తతకీర్తియైవ్వాని తాతతండ్రి
పాంగవేదాధ్యేత యనఘచర్యుండుగుం
దరరాముడైవ్వాని తండ్రితండ్రి

గీ॥ సర్వకర్మస్వతంత్రుండు కాస్త్రవేత్త
యనఘుండుత్రయీమయుండు వేంకటావధాని

యెవనిజనకుండు, శేషయెవనితల్లి
మూగురన్న లేవనికీ తమ్ముండొకండు.

సీ॥ హరితసగోత్రంబు యాజుషశాఖది
వాకర వంశమెవ్వనికలరు
ఉప్పలూర్యన్యవాయుండు రామతోగిసి
ధాంతివర్యుండు మాతామహుండు
జనకుండు శంకరకాస్త్ర సుబ్బమతల్లి
సూర్యప్రకాశుండు సోదరుండు
గాగలపాధ్వినేకటలక్ష్మి యనఘచే
నలివంశజాత యెవ్వనితరుణి

శీ॥ గౌతమిమండలాంతర కలితమెండ
గండియసుగ్రామమెవ్వని కాపురంబు
వెలయు వెలనాటివాడను విరతయకుండ
చేరుతిరుపతి పండితులార! నాకు.

సీ॥ హరిదశ్యపూజా పరాయణత్వముపసం
గమవాడు శంకరచేకటనధాని
అన్నమెన్నండేరికైన లేదననియు
త్రమురాలునైన శేషమసుపాధ్వ
అజన్మధర్మవిభ్యధ్యా పకత్వమిం
పగువాడుగురువు బ్రహ్మయ్యకాస్త్ర
గోచివెట్టకమున్న శోమలకవికచె
ప్రీనకాడు సహపాఠినేకటకవి

గీ॥ కలితకవితావిలాసిని వలపుసాని
 లలితకళ్యాణివేంకట లక్ష్మీపత్ని
 యుండునటునంటి గ్రామమదెడగండి
 పేరుతిరుపతి పండితులార! నాకు ”

రెండవవారు ప్రస్తుతము బందరు హిందూ హైస్కూలు ప్రధానాంధ్రో
 పాధ్యాయులు, వీరితండ్రిగారు కామయ్యగారు, తల్లిగారు రామచంద్రమ్మ.
 వీరిజననము, ప్రహేదూతనామ సంవత్సరశ్రావణశుద్ధ త్రయోదశి సోమ
 వారము.

కా॥ భూమిన్ బ్రాహ్మణ కాఖలందొకటియై
 పొల్పొందు నెంతేనినా
 రామద్రావిడ కాఖదానఁగవితె
 రంభప్రియం భావుకం
 బ్రహ్మవంశమువొల్పు యాజుషసుకా
 ఖాంతర్గతంబైపదా
 రామంబైతెగతెంపులేక తగుభా
 రద్వాజ గోత్రంబునన్.

గీ॥ ఆంధుఁబెక్కుమహా మహులనరించి
 పేరుఁగాంచిరిగురత్తు పేటులనఁగఁ
 దనరిరవ్వారిలోన ముత్రాతలగుచుఁ
 గామయాన్నయ నరసయనులునాకు.

గౌతమీ మండలాంతర్గతంబగు తుల్యతీరంబునందనరు కడియంబును
 గ్రామంబునం బొల్పు మూర్తిత్రయ మునుఁబోని యమ్మవృత్తరండు.

సీ॥ పెద్దకపింద్రుడై పేరుజెందినవాడు
 పిన్నముత్రాత నర్పన్నగారు
 ప్రతిలేనిసంపత్తి పరిధిబిల్లినవాడు
 తాతవెంకన్న విఖ్యాతికరుడు.
 కామయమనుమండు రామాంబకొమరుండు
 తండ్రికామయ్య సత్యనిరతుండు
 తదనుగుణప్రవర్తనగల్గి వర్తిండు
 సాధ్యచంద్రమ్ము మజ్జననియేను

గీ॥ వెంకటేశుండలక్ష్మి నావలదికులవి
 ధమ్మునెల్లను బిన్నముత్రాతతనదు
 గ్రంథమునవి స్తరించెనా కన్నయింటి
 పేరెఱుంగఁజెప్పెదను చెళ్ళపిళ్ళవారు."

వీరిపిన్నముత్రాత యామినీపూర్ణ తిలకావలసము, వెంకటేశ్వర శతకమును రచించిన నరసకవిగారు.

వీరు రచించిన గ్రంథములు (1) - శ్రవణానందము, 2. పాణిగృహీత, 3. లక్షణాపరిణయము, 4. శ్రీనివాస విలాసము, 5. వీలామాహాత్మ్యము, 6. బుద్ధచరిత్ర, (కావ్యములు) 7. పాండవజననము, 8. పాండవప్రవాసము, 9. పాండవోద్యోగము, 10. పాండవవిజయము, 11. పాండవాశ్వమేధము, 12. రాఘవజననము, 13. రాఘవప్రవాసము, 14. రాఘవోద్యోగము, 15. రాఘవవిజయము, 16. రాఘవాశ్వమేధము, (2రిజినలు నాటకములు) 17. చాలరామాయణము, 18. ముద్రారాక్షసము, 19. నృచ్చకటికము, (ట్రాన్సులేషనులు) 20. పండిత రాయచరిత్ర, 21. ఎడ్వర్డుపట్టాభిషేకము, 22. అనర్థనారదము, 23. దంభవామనుము, 24. శుకశ్య, 25. శుకర పాత్రికము, 26. వికమాంక దేవచరిత్ర, 27. చంద్రప్రభచరిత్ర, 28. గీరతము,

ప్రథమభాగము. (అధికప్రసంగదమనము) ద్వితీయభాగము (గురువక్షణ)
 తృతీయభాగము, (విగ్రహారాధన) చతుర్థభాగము, (లోకాభిరామానుజము)
 29. గుంటూరుసీమ, పూర్వభాగము, ఉత్తరభాగము, 30. శుకరంభాసంవా
 డము, 31. రసికానందము, 32 శనిగ్రహము, 33. కామేశ్వరశతకము,
 మొదలైన పెక్కు తెలుగు గ్రంథములును కాలీసహస్రము, ధాతురత్నాకరము,
 వీధినాటకము, మొదలైన సంస్కృతగ్రంథములును, ఆంధ్రీకృతజీవీభాగవతము,
 మొదలైన పెక్కు సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు, నానాభాష సందర్భము,
 శతావధానసారము, కలహూరగంప, మొదలైన ప్రాస్తావిక గ్రంథములు.

శ్లో॥ సమస్తామరసంపూజ్య సంపదావాదివంపతీ
 పాతాం హైమవతీకన్యాం సత్యనారాయణంవరం 1.

శ్లో॥ పురాతనంజగత్పూజ్యం సమస్తంచనుమానుషం
 పాతు హైమవతీకన్యాం సత్యనారాయణంవరం. 2.

నూమానుషం = దాంపత్యము.

శ్లో॥ పురా హైమవతీవ్రజే శంకరంసాద్యజన్మని
 సత్యంనారాయణంవ్రజే యతోభూత్సాగకన్యకా 3.

1. నాగకన్యక = భుజంగరాయపుత్రి

2. అగకన్యక = పార్వతి

3. నాఅగకన్యక = నాగకన్యక.

శా॥ శ్రీమత్రాపురుషాయనంబులు గురిక్కిమత్తసాభాగ్యముల్
 శ్రేమాధిక్యముసౌమనస్యము గతారిత్వంబువాల్చభ్యమా
 రామాదుల్దయనిచ్చిప్రోచెదరు శ్రీరాముండుభూపుత్రియున్
 శ్రీమద్దేవునవలీలభూతుణియుతున్ శ్రీసత్యనారాయణున్ 4.

232. ఆకొండి వ్యాసమూర్తికృష్ణిగారు.

వీరి నివాసస్థానము తణుకుతాలూకాలోని కాకరపట్టు. ఆరామద్రావిడవైదికులు. ఆశ్వలాయన సూత్రము. అత్రేయ గోత్రము. తండ్రి వేంకటకృష్ణులుగారు తల్లివేంకటాంబ. సామ్యసంవత్సర ఆషాఢ బహుళ పాడ్యమి జన్మదినము. వీరు ఆంధ్రగోర్వాణములయందు ఉభయవ్యాకరణవిశిష్టబులగు పాహిత్యములయందును, ఉభయకవిత్వములయందును, బ్రవీణులు. వీరు అనేకులను పాహిత్యవంతులుగాఁ జేసిన విద్యాగురువులు. 1880 సంవత్సరము మొదలు 1915 మార్చి ఆఖరువఱకు రాజ మహేంద్రవరమున హైస్కూలు ట్రయినింగు ఆర్ట్సుకాలేజిలో 35 సంవత్సరము లవ్యాఘాతముగా వి. ఎ. క్లాసువఱకు సంస్కృతాంధ్రోపాధ్యాయులైయుండిరి. ప్రస్తుతము ఉపకృతి వేతనమును బొందియున్నారు. వీరు మహారాజశ్రీ శ్రీరాజామంత్రి ప్రెగడ భుజంగరావుబహద్దరు జమీందారువారి ఆస్థానపండితకవులు. వీరు రచించిన గ్రంథములు:—1. మయూరసూర్యకళకము, 2. జగన్నాథపండిత భామినీ విలాసము, 3. గంగాలహరి, 4. మురారిఅనర్థరాఘవము, 5. ప్రబోధచంద్రోదయము, 6. పరాకరస్మృతిగద్యము, 7. శుద్ధాంధ్రముకుసంహారము, 8. తెనుగుభారతము, 9. శ్రీహర్షనైషధమునకు, ఆంధ్రాషధము అనునాంధ్రీకరణములు.

సీ॥ శ్రీహిమగిరికుమారి చంద్రమారులు

మంగళదేవతామా దయితులు

వాణీచతుర్ముఖుల్ వైదేహిరాముఁడు

రతిమనసిజులు శుత్రామకచులు

శ్రీరాజరాజమంత్రి ప్రెగడభుజంగ

రావుప్రభుదుహిత్య రత్నమునకు

హైమవతికివారిజామాత సత్యనా
రాయణునకునుద్దీర్ఘాయురాది

గీ॥ సకలశుభసృద్ధియనోన్మయసఖ్యమగుణ
పుత్త్రులభాదివాఁచిత పూర్తిగలుగఁ
గొలుచుచున్నాఁడు కులదేవతలనిరతము
మోదవకుండగుచు న్వాప్యసమూర్తికాన్త్రీ

ఈ క్రిందిపుష్పగుచ్ఛ బంధపద్యములను బంపినవారి
నామము తెలియలేదు. దొరకినయెడముందుకూ
ర్పులావారి జీవితముతోఁ బ్రచురింతుము.

2333. పుష్పగుచ్ఛబంధము.

చ॥ పరమరమారతుల్ విభవభద్రభరుల్ గవనీనధూనరుల్
పురహరకారజీకపురుపుణ్య పురుల్ మనుభానునూనులై
ధన్విరసారసంపదపద భద్రయుల్ భుజగాజరాజను
స్థిరతరసారభూవతిగతి స్థితిసొందుదురిందు పొందుగన్.

1.

క్రైస్తవ గూఢార్థ ప్రదీపిక.

ఇది తెలుగు వచనకావ్యము. క్రైస్తులభము. అందఱికి తెలియులాగున వ్రాయఁబడినది. క్రైస్తవ మతమును గురించిన అనేక గ్రంథములను బరిశీలించి వానిసారమును ఈ గ్రంథమున వ్రాయఁబడినది. గ్రంథకర్త హిందూమత గ్రంథములందు పరిచయముగల వాఁడగుటచే హిందూక్రైస్తవ మతములయందుగల సమానవిరుద్ధ ధర్మములను రెంటి తారతమ్యమును స్పష్టముగా తెలుపఁబడినది. కాననందలు నామోదించ దగిన గ్రంథము. వెల 0—4—0 లు.

నత్రైస్తవ శతకము.

క్రైస్తవమతములోని నీతులనన్నిటిని క్రోడీకరించి వ్రాసిన మంచి నీతి శతకము. పెద్దలు, పిన్నలు, స్త్రీలు మొదలైన వారందఱును జదువఁదగినది. వెల 0—0—6 లు.

క్రైస్తవ మత సారము.

ఇది చదివిన యెడల క్రైస్తవ మతములోని సారములన్నియుఁ దెలియును. కాబట్టి యెల్లరును జదువఁదగినది. వెల 0—0—3 లు.

భారతీవేర్ హౌస్,

ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

శ్రీరాజా భుజంగ రాయ ప్రణీతములు.

1. శశిరేఖానాటకము	...	0 6 0
2 పసంతకుసుమము (విజ్ఞోరియా రాణిగారిచరిత్ర)	}	0 8 0
పద్యకావ్యము. టెప్టు బుక్కు కమిటీవారిచే మెట్రిక్యులేషను క్లాసుకు అనువాదముగా బడినది.		
3. మనోరమ (చక్కనినవల-వైశ్యులంగూర్చి)		0 12 0
4. కం వీ గారి గ్రంథరచనా చాకచక్యము		0 2 0
5. ఆధునిక కవిజీవితములు	...	1 8 0
6. గీతాంజలి	...	0 1 0
7. చారుమతి (పద్యకావ్యము) మహాపరివ్రత కథ		0 2 0
8. సుశీల డిటో	...	0 2 0
9. మధుపవిహారము (పద్యములు)	...	0 2 0
10. విధవావివాహప్రహసనము	...	0 2 0
11. మహాయోగరహస్య ప్రహసనము	...	0 2 0
12. చమత్కారస్నేహ ప్రహసనము	...	0 2 0
13. నిరపవాదప్రహసనము	...	0 2 0
14. ప్రార్థన	...	0 1 0
15. ప్రవక్తలచరిత్ర (అద్భుతమునన్నది.)	...	0 8 0
16. సర్వమంగళా శతకము	...	0 1 0
17. మార్కండేయ శతకము	...	0 1 0
18. భుజంగరాయమణి శతకము (కొత్తపల్లి నుండర రామకవి ప్రణీతము.)	}	0 1 0

వలయువారు,

భారతీ వేర్ హౌస్,

ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

ఆంధ్ర చంద్రాలోకము.

అడిదిము సూరకవి ప్రణీతము.

ఇది యాంధ్రభాషాభిమానులగు కవిపుంగవులకు మిగుల సుచ యుక్తముగు గ్రంథము. గురువు అవసరములేకుండ తమంతదామే ప్రతి వారును నేర్పికొనఁదగిన యలంకారగ్రంథము. సులువుగాబోధపడు మార్గమున తేలికగానర్థమగునట్లు వృద్ధులైన వ్రాయబడినది వెల రు. 0—4—0 లు.

వచననైషధము.

శ్రీరాజాభుజంగరాయ ప్రణీతము. ఇది మంచికైలివచనగ్రంథము, మెట్రిక్యులేషనుకు వెనుక టెక్స్టుగా నుంచబడినది. ఇది చదువుకొనిన వారికి భాషాజ్ఞానమేగాక వచనకవిత్వరచనయు నలవాటుకాఁగలదు. ఇందలి కఠినపదములకు ఫుట్ నోటుగా నర్థములు వ్రాయబడియున్నది. రెండవయెడిషను అచ్చులోనున్నది. దీనివెల రు 0—6—0 లు.

బాల నీతి కథలు.

రాజా భుజంగరాయ ప్రణీతము.

చక్కనికథలు. నీతిబోధకమగునటుల పిన్న పెద్దలందఱిని బెరియు సరస వచనకైలిని వ్రాయబడిన గ్రంథము. ఆంధ్రభాష నభ్యాసము చేయువారీగ్రంథము చదివితరలెను. వెల రు. 0—6—0 లు.

వాసంతిక.

(నవల) రాజాభుజంగరాయ ప్రణీతము. దీనికథ విన నింపుగా నుండును. స్త్రీపురుషులకిది మనోహరమగు కైలిగలది. అనేకనీతులు. పాతివ్రత్యము, ధర్మము, యోగ్యత, నడవడి బోధించును. వెల రు. 0—4—0 లు.

వలయువారు :

భారతీ వేర్ హౌస్, ఏలూరు.

కృష్ణాజిల్లా అని వ్రాయవలెను.

ఇతరాంధ్ర గ్రంథములు.

1. సంస్కృతభాషా వాఙ్మయము	...	0	2	0
2. ఆంధ్రభాషా వాఙ్మయము	...	0	2	0
3. జాతిచక్రవర్తి పట్టాభిషేక వద్యములు	...	0	2	0
4. విష్ణోరియా తారావళి	...	0	1	0
5. మార్కండేయ తారావళి	...	0	1	0
6. శంకర తారావళి	...	0	1	0
7. మార్కండేయ చరిత్ర	...	0	2	0
8. రామదాసు నాటకము	...	0	8	0
9. లంకాదహనము (నాటకము)	...	0	8	0
10. సీమ్యనారాయణ నాటకము	...	0	8	0
11. గానామృతము (సంగీత గ్రంథము)	...	0	4	0
12. సంఘసంస్కరణము 1-భాగము	...	0	2	0
13. డిటో. 2-భాగము	...	0	2	0
14. పరమానందయ్య శిష్యులకథలు	...	0	4	0
15. గలివర్సూట్ర వెల్పు (ఆంధ్రీకరణము)	...	0	4	0

ఇవియేగాక మాయొద్ద ననేక సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు కలవు. కావలసిన జాబితా కోరినవారికి పంపబడును.

వర్తకులకు సరసమైన వెలులువేసి వందలకొలది గ్రంథములనేక పట్టుములలోను, పల్లెలలోను విరివిగా విక్రయించుచున్నాము.

భారతీవేర్ హౌస్,

ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

Most Interesting Detective Tales in Telugu Prose.

సాహసాంకుని విజయ గాథలు.

గ్రంథకర్త:- రాజాభుజంగరావు.

మనదేశమందు చోరులబాధ అనుదినము హెచ్చుచున్నదను విషయము పత్రికలు చదువువారికెల్లరకు విశదమే. అట్టిబాధను కొంత పఱకైన తగ్గించుకొనవలయుననిన గూఢచారుల చరిత్రములను మనము చదువవలసియున్నది. అత్యద్భుతములగు చర్యలనొనర్చి నిపుణతతోనే రక్షులనుగుర్తించిన మహామహులు పాశ్చాత్య దేశములయందు విశేషముగాఁగలరు. అట్టివారి చరిత్రములను చిత్రవిచిత్రములగుకథలుగా పాశ్చాత్య భాషలయందు వ్రాయఁబడి యుండుటచే నన్నటి ప్రజలు క్షానాభిస్థితి గలిగి దొంగలవలని బాధలను తప్పించుకొనుటకును, వారిని పట్టుకొన వ్రయత్నించు గూఢ చారులకుఁ దోడ్పడుటకునుసావకాశముగలుగుచున్నది. అట్టిచారిత్రములు మనయాంధ్రభాషయందు లేనికొఱంతనుదీర్చుటకై సాహసాంకుని విజయ గాథలనుపేరితోమూడు మాసముల కొకగ్రంథము చొప్పున ప్రచురింప శేర్చరుపఁబడినది. ఇందు

దొంగల మాయోపాయములు, కూరకృత్యములు.

గూఢచారులు దొంగలను పట్టుకొనుటకై పడుశ్రమలు,

దొంగల చేతులలోఁ జిక్కి తప్పించుకొనుటకై చేయు

నుపాయములు, యుక్తులు

మల్లయుద్ధములు, పాతాళ గుహానుభవములు.

నవనాగరికాగ్ర గణ్యులగు చోరకళిఘాతుకులు,

రహస్యములు, మొదలగున నేకొక యోగ విషయము లత్యద్భుత కథారూపమున ప్రచురింపఁబడుచున్నవి. ఇందుప్రచురింపఁబడిన గ్రంథ

1. అగ్గిరాముని మరణవేదన.

[ములు:-

2. మైరావణుడు (కాలై నెలలో వెలువడును)

చందాదారులుగాఁ జేరువారు, అన్నికర్షులుసహా సంవత్సర చందా రూ. 0-13-0 విడివ్రతులుకొరువారికిఁ ప్రతి 1 రూ 0-2-0

పోస్తేజ 0-1-6 భారత్ పేర్ పశాన్, ఏలూరు.

The Inner Doctrines of Christianity.

BY RAJAH M. BHUJANGA ROW BAHADUR.

This is a most useful book to all the seekers after truth. The author studied the Holy Bible and a vast literature on the religion of Christ for the purposes of translating the New Testament into Telugu Poetry.

The knowledge thus acquired in Christianity, coupled with the knowledge he has in Hinduism, the author has expounded the subtle doctrines hidden in, and between, the lines of the Holy Scriptures and compared them with the tenets of Hinduism in its various phases.

Some 200 authors of repute, Christian and Hindu sages were quoted in this Volume to substantiate the statements.

The book is sure to give most useful information which no other would supply. None should be without a copy. Price, Rs 0—8—0.

The Power Christ.

It is an address read by Rajah M. Bhujanga Row Bahadur on the opening ceremony of the Rani Chinamma Row's Choultry. Well printed. Price Rs. 0-2-0

Packing and postage Extra.

For copies Apply to:—

Bharathi Warehouse,

ELLORE.

బై బిలు పద్య కావ్యము.

శ్రీరాజా భుజంగరాయ ప్రణీతము.

ప్రపంచమునంగల మతములు పెక్కులు. సర్వ
మతసారమును గ్రహించుట మనకు ముఖ్యము. సర్వ
సాధారణముగా లోకమున జనులు మూఁడువంతులు
క్రైస్తవ మతావలంబకులై యున్నారు. ఇట్టివ్యాప్తి
జెందియున్న యీమతసారముగూర్చి గ్రహించుట యం
దఱికి నవసరము. ఇదివరకు బై బిలు వచనము మంచి
తెలుగులో లేకుండుటచే నాంధ్రులు చదువుకొని
యానందించుటకు వీలగునట్లు పద్యకావ్యములో నిర్దుష్ట
మయిన యాంధ్రభాషలో వ్రాయఁబడినది. కావునభాషా
భిమానులు, మతాభిమానులునగువారు చదివి యా
మోదింతురు గాకయని కోరుచున్నాము.

1. మత్తయిసువార్త ...	0__4__0
2. మార్కుసువార్త ...	0__4__0
3. లూకాసువార్త ...	0__4__0
4. యోహానుసువార్త ...	0__4__0
5. అపొస్తలులకార్యములు	0__4__0
6. రోమీయులు ...	0__2__0
7. గలతీయులు ...	0__0__6
8. నీతివాక్యరత్నావళి ...	0__0__6

పోష్టకర్తులు కొనువారే భరించవలెను.

భారతీవేర్ హౌస్, ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

SHAKESPEARE.

చారుమతీ పరిణయ నాటకము.

కాళిదాసునితో సమానుడని ప్రసిద్ధిగాంచిన మేల్మీయరు మహాకవి నాటకములు ప్రపంచమునందెల్లడల మెప్పువడిననవి. అందు గొన్నిటి నాంధ్రభాషలోనికీ కొందఱు భాషాంతరీకరించిరిగాని మన దేశీయులకు రుచించురీతిని చేయుకుండుటచే నవి విశేషించివెల్లడిలోనికీ రాలేదు. అందు మనదేశమున కమగుణమగు స్వల్పమార్పులజేసి తెలి గించిన బాగుండునని యెంచియు నామహాకవియూహలును, రచనా పై పుణియు, మనదేశీయులకుఁ దెలుపఁగెంచియు మేమిఁపనికీదొరకొంటిమి “As you like it” అనునాటకమును పైజెప్పినరీతిని నాంధ్రీకరించుచున్నాము. ఇది మన తెనుగువారికందఱికి నానందసంభాషకముకాఁ గలదని నిశ్చయముగ జెప్పఁగలము. అందఱునుదీనిని చదివి వారియభిప్రాయముల దెలుపఁగోరెదము. ఇయ్యది పకలజనాదరణీయమగునేని నాలుగుమాసములకొక నాటకముచొప్పున నొకదాని వెనుక నొకటి తెల్లించి ప్రచురింపఁ గెంచితిమి. ఈనాటకమునకు “చారుమతీ పరిణయము” అని పేరిడితిమి. ములభసాధ్యముగ నుండుటకును వెలదు. 0—0—0 లు మాత్రమే యేర్పరచితిమి. భాషాభిమానులందఱు నీనాటకముల నాదరింపఁ బ్రార్థింతులు. (అద్వైతానున్నది)

భారతీ పేర్ పశాన్,

వీలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

